

Ιδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

Η Ελληνική Οικονομία

1/10

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 59, Μάρτιος 2010

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συσταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα. Η ανάλυση στην παρούσα Έκθεση βασίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι 26/03/2010.

Το ΙΟΒΕ

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωφελής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2010 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός Τεύχους

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)

<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	7
Προϋποθέσεις ώστε τα δημοσιονομικά μέτρα να γίνουν εφελτήριο οικονομικής ανάπτυξης.....	7
Παραμένει σε τροχιά ανάκαμψης η διεθνής οικονομία, με τίμημα όμως για την ευρωστία των δημόσιων οικονομικών.	9
Κλιμάκωση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία στα τέλη του 2009, παρά την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική.....	9
Η όξυνση της οικονομικής ύφεσης επιδρά έντονα στην αγορά εργασίας... ..	10
...ενώ τα νέα μέτρα ενισχύουν τον πληθωρισμό.....	10
Ειδική μελέτη ΙΟΒΕ: Μακροοικονομικές επιπτώσεις των διαρθρωτικών πολιτικών ενίσχυσης του ανταγωνισμού στην αγορά των μη-εμπορεύσιμων αγαθών-υπηρεσιών και στην αγορά εργασίας....	10
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	13
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	13
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον	13
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	20
2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	26
Α) Οικονομικό κλίμα.....	26
Β) Οικονομική πολιτική: προϋποθέσεις τα νέα δημοσιονομικά μέτρα να γίνουν εφελτήριο οικονομικής ανάπτυξης	33
Γ) Δημοσιονομικές εξελίξεις: Το νέο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης(ΠΣΑ)	35
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	47
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	47
Εξελίξεις το 2009.....	47
Μεσοπρόθεσμες προοπτικές.....	50
3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας	56
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	68
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	71
3.5 Τιμές Καταναλωτή	77
Πρόσφατες εξελίξεις	77
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις.....	80
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	84
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	84
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.....	85
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών	85
4. ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΜΗ ΕΜΠΟΡΕΥΣΙΜΩΝ ΑΓΑΘΩΝ-ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ: ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ	91
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	99

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το ΙΟΒΕ εκδίδει την πρώτη έκθεση του για το 2010 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η δημοσίευση της συμπίπτει με την κρισιμότερη ίσως περίοδο για την ελληνική οικονομία τις τελευταίες δεκαετίες, όπως αυτή διαμορφώνεται από την οξυτάτη διαταραχή στα δημόσια οικονομικά της Ελλάδας, τα εκτεταμένα μέτρα για την αντιμετώπισή της, τις έντονες διεργασίες για το ίδιο θέμα σε επίπεδο ΕΕ που οδήγησαν στις πρόσφατες αποφάσεις και την παραμένουσα αβεβαιότητα για την τελική έκβαση όλων αυτών των προσπαθειών. Όπως όλες οι εκθέσεις του ΙΟΒΕ, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Αναλυτικότερα:

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και υποστηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι και τις 26/03/2010. Η **πρώτη ενότητα** αποτελείται τη **συνολική επισκόπηση** της έκθεσης, όπου παρουσιάζονται στον αναγνώστη τα βασικά σημεία της όπως αυτά αναλύονται με λεπτομέρεια στο κείμενο. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος**, με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής και του ΟΟΣΑ β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του ΙΟΒΕ και γ) εκτιμήσεις των εξελίξεων στην **οικονομική πολιτική**, με γνώμονα τις δημοσιονομικές προοπτικές όπως αυτές διαγράφονται στους σχετικούς στόχους και στα μέτρα πολιτικής του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται το **τρέχον μακροοικονομικό περιβάλλον** αλλά και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές, περιγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς τομείς της οικονομίας**, συνοψίζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο σύνολο του 2009, αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** και αναλύεται ο **πληθωρισμός** και οι παράγοντες που επηρεάζουν την πορεία του, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**.

Τέλος, στην **τέταρτη ενότητα** της έκθεσης σχολιάζονται τα πρώτα αποτελέσματα ειδικής μελέτης την οποία εκπονεί το ΙΟΒΕ για την ποσοτικοποίηση των επιδράσεων από διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην ελληνική οικονομία σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του ΙΟΒΕ για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα τέλη Ιουνίου του 2010.

1. ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Προϋποθέσεις ώστε τα δημοσιονομικά μέτρα να γίνουν εφαιτήριο οικονομικής ανάπτυξης.

Τα δημοσιονομικά μέτρα που ανακοινώθηκαν στις 3 Μαρτίου είναι απολύτως απαραίτητα για τη θεραπεία των μεγάλων προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Ταυτόχρονα, αποτελούν ευκαιρία διόρθωσης λαθών του παρελθόντος και επαναφοράς της ελληνικής οικονομίας σε μια νέα, βιώσιμη, τροχιά οικονομικής ανάπτυξης, αφού όμως μεσολαμβάνει μια περίοδος αρνητικών ρυθμών. Το IOBE θεωρεί ότι τα μέτρα που ελήφθησαν είναι επαρκή για την επίτευξη του στόχου της μείωσης του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 8,7% του ΑΕΠ το 2010, παρά την αναμενόμενη συρρίκνωση του ΑΕΠ το 2010 κατά 2,5% και τους υψηλότερους τόκους του δημόσιου χρέους.

Επιπλέον, τα μέτρα αυτά καθιστούν περισσότερο ρεαλιστικούς τους αντίστοιχους στόχους για το 2011 και το 2012 και παρέχουν μεγαλύτερη άνεση χρόνου για την απόδοση των διαρθρωτικών μέτρων αύξησης των δημοσίων εσόδων και μείωσης των δημοσίων δαπανών. Όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ θα συνεχίσει να αυξάνεται έως και το 2011, στοιχείο που πρέπει να προβληματίζει και απαιτεί τελικά μια περισσότερο επιθετική πολιτική ιδιωτικοποιήσεων και αξιοποίησης της περιουσίας του δημοσίου.

Η έμφαση πλέον πρέπει να δοθεί στην επιμελή εφαρμογή των μέτρων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Τα αποτελέσματα

της εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού το δίμηνο Ιανουάριος-Φεβρουάριος 2010 ήταν ενθαρρυντικά και εφόσον η τάση συνεχιστεί, θα συμβάλει στη βελτίωση του κλίματος στις διεθνείς αγορές ομολόγων ενόψει του κρίσιμου διμήνου (Απρίλιος-Μάιος) για την κάλυψη των δανειακών αναγκών του δημοσίου. Η αργή αποκλιμάκωση των επιτοκιακών περιθωρίων των κρατικών ομολόγων (spreads) είναι ενδεικτική του γεγονότος ότι η αποκατάσταση της αξιοπιστίας της δημοσιονομικής πολιτικής είναι μια χρονοβόρος, μη γραμμική διαδικασία.

Η δημιουργία αρνητικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης μειώνει ως ένα βαθμό την αποτελεσματικότητα των δημοσιονομικών μέτρων, αλλά επ' ουδενί την ακυρώνει. Η διεθνής εμπειρία, αλλά και η ελληνική εμπειρία τη δεκαετία του 1990, δείχνει ότι σε μικρές, ανοιχτές οικονομίες με δημόσιο χρέος άνω του 70% του ΑΕΠ, η μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος έχει σχετικά μικρή μόνο επίπτωση στην οικονομική δραστηριότητα, η οποία μάλιστα διαρκεί σχετικά λίγο. Μεσοπρόθεσμα η οικονομική δραστηριότητα ανακάμπτει λόγω της βελτίωσης των περιθωρίων δανεισμού, του κλίματος εμπιστοσύνης και της μείωσης των εισαγωγών. Αυτά τα επιχειρήματα ισχύουν κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, η αξιοπιστία της οποίας βρίσκεται στο ναδίρ, κυρίως λόγω του υψηλού δημόσιου χρέους.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η κυβέρνηση πρέπει να μεριμνήσει ώστε αυτή η περιο-

δος αρνητικής αντίδρασης της οικονομίας στο αναγκαίο δημοσιονομικό «σοκ» να είναι βραχεία. Αυτό θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το αν η κυβέρνηση προχωρήσει με γοργά βήματα σε μια εξωστρεφή πολιτική οικονομικής ανάπτυξης με άξονα την ανταγωνιστικότητα, η οποία βεβαίως απαιτεί ρήξη με την τρέχουσα φιλοσοφία και πρακτική. Η ελληνική οικονομία έχει τη δυνατότητα υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης αν προχωρήσουν οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και καταργηθούν οι περιορισμοί που το δημόσιο επιβάλλει στον ανταγωνισμό (π.χ. κλειστά επαγγέλματα, ιδιαίτερα στις μεταφορές, καμποτάζ, περιορισμοί στην αγορά ενέργειας και υγείας κ.λ.π.), οι κατώτατες τιμές σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες, η θέσπιση υποχρεωτικών αμοιβών για μια σειρά επαγγελματικές δραστηριότητες και οι γραφειοκρατικοί περιορισμοί στην επιχειρηματικότητα, που αποστερούν την ελληνική οικονομία από σημαντικές και απαραίτητες στην τρέχουσα συγκυρία πηγές ανάπτυξης, από απαραίτητα κεφάλαια και νέες θέσεις εργασίας, και την καταδικάζουν σε ένα φαύλο κύκλο υψηλού κόστους λειτουργίας και χαμηλής ανταγωνιστικότητας.

Το άνοιγμα των αγορών και των επαγγελμάτων και η κατάργηση των περιορισμών, θα δημιουργήσει ένα νέο κύκλο εξωστρεφούς οικονομικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα αν συνδυαστεί με ιδιωτικοποιήσεις, συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, αξιοποίηση της περιουσίας του δημοσίου και την έλευση ξένων κεφαλαίων. Με τον τρόπο αυτό θα αξιοποιηθούν τα δυναμικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας στον τουρισμό (ανάβαθμιση υπηρεσιών, επιμήκυνση τουριστικής περιόδου, ανάπτυξη τουριστικής κατοικίας), στην υγεία (δημιουργία κέντρων αποκατά-

στασης για αλλοδαπούς που πρόκειται να συνταξιοδοτηθούν και επιθυμούν να διαβιούν στην Ελλάδα μεγάλο μέρος του χρόνου) στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, στη ναυτιλία, τον πολιτισμό, τον πρωτογενή τομέα, καθιστώντας έτσι εφικτή τη μετάβαση από το παλιό αναπτυξιακό πρότυπο στο νέο.

Το IOBE έχει επιχειρήσει, σε προηγούμενες εκθέσεις του, να ποσοτικοποιήσει τα οφέλη από το άνοιγμα των αγορών και των επαγγελμάτων και να εντοπίσει τις πηγές των ωφελειών (βλ. για παράδειγμα τριμηνιαία έκθεση Δεκεμβρίου). Στην παρούσα τριμηνιαία έκθεση επιβεβαιώνονται τα πολύ σημαντικά οφέλη από την απελευθέρωση των αγορών (η μακροχρόνια επίπτωσή τους στο ΑΕΠ υπερβαίνει τις δέκα εκατοστιαίες μονάδες) με τη χρήση ενός σύγχρονου, οικονομετρικού υποδείγματος.

Τα ενθαρρυντικά αυτά προκαταρκτικά αποτελέσματα, τα οποία τεκμηριώνουν τις πάγιες θέσεις του IOBE, συνεπάγονται ότι η ελληνική οικονομία διαθέτει σημαντικές ανεκμετάλλετες αναπτυξιακές ευκαιρίες, οι οποίες αν υλοποιηθούν χωρίς καθυστέρηση, είναι ικανές να δημιουργήσουν υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης για μια σειρά ετών, υποβοηθώντας τη δημοσιονομική προσαρμογή.

Οι πρόσφατες αποφάσεις του Συμβουλίου Κορυφής σχετικά με τη δημιουργία ενός μηχανισμού 'έκτακτης ανάγκης' αλλά και η απόφαση της ΕΚΤ για χρονική επέκταση των έκτακτων κριτηρίων αποδοχής εξασφαλίσεων για την παροχή ρευστότητας στις τράπεζες, υποβοηθούν την εξασφάλιση ρευστότητας στην ελληνική οικονομία με μη απαγορευτικούς όρους, και παρέ-

χουν ορισμένα χρονικά περιθώρια προσαρμογής. Όμως, μόνιμη βελτίωση της κατάστασης δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνο με την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου αναφορικά με τη δημοσιονομική προσαρμογή, την εξασφάλιση βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος και το 'άνοιγμα' των κλειστών αγορών και επαγγελμάτων. Σύμφωνα με μια ευρύτερη εκδοχή, μόνιμη βελτίωση δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο με προσαρμογή του συστήματος αξιών της ελληνικής κοινωνίας ώστε να εξαλειφθούν οι λόγοι και οι αιτίες που έφεραν την Ελληνική οικονομία στη σημερινή κατάσταση.

Παραμένει σε τροχιά ανάκαμψης η διεθνής οικονομία, με τίμημα όμως για την ευρωστία των δημόσιων οικονομικών.

Η παγκόσμια οικονομία ανακάμπτει από την οικονομική ύφεση, καθώς πλέον η ενίσχυση της οικονομικής δραστηριότητας έχει γενικευτεί, εκτός από την περιοχή της Νοτιοανατολικής Ασίας από όπου ξεκίνησε, σε όλες τις βασικές οικονομικές περιφέρειες, παρουσιάζοντας σχετική κλιμάκωση στα τέλη του 2009 και στις αρχές του 2010. Αυτή η εξέλιξη αντανακλάται: α) στον περιορισμό της υποχώρησης ή ακόμα και στην ανάκαμψη των δεικτών παραγωγής β) στη στασιμότητα, προς το παρόν, της ανεργίας, μετά όμως από ένα μακρό διάστημα ανόδου γ) στη βελτίωση του οικονομικού κλίματος, όπως αυτό αποτιμάται από τις σχετικές έρευνες και δ) στη συνεχή ενίσχυση των πρόδρομων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας. Αναμφίβολα, καθοριστικό ρόλο στη σχετικά γρήγορη αντιστροφή των πτωτικών τάσεων στην παγκόσμια οικονομία έχουν τα μέτρα δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής που λήφθηκαν κατά τη διάρκεια του περα-

σμένου έτους από εθνικές κυβερνήσεις και κεντρικά τραπεζικά ιδρύματα.

Από την άλλη πλευρά, η υλοποίηση της παρεμβατικής οικονομικής πολιτικής επέφερε τη σημαντική επιδείνωση των δημοσίων οικονομικών σε αρκετά κράτη, δυσκολεύοντας αντίστοιχα την εξυπηρέτηση των δημοσιονομικών υποχρεώσεων τους. Η συγκεκριμένη εξέλιξη έχει δρομολογήσει ήδη διαδικασίες ανάκτησης της δημοσιονομικής ισορροπίας, ιδίως στην Ευρ. Ένωση, που όμως αναμένεται να μεταβάλλουν, σε μικρό ή μεγαλύτερο βαθμό, τα σχεδιασμένα για φέτος μέτρα αντιμετώπισης της οικονομικής ύφεσης και σταθεροποίησης τη λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Κλιμάκωση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία στα τέλη του 2009, παρά την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική.

Η ύφεση στην ελληνική οικονομία εντάθηκε το β' εξάμηνο του 2009, σύμφωνα με τα πλέον πρόσφατα στοιχεία των εθνικών λογαριασμών, φθάνοντας το 2,5%, με αποτέλεσμα στο σύνολο του έτους το ΑΕΠ να υποχωρήσει κατά 2,0% σε σύγκριση με το 2008, οπότε και είχε αυξηθεί κατά 2,0%. Η πτώση του προέρχεται κυρίως από την εντεινόμενη συρρίκνωση των ιδιωτικών επενδύσεων και κατά δεύτερο λόγο από τον περιορισμό των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών. Βαθύτερη οικονομική ύφεση αποτράπηκε από τη μεγάλη επέκταση της δημόσιας κατανάλωσης και τη διεύρυνση των δημοσίων επενδύσεων, που είχαν όμως ως επακόλουθο το δημοσιονομικό εκτροχιασμό της χώρας,

καθώς και από τη λιγότερο αρνητική επίδραση του εξωτερικού τομέα.

Πριν από την πλήρη ανάδειξη του δημοσιονομικού αδιεξόδου της χώρας και στις αρχές αυτής, η πορεία των κύριων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας ήταν μεικτή, με τη μείωση της βιομηχανικής παραγωγής να εξασθενεί και τον κύκλο εργασιών στο λιανικό εμπόριο να ενισχύεται ελαφρά. Όμως, στον αντίποδα, ο κύκλος εργασιών στις τουριστικές επιχειρήσεις και στις κατασκευές, κλάδοι στους οποίους προδιαγράφονται σε μεγάλο βαθμό οι τάσεις στην ελληνική οικονομία, κινήθηκαν έντονα αρνητικά το τελευταίο τρίμηνο του 2009. Εξάλλου αρνητικά μηνύματα, όλο και εντονότερα, έρχονται μετά τις εκλογές από τους δείκτες οικονομικής συγκυρίας.

Η όξυνση της οικονομικής ύφεσης επιδρά έντονα στην αγορά εργασίας...

Τις πλέον ισχυρές αρνητικές επιδράσεις από την κλιμακούμενη πτώση του ΑΕΠ φαίνεται να δέχεται η αγορά εργασίας. Η ανεργία διευρύνθηκε ιδιαίτερα το τελευταίο τρίμηνο του 2009, κατά 1 εκατοστιαία μονάδα, φθάνοντας στο 10,3%, ενώ στο σύνολο του έτους διαμορφώθηκε στο 9,5%, ξεπερνώντας το μέγεθος στο οποίο είχε διαμορφωθεί τρία χρόνια νωρίτερα και προσεγγίζοντας περισσότερο το επίπεδο του 2005 (9,9%). Στην άνοδό της συνέτεινε κυρίως η υποχώρηση της απασχόλησης, για πρώτη φορά μετά το 1998, κατά 1,1%, με την πτώση της να ενισχύεται συνεχώς στη διάρκεια του προηγούμενου έτους, φθάνοντας το 1,7% στο τελευταίο τρίμηνο. Αυτές οι αρνητικές τάσεις επιτείνονται το 2010 από τη συνέχιση της οικονομικής ύφεσης και την προσπάθεια συγκράτησης και εξορθολογισμού της απα-

σχόλησης στο δημόσιο τομέα, που αναμένεται να οδηγήσουν την ανεργία πάνω από το **11%**.

...ενώ τα νέα μέτρα ενισχύουν τον πληθωρισμό

Το 2009 ο πληθωρισμός κινήθηκε στο 1,2%, από 4,2% το 2008. Η σταθεροποιητική τάση που παρουσίασε το πρώτο δίμηνο του 2010 αναμένεται να ανακοπεί τους προσεχείς μήνες από την αύξηση των έμμεσων φόρων που ανακοινώθηκε στις αρχές Μαρτίου, αλλά και τις υψηλότερες σε σύγκριση με πέρυσι τιμές του πετρελαίου και των εισαγωγών γενικότερα. Ωστόσο η τόνωση του πληθωρισμού από την υψηλότερη φορολογία μετριάζεται από την αρνητικό αποτέλεσμα της στο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα. Σε ετήσια βάση, ο πληθωρισμός αναμένεται να ξεπεράσει ελαφρά το 3,0% φέτος (**3,1%**).

Ειδική μελέτη IOBE: Μακροοικονομικές επιπτώσεις των διαρθρωτικών πολιτικών ενίσχυσης του ανταγωνισμού στην αγορά των μη-εμπορεύσιμων αγαθών-υπηρεσιών και στην αγορά εργασίας

Η ελληνική οικονομία παρουσιάζει, πέραν των δημοσιονομικών ανισορροπιών που αναδείχτηκαν πλήρως πρόσφατα, χρόνια διαρθρωτικά προβλήματα, τα οποία ευθύνονται εν μέρει για τη δημοσιονομική αστάθεια. Την ασκούμενη περιοριστική δημοσιονομική πολιτική για το σταδιακό εξορθολογισμό των δημόσιων οικονομικών, μπορούν να πλαισιώσουν διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες θα λειτουργήσουν προωθητικά στην οικονομική ανάπτυξη, όπως έχει επανειλημμένα επιση-

μανθεί σε θεωρητικές και εμπειρικές εργασίες για την Ελλάδα στο παρελθόν, μετριάζοντας τις επιπτώσεις της σταθεροποιητικής δημοσιονομικής πολιτικής στο προϊόν και στην απασχόληση. Το IOBE επιχειρεί να αποτιμήσει με ειδική έρευνά του η οποία βρίσκεται σε εξέλιξη, τα οφέλη από την υλοποίηση συγκεκριμένων μεταρρυθμίσεων σε βασικά μακροοικονομικά μεγέθη, όπως το ΑΕΠ, οι επενδύσεις, η απασχόληση, το δημοσιονομικό έλλειμμα. Για το σκοπό αυτό χρησιμοποιείται ένα δυναμικό στοχαστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας (DSGE), το GIMF, που πρόσφατα καταρτίστηκε από το IMF, με τις κατάλληλες προσαρμογές ούτως ώστε να ανταποκρίνεται στα δεδομένα της ελληνικής οικονομίας.

Σύμφωνα με τα πρώτα, ενδεικτικά, αποτελέσματα, η πραγματοποίηση μεταρρυθμίσεων που θα καταστήσουν τις αγορές μη εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών τόσο εύκαμπτες όσο περίπου οι αντίστοιχες στην Ευρωζώνη, θα έχει ιδιαίτερα ευεργετικές συνέπειες σε όλες τις μακροοικονομικές μεταβλητές που εξετάζονται (ΑΕΠ, ιδιωτική κατανάλωση, απασχόληση), χωρίς να επιβαρύνεται το δημοσιονομικό έλλειμμα.

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Οι αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης στην παγκόσμια οικονομία φαίνεται να εξαλείφονται σχετικά ομαλά, χωρίς ιδιαίτερα σημεία «κόπωσης» σε όλες τις βασικές οικονομικές περιφέρειες. Αυτή η εξέλιξη αποτυπώνεται στη σημαντική επιβράδυνση των αρνητικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης το τελευταίο τρίμηνο του 2009, στη σταδιακή ανάκαμψη των δεικτών οικονομικού κλίματος και στη σταθερά ανοδική πορεία των πρόδρομων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, υφίστανται διαφορές μεταξύ των χωρών ως προς την ταχύτητα με την οποία οι οικονομίες τους επιστρέφουν στις προ της οικονομικής κρίσης συνθήκες.

Η ταχεία ανακοπή της οικονομικής ύφεσης ήδη από τα μέσα του 2009, εξαιτίας της πρωτόγνωρης σε έκταση στήριξης των οικονομιών, μέσω κρατικών και από διεθνείς οργανισμούς μέτρων θωράκισης των χρηματοπιστωτικών τους συστημάτων, καθώς και με παρεμβάσεις δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής, έχει οδηγήσει σε αναθεώρηση των εκτιμήσεων για το 2010 που είχαν γίνει στα τέλη του προηγούμενου έτους. Στις πλέον πρόσφατες προβλέψεις του για το 2010, το ΔΝΤ εκτιμά ότι η οικονομική μεγέθυνση παγκοσμίως θα προσεγγίσει το 4% (3,9%), έναντι

3,1% στην προηγούμενη έκθεσή του¹. Επίτευξη υψηλότερων ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης αναμένεται για όλες τις οικονομικές περιφέρειες: 2,1% για τις χώρες-μέλη του G-7 (1,3% η παλαιότερη πρόβλεψη), 1,0% για την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωζώνη, έναντι 0,5% και 0,3% αντίστοιχα στις φθινοπωρινές εκτιμήσεις και 8,4% στις αναπτυσσόμενες χώρες της Ασίας, από 7,3%. Σε προς τα πάνω αναθεώρηση της εκτίμησής της για την παγκόσμια οικονομία το τρέχον έτος προχώρησε και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις Ενδιάμεσες Προβλέψεις της: εκτιμά ότι η μεγέθυνση του παγκόσμιου προϊόντος (εξαιρουμένης της ΕΕ) θα κινηθεί στην περιοχή του 4,5%, 0,5 εκατοστιαίες μονάδες περισσότερο από ότι στην έκθεσή της τον περασμένο Νοέμβριο². Ωστόσο η εκτίμησή της για περιορισμένης έκτασης ανάπτυξη, της τάξης του 0,7%, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ-27 δεν μεταβάλλεται.

Η σταδιακή αποκατάσταση της εμπιστοσύνης οφείλεται, πέρα από τη βελτίωση των συνθηκών στις χρηματοπιστωτικές αγορές, και στη συνέχιση των προγραμμάτων κρατικής στήριξης και το 2010. Ωστόσο, τα μέτρα τόνωσης της ρευστότητας και της οικονομικής δραστηριότητας έχουν ήδη δημιουργήσει σημαντικά δημοσιονομικά προβλήματα σε ορισμένες από τις ισχυρότερες οικονομίες, με το Ηνωμένο

¹ World Economic Outlook Update, January 2010, IMF, World Economic Outlook, October 2009.

² European Commission, Interim Forecast, February 2010

Βασίλειο να υφίσταται τις εντονότερες συνέπειες αυτής της πολιτικής, ενώ και μικρότερες χώρες αντιμετωπίζουν δυσκολίες σε δημοσιονομικό επίπεδο, με την Ελλάδα να αποτελεί, έως τώρα, την πιο προβληματική περίπτωση.

Η επιδείνωση των δημόσιων οικονομικών έχει αυξήσει εκ νέου την ανησυχία για την ευστάθεια των χρηματοπιστωτικών αγορών, σε αρκετά μικρότερο βαθμό, προς το παρόν, από ότι η εξάπλωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης. Η εκτίναξη του ελλείμματος του προϋπολογισμού και η παράλληλη σημαντική διόγκωση του δημόσιου χρέους σε πολλές ανεπτυγμένες οικονομίες, έχουν προκαλέσει αναταράξεις στις αγορές κρατικών ομολόγων (sovereign bonds), ειδικά στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Ως επακόλουθο, θεωρείται αρκετά πιθανή η αύξηση του κόστους χρηματοδότησης των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων περισσότερο από όσο αρχικά αναμενόταν, αντισταθμίζοντας εν μέρει τις θετικές επιπτώσεις των μέτρων νομισματικής πολιτικής που έλαβε το 2009 η ΕΚΤ και οι εθνικές κυβερνήσεις. Επιπρόσθετα, τα πιστωτικά ιδρύματα στις ΗΠΑ και στην Ευρώπη, παρά τη σταδιακή βελτίωση της ρευστότητας και των αποτελεσμάτων τους, πρέπει να διανύσουν σημαντική απόσταση ακόμα για την εξυγίανση των ισολογισμών τους, με την πιθανότητα νέων απωλειών στην πλευρά των δανείων, ιδίως των στεγαστικών, να μην έχει εξαλειφθεί, ενδεχόμενο που διατηρεί το διατραπεζικό δανεισμό σε χαμηλά επίπεδα.

Σε αυτό το σημείο παρουσιάζεται ένα από τα κομβικά ζητήματα για την οικονομική πολιτική το 2010: οι διαταραχές στα δη-

μόσια οικονομικά φαίνεται να προσανατολίζουν κυβερνήσεις και συνασπισμούς κρατών, όπως η Ευρωπαϊκή Ένωση, στον επανασχεδιασμό των προγραμματισμένων για το 2010 μέτρων για την αναχαίτιση της χρηματοπιστωτικής κρίσης, ανακατευθύνοντας τη δράση τους σε ρυθμίσεις-δράσεις για την αποκατάσταση της δημοσιονομικής σταθερότητας. Ήδη στο Ην. Βασίλειο αποφασίστηκε η διακοπή της ποσοτικής ενίσχυσης της ρευστότητας της οικονομίας. Συνεπώς, η προσπάθεια αποφυγής δύσκολων στη διαχείριση παρενεργειών από τη διόγκωση του δημοσίου χρέους θα μετριάσει πιθανότατα τις παρεμβάσεις στήριξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος και της οικονομικής δραστηριότητας. Από την άλλη πλευρά, δε θα πρέπει να προκληθούν σημαντικά προσκόμματα από αυτές τις προσαρμογές στη διαδικασία επιστροφής στην οικονομική ανάκαμψη.

Ανεξάρτητα από τις όποιες αρνητικές εξελίξεις στο επίπεδο των δημόσιων οικονομικών, οι παρεμβάσεις δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής έχουν τονώσει σημαντικά την οικονομική δραστηριότητα παγκοσμίως. Οι αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες οικονομίες εμφάνισαν πρώτες, από το δεύτερο τρίμηνο του 2009, τάσεις ανάκαμψης στην παραγωγή τους, που διαχύθηκαν μέσω του παγκόσμιου εμπορίου στις χώρες με τη μεγαλύτερη συμμετοχή στις εξαγωγές παγκοσμίως. Η υποχώρηση του ΑΕΠ (σε ετήσια βάση) άρχισε να περιορίζεται στις ανεπτυγμένες οικονομίες, εξέλιξη που κλιμακώθηκε το τέταρτο τρίμηνο του 2009 στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στην Ιαπωνία, ενώ στις ΗΠΑ η αντίστοιχη μεταβολή ήταν, έστω και ο-

ριακά, θετική (0,1%), για πρώτη φορά από το δεύτερο τρίμηνο του 2008³. Μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, η άνοδος του ΑΕΠ το δ' τρίμηνο ήταν μεγαλύτερη σε σύγκριση με το προηγούμενο στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία, εξασθένησε όμως στην ΕΕ-27, ίσως αποκαλύπτοντας για πρώτη φορά τη φθίνουσα αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων.

Η αναθέρμανση της παγκόσμιας οικονομίας αποτυπώνεται στην πορεία των δεικτών παραγωγής, εμπορικών συναλλαγών, οικονομικής συγκυρίας, καθώς και σε άλλους πρόδρομους δείκτες οικονομικής δραστηριότητας. Η επιβράδυνση της πτώσης της βιομηχανικής παραγωγής σε ετήσια βάση στην ΕΕ-27 μέχρι το τέλος του 2009, ακολουθήθηκε από άνοδο τον Ιανουάριο του 2010, της τάξης του 1,5%, ενώ επιταχύνθηκε και η αύξησή της μεταξύ διαδοχικών μηνών⁴. Ο δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών (PMI) στη μεταποίηση παγκοσμίως βρέθηκε τον Ιανουάριο στο υψηλότερο επίπεδο των τελευταίων 5,5 ετών, εξασθένησε σε μικρό βαθμό τον Φεβρουάριο, παραμένει ωστόσο τους τελευταίους 9 μήνες πάνω από τις 50 μονάδες, επίπεδο που υποδεικνύει ότι ο κλάδος βρίσκεται στη φάση της επέκτασης. Ελαφρά χαμηλότερα κινείται ο αντίστοιχος δείκτης στις Υπηρεσίες, αντικατοπτρίζοντας τάσεις ηπιότερης ανάκαμψης στο συγκεκριμένο κλάδο⁵. Η κινητικότητα στο παγκόσμιο εμπόριο εντείνεται συνεχώς, και το τελευταίο τρίμηνο του 2009 ο όγκος των εμπο-

ρικών συναλλαγών ήταν κατά 6% υψηλότερος σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο⁶. Το πρώτο εξάμηνο του 2010, η οικονομική δραστηριότητα θα διευρύνεται στις επτά περισσότερο αναπτυγμένες οικονομίες στην Ευρωζώνη και στα μέλη του ΟΟΣΑ συνολικά, όπως προκύπτει από τη συνεχιζόμενη άνοδο τον Ιανουάριο των σύνθετων πρόδρομων δεικτών για τον οικονομικό κύκλο (CLIs)⁷.

Η τόνωση της παραγωγής, των εμπορικών συναλλαγών και της συνολικής ζήτησης έχουν αναστρέψει οριστικά την επιβραδυνόμενη/πτωτική πορεία του πληθωρισμού μέχρι τα μέσα του 2009. Η γρήγορη επιστροφή της οικονομίας σε τροχιά ανόδου στις αναπτυσσόμενες ασιατικές χώρες και στις αναδυόμενες οικονομίες άλλων περιοχών, επέφερε την ταχεία ανάκαμψη των τιμών του πετρελαίου και των υπόλοιπων βασικών εμπορευμάτων. Ο σημαντικός περιορισμός των διακυμάνσεων στις χρηματοπιστωτικές αγορές, η κάμψη της αβεβαιότητας για το πόσο «υγιείς» είναι και η αποδυνάμωση της οικονομικής ύφεσης από τα ληφθέντα μέτρα, επέτρεψαν στην καταναλωτική ζήτηση να αναθαρρήσει. Ο πληθωρισμός ξεπέρασε το 2,0% τον Ιανουάριο στις χώρες του ΟΟΣΑ, βρίσκεται στην περιοχή του 1% το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου στην Ευρωπαϊκή Ένωση, από αρνητικός μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του 2009, ενώ επανήλθε σε θετικό πρόσημο και στις ΗΠΑ από το Νοέμβριο, με την πλέον πρόσφατη τιμή του να φθάνει το 2,6% (Ιανουάριος). Η αναθεώρηση προς τα πάνω της αρχικής εκτίμησης για

³ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 34/2010, 04/03/2010

⁴ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 37/2010, 12/03/2010

⁵ JPMorgan Global PMI in Manufacturing/Services News Release, 01/03 March 2010.

⁶ World Trade Monitor, March 2010, CPB Netherlands Bureau for Economic Analysis.

⁷ OECD Composite Leading Indicators, March 2010.

τη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας το 2010 οδήγησε και σε ανάλογες προβλέψεις για τον πληθωρισμό: το ΔΝΤ προβλέπει ότι θα διαμορφωθεί στο 1,3% στις ανεπτυγμένες οικονομίες και στο 6,2% στις αναπτυσσόμενες-αναδυόμενες, 0,2 και 1,3 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα των προηγούμενων εκτιμήσεών του⁸. Ειδικότερα για την τιμή του πετρελαίου, η εκτίμηση για το 2010 παραμένει αμετάβλητη και στη νεότερη έκθεσή του, στα \$ 76,5 το βαρέλι, ενώ τα υπόλοιπα βασικά εμπορεύματα θα ανατιμηθούν ταχύτερα, κατά 5,8% αντί 2,4% όπως αρχικά αναμενόταν.

Η σταδιακή εξασθένιση της οικονομικής ύφεσης από το δεύτερο εξάμηνο του 2009 αρχίζει να προξενεί, με χρονική υστέρηση καθώς η μετάβαση των εξελίξεων από την παραγωγή στην αγορά εργασίας δεν είναι άμεση, θετικές εξελίξεις στο πεδίο της ανεργίας. Το ποσοστό της στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ υποχώρησε φέτος το Ιανουάριο για πρώτη φορά από τον Απρίλιο του 2007, στο 8,7%, από 8,8% το τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, επίπεδο που ήταν το ιστορικό μέγιστο της δεκαετίας του 2000. Η μείωσή του οφείλεται κυρίως στη πτώση της ανεργίας στις ΗΠΑ τον Ιανουάριο, όπου διαμορφώθηκε κάτω από το 10,0%, που ήταν το τελευταίο τρίμηνο του 2009, στο 9,7%, καθώς και στην περαιτέρω σημαντική εξασθένισή της στην Ιαπωνία, από 5,3% τον τελευταίο μήνα του 2009, σε 4,9% τον Ιανουάριο. Σταθεροποιητικές τάσεις κυριάρχησαν, για πρώτη φορά από το πρώτο τρίμηνο του 2008 στην ανεργία στην Ευρωζώνη και στην

Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά. Μεταξύ των εφτά πλέον πιο αναπτυγμένων χωρών, μόνο στη Γαλλία ενισχύθηκε οριακά η ανεργία τον Ιανουάριο⁹.

Οι **Η.Π.Α.** και η **Ιαπωνία** εμφανίζουν επίσης τη μεγαλύτερη εξασθένιση της οικονομικής ύφεσης ανάμεσα στις περισσότερες ανεπτυγμένες χώρες. Το ΑΕΠ ανήλθε οριακά το δ' τρίμηνο του 2009 στις Ηνωμένες Πολιτείες κατά 0,1% σε ετήσια βάση, όταν το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο παρουσίαζε αντίστοιχη πτώση κατά 2,6%, ενώ στην Ιαπωνία η ύφεση, δηλαδή η συρρίκνωση του ΑΕΠ που υφίσταται τα δύο τελευταία χρόνια, περιορίστηκε ιδιαίτερα, στο 0,9% από 4,9%. Η ταχεία ανάκαμψη της αμερικάνικης οικονομίας έχει τις βάσεις στην επεκτατική δημοσιονομική πολιτική που ασκήθηκε, υπερτριπλασιάζοντας όμως το έλλειμμα της Ομοσπονδιακής Κυβέρνησης στο 9,9% του ΑΕΠ το 2009 (\$ 1,41 τρισεκ.), από 3,2% το 2008. Το 2010 αναμένεται νέα μικρή διεύρυνσή του, πάνω από το 10% του ΑΕΠ, παρά την προβλεπόμενη, σε αντίθεση με το 2009, μεγέθυνση του εγχώριου προϊόντος κατά 2,7%.

Στις πρώτες θετικές εξελίξεις του 2010 στην αμερικάνικη οικονομία καταγράφονται η άνοδος κατά 0,9% της βιομηχανικής παραγωγής τον Ιανουάριο έναντι του ίδιου μήνα του προηγούμενου έτους, για πρώτη φορά από το Μάιο του 2008, και η συνεχής μείωση των αιτήσεων για εγγραφή στο ταμείο ανεργίας. Από την άλλη πλευρά, η πτώση των πωλήσεων νεόδμητων κατοικιών κατά 11%, τις καθήλωσε

⁸ World Economic Outlook Update, January 2010-IMF, World Economic Outlook, October 2009.

⁹ OECD Harmonized Unemployment Rates, March 2010.

στο χαμηλότερο επίπεδο από το 1963, ενώ υποχώρηση σημείωσαν και οι πωλήσεις υφιστάμενων κατοικιών, καθιστώντας συγχρόνως ορατή την πιθανότητα νέας αστάθειας στη στεγαστική αγορά των ΗΠΑ.

Η συγκράτηση της πτώσης του εγχώριου προϊόντος της **Ιαπωνίας** το δ' τρίμηνο οφείλεται κυρίως στη σημαντική αποκλιμάκωση του ρυθμού μείωσης των εξαγωγών καθώς και στην αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης. Επιβράδυνση παρουσίασαν η δημόσια κατανάλωση και οι δημόσιες επενδύσεις, εξέλιξη ωστόσο αναμενόμενη μετά την έντονη άνοδο, ιδίως των δημοσίων επενδύσεων, τα προηγούμενα τρίμηνα. Η ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης περιόρισε τον αποπληθωρισμό, ο οποίος έπεσε κάτω από το 2,0% στα τέλη του 2009 και συνέχισε να μειώνεται τον Ιανουάριο (1,3%). Η στήριξη από τον εξωτερικό τομέα θα ήταν ισχυρότερη αν το γιέν δεν παρέμενε ανατιμημένο έναντι του δολαρίου, του ευρώ, του κινέζικου renminbi και άλλων νομισμάτων αναδυόμενων αγορών. Πάραυτα, οι εξαγωγές συνέχισαν να διευρύνονται τον Ιανουάριο, υπερβαίνοντας τις αντίστοιχες περυσινές κατά 41%. Θετική μεταβολή, την πρώτη από το Σεπτέμβριο του 2008, παρουσίασαν και οι εισαγωγές, αντανακλώντας την ανερχόμενη εσωτερική ζήτηση. Η βελτιούμενη πορεία της ιαπωνικής οικονομίας αφενός συγκράτησε την ύφεσή της το 2009 στο 5,2%, που ήταν και το χαμηλό όριο των σχετικών εκτιμήσεων, αφετέρου τόνωσε τις προσδοκίες για οικονομική μεγέθυνση το 2010, η οποία αναμένεται να προσεγγίσει το 2,0% σύμφωνα με νεότερες εκτιμήσεις.

Η οικονομία της **Κίνας** συγκαταλέγεται μεταξύ εκείνων των οποίων η επιτάχυνση της ανάκαμψης ξεκίνησε ήδη από το δεύτερο τρίμηνο του 2009. Το τελευταίο τρίμηνο του περασμένου έτους, η αύξηση του ΑΕΠ σε ετήσια βάση ξεπέρασε το 10%, όπως είχε προβλεφθεί στην προηγούμενη έκθεση του IOBE (10,7%), από 9,0% το τρίτο τρίμηνο. Στο σύνολο του 2009, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης διαμορφώθηκε στο 8,7%, που υπολείπεται ελάχιστα αυτού το 2008 (9,6%). Η επιτάχυνση της οικονομικής μεγέθυνσης της χώρας οφείλεται αναμφίβολα στο εκτεταμένο πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων, που εφαρμόζεται με συνεπή τρόπο την τελευταία πενταετία.

Από την άλλη πλευρά, όπως έχει επισημανθεί στο παρελθόν, η ταχεία αύξηση της εγχώριας ζήτησης στρέφεται σε μεγάλο βαθμό στις εισαγωγές. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την πτώση των εξαγωγών (-16% το 2009), προβλέπεται ότι θα μεταβάλλει το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών από πλεονασματικό σε ελλειμματικό, ίσως και εντός του τρέχοντος έτους, στοιχείο ιδιαίτερα σημαντικό, αφού, εφόσον πραγματοποιηθεί, αναμένεται να εξομαλύνει τις διαφορές Κίνας-ΗΠΑ γύρω από το θέμα αυτό. Επιπλέον, η ραγδαία διευρυνόμενη ιδιωτική κατανάλωση, που κλιμάκωσε την άνοδο των λιανικού εμπορίου στο 18,5% το Δεκέμβριο του 2009, τροφοδοτεί ταυτόχρονα τον πληθωρισμό. Η συνεχιζόμενη και το 2010 δημοσιονομική πολιτική αναμένεται να αποτελέσει τον βασικό μηχανισμό ώθησης της κινέζικης οικονομίας. Οι τελευταίες εκτιμήσεις για την ανάπτυξη της το 2010 κινούνται στην περιοχή του 10%, και παρότι είναι περιο-

σότερο αισιόδοξες από τις αντίστοιχες στα τέλη του 2009, δεν αποκλείεται να ξεπεραστούν.

Η έκταση της οικονομικής ύφεσης στα κράτη της **πρώην ΕΣΣΔ** διαμορφώθηκε στο 6,7% το 2009, επαληθεύοντας τις σχετικές προβλέψεις διεθνών οργανισμών. Η σημαντική συρρίκνωση των εξαγωγών, ιδίως στις χώρες της περιοχής που δεν ήταν εξαγωγείς ενέργειας, και η διάχυση των επιπτώσεων της στις υπόλοιπες χώρες της συγκεκριμένης γεωγραφικής ζώνης, καθώς οικονομικά σχετίζονται στενά μεταξύ τους, αποτέλεσε την κύρια αιτία της υποχώρησης του ΑΕΠ. Ευρύτερη πτώση του αποτράπηκε από την εξασθένιση της ύφεσης στη ρώσικη οικονομία το δεύτερο εξάμηνο του 2009, η οποία μετρίασε παράλληλα τη μείωση των εξαγωγών των εμπορικών της εταιρών στην περιοχή. Ωστόσο το 2010, με την παγκόσμια οικονομία να ξεπερνά την οικονομική ύφεση, η ζήτηση ιδίως για τα ενεργειακά προϊόντα των χωρών της πρώην ΕΣΣΔ αναμένεται να αυξηθεί σημαντικά, επέχοντας κομβικό ρόλο στην επιστροφή τους σε ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης, της τάξης του 4,0%, σύμφωνα με το ΔΝΤ.

Ειδικότερα για τη **Ρωσική** οικονομία, η πτώση του ΑΕΠ κορυφώθηκε το α' εξάμηνο του 2009, φθάνοντας το 10,4%, εξαιτίας της κάθετης πτώσης των εξαγωγών, της τιμής του ακατέργαστου πετρελαίου, του κύριου εξαγωγικού προϊόντος της χώρας και της έντονης πιστωτικής στενότητας μετά τη σημαντική απόσυρση κεφαλαίων από το χρηματιστήριο της Μόσχας

και το τραπεζικό σύστημα στα τέλη του 2008. Η σταδιακή ανάκαμψη της ζήτησης για πετρέλαιο από τα τέλη του δεύτερου τριμήνου, καθώς και για τα υπόλοιπα εξαγωγικά προϊόντα, παράλληλα με την αύξηση των τιμών τους αποτέλεσαν το βασικό ανασχετικό παράγοντα της πτώσης του εγχώριου προϊόντος. Ενδεικτικό αυτού του γεγονότος αποτελεί το ότι οι καθαρές εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 59% στο σύνολο του 2009. Πρόσθετη στήριξη στη λειτουργία της οικονομίας προήλθε από τα μέτρα νομισματικής πολιτικής για την ενίσχυση της ρευστότητας και την επεκτατική δημοσιονομική πολιτική. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων-παρεμβάσεων, η υποχώρηση του ΑΕΠ για ολόκληρο το 2009 διαμορφώθηκε στο 7,9%, μετά την άνοδό του κατά 5,6% το 2008. Η συνέχιση των κυβερνητικών μέτρων και στο 2010 και κυρίως η υψηλότερη ζήτηση/τιμή του πετρελαίου θα επιτρέψουν τη μεγέθυνση του ΑΕΠ, με ρυθμούς οι οποίοι αναμένεται να ξεπεράσουν το 4%.

Ανακεφαλαιώνοντας, η πλειοψηφία των εξελίξεων σε μεγέθη και δείκτες χωρών και περιοχών από όλες τις γεωγραφικές ζώνες συγκλίνει στην ύπαρξη δυναμικής για σχετικά γοργή έξοδο από την ύφεση της παγκόσμιας οικονομίας. Σε αυτή την κατεύθυνση κινούνται και οι δείκτες οικονομικού κλίματος του "World Economic Survey", που διεξάγεται από το Ινστιτούτο IFO της Γερμανίας. Η έρευνα για την εκτίμηση των δεικτών το α' τρίμηνο του 2010 πραγματοποιήθηκε σε 94 χώρες (Πίνακες 2.2 και 2.3).

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – Διεθνές Νομισματικό Ταμείο (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2009	2010	2011
ΗΠΑ	-2,5	2,7	2,4
Ιαπωνία	-5,3	1,7	2,2
Αναπτυσσόμενη Ασία	6,5	8,4	8,4
Κίνα	8,7	10,0	9,7
ASEAN5	1,3	4,7	5,3
Ευρωζώνη	-3,9	1,0	1,6
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	-7,5	3,8	4,0
εκ των οποίων			
Ρωσία	-9,0	3,6	3,4
Μέση Ανατολή	2,2	4,5	4,8
Αφρική	1,9	4,3	5,3
Υποσαχάρια Αφρική	1,6	4,3	5,5
Παγκόσμια οικονομία	-0,8	3,9	4,3

Αναπτυσσόμενη Ασία: Ινδία, Ινδονησία, Φιλιππίνες, Κίνα κτλ.

ASEAN5: Ινδονησία, Μαλαισία, Φιλιππίνες, Ταϊλάνδη, Βιετνάμ.

Μέση Ανατολή: Αίγυπτος, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Ιορδανία, Ιράν, Κατάρ, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μπαχρέιν, Ομάν, Σαουδική Αραβία, Συρία, Υεμένη. Υποσαχάρια Αφρική: Αλγερία, Μαρόκο, Τυνησία.

Πηγή: International Monetary Fund, World Economic Outlook Update, January 2010.

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09	IV/09	I/10
Οικονομικό Κλίμα	91,4	82,4	74,2	60,6	50,7	65,2	79,6	91,4	99,5
Παρούσα Κατάσταση	112,1	99,1	87,9	69,2	46,7	39,3	43,0	54,2	67,3
Προσδοκίες	71,9	66,7	61,4	52,6	54,4	89,5	114,0	126,3	129,8

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 02/2010

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (2005=100)

Τρίμηνο / Έ-	I/08	II/08	III/08	IV/08	I/09	II/09	III/09	IV/09	I/10
Βόρεια Αμερι-	68,6	57,7	59,4	51,0	46,0	66,9	78,7	85,4	90,4
Δυτική Ευρώπη	95,3	88,3	73,4	59,6	52,6	64,5	76,4	89,3	98,3
Ασία	95,6	83,3	71,9	57,9	47,4	69,3	89,5	101,8	108,8

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 02/2010

Πιο συγκεκριμένα, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στην παγκόσμια οικονομία συμπληρώνει το α' τρίμηνο του 2010 έναν χρόνο συνεχούς ανόδου. Διαμορφώθηκε στις 99,5 μονάδες, ξεπερνώντας για πρώτη φορά μετά από δύο χρόνια τον μακροχρόνιο μέσο όρο του (96,9 την περίοδο 1991-2009). Αυτή η τιμή του ερμηνεύεται ως σαφής ένδειξη της αποκατάστασης των επιπτώσεων στην παγκόσμια οικονομία από τη χρηματοπιστωτική κρίση. Η βελτί-

ωση του οικονομικού κλίματος οφείλεται για δεύτερο τρίμηνο πρωτίστως στη λιγότερο αρνητική αξιολόγηση της τρέχουσας κατάστασης, ενώ οι ήδη θετικές προσδοκίες για το προσεχές εξάμηνο, γίνονται περισσότερο αισιόδοξες.

Παρά την άμβλυνση των αρνητικών εκτιμήσεων για την τρέχουσα συγκυρία, οι αξιολογήσεις της παραμένουσας δυσμενείς στις περισσότερες ζώνες, ιδίως στην **Eu-**

ρωζώνη, τη **Β. Αμερική**, την **Ανατολική Ευρώπη** και τη **Ρωσία**. Οι εκτιμήσεις για το προσεχές εξάμηνο είναι αισιόδοξες σε όλες τις ζώνες, σημειώνεται ωστόσο μικρή εξασθένηση των θετικών προσδοκιών στην **Ασία** και στην **Βόρειο Αμερική**, ενώ ενισχύονται κυρίως στη **Δυτική** και τη **Κεντρική Ευρώπη**. Παρά τη μικρή κάμψη της αισιοδοξίας για το επόμενο διάστημα, το οικονομικό κλίμα συνολικά βελτιώνεται, όπως και το προηγούμενο τρίμηνο, κυρίως στην **Ασία**, με τη **Βόρειο Αμερική** και τη **Δυτική Ευρώπη** να έπονται.

Από την άλλη πλευρά, η εδραίωση κλίματος οικονομικής ανάκαμψης τροφοδοτεί προβλέψεις για υψηλότερο πληθωρισμό το 2010, σε σύγκριση με τις αντίστοιχες εκτιμήσεις στην προηγούμενη έκθεση του IFO: πλέον, αναμένεται να φθάσει το 2,9% το τρέχον έτος, από 2,5% που ήταν η σχετική εκτίμηση το περασμένο τρίμηνο. Το σχετικά ευοίωνο οικονομικό περιβάλλον θα έχει αντίκτυπο και στην πορεία των επιτοκίων, καθώς αναμένεται άνοδος τόσο των βραχυχρόνιων όσο και των μακροχρόνιων επιτοκίων στο προσεχές διάστημα.

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Η εξασθένηση της οικονομικής ύφεσης συνεχίστηκε στην Ευρωζώνη και στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά το τελευταίο τρίμηνο του 2009. Σε ετήσια βάση, η πτώση του ΑΕΠ κατά το δ' τρίμηνο δεν ξεπέρασε το 2,1% και 2,3% στην Ευρωζώνη και την ΕΕ-27 αντίστοιχα, έναντι υποχώρησης κατά 4,1% και 4,3% το τρίτο τρίμηνο. Ωστόσο, με κριτήριο τις μεταβολές μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, η άνοδος του ΑΕΠ

το τέταρτο τρίμηνο του 2009 ως προς τρίτο τρίμηνο, ήταν ηπιότερη αυτής του τρίτου τριμήνου ως προς το δεύτερο¹⁰. Αυτή η κάμψη ερμηνεύεται ως αποτέλεσμα της ολοκλήρωσης παροδικών επιδράσεων (απόσυρση αυτοκινήτων στη Γερμανία), αλλά και ως πιθανή ένδειξη της φθίνουσας αποτελεσματικότητας των μέτρων οικονομικής πολιτικής που λήφθηκαν κυρίως στις αρχές του έτους. Στο σύνολο του προηγούμενου έτους, το ΑΕΠ μειώθηκε σε σύγκριση με το 2008 κατά 4,0% στην Ευρωζώνη και κατά 4,1% στην ΕΕ-27, επαληθεύοντας τις σχετικές εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στη φθινοπωρινή της έκθεση.

Σε αντιστοιχία με την παγκόσμια οικονομία, η ανακοπή της φθίνουσας πορείας της οικονομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση οφείλεται στα μέτρα δημοσιονομικής πολιτικής και στις παρεμβάσεις στήριξης του χρηματοπιστωτικού συστήματος από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, τις εθνικές κυβερνήσεις και τις κεντρικές τράπεζες, ενώ καθοριστική συμβολή στην αποδυνάμωση της ύφεσης στην ΕΕ έχει η ταχεία ανάκαμψη των ασιατικών αναπτυσσόμενων οικονομιών, που τροφοδοτεί τη ζήτησή τους για εισαγωγές. Ωστόσο αντίτιμο της στήριξης της οικονομικής δραστηριότητας και των χρηματοπιστωτικών αγορών, ιδιαίτερα βαρύ για ορισμένες χώρες, αποτελεί η αύξηση του ελλείμματος του προϋπολογισμού και η επέκταση του δημοσίου χρέους. Από τα κράτη που συμμετέχουν στην Ευρωπαϊκή Ένωση, 20 παρουσίασαν έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης υψηλότερο του 3% το 2009

¹⁰ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 34/2010, 04/03/2010, όπως και για όλα τα στοιχεία εθνικών λογαριασμών που ακολουθούν

και συνέπεια αυτού του γεγονότος, τους έχουν οριστεί προθεσμίες προσαρμογής στους όρους του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης. Το έλλειμμα του προϋπολογισμού εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί κατά μέσο όρο στην περιοχή του 6,9% το 2009 στις χώρες-μέλη ΕΕ, από 2,3% το 2008. Μάλιστα, οι πρώτες προβλέψεις για το 2010 καταλήγουν σε νέα, μικρής έκτασης διεύρυνσή του το 2010, στο 7,5%.

Η εκτίναξη των ανισορροπιών στα δημόσια οικονομικά το 2009 και οι επιπτώσεις της θα οδηγήσουν πιθανότατα σε τροποποιήσεις των προγραμματισμένων εθνικών οικονομικών πολιτικών για το τρέχον έτος, δεδομένης και της υποχρέωσης των χωρών για ικανοποίηση σε συγκεκριμένο χρονοδιάγραμμα του ορίου του 3% για το έλλειμμα. Άλλωστε, οι έντονες διακυμάνσεις το τελευταίο διάστημα στις αγορές κρατικών ομολόγων, που διαταράσσουν τη σχετική ομαλότητα που επικρατεί τους τελευταίους μήνες στις χρηματοπιστωτικές αγορές, δυσκολεύουν την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους, στενεύοντας τα περιθώρια άσκησης οικονομικής πολιτικής, ιδίως της δημοσιονομικής. Η τρέχουσα αναταραχή στα δημόσια οικονομικά εκτείνεται και στη μεγάλη πλειοψηφία των χωρών-μελών της Ευρωζώνης, σε 13 εκ των 16 κρατών, αναδεικνύοντας την έλλειψη ενός μηχανισμού στήριξης όσων βρίσκονται σε ιδιαίτερα δυσχερή θέση και προσασίας της σταθερότητας της Ευρωζώνης. Οι αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 25^{ης} Μαρτίου αποτελούν μια απάντηση στο αίτημα δημιουργίας ενός παρόμοιου μηχανισμού με αφορμή τη σταθεροποίηση των επιτοκιακών περιθω-

ρίων δανεισμού (spreads) της Ελλάδας σε ιδιαίτερα υψηλό επίπεδο.

Σε ότι αφορά την ώθηση από τον **εξωτερικό τομέα**, βελτιώθηκε περαιτέρω τους τελευταίους τρεις μήνες του 2009: οι καθαρές εξαγωγές είχαν θετική επίδραση 0,3% του ακαθάριστου προϊόντος στην οριακή άνοδό του στην Ευρωζώνη το τέταρτο τρίμηνο έναντι του αμέσως προηγούμενου, τη μεγαλύτερη από κάθε άλλη συνιστώσα του. Στο 0,2% διαμορφώθηκε η αντίστοιχη συμβολή του εξωτερικού τομέα στην ΕΕ-27¹¹. Σε ετήσια βάση, οι εξαγωγές υποχώρησαν το δ' τρίμηνο λιγότερο από τις εισαγωγές (-5,2% έναντι -6,9%), με το αποτέλεσμα των καθαρών εξαγωγών να μεταβάλλεται από αρνητικό σε θετικό, για πρώτη φορά κατά το 2009 (0,7% του ακαθ. προϊόντος σε αμφότερες τις οικονομικές περιφέρειες). Οι πρώτες ενδείξεις για το 2010 (δείκτης υπεύθυνων παραγγελιών, έρευνες της Ευρ. Επιτροπής) δείχνουν μάλιστα σημαντική επέκταση των εξαγωγών από τους πρώτους μήνες του έτους.

Οι παραπάνω παράγοντες διαμορφώνουν ένα συγκρατημένο αισιόδοξο οικονομικό περιβάλλον στην Ευρωπαϊκή Ένωση στις αρχές του 2010. Μετά την αποτροπή μιας μακροχρόνιας, βαθιάς οικονομικής ύφεσης, οι απόψεις σχετικά με τη δυνατότητα επιστροφής σε σταθερή οικονομική ανάπτυξη παρουσιάζουν σημαντική διάσταση μεταξύ τους. Ανάμεικτα μηνύματα έρχονται και από την πορεία βασικών δεικτών. Η βιομηχανική παραγωγή αυξήθηκε τον

¹¹ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 173/2009, 03/12/09, όπως και για όλα τα στοιχεία εθνικών λογαριασμών που ακολουθούν.

Ιανουάριο κατά 1,4% στην Ευρωζώνη και 1,5% στην ΕΕ-27, για πρώτη φορά από τον Απρίλιο του 2008¹². Ωστόσο ο όγκος του λιανικού εμπορίου, που επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από την ιδιωτική κατανάλωση και ακολούθως τους παράγοντες που τη διαμορφώνουν (πληθωρισμός, ανεργία), παρουσίασε μικρή μείωση τον Ιανουάριο, της τάξης του 0,3%, σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27, παρότι το Δεκέμβριο είχε αυξηθεί, κατά 0,5% και 0,2% αντίστοιχα¹³. Στάση αναμονής μπροστά στις τρέχουσες εξελίξεις προκύπτει και από την πορεία του οικονομικού κλίματος, καθώς οι σχετικοί δείκτες στην Ευρωζώνη και την ΕΕ-27 δε μεταβλήθηκαν τον Φεβρουάριο, μετά από ένα δεκάμηνο συνεχούς ανόδου.

Η επιφυλακτικότητα από την πλευρά των νοικοκυριών αντανακλάται περισσότερο από κάθε άλλο μέγεθος στις καταναλωτικές τους δαπάνες: το τέταρτο τρίμηνο του 2009 παρέμειναν στο ίδιο επίπεδο με το προηγούμενο στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ-27, όταν στις ΗΠΑ και στην Ιαπωνία άρχισαν να αυξάνονται σε τριμηνιαία βάση από το τρίτο τρίμηνο. Σε σύγκριση με το 2008, η ιδιωτική κατανάλωση κινήθηκε και το τελευταίο τρίμηνο σε χαμηλότερα επίπεδα, ενώ η σχετική διάσταση δεν περιορίστηκε ιδιαίτερα σε σύγκριση με την αντίστοιχη του τρίτου τριμήνου 09/08. Αυτή η εξέλιξη αποδίδεται στη σταθεροποίηση της ανεργίας το δ' τρίμηνο στο υψηλότερο επίπεδο της από το πρώτο εξάμηνο του 2005, αλλά και στην επιτάχυνση

του πληθωρισμού το φθινόπωρο, μετά την πτώση του μέχρι τα μέσα του καλοκαιριού. Καθώς η καταναλωτική εμπιστοσύνη δεν ενισχύεται το δίμηνο Ιαν.-Φεβρ. 2010, παραμένοντας κάτω από το μακροχρόνιο μέσο όρο της, μια αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης ενδεχομένως να αρχίσει από την άνοιξη, εάν σταθεροποιηθούν οι προοπτικές οικονομικής μεγέθυνσης.

Στασιμότητα μεταξύ διαδοχικών τριμήνων παρουσίασε το έτερο σκέλος της καταναλωτικής ζήτησης, η δημόσια κατανάλωση, ύστερα από τη συνεχή άνοδό της στα υπόλοιπα τρίμηνα, γεγονός το οποίο αναμενόταν μετά τη σταδιακή ολοκλήρωση των οικονομικών μέτρων για το περασμένο έτος. Οι αποφάσεις για τον τρόπο επίτευξης της δημοσιονομικής προσαρμογής που πρέπει να επιτύχουν οι περισσότερες χώρες της ΕΕ θα αποτελέσουν, όπως ήδη αναφέρθηκε, το ρυθμιστικό παράγοντα της εξέλιξης της το 2010. Σε αυτό το πνεύμα, η εκτιμώμενη περιορισμένη άνοδος της, της τάξης του 1%, θεωρείται αρκετά πιθανή, ενώ κρίνεται σχετικά δύσκολη η υπέρβαση αυτού του ρυθμού.

Σε ότι αφορά την πραγματοποίηση επενδύσεων, η πτωτική τάση που εμφάνισε από τους πρώτους μήνες του προηγούμενου έτους δεν κατέστη δυνατό να αναστραφεί σε κάποιο χρονικό σημείο του 2009. Ο σχηματισμός πάγιου κεφαλαίου υποχωρεί συνεχώς από τρίμηνο σε τρίμηνο, με την πτώση του στην ΕΕ-27 να διευρύνεται σε 1,3% το τέταρτο τρίμηνο από 0,7% το τρίτο, οπότε και είχε επιβραδυνθεί σημαντικά. Σε σύγκριση με αντίστοιχες περιόδους ένα χρόνο πριν, η συρρίκνωση των επενδύσεων παγίου κεφα-

¹² News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 37/2010, 12/03/2010.

¹³ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 33/2010, 03/03/2010

λαίου ήταν μικρότερη το τελευταίο τρίμηνο του 2009, δεν έπεσε ωστόσο κάτω από το 8,7% στην Ευρωζώνη και το 9,7% στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά. Καθώς ο βαθμός εκμετάλλευσης της υπάρχουσας παραγωγικής δυναμικότητας έχει υποχωρήσει σημαντικά λόγω της οικονομικής ύφεσης (73% το α' τρίμηνο του 2010), οι επιχειρήσεις είναι σε θέση να επεκτείνουν την παραγωγή τους με το ήδη διαθέσιμο κεφάλαιο. Επιπλέον, η αναιμική ζήτηση, τουλάχιστον εντός της ΕΕ, λειτουργεί αποτρεπτικά στην δημιουργία υψηλών αποθεμάτων. Άλλωστε, η «σφιχτή» πιστωτική πολιτική από την πλευρά των τραπεζικών ιδρυμάτων έχει περιορίσει τις πηγές επενδυτικών κεφαλαίων, γεγονός που επηρεάζει αρνητικά και την κατασκευή κατοικιών. Η κλιμακούμενη αύξηση των εξαγωγών και οι κρατικές επενδυτικές πρωτοβουλίες αναμένεται να αποτελέσουν την κύρια ώθηση για επενδύσεις, δε θα αποτρέψουν ωστόσο και νέα υποχώρησή τους το 2010, η οποία μάλλον θα υπερβεί τις σχετικές εκτιμήσεις, που βρίσκονται στην περιοχή του -2,0%.

Η συνολική εικόνα που προκύπτει από τις παραπάνω τάσεις σε βασικά μεγέθη/δείκτες της ζήτησης και της προσφοράς στα τέλη του 2009 και το πρώτο δίμηνο του 2010, αυξάνει την πιθανότητα χαμηλής οικονομικής ανάπτυξης στην Ευρωζώνη και στην ΕΕ-27. Άλλωστε αυτό το ενδεχόμενο είχε επισημανθεί από όλους

τους διεθνείς οργανισμούς από το φθινόπωρο του 2009. Σε αυτό το κλίμα κινείται και η Ενδιάμεση Έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, στην οποία η πρόβλεψη για την αύξηση του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη φέτος παρέμεινε αμετάβλητη, στο 0,7%, ενώ η εκτίμησή της για την οικονομική μεγέθυνση στην ΕΕ-27 ήταν οριακά καλύτερη, στο 1,4%, από 1,3%¹⁴. Μεγέθυνση της τάξης του 1,0% για αμφότερες τις οικονομικές περιφέρειες αναμένει και το ΔΝΤ στην πρόσφατη επικαιροποίηση της τακτικής έκθεσής του¹⁵.

Σε ότι αφορά τις τάσεις σε επίπεδο χωρών, η υποχώρηση της ύφεσης ήταν εντονότερη το τέταρτο τρίμηνο στην Εσθονία, στη Σουηδία, στη Φινλανδία και στη Σλοβενία. Στον αντίποδα, στασιμότητα ή διεύρυνση της πτώσης του ΑΕΠ σημειώθηκε στην Ελλάδα, στην Κύπρο και στη Βουλγαρία. Δεν προκύπτει από τα στοιχεία σημαντική διαφορά στην εξασθένηση της ύφεσης μεταξύ χωρών εντός και εκτός Ευρωζώνης. Στην πλευρά των νέων προβλέψεων για επτά χώρες το 2010 που πραγματοποίησε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στην Ενδιάμεση Έκθεσή της, σε Πολωνία και Ολλανδία εκτιμάται ταχύτερη ανάπτυξη, στην Ισπανία εκτιμάται ότι θα υπάρξει εξασθένηση της ύφεσης, για τις Γερμανία-Γαλλία-Ιταλία η πρόβλεψη δε μεταβάλλεται, ενώ η οικονομική μεγέθυνση στο Ην. Βασίλειο υπολογίζεται πλέον ότι θα είναι μικρότερη.

¹⁴ European Commission, Interim Forecast, February 2010

¹⁵ World Economic Outlook Update, January 2010

Πίνακας 2.4

Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011
ΑΕΠ	-4,1	0,7	1,6	-4,0	0,7	1,5
Ιδιωτική Κατανάλωση	-1,7	0,2	1,2	-1,0	0,2	1,0
Δημόσια Κατανάλωση	2,0	1,0	0,6	2,0	1,1	1,0
Επενδύσεις	-11,4	-2,0	2,5	-10,7	-1,9	2,1
Απασχόληση	-2,3	-1,2	0,3	-2,3	-1,3	0,0
Ανεργία	9,1	10,3	10,2	9,5	10,7	10,9
Πληθωρισμός	1,0	1,3	1,6	0,3	1,1	1,5
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	-13,8	2,1	4,2	-14,2	2,1	3,9
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (%)	-6,9	-7,5	-6,9	-6,4	-6,9	-6,5
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (%)	73,0	79,3	83,7	78,2	84,0	88,2
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών	-1,7	-1,5	-1,3	-1,0	-0,8	-0,7

Πηγή: Economic Forecast Autumn 2009, European Commission, November 2009

Η περιορισμένη αύξηση του προϊόντος το τρέχον έτος δεν προοιωνίζεται σημαντικές αλλαγές στην αγορά εργασίας. Η ανεργία ενισχύθηκε και παρέμεινε στο υψηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας τους τελευταίους τρεις μήνες του 2009, τόσο στην Ευρωζώνη, όσο και στην ΕΕ-27, στην περιοχή του 9,9% και 9,5% αντίστοιχα, όπου διατηρήθηκε και τον Ιανουάριο¹⁶. Η σταθερότητά της, μετά από ενάμισι χρόνο ανόδου, αποδίδεται στην ενσωμάτωση των θετικών εξελίξεων από τις αρχές φθινοπώρου στην παραγωγική δραστηριότητα, ιδίως στη βιομηχανία, η οποία γίνεται πάντοτε με χρονική υστέρηση. Από το εάν θα συνεχιστούν, θα εξαρτηθεί η εξασθένιση/όξυνση της επιφυλακτικότητας από την πλευρά της ζήτησης εργασίας, και ακολούθως η διεύρυνση της ανεργίας ή η υποχώρηση της, από το σημείο καμπής στο οποίο φαίνεται να βρίσκεται. Πάντως, οι σχετικές εκτιμήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για αύξηση της ανεργίας το

2010, στο 10,7% στην Ευρωζώνη και στο 10,3% στην ΕΕ-27, δεν αναθεωρήθηκαν στην πρόσφατη έκθεσή της. Ενθαρρυντικά μηνύματα έρχονται πάντως από τη νέα – μικρή- επιβράδυνση της πτώσης της απασχόλησης το τέταρτο τρίμηνο του 2009 και τη φθίνουσα απαισιοδοξία στις προβλέψεις των επιχειρήσεων για την απασχόληση στην έρευνα συγκυρίας.

Οι διακυμάνσεις στην παραγωγή και στην αγορά εργασίας θα καθορίσουν και την τάση του πληθωρισμού. Τον Φεβρουάριο διαμορφώθηκε στο 0,9% στην Ευρωζώνη, όσο περίπου και το δίμηνο Ιανουαρίου-Δεκεμβρίου, ενώ υποχώρησε σε μικρό βαθμό στην ΕΕ-27, στο 1,4%, από 1,7% τον Ιανουάριο και 1,5% τον Δεκέμβριο¹⁷. Η στασιμότητα/μείωσή του τον Φεβρουάριο θεωρείται αφομοίωση της ενίσχυσής του μετά τον περασμένο Οκτώβριο, οπότε και βρισκόταν αρκετά χαμηλότερα, στο -0,1% στην Ευρωζώνη και στο 0,5% στην ΕΕ-27. Η αναθέρμανση του πληθωρισμού

¹⁶ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 29/2010, 01/03/10.

¹⁷ News Release Euro Indicators, EUROSTAT, 39/2010, 16/03/10.

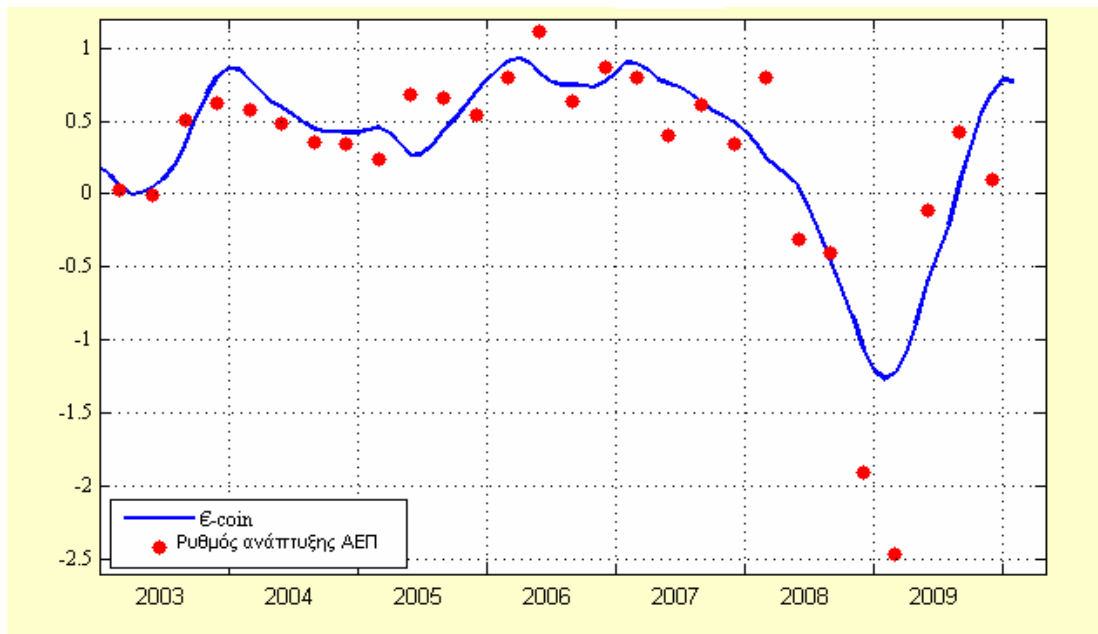
προέρχεται από την αντιστροφή της τάσης των τιμών στις μεταφορές, στις οποίες περιλαμβάνεται το πετρέλαιο, από πτωτική σε αρκετά ανοδική, καθώς και από την εξασθένηση της μείωσης του κόστους στέγασης. Παρά την ενίσχυση του τελευταίου διμήνου, στο σύνολο του 2009 ο πληθωρισμός δεν ξεπέρασε το 0,3% στην Ευρωζώνη και το 1,0% στην ΕΕ. Η αυξητική επίδραση των μεταφορών θα επεκταθεί, τουλάχιστον στους πρώτους μήνες του 2010, εξαιτίας της πολύ χαμηλής τιμής του πετρελαίου στις αρχές του 2009, μετριάζεται ωστόσο από την υποχώρηση της τιμής του ευρώ έναντι του δολαρίου. Στις υπόλοιπες κατηγορίες αγαθών, υπό την υπόθεση ήπιας οικονομικής ανάπτυξης το 2010, η οποία συνεπάγεται μικρή αύξηση της κατανάλωσης, αναμένονται αντίστοιχες αυξήσεις των τιμών, που μαζί με εκείνη στις μεταφορές, χωρίς να πυροδοτήσουν τον πληθωρισμό, μάλλον θα τον οδηγήσουν υψηλότερα από τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (Ευρωζώνη: 1,1%, ΕΕ-27: 1,4% στην τελευταία έκθεσή της).

Η αβεβαιότητα σχετικά με τα επόμενα στάδια της πορείας εξόδου της Ευρωζώνης και της ΕΕ-27 από την οικονομική ύφεση και η ανησυχία για τις επιπτώσεις της σημαντικής επιδείνωσης των δημόσιων οικονομικών σε αυτή την πορεία, έχουν επηρεάσει τις προσδοκίες επιχειρήσεων και καταναλωτών. Το γεγονός αυτό αντανακλάται στην εξέλιξη πρόδρομων δεικτών, όπως ο δείκτης οικονομικής δραστηριότητας που υπολογίζει το ερευνητικό κέντρο CEPR¹⁸ και οι δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (DG EGFIN), οι οποίοι είτε παραμένουν στάσιμοι είτε παρουσιάζουν μικρή πτώση στο πρώτο δίμηνο του 2010. Αναλυτικότερα, ο δείκτης του CEPR για την Ευρωζώνη, μετά από άνοδο 11 μηνών, υποχώρησε οριακά φέτος τον Φεβρουάριο. Παρέμεινε ωστόσο σαφώς εντός του θετικού πεδίου τιμών, γεγονός που ερμηνεύεται ως εκτίμηση μεγέθυνσης του ΑΕΠ στην Ευρωζώνη το πρώτο τρίμηνο του 2010 έναντι του αμέσως προηγούμενου. Η πτώση του αποδίδεται στην αντιστροφή της ανοδικής τάσης στις χρηματιστηριακές και πιστωτικές αγορές, καθώς και στην υποτονική βιομηχανική παραγωγή τον Δεκέμβριο.

¹⁸ Το Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2009=100)

Μήνας	Απρ-09	Μάι-09	Ιουν-09	Ιουλ-09	Αυγ-09	Σεπτ-09	Οκτ-09	Νοε-09	Δεκ-09	Ιαν-10	Φεβ-10
ΕΕ-27	71,1	74,3	77,1	80,5	85,4	87,0	90,0	91,5	95,0	97,2	97,4
Ευρωζώνη	73,0	75,6	78,3	80,8	84,8	86,7	89,6	91,9	94,1	96,0	95,9

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), February 2010

Στάση αναμονής και ενίσχυση της επιφυλακτικότητας στην ευρωπαϊκή οικονομία προκύπτει και από τους δείκτες οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27, οι οποίοι στην Ελλάδα εκτιμώνται από το ΙΟΒΕ. Παρέμειναν αμφότεροι στο επίπεδο του φετινού Ιανουαρίου και τον Φεβρουάριο. Σε ότι αφορά τους επιμέρους κλάδους, ο δείκτης οικονομικού κλίματος στις υπηρεσίες ανήλθε σε μικρό βαθμό και στις δύο οικονομικές περιφέρειες. Στον αντίποδα, περιορισμένη πτώση παρουσίασαν οι σχετικοί δείκτες στο λιανικό εμπόριο. Ενίσχυση κατά μια μονάδα στη βιομηχανία καταγρά-

φηκε στην Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά, δε μεταβλήθηκε όμως ο αντίστοιχος δείκτης στην Ευρωζώνη. Τέλος, υποχώρηση μιας μονάδας και στις δύο ζώνες παρουσίασε η καταναλωτική εμπιστοσύνη, που τη διατήρησε ελαφρά χαμηλότερα από το μακροχρόνιο μέσο όρο της.

2.2 Το Οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Α) Οικονομικό κλίμα

Ο **Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα** το πρώτο δίμηνο του νέου έτους εξακολουθεί να κινείται χαμηλότερα

του μακροχρόνιου μέσου όρου της περιόδου 2001-2009 και διαμορφώνεται στις 74 μονάδες. Βρίσκεται όμως 8 μονάδες υψηλότερα από το επίπεδο της αντίστοιχης περσινής περιόδου, γεγονός που σημαίνει ότι το οικονομικό κλίμα δεν είναι όσο δυσμενές ήταν το πρώτο δίμηνο του 2009, όταν ο φόβος και η αβεβαιότητα για την ένταση της κρίσης ήταν ισχυρότερος. Σταδιακά δηλαδή έχει πραγματοποιηθεί μια προσαρμογή επιχειρήσεων και καταναλωτών στις νέες δύσκολες συνθήκες και γίνεται ψυχραιμότερη αξιολόγηση, χωρίς όμως αυτό να σημαίνει ότι το κλίμα είναι θετικό.

Αντίθετα, αμέσως μετά τις εκλογές και μετά από μία παρατεταμένη προεκλογική περίοδο (μετά τις ευρωεκλογές) κατά τη διάρκεια της οποίας οι προσδοκίες είχαν ανακάμψει, πλέον έχει ξεκινήσει μια νέα πτωτική πορεία του δείκτη, η οποία, αν και συγκρατημένη, είναι συνεχής μέχρι και τον Φεβρουάριο. Η επιδείνωση αυτή, είναι αποτέλεσμα της υποχώρησης των προσδοκιών σε όλους τους τομείς της οικονομίας, αλλά και της εξασθένησης της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Η πτώση των προσδοκιών τον Νοέμβριο – Δεκέμβριο μπορεί να ερμηνευτεί ως ένα βαθμό ως διόρθωση της ισχυρής ανάκαμψης που αυτές είχαν σημειώσει κατά την εκλογική περίοδο. Έκτοτε όμως, η υποχώρηση του δείκτη εκπορεύεται κυρίως από τη δυσχερή δημοσιονομική κατάσταση της χώρας και το αρνητικό κλίμα που έχει δημιουργηθεί λόγω της εφαρμογής μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής. Τα φορολογικά μέτρα και η περιοριστική εισοδηματική πολιτική αναμένεται να οδηγήσουν σε μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος για πρώτη φορά

μετά από αρκετά χρόνια, γεγονός που προεξοφλείται και εντείνει την αρνητική ψυχολογία και την αβεβαιότητα επιχειρήσεων και καταναλωτών κατά τους πρώτους μήνες του έτους.

Εξάλλου, ενδεικτικό του γεγονότος ότι η κρίση του τελευταίου διαστήματος είναι περισσότερο απόρροια της εγχώριας δημοσιονομικής συγκυρίας, παρά του ευρύτερου δυσμενούς κλίματος στις υπόλοιπες αγορές, είναι και η μη συμπίεση του οικονομικού κλίματος στην Ελλάδα το τελευταίο δίμηνο με την αντίστοιχη πορεία στους δείκτες των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών, οι οποίοι καταγράφουν βελτίωση. Έτσι, ο μέσος δείκτης στην ΕΕ-27 σημειώνει συνεχή άνοδο από τον Απρίλιο και μετά, ενώ μόνο κατά τους δύο πρώτους μήνες του νέου έτους παρουσιάζει σταθερότητα, στις 97 περίπου μονάδες, σημαντικά ανώτερα της αντίστοιχης περσινής περιόδου.

Το πρώτο δίμηνο του 2010, οι επιχειρηματικές προσδοκίες στην Ελλάδα κινούνται υψηλότερα των αντίστοιχων περσινών στη Βιομηχανία και το Λιανικό Εμπόριο, χαμηλότερα στις Κατασκευές και στα ίδια επίπεδα στις Υπηρεσίες, ενώ στους καταναλωτές, ο σχετικός δείκτης κινείται ελαφρώς υψηλότερα του αντίστοιχου περσινού, παραμένοντας όμως πολύ χαμηλά. Αναλυτικότερα:

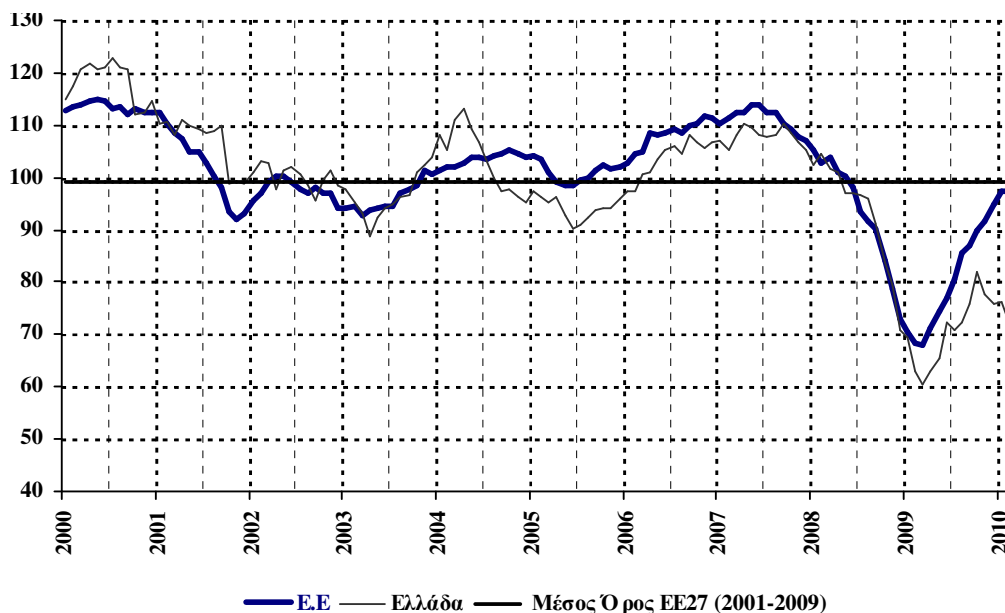
Ο Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης, μετά την έντονη άνοδο που κατέγραψε κατά την προεκλογική περίοδο, από τον Νοέμβριο και μετά καταγράφει συνεχή υποχώρηση και το δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου διαμορφώνεται κατά μέσο

όρο στις -49 μονάδες, ελαφρώς ανώτερα της αντίστοιχης περσινής επίδοσης (-52 μονάδες). Οι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες για την ίδια περίοδο βρίσκονται σημαντικά υψηλότερα, στις -13 και -17 μονάδες αντίστοιχα σε ΕΕ και Ευρωζώνη, γεγονός το οποίο κατατάσσει τους Έλληνες καταναλωτές για μια ακόμη φορά ανάμεσα στους πιο απαισιόδοξους ευρωπαίους. Τα ελληνικά νοικοκυριά πάντως προεξοφλούν στις προβλέψεις τους την έντονη αβεβαιότητα για το εύρος, την έκταση και τις επιπτώσεις των μέτρων δημοσιονομικής προσαρμογής τα οποία έχουν ήδη αρχίσει να εφαρμόζονται και αναμένεται να μειώσουν το ονομαστικό αλλά και το πραγματικό τους εισόδημα. Ήδη από την έναρξη των πρώτων συζητήσεων σχετικά με τα νέα

μέτρα προς τα τέλη του προηγούμενου έτους, οι προσδοκίες των καταναλωτών είχαν αρχίσει να επηρεάζονται αρνητικά. Η πτώση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου εκπορεύεται από επιδείνωση όλων των επιμέρους δεικτών. Έτσι, εντείνονται σημαντικά οι αρνητικές προβλέψεις της οικονομικής κατάστασης των νοικοκυριών αλλά και της χώρας για το επόμενο 12μηνο, ενώ ενισχύεται και η αβεβαιότητα για την πορεία της ανεργίας, με το σχετικό δείκτη μάλιστα να καταγράφει τον Φεβρουάριο την ιστορικά υψηλότερη τιμή του. Τέλος, η πρόθεση για αποταμίευση τον Ιανουάριο υποχωρεί, αλλά ανακάμπτει ελαφρά τον Φεβρουάριο.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος Ε.Ε-27 και Ελλάδα (1990=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Πίνακας 2.6
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2001	101,0	107,6	101,9	114,0	92,2	105,8	-26
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,7	89,0	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
2009	79,9	70,6	72,1	65,5	80,4	70,1	-46
Ιαν-09	70,3	69,4	68,2	65,0	65,3	62,6	-48
Φεβ-09	68,2	63,1	62,8	68,3	61,9	64,5	-55
Μαρτ-09	68,0	60,4	63,8	59,1	60,2	66,0	-56
Απρίλ-09	71,1	63,0	68,9	63,0	64,5	66,7	-51
Μάιος-09	74,3	65,3	71,0	52,8	80,7	73,2	-50
Ιούν-09	77,1	72,3	76,0	69,0	90,4	75,3	-45
Ιούλ-09	80,5	70,7	73,8	67,4	91,4	73,7	-49
Αυγ-09	85,4	72,3	75,5	61,4	88,5	75,8	-45
Σεπτ-09	87,0	75,7	80,4	67,6	91,4	68,4	-39
Οκτ-09	90,0	81,8	79,4	71,6	99,0	72,4	-27
Νοεμ-09	91,5	77,7	74,8	72,4	91,1	71,8	-38
Δεκ-09	95,0	75,9	71,0	68,1	81,0	70,6	-44
Ιαν-10	97,2	76,1	75,8	64,1	75,3	67,2	-47
Φεβ-10	97,4	72,4	72,6	48,5	71,6	63,1	-51

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους (μέσος όρος Ιανουαρίου – Νοεμβρίου 2009)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Η έρευνα καταναλωτών προσφέρει ιδιαίτερα χρήσιμα συμπεράσματα σχετικά με την αποταμιευτική συμπεριφορά των νοικοκυριών και τις εκτιμήσεις τους για την τρέχουσα οικονομική κατάστασή τους. Έτσι, για την υπό εξέταση περίοδο, το ποσοστό των καταναλωτών το οποίο δηλώνει «χρεωμένο» διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στο 8%, όταν για το ίδιο διάστημα πέρυσι βρισκόταν λίγο υψηλότερα, στο 10%. Επιπλέον, το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ, φθάνει κατά μέσο όρο το 26% (από 30% πέρυσι), ενώ πάνω από τους μισούς ερωτηθέντες καταναλωτές (56% από 50% το 2009), δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα». Τέλος, καταγράφεται και ένα 9% των νοικοκυριών, ποσοστό το οποίο δεν έχει μεταβληθεί σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, το οποίο δηλώνει ότι αντλεί από τις αποταμιεύσεις του.

Στη **Βιομηχανία**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το πρώτο δίμηνο του έτους Φεβρουαρίου 2010 κινείται κατά μέσο όρο στις 74 μονάδες, από τις 65 μονάδες το ίδιο διάστημα το 2009. Η ανοδική πορεία του δείκτη από τον Μάρτιο του 2009, μέχρι και τον Σεπτέμβριο, ανακόπηκε τον Οκτώβριο και, έκτοτε σημειώνεται σχεδόν συνεχής επιδείνωση. Τον Ιανουάριο ωστόσο ανέκαμψε και πάλι, δίνοντας όμως τη θέση του σε νέα επιδείνωση τον Φεβρουάριο. Στο πρώτο δίμηνο του έτους, οι περισσότεροι δείκτες δραστηριότητας του τομέα παραμένουν αρνητικοί. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς 3-4 μήνες παραμένουν δυσμενείς, με το σχετικό ισοζύγιο να βρίσκεται κατά μέσο όρο στις -6 μονάδες, ενώ σε πολύ χαμηλά επίπεδα παραμένουν οι εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών

και ζήτησης, με μόλις το 5% των επιχειρήσεων να εκτιμά ότι αυτό βρίσκεται σε υψηλό για την εποχή επίπεδο. Ελαφρά αποκλιμάκωση σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα σημειώνεται στα αποθέματα έτοιμων προϊόντων, με το 27% των επιχειρήσεων να τα εκτιμά ως υψηλά για την εποχή, έναντι 7% που δηλώνει το αντίθετο. Καθοδικά κινούνται οι προβλέψεις για την απασχόληση του τομέα, με το σχετικό δείκτη να κινείται στις -21 μονάδες και μία στις τέσσερις επιχειρήσεις να αναμένει πτώση, γεγονός που υποδηλώνει άλλωστε και συνέχιση των απωλειών θέσεων εργασίας του τομέα.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2010 κινείται κατά μέσο στις 73 μονάδες, έχοντας αυξηθεί κατά 9 μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Παρόλα αυτά, οι προσδοκίες του τομέα καταγράφουν συνεχή πτώση από τον Νοέμβριο, με τους περισσότερους επιμέρους δείκτες δραστηριότητας να υποχωρούν. Η ρευστοποίηση των αποθεμάτων, παρά την περίοδο των εκπτώσεων, δεν ήταν ιδιαίτερα ικανοποιητική, με αποτέλεσμα αυτά να παραμένουν διογκωμένα και το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις +12 μονάδες. Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις τους είναι και αυτές σχετικά υποτονικές, με το 51% να τις αξιολογεί ως χαμηλότερες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Απαισιοδοξία διέπει και τις προβλέψεις για τις πωλήσεις του επόμενου τριμήνου, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -21 μονάδες, σε πολύ χειρότερη επίδοση σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα, ενώ σημαντικά χαμηλότερες είναι και οι προβλέψεις για τις πα-

ραγγελίες προς προμηθευτές (στις -24 μονάδες κατά μέσο όρο). Παρά την εξασθένιση της ζήτησης, το ισοζύγιο της απασχόλησης παραμένει θετικό, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας στην ελληνική οικονομία. Τέλος, σε σχέση με τις τιμές, προβλέπεται μείωση από περισσότερες επιχειρήσεις σε σχέση με εκείνες που περιμένουν άνοδο, με ένα μεγάλο ωστόσο ποσοστό να αναμένει σταθερότητα στο επόμενο τρίμηνο.

Ο τομέας των **Κατασκευών** παραμένει εκείνος ο οποίος έχει υποστεί το μεγαλύτερο πλήγμα από την οικονομική κρίση το τελευταίο 1½ έτος, με το Δείκτη Επιχειρηματικών Προσδοκιών να διαμορφώνεται κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου στις 56 μονάδες, χαμηλότερα ακόμη και από την περσινή επίδοση (67 μονάδες). Έτσι, ο δείκτης προσδοκιών, μετά την ήπια βελτίωση του τριμήνου Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου και την άμβλυση των πολύ αρνητικών προβλέψεων των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους και την απασχόληση, τον Δεκέμβριο εισέρχεται σε νέα περίοδο πτώσης, η οποία κορυφώνεται τον Φεβρουάριο, σε μία από τις ιστορικά χαμηλότερες επιδόσεις του τομέα και τη χαμηλότερη της δεκαετίας του 2000. Από τα στοιχεία δραστηριότητας του δείκτη, εντονότερη είναι η υποχώρηση στις βραχυπρόθεσμες προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους, με το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο να φθάνει πλέον τις -50 μονάδες κατά μέσο όρο, μία από τις χαμηλότερες επιδόσεις των τελευταίων ετών. Οι προβλέψεις για την απασχόληση παραμένουν αρνητικές, με σχεδόν τις μισές επιχειρήσεις να αναμένουν επιδείνωση. Οι μήνες εξα-

σφαλισμένης δραστηριότητας φθάνουν τους 11,5 κατά μέσο όρο, πρόκειται όμως περισσότερο για ανειλημμένα έργα που συνεχίζονται. Σχετικά με τις τιμές, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες κυριαρχούν σταθερά, ενώ τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που κρίνει ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του φθάνει μόλις το 8%, με το 41% να προβάλλει ως σημαντικότερο εμπόδιο τη χαμηλή ζήτηση, αλλά και ένα 33% την ανεπαρκή χρηματοδότηση.

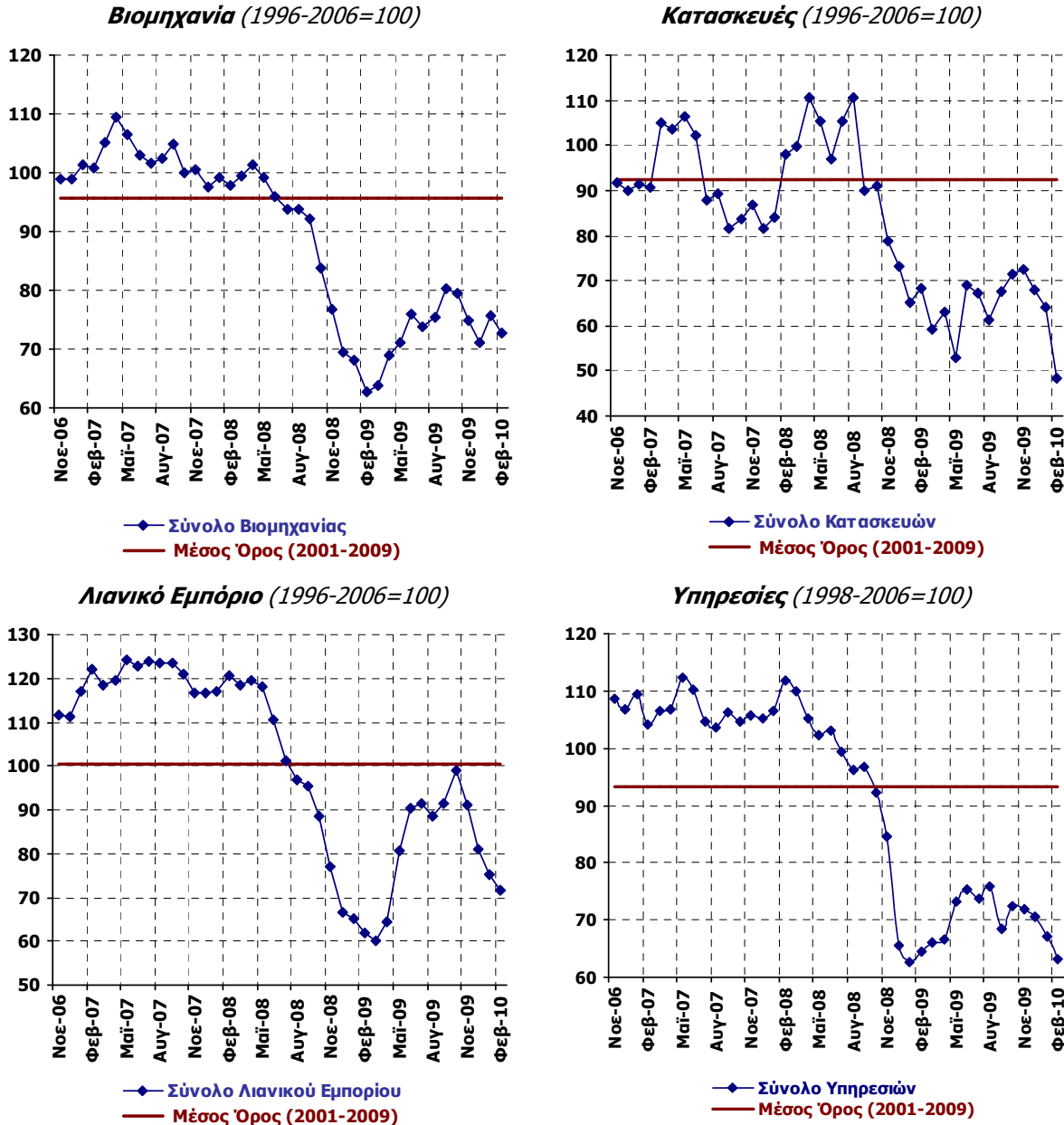
Στις **Υπηρεσίες**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το πρώτο δίμηνο του 2010 διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις 65 μονάδες, στην ίδια επίδοση δηλαδή σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα το 2009, υποδηλώνοντας έτσι ότι και αυτός ο τομέας έχει υποστεί ισχυρό πλήγμα από την εξασθένιση της ζήτησης το τελευταίο 1½ έτος. Από τα επιμέρους στοιχεία του δείκτη, οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητά τους παραμένουν έντονα αρνητικές, με το σχετικό ισοζύγιο να υποχωρεί στη χαμηλή επίδοση των -24 μονάδων. Το ίδιο άλλωστε συμβαίνει και με τις προβλέψεις για τη μελλοντική πορεία της ζήτησης, όπου εδώ και ένα τρίμηνο, σταθερά πάνω από το 30% των επιχειρήσεων αναμένει πτώση. Έντονη κάμψη παρουσιάζουν και οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την τρέχουσα ζήτηση, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -18 μονάδες, καταγράφοντας μάλιστα ισχυρή υποχώρηση τον Φεβρουάριο. Αρνητικές είναι και οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου, οι οποίες επιδεινώνονται συνεχώς από τον Νοέμβριο και μετά. Το ισοζύγιο των τιμών παραμένει ελαφρώς αρνητικό το τελευταίο πεντάμηνο, υποδηλώνοντας αποκλιμάκωση, ενώ

τέλος, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνει απρόσκοπτη λειτουργία διαμορφώνεται στο 29%, με το 34% να αναφέρει την ανεπάρκεια ζήτησης ως βασικότε-

ρο πρόσκομμα στη δραστηριότητά του, το 16% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 19% παράγοντες που συνδέονται με την ευρύτερη οικονομική κατάσταση.

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** ΙΟΒΕ

B) Οικονομική πολιτική: προϋποθέσεις τα νέα δημοσιονομικά μέτρα να γίνουν εφελκυστικό οικονομικής ανάπτυξης

Τα πρόσφατα δημοσιονομικά μέτρα που ανακοινώθηκαν είναι απολύτως απαραίτητα για την θεραπεία των μεγάλων προβλημάτων της ελληνικής οικονομίας. Ταυτόχρονα, αποτελούν ευκαιρία διόρθωσης λαθών του παρελθόντος και επαναφοράς της ελληνικής οικονομίας σε μια νέα, βιώσιμη, τροχιά οικονομικής ανάπτυξης, αφού βέβαια μεσολαβήσει μια περίοδος αρνητικών ρυθμών. Το IOBE θεωρεί ότι το σύνολο των δημοσιονομικών μέτρων που ελήφθησαν είναι επαρκή για την επίτευξη του κρίσιμου στόχου της μείωσης του ελλείμματος της γενικής κυβέρνησης στο 8,7% του ΑΕΠ το 2010 από 12,9% του ΑΕΠ το 2009, παρά το γεγονός ότι η συρρίκνωση του ΑΕΠ το 2010 αναμένεται να είναι της τάξης του 2,5%, δηλαδή σημαντικά μεγαλύτερη από αυτή που προβλέπεται στο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης (Π.Σ.Α.), και οι τόκοι του δημόσιου χρέους υψηλότεροι. Επιπλέον, τα μέτρα αυτά καθιστούν περισσότερο ρεαλιστικούς τους αντίστοιχους στόχους για το 2011 και το 2012 και παρέχουν μεγαλύτερη άνεση χρόνου για την απόδοση των διαρθρωτικών μέτρων για την αύξηση των δημοσίων εσόδων και τη μείωση των δημοσίων δαπανών. Όμως, πρέπει να σημειωθεί ότι το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ θα συνεχίσει να αυξάνεται έως και το 2011 στοιχείο που πρέπει να προβληματίζει και να απαιτεί, σε τελευταία ανάλυση, μια περισσότερο επιθετική πολιτική ιδιωτικοποιήσεων και αξιοποίησης της περιουσίας του δημοσίου.

Η έμφαση από τώρα και στο εξής πρέπει να δοθεί στην επιμελή εφαρμογή των μέτρων και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας. Τα αποτελέσματα της εξέλιξης των δαπανών και των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού το πρώτο δίμηνο του τρέχοντος έτους ήταν ενθαρρυντικά, και σύμφωνα με τους στόχους. Αν αυτό συνεχιστεί και τον Μάρτιο, θα συμβάλουν στη βελτίωση του οικονομικού κλίματος στις διεθνείς αγορές ομολόγων ενόψει του κρίσιμου διμήνου (Απρίλιος-Μάιος) για την κάλυψη των δανειακών αναγκών του δημοσίου. Η αργή αποκλιμάκωση των επιτοκιακών περιθωρίων των κρατικών ομολόγων (spreads) είναι ενδεικτική του γεγονότος ότι η αποκατάσταση της αξιοπιστίας της δημοσιονομικής πολιτικής είναι μια χρονοβόρος, μη γραμμική διαδικασία.

Πολλοί ίσως επιχειρηματολογήσουν ότι η δημιουργία αρνητικών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης ακυρώνει την αποτελεσματικότητα των δημοσιονομικών μέτρων. Η αλήθεια είναι ότι μειώνουν ως ένα βαθμό την αποτελεσματικότητά τους αλλά επ' ουδενί την ακυρώνουν. Η διεθνής εμπειρία, αλλά και η ελληνική εμπειρία τη δεκαετία του 1990, δείχνει ότι σε μικρές, ανοιχτές οικονομίες με δημόσιο χρέος που υπερβαίνει το 70% του ΑΕΠ, η μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος έχει σχετικά μικρή μόνο επίπτωση στην οικονομική δραστηριότητα, η οποία μάλιστα διαρκεί σχετικά λίγο. Μεσοπρόθεσμα η οικονομική δραστηριότητα ανακάμπει λόγω της βελτίωσης των περιθωρίων δανεισμού, του κλίματος εμπιστοσύνης και της μείωσης των εισαγωγών. Αυτά τα επιχειρήματα ισχύουν κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση της ελληνικής οικονομίας, η αξιοπιστία

της οποίας βρίσκεται στο ναδίρ, κυρίως λόγω του υψηλού δημόσιου χρέους.

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι η κυβέρνηση πρέπει να μεριμνήσει ώστε αυτή η περίοδος αρνητικής αντίδρασης της οικονομίας στο αναγκαίο δημοσιονομικό «σοκ» να είναι βραχεία. Αυτό θα εξαρτηθεί σε μεγάλο βαθμό από το αν η κυβέρνηση προχωρήσει με γοργά βήματα σε μια εξωστρεφή πολιτική οικονομικής ανάπτυξης με άξονα την ανταγωνιστικότητα, η οποία βεβαίως απαιτεί ρήξη με την τρέχουσα φιλοσοφία και πρακτική. Η ελληνική οικονομία έχει τη δυνατότητα υψηλών ρυθμών οικονομικής ανάπτυξης αν προχωρήσουν οι απαραίτητες διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις και καταργηθούν οι περιορισμοί που το δημόσιο επιβάλλει στον ανταγωνισμό: Για παράδειγμα, τα κλειστά επαγγέλματα, ιδιαίτερα στις μεταφορές, το καμποτάζ στην κρουαζιέρα, οι περιορισμοί στην αγορά ενέργειας, στην αγορά υγείας κ.λ.π., οι περιορισμοί στα ωράρια λειτουργίας καταστημάτων, τραπεζών, μουσείων κ.λ.π., οι κατώτατες τιμές σε ορισμένα αγαθά και υπηρεσίες, τα υποχρεωτικά περιθώρια κέρδους, ο τρόπος που το δημόσιο χορηγεί ποικίλες άδειες, η θέσπιση υποχρεωτικών αμοιβών για μια σειρά επαγγελματικές δραστηριότητες και οι γραφειοκρατικοί περιορισμοί στην επιχειρηματικότητα, αποστερούν την ελληνική οικονομία από σημαντικές και απαραίτητες στην τρέχουσα συγκυρία πηγές ανάπτυξης, από απαραίτητα κεφάλαια και νέες θέσεις εργασίας, και την καταδικάζουν σε ένα φαύλο κύκλο υψηλού κόστους λειτουργίας και χαμηλής ανταγωνιστικότητας. Το άνοιγμα των αγορών και των επαγγελμάτων και η κατάργηση όλων αυτών των περιορισμών,

θα δημιουργήσει ένα νέο κύκλο εξωστρεφούς οικονομικής ανάπτυξης, ιδιαίτερα αν συνδυαστεί με ιδιωτικοποιήσεις, συμπράξεις δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, αξιοποίηση της περιουσίας του δημοσίου και την έλευση ξένων κεφαλαίων. Με τον τρόπο αυτό θα αξιοποιηθούν τα δυναμικά συγκριτικά πλεονεκτήματα της χώρας στον τουρισμό (αναβάθμιση υπηρεσιών, επιμήκυνση τουριστικής περιόδου, ανάπτυξη τουριστικής κατοικίας), στην υγεία (δημιουργία κέντρων αποκατάστασης για όσους πρόκειται να συνταξιοδοτηθούν από τώρα και στο εξής (baby boomers) και επιθυμούν να διαβιούν στην Ελλάδα μεγάλο μέρος του χρόνου) στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας στη ναυτιλία, τον πολιτισμό, τον πρωτογενή τομέα (βιολογικές καλλιέργειες, ορυκτός πλούτος), καθιστώντας έτσι εφικτή τη μετάβαση από το παλαιό αναπτυξιακό πρότυπο στο νέο.

Το IOBE έχει επιχειρήσει, σε προηγούμενες δημοσιεύσεις του, να ποσοτικοποιήσει τα οφέλη από το άνοιγμα των αγορών και των επαγγελμάτων και να εντοπίσει τις πηγές των ωφελειών (βλ. για παράδειγμα την αμέσως προηγούμενη – Δεκέμβριος 2009 – τριμηνιαία έκθεση του Ιδρύματος). Στην παρούσα τριμηνιαία έκθεση (κεφάλαιο 4) επιβεβαιώνονται τα πολύ σημαντικά οφέλη από την απελευθέρωση των αγορών (η μακροχρόνια επίπτωσή τους στο ΑΕΠ υπερβαίνει τις δέκα εκατοστιαίες μονάδες) με τη χρήση ενός σύγχρονου, διεθνούς οικονομετρικού εισοδήματος.

Τα ενθαρρυντικά αυτά προκαταρκτικά αποτελέσματα, τα οποία τεκμηριώνουν τις πάγιες θέσεις του IOBE, συνεπάγονται ότι η ελληνική οικονομία διαθέτει σημαντικές

ανεκμετάλλευτες αναπτυξιακές ευκαιρίες, οι οποίες αν υλοποιηθούν χωρίς καθυστέρηση, είναι ικανές να παράξουν υψηλούς ρυθμούς οικονομικής ανάπτυξης για μια σειρά ετών, υποβοηθώντας παράλληλα τη δημοσιονομική προσαρμογή.

Οι πρόσφατες αποφάσεις του Συμβουλίου Κορυφής σχετικά με τη δημιουργία ενός μηχανισμού 'έκτακτης ανάγκης' αλλά και η απόφαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας για χρονική επέκταση των έκτακτων κριτηρίων αποδοχής εξασφαλίσεων για την παροχή ρευστότητας στις τράπεζες, υποβοηθούν την εξασφάλιση ρευστότητας στην Ελληνική οικονομία με μη απαγορευτικούς όρους, και παρέχουν ορισμένα χρονικά περιθώρια προσαρμογής. Όμως, μόνιμη βελτίωση της κατάστασης δεν μπορεί να επιτευχθεί παρά μόνο με την επιτάχυνση του κυβερνητικού έργου αναφορικά με τη δημοσιονομική προσαρμογή, την εξασφάλιση βιωσιμότητας του ασφαλιστικού συστήματος και το 'άνοιγμα' των κλειστών αγορών και επαγγελμάτων. Σύμφωνα με μια ευρύτερη εκδοχή, μόνιμη βελτίωση δεν μπορεί να υπάρξει παρά μόνο με προσαρμογή του συστήματος αξιών της ελληνικής κοινωνίας ώστε να εξαλειφθούν οι λόγοι και οι αιτίες που έφεραν την ελληνική οικονομία στη σημερινή κατάσταση.

Γ) Δημοσιονομικές εξελίξεις: Το νέο Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης(ΠΣΑ)¹⁹

Τον Ιανουάριο του 2010 η κυβέρνηση υπέβαλε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή το επικαιροποιημένο ΠΣΑ που επικεντρώνεται στην επίλυση του δημοσιονομικού προ-

βλήματος μέσω ενός μείγματος άμεσων μέτρων μείωσης του ελλείμματος και δι-αρθρωτικών μεταβολών τόσο στα δημόσια οικονομικά, όσο και στην υπόλοιπη οικονομία.

Η γενική εικόνα της εξέλιξης των κύριων δημοσιονομικών μεγεθών σύμφωνα με το ΠΣΑ παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 1, όπου κατ' αρχάς παρατηρούμε ότι το χρέος αρχίζει να αποκλιμακώνεται από το 2012, όταν αρχίζει να δημιουργείται πρωτογενές πλεόνασμα και το καθαρό έλλειμμα μειώνεται κάτω από το όριο του 3%, καταλήγοντας σε 2% το 2013.

Το ΠΣΑ χαρακτηρίζεται ως «εμπροσθοβαρές», υπό την έννοια ότι στον τετραετή ορίζοντα μέχρι το 2013, η απαιτούμενη δημοσιονομική προσαρμογή, ίση με 10,7% του ΑΕΠ, σχεδιάζεται να καλυφθεί κατά τα 2/3 την πρώτη διετία. Ειδικότερα, το καθαρό έλλειμμα μειώνεται κατά 4% του ΑΕΠ το 2010 και 3,1% το 2011. Η συνολική μείωση του ελλείμματος προέρχεται κατά κύριο λόγο από τον υποτομέα της Κεντρικής Κυβέρνησης (9,2% του ΑΕΠ) και δευτερευόντως από τον υποτομέα της κοινωνικής ασφάλισης (1,4%). Πάντως, η εικόνα αυτή του εμπροσθοβαρούς προγράμματος αδυνατίζει κάπως, αν λάβουμε υπ' όψη ότι η μείωση του ελλείμματος κατά 4% του ΑΕΠ το 2010 οφείλεται μόνο κατά το ήμισυ σε μέτρα μόνιμου χαρακτήρα. Αυτή η αδυναμία του ΠΣΑ διορθώθηκε με τα πρόσφατα μέτρα που περιλαμβάνονται στο νόμο 3383/2010.

Η αποκλιμάκωση του χρέους γίνεται με την υπόθεση ότι αυτόνομες ή μη συνυπολογιζόμενες στο έλλειμμα μεταβολές του

¹⁹ Όλα τα στοιχεία προέρχονται από το Νέο ΠΣΑ 2009-2013 ή τη βάση δεδομένων της Eurostat.

χρέους θα παραμείνουν σε σχεδόν μηδενικά επίπεδα (π.χ. υποτίμηση του Ευρώ ή προκαταβολές για εξοπλιστικές δαπάνες). Ως εκ τούτου, τυχόν αποκλίσεις (για παράδειγμα, πιο αργή πρόοδος στις σχεδιαζόμενες αποκρατικοποιήσεις) θα σηματοδοτήσουν μία πιο αργή μείωση του χρέους²⁰.

Όσον αφορά στις πληρωμές για τόκους, το ΠΣΑ προβλέπει μακροπρόθεσμο επιτόκιο της τάξης του 3,8% (3,5% για το 2010). Στην περίπτωση αυτή, και δεδομένου ετήσιου ακαθάριστου δανεισμού της τάξης των 50 δισ., κάθε απόκλιση 100 bp (1%) θα σημαίνει διαφορά της τάξης του 0,2% του ΑΕΠ για τους τόκους.

Το πρωτογενές έλλειμμα μειώνεται κατά 7,5% του ΑΕΠ μέχρι και το 2011 και κατά 3,4% τη διετία 2012-2013, καταλήγοντας σε πλεόνασμα 3,2%. Αυτό σημαίνει ότι η εμπροσθοβαρής προσαρμογή του ελλείμματος ισχύει και για το πρωτογενές έλλειμμα, ή, διαφορετικά, το ΠΣΑ είναι αρκούντως ρεαλιστικό ώστε να μη στηρίζεται σε προσαρμογές από την πλευρά των τόκων.

Τέλος, η προσαρμογή του πρωτογενούς αποτελέσματος, η οποία συνολικά ανέρχεται σε 10,9% του ΑΕΠ, γίνεται μάλλον ισόρροπα και προέρχεται κατά 45% περίπου από τις δαπάνες (4,9% του ΑΕΠ) και περίπου 55% από τα έσοδα (6% του ΑΕΠ).

Γενικά, το ΠΣΑ κρίνεται αρκούντως εμπροσθοβαρές, γεγονός που προσθέτει στην αξιοπιστία του. Επίσης, φαίνεται αρκετά ισορροπημένο από την πλευρά του μείγματος δαπανών-εσόδων, αν και η ορθότητά του θα κρινόταν καλύτερα με τη σύγκριση εναλλακτικών σεναρίων που θα περιείχαν τόσο την ταμιακή απόδοση, όσο και τις επιπτώσεις σε άλλες μεταβλητές της οικονομίας (π.χ. ρυθμοί μεγέθυνσης, απασχόληση και ανεργία, διανομή εισοδήματος, πληθωρισμός κ.λπ.).

Το γεγονός ότι η Ελλάδα εμφανίζει υψηλότερες δαπάνες από την ΕΑ-16 κατά 1,5% του ΑΕΠ (που προέρχεται όμως αποκλειστικά από τόκους), ενώ στα έσοδα υπολείπεται κατά 4,2%²¹, αποτελεί ένδειξη ότι ίσως υπάρχουν υψηλότερα περιθώρια ταμιακής απόδοσης από την πλευρά των εσόδων.

Παρά τον έλεγχο του ελλείμματος, το κύριο πρόβλημα των δημόσιων οικονομικών είναι ο υψηλός λόγος του χρέους. Η αποκλιμάκωσή του χαρακτηρίζεται αργή, εφόσον το 2013 απλώς επανέρχεται στο επίπεδο του 2009. Ακόμη και αυτή η εξέλιξη ενέχει αβεβαιότητες, διότι προϋποθέτει ότι: α) τα πρωτογενή αποτελέσματα θα πραγματοποιηθούν στο ακέραιο, β) τα επιτόκια θα ακολουθήσουν τις εκτιμήσεις, και γ) οι ρυθμοί ανάπτυξης θα αποκατασταθούν σταδιακά μέχρι το 2013 σύμφωνα με τις προβλέψεις. Στην αντίθετη περίπτωση το χρέος θα συνεχίσει να αυξάνεται με δυσμενέστερες συνέπειες. Το ΠΣΑ προβλέπει ότι αν για οποιοδήποτε λόγο οι

²⁰ Το ΠΣΑ βασίζεται στην υπόθεση της σταθερής ισοτιμίας €/δολ=1,48 από το 2010 και μετά. Παρ' όλα αυτά, το πρώτο τρίμηνο του 2010 το ευρώ βρίσκεται σταθερά κάτω από 1,4.

²¹ Τα στοιχεία αφορούν στο 2008 που είναι το πιο πρόσφατο έτος για το οποίο υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία.

ρυθμοί ανάπτυξης είναι χαμηλότεροι κατά μέσο όρο περίπου 0,6% ετησίως, αυτό θα σηματοδοτήσει την ανάγκη για πρόσθετα μέτρα της τάξης των 700-800 δισ. κατ' έτος.

Σε κάθε περίπτωση αυτό που γίνεται εμφανές, και παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 2, είναι ότι το ενώ από το 1993 και μετά σημειώνεται μία συνεχή προσπάθεια μείωσης του χρέους (έστω και με διακυμάνσεις), όπως φαίνεται από τις διπλές γραμμές, το 2000 και το 2009 παρουσιάζουν απότομες μετατοπίσεις σε υψηλότερα επίπεδα απ' όπου θα πρέπει στη συνέχεια να αποκλιμακωθεί. Κατ' αυτό τον τρόπο το χρέος μειώθηκε από το 1993 έως το 1999 κατά 4,3% του ΑΕΠ, τη διετία 2000-2001 αυξήθηκε κατά 9,7%, στη συνέχεια μειώθηκε και πάλι κατά 8,1% μέχρι το 2007, ενώ στη διετία 2008-2009 αυξήθηκε 17,8% (14,2% μόνο το 2009²²). Αυτές οι απότομες μετατοπίσεις μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα εξουδετερώνουν κάθε άλλη συστηματική προσπάθεια μείωσης του χρέους. Μετά την έξοδο από την παρούσα κρίση οι μελλοντικές κυβερνήσεις θα πρέπει να σχεδιάσουν μακροπρόθεσμα τη δραστική μείωση του λόγου του χρέους. Εν όψει των πιέσεων που ασκούν το ύψος των πληρωμών για τόκους και η δημογραφική γήρανση, οποιαδήποτε άλλη πολιτική θα σημαίνει τη μη βιωσιμότητα των δημοσίων οικονομικών.

Το ΠΣΑ του Ιανουαρίου 2010 προδιαγράφει τις πολιτικές για τη μείωση του πρωτογενούς ελλείμματος και τα μέτρα που θα

ληφθούν για την αύξηση των εσόδων και τη μείωση των δαπανών. Τον Μάρτιο τα μέτρα αυτά εξειδικεύθηκαν και ενισχύθηκαν με το νόμο 3383/10 περί «Προστασίας της εθνικής οικονομίας» και το φορολογικό νομοσχέδιο που περιλάμβαναν πρόσθετα μέτρα. Οι νέες πρωτοβουλίες αφορούν στο 2010, αλλά είναι μόνιμης φύσης, και έχουν ως στόχο την ενίσχυση της προσπάθειας μείωσης του ελλείμματος κατά 4,8 δισ. (2% του ΑΕΠ). Η μείωση αυτή γίνεται ισόρροπα από την πλευρά των δαπανών και των εσόδων και, θεωρητικά, θα ήταν πλέον της προβλεπόμενης στο ΠΣΑ. Η απουσία επίσημης σχετικής δέσμευσης οδηγεί στο συμπέρασμα ότι τα μέτρα αυτά αντικατέστησαν άλλα, λιγότερο σίγουρης ή άμεσης απόδοσης.

Έσοδα

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 3, τα έσοδα ακολούθησαν κατιούσα πορεία μετά το 2000, όταν βρέθηκαν στο 43% του ΑΕΠ, και αυτό παρά τις ευνοϊκές συνθήκες μέχρι και το 2008. Το ΠΣΑ προβλέπει μία συνολική αύξηση των εσόδων ίση με 6% του ΑΕΠ μεταξύ 2009 και 2013. Ειδικότερα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 1, η προσαρμογή κατανέμεται σχετικά ισομερώς στις μεγάλες κατηγορίες εσόδων και προέρχεται κατά 1,3% από τους άμεσους φόρους, 1,4% από τους έμμεσους φόρους, 1,6% από τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης και 1,4% από τα λοιπά έσοδα.

Σύμφωνα με το προς ψήφιση φορολογικό νομοσχέδιο, από το 2010 η κλίμακα της φορολογίας εισοδήματος για τα φυσικά πρόσωπα αλλάζει, ενώ παράλληλα διευρύνεται η φορολογική βάση. Κατ' αυτόν τον

²² Το μέγεθος της αύξησης αυτής μέσα σε ένα έτος μπορεί να συγκριθεί μόνο με την αύξηση κατά 20,1% την περίοδο 1992-1993, όταν, όμως, έγιναν και οι τακτοποιήσεις των χρεών προς την ΤΤΕ.

τρόπο επιχειρείται αφ' ενός η μετατόπιση φορολογικού βάρους προς υψηλότερα κλιμάκια (βλέπε Διαγράμματα 4 και 5), και αφ' ετέρου αύξηση των εσόδων. Τα κυριότερα χαρακτηριστικά του νέου συστήματος είναι η κατάργηση των περισσότερων αυτοτελών φορολογήσεων (περιλαμβανομένης αυτής των μερισμάτων των μετοχών), καθώς και πολλών φοροαπαλλαγών. Ενθαρρυντικό είναι, επίσης, το γεγονός ότι εισάγονται εισοδηματικά κριτήρια για τις απαλλαγές που θα απομείνουν. Επίσης, εισάγεται και πάλι η κατοχύρωση του αφορολογήτου ορίου μέσω συλλογής αποδείξεων. Στην περίπτωση που ο φορολογούμενος δεν μπορέσει να συλλέξει τις απαραίτητες αποδείξεις, τότε θα υποστεί υψηλότερη φορολογική επιβάρυνση (βλέπε Διάγραμμα 5), ενώ στην αντίθετη περίπτωση αυξημένα φορολογικά έσοδα αναμένονται από τον μεγαλύτερο τζίρο που θα παρουσιάσουν οι πωλητές. Τέλος, εισάγεται ο λογιστικός προσδιορισμός των εισοδημάτων σε μία σειρά ελευθέρων επαγγελματιών και επιτηδευματιών. Οι παραπάνω μεταρρυθμίσεις έχουν κυρίως διαιρθρωτικό χαρακτήρα και έπρεπε να είχαν εισαχθεί εδώ και πολλά χρόνια. Η επιτυχία τους όμως έγκειται στην πλήρη εφαρμογή τους χωρίς εξαιρέσεις (για παράδειγμα, η μη τήρηση βιβλίων από τους αγρότες συντηρεί τη φοροδιαφυγή όλου του κυκλώματος που στηρίζεται στην αγροτική παραγωγή).

Το σύνολο της απόδοσης των παραπάνω μέτρων προσδοκάται σε 1,1 δισ. (περίπου 0,5% του ΑΕΠ). Το αποτέλεσμα επί των εσόδων από τη μεταβολή των οριακών συντελεστών είναι μάλλον ουδέτερο προς ελαφρά θετικό, δεδομένου ότι περί το

70% των εισοδημάτων που πληρώνει το 35% των φόρων έχουν εισοδήματα μέχρι € 40.000 και θα έχει μία ελάφρυνση. Άρα, ο κύριος όγκος των εσόδων αναμένεται να προκύψουν από τη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και, ειδικά για το 2010, από την αύξηση της παρακράτησης σε κέρδη και αμοιβές.

Με το φορολογικό νομοσχέδιο, η φορολογία των κερδών και των μερισμάτων αποκτά σαφή προοδευτικότητα και οι οριακοί συντελεστές φορολογίας εργασίας και κεφαλαίου εξισούνται. Επίσης, εξισώνονται οι φορολογικοί συντελεστές ΑΕ και ΕΠΕ. Δεδομένης της σημαντικής μείωσης της οικονομικής δραστηριότητας θα αποτελούσε ίσως ανακούφιση για τις επιχειρήσεις η δυνατότητα συμψηφισμού (μέρους) τυχόν ζημιών με κέρδη επομένων χρήσεων, στα πρότυπα πολλών άλλων χωρών.

Σχετικά με τα έσοδα από ΦΠΑ, η αύξηση των συντελεστών από 4,5% σε 5%, από 9% σε 10%, και από 19% σε 21% (δηλαδή περίπου κατά 10%), που επιβλήθηκε με τον ν.3383/10, αναμένεται να αυξήσουν τα έσοδα κατά 1,3 δισ. (0,55% του ΑΕΠ), εκτίμηση που είναι μάλλον ρεαλιστική, εφ' όσον δεν σημειωθεί μεγάλη μείωση του κύκλου εργασιών. Συγχρόνως, η αύξηση των ΕΦΚ στα καύσιμα, τον καπνό και τα οινόπνευματώδη ποτά, καθώς και διάφορες άλλες ρυθμίσεις για τους ΕΦΚ, αναμένεται να προσθέσουν άλλα 1,1 δισ., δεδομένης της σημαντικής αύξησης των φορολογικών συντελεστών. Η κυβέρνηση προσδοκά επί πλέον έσοδα 120 εκ. από την επιβολή φόρου στα είδη πολυτελείας. Τέτοιοι φόροι, συνολικά χαμηλής απόδοσης, θα μπορούσαν είτε να ενσωμα-

τωθούν σε άλλους (όπως για τα αυτοκίνητα), είτε να μην υπάρχουν, δεδομένου του διαχειριστικού κόστους και της αύξησης της πολυπλοκότητας του συστήματος (που συνήθως οδηγεί σε διαφθορά και χαμηλότερα έσοδα).

Τέλος, το ΠΣΑ αναμένει ειδικά για το 2010 μη επαναλαμβανόμενα έσοδα ύψους 1,2 δισ. από τον το πρόγραμμα ενίσχυσης των τραπεζών και τους ειδικούς φόρους που θα επιβληθούν στις κερδοφόρες επιχειρήσεις και τα ακίνητα μεγάλης αξίας.

Δαπάνες

Όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 6 και τον Πίνακα 2, το 2009 οι δημόσιες δαπάνες υπερέβησαν το 50% του ΑΕΠ, σημειώνοντας το υψηλότερο επίπεδο στη μεταπολεμική ιστορία της χώρας. Το 2008 είχαν ήδη υπερβεί το μέσο όρο της ΕΑ-16. Μεταξύ 2006 και 2009, οι πρωτογενείς δαπάνες σημείωσαν αύξηση 8,6% του ΑΕΠ. Συνολικά, η αύξηση των πρωτογενών δαπανών ανήλθε σε 28 δισ. έναντι 27 δισ. αύξησης ολόκληρου του ΑΕΠ.

Το ΠΣΑ προβλέπει συνολική μείωση των πρωτογενών δαπανών κατά 4,9% του ΑΕΠ για την περίοδο 2009-1013, η οποία περιλαμβάνει αύξηση των επενδυτικών δαπανών κατά 0,8% του ΑΕΠ και μείωση όλων των υπολοίπων κατά 5,7%.

Η μείωση των καταναλωτικών δαπανών που προβλέπει το ΠΣΑ προέρχεται κυρίως από μία σχετικά μικρή μείωση του γενικού λειτουργικού κόστους του δημοσίου (0,1% του ΑΕΠ), από μειώσεις εξοπλιστικών δαπανών ύψους 457 εκ. (στην ουσία πρόκειται για αναβολή δαπάνης) και από

μειώσεις δαπανών προμήθειας στα νοσοκομεία (0,3%+0,3% που έχει επίπτωση μόνο το 2010). Ο ν.3383/10 προβλέπει εξοικονόμηση της τάξης του 1 δισ. (0,4% του ΑΕΠ). Το γεγονός ότι το 2008 η δαπάνη για ιατροφαρμακευτικό υλικό και εξοπλισμό έφτανε το 1,7% του ΑΕΠ (περί τα 4 δισ.), ποσοστό σχεδόν διπλάσιο χωρών όπως η Ιταλία ή η Σουηδία²³, παρ' ότι η χώρα μας είναι ουραγός στις συνολικές δαπάνες για την υγεία, δείχνει ότι υπάρχει ακόμη σημαντικό περιθώριο μειώσεων χωρίς περικοπές στις προσφερόμενες υπηρεσίες. Αυτό εξ άλλου παραδέχεται και το ΠΣΑ, το οποίο, όμως, προτιμά πιο συντηρητικές προβλέψεις. Απαραίτητη προϋπόθεση είναι βεβαίως η παγίωση ενός αυστηρού και αποτελεσματικού πλαισίου ελέγχου των προμηθειών.

Η μείωση των δαπανών για αμοιβές γίνεται κυρίως μέσω της αυστηρής εισοδηματικής πολιτικής και της περικοπής ενός μεγάλου αριθμού επιδομάτων. Γενικά προβλέπονται μηδενικές αυξήσεις σε μισθούς και συντάξεις άνω των € 2.000, καθώς και μειώσεις 7% σε μισθούς συμβάσεων ιδιωτικού δικαίου. Το ΠΣΑ στην αρχή προέβλεπε εξοικονόμηση 650 εκ. από την περικοπή επιδομάτων κατά 10% (20% για τους δικαστικούς). Στη συνέχεια, με το σχετικό νόμο του Μαρτίου το ποσοστό αυξήθηκε στο 12%, που ανάγεται σε επί πλέον όφελος 130 εκ. Με τον ίδιο νόμο επιβάλλεται περικοπή του «13^{ου}» και του «14^{ου}» μισθού κατά 30%. Το συνολικό όφελος υπολογίζεται σε περίπου 1,1 δισ. Οι περικοπές αυτές θα έχουν άμεσο ταμιακό αποτέλεσμα,

²³ Τα στοιχεία αυτά προέρχονται από τη Eurostat (COFOG).

καθώς θα ισχύσουν αναδρομικά από την αρχή του έτους.

Ανάλογες περικοπές επιβάλλονται και στον αριθμό προσλήψεων στη Γενική Κυβέρνηση. Η εφαρμογή του λόγου 1:5 (μία πρόσληψη ανά πέντε αποχωρήσεις αναμένεται στην αρχή να έχει σχετικά μικρή δημοσιονομική επίπτωση, δεδομένου μάλιστα ότι η δαπάνη μισθοδοσίας των αποχωρούντων θα αναπληρώνεται, τουλάχιστον εν μέρει, από αντίστοιχη δαπάνη για συντάξεις. Μακροπρόθεσμα όμως, και εφ' όσον το μέτρο δεν αναστραφεί όπως έχει συμβεί στο παρελθόν, θα έχει μόνιμες διαρθρωτικής φύσης επιδράσεις. Άμεσα αποτελέσματα αναμένεται να έχει η μείωση κατά το 1/3 των συμβασιούχων ορισμένου χρόνου και η κατάργηση των συμβάσεων έργου (περίπου 120 εκ.).

Όσον αφορά στη μείωση των μεταβιβάσεων προς επιχορηγούμενους φορείς, το ΠΣΑ επικεντρώνεται κυρίως στις μεταβιβάσεις του Προϋπολογισμού προς τα Ασφαλιστικά Ταμεία. Η μείωση των επιχορηγήσεων αναμένεται να αναπληρωθεί από την ανάκαμψη της αγοράς εργασίας (με την ενσωμάτωση και αλλοδαπών) και, κυρίως, τον περιορισμό της εισφοροδιαφυγής. Εν τούτοις το ΠΣΑ δεν εξηγεί επαρκώς από πού θα προέλθει η μείωση των κοινωνικών μεταβιβάσεων, δεδομένης της γενικότερης πολιτικής της κυβέρνησης για ενίσχυση των χαμηλών συντάξεων (που αποτελούν και τον κύριο όγκο), του ρυθμού της δημογραφικής γήρανσης (ο πληθυσμός άνω των 65 ετών εκτιμάται ότι παρουσιάζει ετήσια αύξηση της τάξης του 2%) και της ενίσχυσης της αγοράς εργα-

σίας (όπως με το πρόγραμμα 750 εκ. του ΟΑΕΔ).

Γενικά, το πρόβλημα των δημοσίων δαπανών επικεντρώνεται στο γεγονός ότι υπάρχουν δαπάνες που σχετίζονται με υψηλό κόστος παροχής υπηρεσιών και χαμηλή αποτελεσματικότητα, ενώ συγχρόνως ο όγκος κάποιων άλλων δαπανών (π.χ. εκπαίδευση ή υγεία) παραμένει χαμηλός. Το ΠΣΑ και οι πρόσφατες πρωτοβουλίες δείχνουν ότι στο παρόν πιεστικό δημοσιονομικό πλαίσιο η κυβέρνηση ενδιαφέρεται πρωτίστως για τον περιορισμό του κόστους και την αύξηση της αποτελεσματικότητας, αφήνοντας σε πιο ύστερη φάση την επέκταση του όγκου και της ποιότητας. Η στρατηγική αυτή επιλογή είναι αναγκαστική και στη σωστή κατεύθυνση και μπορεί να αποτελέσει κλειδί για την επιστροφή στη δημοσιονομική ομαλότητα, εφ' όσον βεβαίως τηρηθεί με συνέπεια.

Συμπεράσματα

Το ΠΣΑ είναι ένα εμπροσθοβαρές πρόγραμμα που προβλέπει μια σχετικά σημαντική μείωση του λόγου του ελλείμματος μέχρι το 2013, αλλά χωρίς θεαματικές εξελίξεις στο λόγο του χρέους. Οι κίνδυνοι παρέκκλισης από τους στόχους του (όπως, για παράδειγμα, στα έσοδα που προβλέπονταν από την αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής και της εισφοροδιαφυγής, ύψους 1% του ΑΕΠ) αντιμετωπίστηκε με τη νέα δέσμη μέτρων, κυρίως μέσω του του ν.3383/10, που περιλαμβάνει τις επίπλεον αυξήσεις στην έμμεση φορολογία και περικοπή δαπανών, συνολικής απόδοσης περί το 1,5% του ΑΕΠ εντός του 2010, επι-

πλέον όσων είχαν αναφερθεί στο ΠΣΑ. Μετά τα παραπάνω, εκτιμάται ότι το ΠΣΑ μπορεί να ανταποκριθεί στους στόχους του, εφ' όσον δεν υπάρξει επιδείνωση των οικονομικών συνθηκών και η κυβέρνηση προχωρήσει στην εφαρμογή όλων των μέτρων που έχει περιγράψει.

Συγχρόνως, η κυβέρνηση πρέπει να προχωρήσει με τόλμη στην θεσμική εξυγίανση των δημόσιων οικονομικών μέσα από σημαντικές διαρθρωτικές αλλαγές, που πολλές από αυτές ήδη περιγράφονται στο ΠΣΑ ή σε κυβερνητικές εξαγγελίες. Ειδικότερα, πέρα από την αναμόρφωση του φορολογικού και του ασφαλιστικού συστήματος, που έχει ήδη δρομολογηθεί και θα πρέπει να αποτελέσει αντικείμενο ξεχωριστών αναλύσεων, θα πρέπει μεταξύ άλλων άμεσα

- α) να αναμορφωθεί πλήρως και ριζικά το μισθολόγιο του δημόσιου τομέα. Η χορήγηση επιδομάτων αντί μισθού θα πρέπει να καταργηθεί, έστω και με μελλοντικό κόστος στις συντάξεις, οι δε μισθοί να εξορθολογιστούν και να ανταποκρίνονται στο έργο που παρέχεται, και
- β) να εκσυγχρονιστεί το πλαίσιο εργασίας, με τη δημιουργία λίγων κλάδων (π.χ. πολιτικός, δικαστικός, διοικητικός, ιατρονοσηλευτικός, εκπαιδευτικός, στρατιωτικός-δημόσιας ασφάλει-

ας, επιστημονικός) με αποκλειστικό μισθολόγιο ανά κλάδο, πρόσληψη στον κλάδο και όχι τον φορέα, με συγκεκριμένης μορφής δικαιώματα και υποχρεώσεις (π.χ. επανεξέταση του θέματος του δικαιώματος δεύτερης απασχόλησης), και με ορθολογικό τρόπο εξέλιξης στην ιεραρχία.

Το αποτέλεσμα θα είναι η ορθολογικότερη κατανομή των απασχολουμένων στο δημόσιο και η αύξηση της αποτελεσματικότητας και της παραγωγικότητας.

- να εξορθολογιστεί πλήρως το σύστημα προμηθειών της δημόσιας κατανάλωσης και των δημόσιων επενδύσεων. Το δημόσιο και οι φορείς που επιχορηγεί «αγοράζουν» υπερβολικά ακριβά, συντηρώντας τις δημόσιες δαπάνες σε υψηλά επίπεδα και χρηματοδοτώντας κυκλώματα διαφθοράς.

Το άγος του υψηλού δημόσιου χρέους θα πρέπει να αντιμετωπιστεί, όχι απλώς στο πλαίσιο των μεσοπρόθεσμων ΠΣΑ, αλλά στο πλαίσιο ενός μακροπρόθεσμου (π.χ. δεκαετούς) πλαισίου που θα περιγράφει με σαφήνεια τους στόχους και τις βασικές κατευθύνσεις, δεσμεύοντας τις μελλοντικές κυβερνήσεις για την πραγματοποίηση των στόχων και αφήνοντάς τους την επιλογή των επί μέρους πολιτικών υλοποίησης.

Πίνακας 2.7

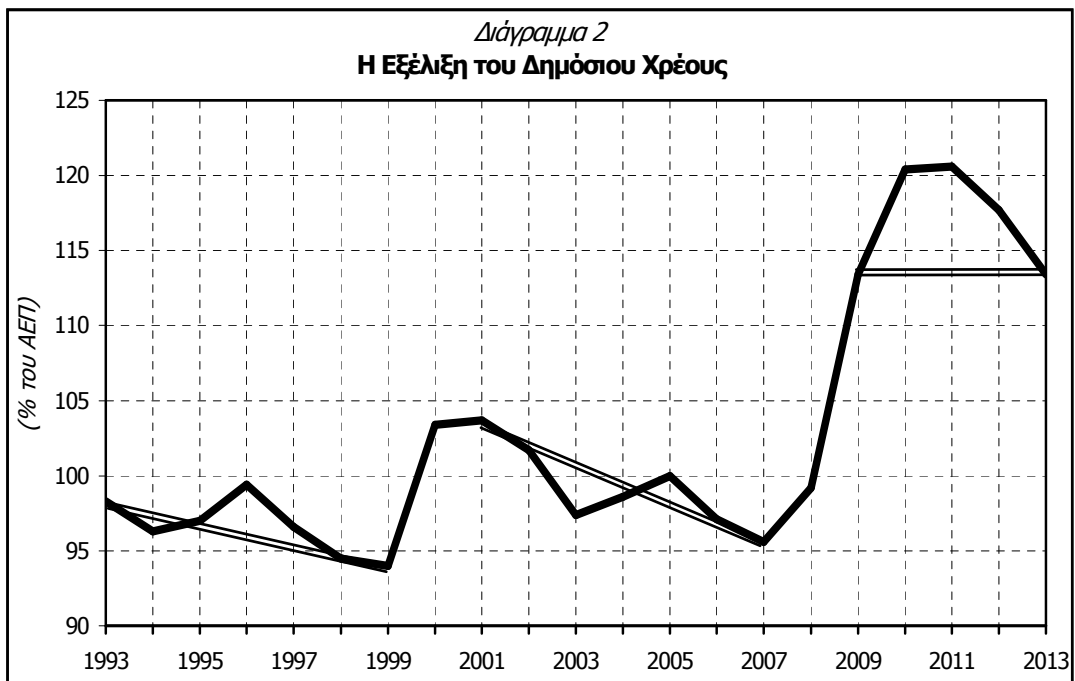
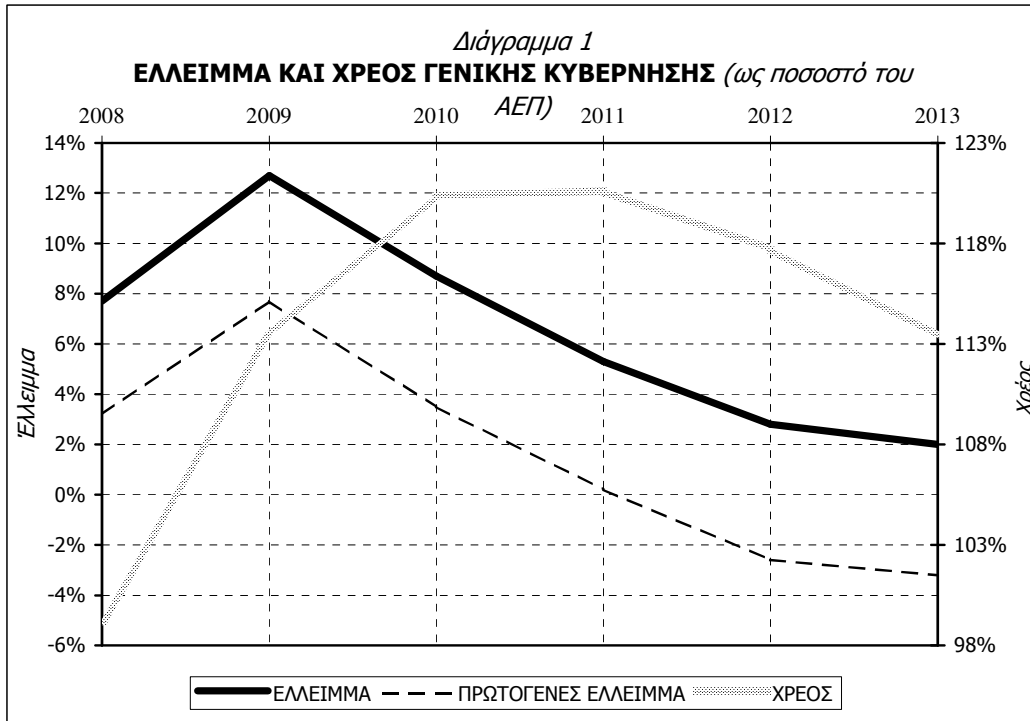
Έσοδα Γενικής Κυβέρνησης

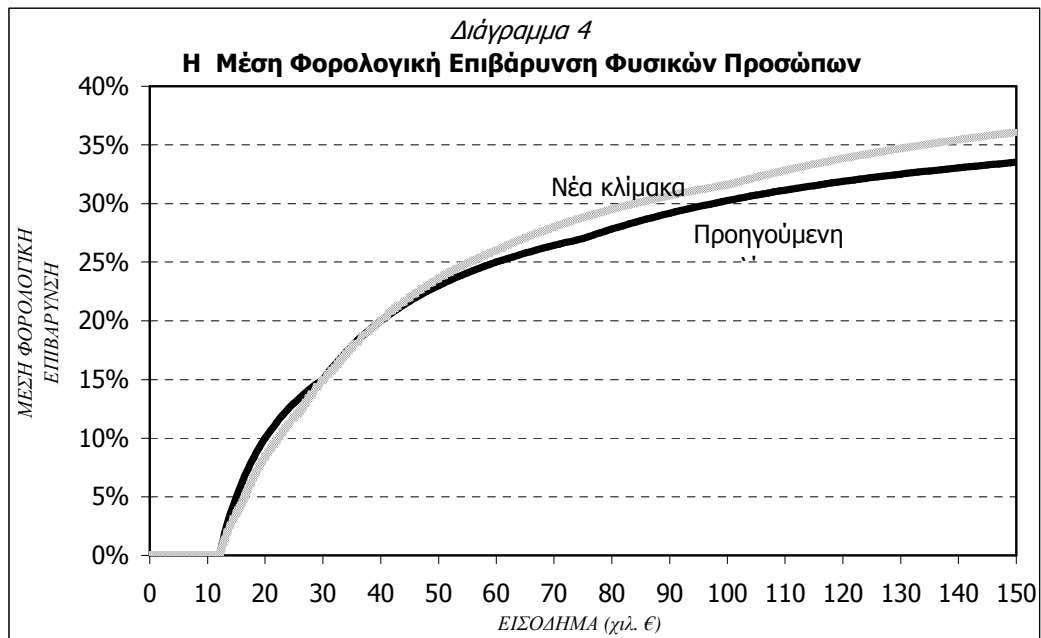
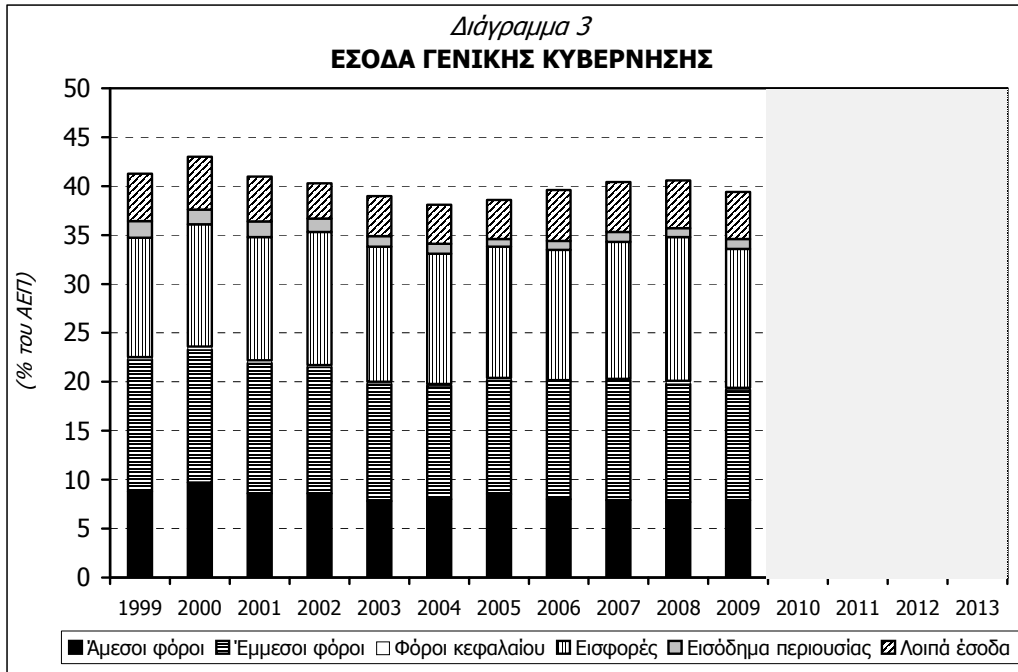
(% του ΑΕΠ)	Άμεσοι φόροι	Έμμεσοι φόροι	Φόροι κεφαλαίου	Εισφορές	Εισόδημα περιουσίας	Λοιπά έσοδα	Σύνολο
1999	8,8	13,5	0,2	12,2	1,7	4,8	41,3
2000	9,7	13,6	0,3	12,5	1,5	5,4	43,0
2001	8,6	13,3	0,3	12,6	1,6	4,6	40,9
2002	8,6	12,9	0,2	13,6	1,4	3,6	40,3
2003	7,8	12,0	0,2	13,8	1,1	4,1	39,0
2004	8,0	11,6	0,2	13,3	1,0	4,0	38,0
2005	8,5	11,7	0,2	13,4	0,8	4,0	38,5
2006	8,0	12,1	0,1	13,3	0,9	5,2	39,7
2007	7,9	12,3	0,1	14,0	1,0	5,1	40,4
2008	7,7	12,1	0,3	14,7	0,9	4,9	40,6
2009	7,9	11,3	0,2	14,2	1,0	4,8	39,3
2010	8,6	12,0	0,4	14,7	1,0	5,2	41,9
2011	8,8	12,3	0,4	15,3	1,0	5,7	43,5
2012	9,2	12,7	0,4	15,8	1,0	5,9	45,0
2013	9,2	12,7	0,4	15,8	1,0	6,2	45,3
2009-2013	1,3	1,4	0,2	1,6	0,0	1,4	6,0

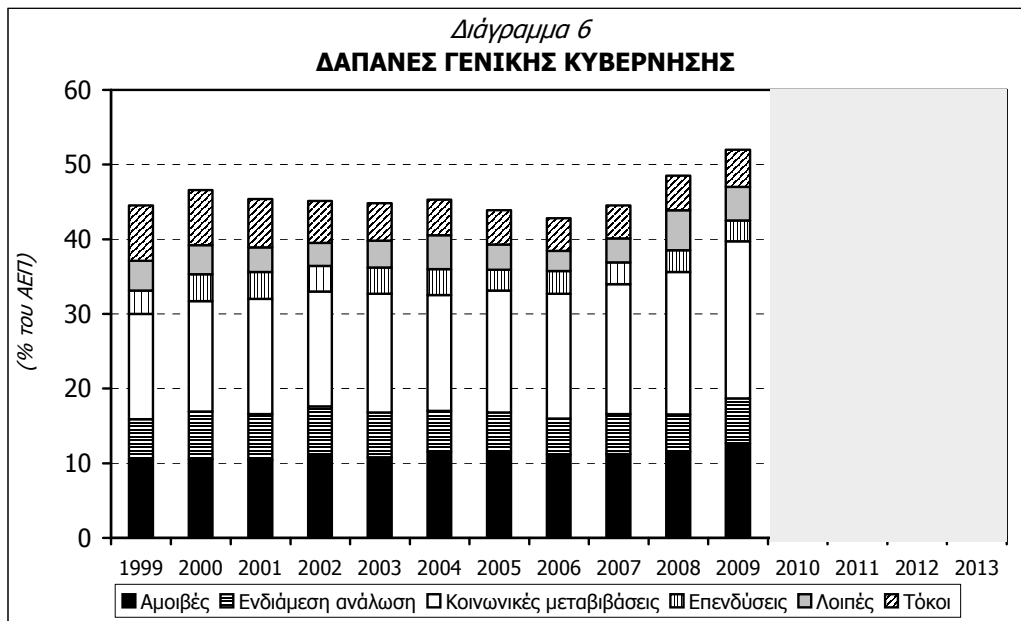
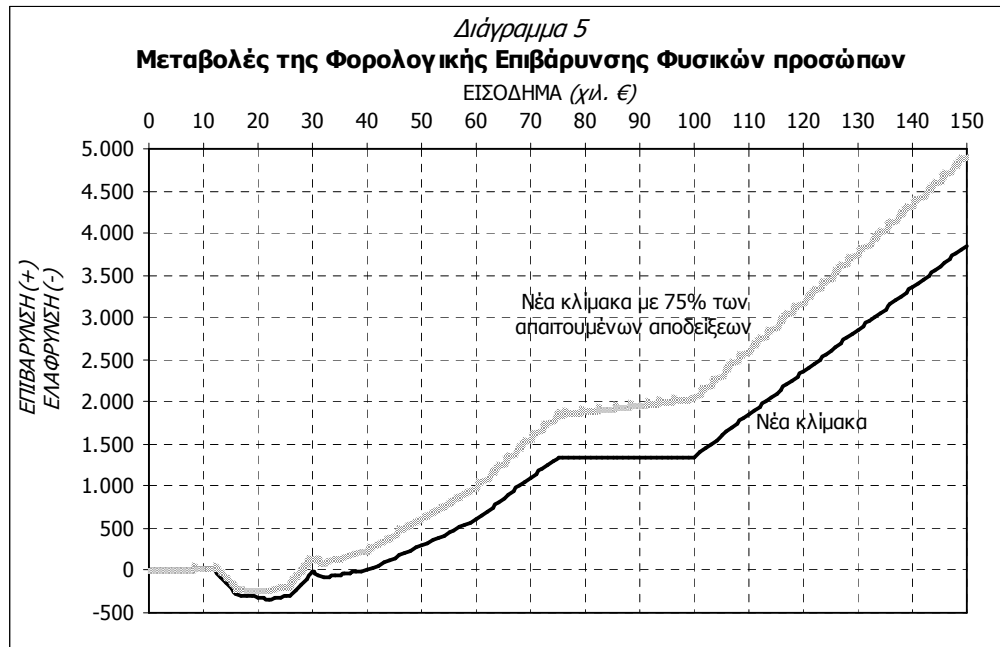
Πίνακας 2.8

Δαπάνες Γενικής Κυβέρνησης

(% του ΑΕΠ)	Αμοιβές	Ενδίαμεση ανά- λωση	Κοινωνικές με- ταβιβάσεις	Επενδύσεις	Λοιπές	Πρωτογενείς δαπάνες	Τόκοι	Σύνολο
1999	10,5	5,4	14,1	3,1	4,0	37,1	7,4	44,4
2000	10,5	6,4	14,8	3,6	3,9	39,2	7,4	46,7
2001	10,4	6,2	15,4	3,6	3,3	38,9	6,5	45,3
2002	11,1	6,5	15,4	3,4	3,1	39,5	5,6	45,1
2003	10,8	6,0	15,9	3,5	3,6	39,8	5,0	44,7
2004	11,5	5,5	15,5	3,5	4,5	40,5	4,8	45,4
2005	11,5	5,3	16,3	2,8	3,4	39,3	4,6	43,8
2006	11,1	4,9	16,7	3,0	2,7	38,4	4,4	42,9
2007	11,2	5,4	17,4	2,9	3,2	40,1	4,4	44,4
2008	11,5	5,0	19,1	2,9	5,4	43,8	4,6	48,3
2009	12,7	6,0	21,0	2,8	4,5	47,0	5,0	52,0
2010	12,5	5,3	21,1	3,0	3,5	45,4	5,2	50,6
2011	12,0	4,3	20,9	3,1	3,4	43,7	5,4	49,1
2012	11,7	3,4	20,7	3,2	3,4	42,4	5,4	47,8
2013	11,3	3,4	20,3	3,6	3,5	42,1	5,2	47,3
2009-2013	-1,4	-2,6	-0,7	0,8	-1,0	-4,9	0,2	-4,7

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το 2009

Η πορεία της ελληνικής οικονομίας το 2009, παρουσιάζοντας ομοιότητες με την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας, επηρεάστηκε κατά κύριο λόγο από τις παρενέργειες της διεθνούς χρηματοπιστωτικής κρίσης και την επακόλουθη παγκόσμια οικονομική ύφεση. Έτσι, στο σύνολο του 2009, το εγχώριο προϊόν μειώθηκε κατά 2%, όταν το 2008 είχε σημειωθεί οικονομική μεγέθυνση, κατά 2%, ενώ επιπλέον η ύφεση στην Ελλάδα υπερέβη τις σχετικές προβλέψεις διεθνών και εγχώριων οργανισμών και φορέων (ΤτΕ: -1,0%, Ευρ. Επιτροπή, ΟΟΣΑ: -1,1%, ΥΠΟΙΚ: -1,2%)²⁴. Υπενθυμίζεται ότι το ΙΟΒΕ στην προηγούμενη έκθεσή του στα τέλη Δεκεμβρίου εκτιμούσε ότι η συρρίκνωση του ΑΕΠ θα έφτανε το 1,5%, όταν σύμφωνα με τα τότε διαθέσιμα στοιχεία είχε διαμορφωθεί στο 1,1% στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου.

Η νέα αναθεώρηση του ΑΕΠ και των συνιστωσών του για το 2009, δε μετέβαλε τους προσδιοριστικούς παράγοντες της υποχώρησής του, που είχαν αναδειχθεί στα στοιχεία μέχρι και το τρίτο τρίμηνο του έτους. Η κατακόρυφη πτώση των ιδιωτικών επενδύσεων κατά κύριο λόγο, και σε μικρότερο βαθμό η μείωση της ιδιωτικής κατανάλωσης, αποτελούν τα βασικά αίτια συρρίκνω-

σης του εγχώριου προϊόντος. Η σημαντική επέκταση της δημόσιας κατανάλωσης, αρκετά ταχύτερα από ότι το 2008, και η αύξηση των δημοσίων επενδύσεων, λειτούργησαν μεν υποστηρικτικά στο ΑΕΠ, με τις γνωστές όμως ιδιαίτερα επιβαρυντικές συνέπειες στο δημόσιο έλλειμμα και το χρέος. Από την άλλη πλευρά, η αναλογικά μεγαλύτερη υποχώρηση των εξαγωγών σε σύγκριση με τις εισαγωγές, υπερκαλύφθηκε σε απόλυτους όρους από τη δεύτερη, καθώς η αξία των εξαγωγών υπολείπεται διαχρονικά εκείνης των εισαγωγών.

Αναλυτικότερα, η συνολική τελική κατανάλωση παρουσίασε μικρή άνοδο το 2009, της τάξης του 0,3%, έναντι αύξησης 2,0% το 2008. Η περιορισμένη αύξησή της οφείλεται αποκλειστικά στη μεγάλη ενίσχυση της δημόσιας κατανάλωσης κατά 9,6%, καθώς η ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκε κατά 1,8%. Η επέκταση της δημόσιας κατανάλωσης ήταν η υψηλότερη στη δεκαετία του 2000, ενώ ακολούθησε την μικρής κλίμακας άνοδό της το 2008, κατά μόλις 0,6%. Από ιστορικά στοιχεία προκύπτει ότι η τελευταία χρονιά που υποχώρησε η ιδιωτική κατανάλωση στην Ελλάδα πριν το 2009 ήταν το 1993, και πριν από αυτή το 1986, Σε αμφότερες όμως τις περιπτώσεις η μείωση τότε ήταν ηπιότερη²⁵.

²⁴ Νομισματική Πολιτική, Ενδιάμεση Έκθεση 2009, Τράπεζα της Ελλάδος, Οκτώβριος 2009, OECD Economic Outlook No. 86, November 2009, Economic Forecast Autumn 2009, European Commission, November 2009, Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2010.

²⁵ Πηγή: AMECO, Τελική Ιδιωτική Καταναλωτική Δαπάνη, σε σταθερές τιμές 2000 (συμπίπτει με κατανάλωση Νοικοκυριών και ΜΚΙΕΝ των Εθνικών Λογαριασμών της ΕΣΥΕ).

Οι ακαθάριστες επενδυτικές δαπάνες μειώθηκαν, για δεύτερο συνεχές έτος, το 2009, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό όμως από ότι το 2008 (κατά 13,4% έναντι 2,5%), παρά την αύξηση των δημοσίων επενδύσεων σε ποσοστό 8% πέρυσι. Ακολουθώντας την τάση σε διεθνές και ευρωπαϊκό επίπεδο, οι κατασκευές κατοικιών κινήθηκαν καθοδικά περισσότερο από τις υπόλοιπες βασικές κατηγορίες σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου, κατά 21,7%, ακολουθούμενες από τα μεταλλικά προϊόντα / μηχανήματα (19,8%) και τον εξοπλισμό μεταφορών (17,2%). Αύξηση, καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, εμφάνισαν τα αγροτικά μηχανήματα, της τάξης του 7,6% κατά μέσο όρο. Η μικρότερη άνοδος των κατασκευών εκτός κατοικιών, κατά 4,0%, οφείλεται στην ταχεία μεγέθυνσή τους στο πρώτο τρίμηνο του έτους, καθώς έκτοτε επιβραδύνθηκαν σημαντικά και από το τρίτο τρίμηνο υποχωρούν.

Στον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, οι τάσεις διαμορφώθηκαν ως εξής κατά τη διάρκεια της περασμένης χρονιάς: οι εξαγωγές περιορίστηκαν τους πρώτους τρεις μήνες κατά 17,0%, ποσοστό που ελάχιστα διευρύνθηκε στα επόμενα δύο τρίμηνα, ενώ στο διάστημα Οκτ.-Δεκ. σημειώθηκε η μικρότερη πτώση του έτους (15,5%). Στον αντίποδα, η εξασθένιση των εισαγωγών επιταχυνόταν συνεχώς. Ξεκίνησε από 10,0% το α' τρίμηνο και έφτασε το 18,0% στο τελευταίο. Κατά μέσο όρο, οι εξαγωγές υποχώρησαν κατά 18,1% το 2009 και οι εισαγωγές κατά 14,1%, όταν το 2008 είχαν αυξηθεί κατά 4,0% και 0,2% αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά, καθώς ο βαθμός κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές δεν ξεπερνά το 70% τα τελευταία χρόνια (64,3% το 2008), η συρρίκνωση των πρώ-

των σε απόλυτα μεγέθη ήταν κατά € 1,3 δισεκ. μεγαλύτερη. Ως εκ τούτου, το έλλειμμα του εξωτερικού τομέα ως ποσοστό του ΑΕΠ μειώθηκε ελαφρά πέρυσι, στο 11,1% από 11,6%, περιορίζοντας την αρνητική του επίδραση στο εγχώριο προϊόν.

Η οικονομική ύφεση, που έλαβε ποικίλες διαστάσεις στην πλευρά της παραγωγικής δραστηριότητας (μείωση της βιομηχανικής παραγωγής, περιορισμός του κύκλου εργασιών στο χονδρικό/λιανικό εμπόριο και σε πολλούς άλλους κλάδους των υπηρεσιών κα.), είχε αναπόφευκτα αρνητικό αντίκτυπο στην αγορά εργασίας. Η ανεργία διαμορφώθηκε στο 9,5% για ολόκληρο το 2009, 1,9 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι ένα χρόνο πριν. Το τελευταίο τρίμηνο του 2009 ξεπέρασε μάλιστα το 10%, για πρώτη φορά μετά το πρώτο τρίμηνο του 2005, φθάνοντας το 10,3%. Τάση επιδείνωσης χαρακτήρισε και την εξέλιξη της απασχόλησης, καθώς αυτή περιορίστηκε κατά 1,1%. Ωστόσο η μεταβολή της είναι ηπιότερη αυτής στην ανεργία και δεδομένης της παρόμοιας αύξησής της το 2008, η απασχόληση βρέθηκε το 2009 ακριβώς στο ίδιο επίπεδο του 2007. Στο πεδίο του πληθωρισμού, η παραμονή του σε χαμηλό επίπεδο μέχρι τα μέσα του γ' τριμήνου, μετράζε τις αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στη ζήτηση. Έκτοτε, εξαιτίας της αύξησης της φορολογίας σε ποτάκαπνό και ιδίως λόγω της ανόδου του κόστους μεταφορών, όπου περιλαμβάνονται η βενζίνη και τα τέλη κυκλοφορίας, ο πληθωρισμός ανήλθε το τρίμηνο Οκτ.-Δεκ. στο 2,0%, από 0,7% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, με αποτέλεσμα συνολικά το 2009 να φτάσει το 1,2%, έναντι 4,2% το 2008.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2000)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	(v/v-4)	Εκατ. €	(v/v-4)	Εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)	εκατ. €	(v/v-4)
2001	142.001	4,2%	127.980	4,1%	33.025	3,9%	33.878	-0,01%	52.882	1,2%
2002	146.885	3,4%	134.663	5,2%	33.442	1,3%	31.034	-8,4%	52.219	-1,3%
2003	155.613	5,9%	137.952	2,4%	39.627	18,5%	31.940	2,9%	53.768	3,0%
2004	162.807	4,6%	142.899	3,6%	39.109	-1,3%	37.498	17,4%	56.579	5,2%
α' 2005	40.910	2,4%	36.627	4,1%	8.763	-9,5%	9.485	4,9%	13.967	0,3%
β' 2005	41.229	1,5%	36.867	3,6%	8.803	-12,0%	9.334	0,3%	13.762	-3,4%
γ' 2005	41.748	2,1%	37.287	3,8%	8.718	-10,6%	9.829	3,6%	14.083	-1,2%
δ' 2005	42.571	3,0%	37.676	4,1%	9.737	0,7%	9.760	1,1%	14.581	3,0%
2005*	166.458	2,2%	148.458	3,9%	36.020	-7,9%	38.408	2,4%	56.392	-0,3%
α' 2006	42.543	4,0%	38.123	4,1%	9.448	7,8%	9.923	4,6%	14.960	7,1%
β' 2006	43.386	5,2%	38.544	4,6%	9.939	12,9%	10.198	9,3%	15.287	11,1%
γ' 2006	43.890	5,1%	38.860	4,2%	10.361	18,9%	10.093	2,7%	15.400	9,4%
δ' 2006	44.165	3,7%	39.270	4,2%	10.516	8,0%	10.237	4,9%	15.849	8,7%
2006*	173.984	4,5%	154.798	4,3%	40.264	11,8%	40.452	5,3%	61.496	9,1%
α' 2007	44.960	5,7%	39.780	4,3%	11.204	18,6%	10.306	3,9%	16.300	9,0%
β' 2007	45.269	4,3%	40.204	4,3%	10.947	10,1%	10.461	2,6%	16.325	6,8%
γ' 2007	45.650	4,0%	40.536	4,3%	10.613	2,4%	10.999	9,0%	16.498	7,1%
δ' 2007	45.886	3,9%	40.845	4,0%	10.762	2,3%	11.017	7,6%	16.742	5,6%
2007*	181.765	4,5%	161.365	4,2%	43.525	8,1%	42.783	5,8%	65.865	7,1%
α' 2008	46.193	2,7%	40.896	2,8%	10.992	-1,9%	11.141	8,1%	16.827	3,2%
β' 2008	46.479	2,7%	41.125	2,3%	10.553	-3,6%	11.278	7,8%	16.470	0,9%
γ' 2008	46.539	1,9%	41.229	1,7%	10.538	-0,7%	10.951	-0,4%	16.164	-2,0%
δ' 2008	46.216	0,7%	41.293	1,1%	10.344	-3,9%	11.104	0,8%	16.544	-1,2%
2008*	185.427	2,0%	164.543	2,0%	42.427	-2,5%	44.474	4,0%	66.005	0,2%
α' 2009	45.747	-1,0%	41.213	0,8%	10.554	-4,0%	9.145	-17,9%	15.150	-10,0%
β' 2009	45.609	-1,9%	41.126	0,0%	9.772	-7,4%	9.133	-19,0%	14.430	-12,4%
γ' 2009	45.393	-2,5%	41.363	0,3%	8.742	-17,0%	8.781	-19,8%	13.548	-16,2%
δ' 2009	45.040	-2,5%	41.422	0,3%	7.670	-25,9%	9.378	-15,5%	13.560	-18,0%
2009*	185.427	-2,0%	165.124	0,4%	36.738	-13,4%	36.437	-18,1%	56.688	-14,1%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ, Αναθεωρημένα στοιχεία, Μάρτιος 2010

Ανακεφαλαιώνοντας την πορεία των βασικών μακροοικονομικών μεγεθών κατά το 2009, διατηρήθηκαν στο σύνολο του έτους οι τάσεις που είχαν διαφανεί από το πρώτο εξάμηνο: η ιδιωτική ζήτηση αποδυναμώθηκε, κυρίως ως προς το σκέλος των ιδιωτικών επενδύσεων, η καθίζηση των οποίων ήταν ο βασικός παράγοντας που οδήγησε στην πτώση του ΑΕΠ. Οι δαπάνες του δημόσιου τομέα διευρύνθηκαν σημαντικά, με

την έμφαση να δίνεται σαφώς στην τόνωση της δημόσιας κατανάλωσης, της οποίας η άνοδος υπεραντιστάθμισε την υποχώρηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, παρότι η πρώτη αντιστοιχεί μόλις στο ¼ της δεύτερης. Η επέκταση των δημόσιων δαπανών αποτέλεσε το πλέον ισχυρό ανάχωμα σε περαιτέρω μείωση του ΑΕΠ, εκτροχιάζοντας όμως την εκτέλεση του προϋπολογισμού και προκαλώντας τη δραματική τους

τελευταίους μήνες, με άγνωστες ακόμα στο σύνολο της κοινωνικοοικονομικής δραστηριότητας διάρκεια και επιπτώσεις, αστάθεια στη δημόσια οικονομικά της χώρας.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Η επιδείνωση της οικονομικής ύφεσης το β' εξάμηνο του 2009 συνοδεύεται από τις αρχές του 2010, και από τις οξύτερες αρνητικές επιπτώσεις της απόκλισης του προϋπολογισμού του 2009 από τους όρους της διαδικασίας δημοσιονομικής επιτήρησης στην οποία είχε τεθεί από πέρυσι η Ελλάδα. Η επακόλουθη κατακόρυφη άνοδος των spreads των ελληνικών κρατικών ομολόγων και η υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας του ελληνικού κράτους, δυσχέραναν σημαντικά και το δανεισμό των εγχώριων πιστωτικών ιδρυμάτων και γενικότερα του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας, προκαλώντας παράλληλα την αναθεώρηση προς τα κάτω της πιστοληπτικής ικανότητας των ελληνικών τραπεζών.

Προκειμένου να ανταποκριθεί στις δημοσιονομικές δεσμεύσεις της στην ΕΕ που απορρέουν από το Πρόγραμμα Σταθερότητας και Ανάπτυξης, αλλά και για να υποχωρήσουν οι πιέσεις από τις διεθνείς χρηματαγορές, η κυβέρνηση προχώρησε σταδιακά στην ανακοίνωση δέσμης μέτρων για τη μόνιμη ενίσχυση των εσόδων του προϋπολογισμού και την περικοπή των δημοσίων δαπανών. Ανεξάρτητα από τα μέσομακροπρόθεσμα θετικά αποτελέσματα που αυτά μπορεί να επιφέρουν, θα περιορίσουν, σε πρώτη φάση, τη ζήτηση τόσο στην πλευρά των ιδιωτών, όσο και στην πλευρά του δημόσιου τομέα.

Ο αντίκτυπος στην ελληνική οικονομία των εξελίξεων στο δημοσιονομικό πεδίο, ιδίως της δεύτερης δέσμης μέτρων που ελήφθησαν στις 3 Μαρτίου αναμένεται να αποτυπωθεί στην πορεία μεγεθών και δεικτών στους επόμενους μήνες. Τα δεδομένα για την πορεία της παραγωγικής δραστηριότητας και το διαμορφούμενο οικονομικό κλίμα στα τέλη του 2009 και, σε ορισμένα μεγέθη, τον πρώτο μήνα του 2010, οπότε είχαν ήδη γίνει αρκετά αισθητές: α) οι επιπτώσεις της εκτίναξης του ελλείμματος του προϋπολογισμού και του δημόσιου χρέους και β) οι κατευθύνσεις των άμεσων μέτρων για την επίτευξη της δημοσιονομικής προσαρμογής, διαμορφώνουν ένα επιδεινούμενο οικονομικό περιβάλλον στην ελληνική οικονομία, στο οποίο όμως συνυπάρχουν και τάσεις προς την αντίθετη κατεύθυνση.

Αναλυτικότερα, στο σκέλος της προσφοράς της οικονομίας, ο κύκλος εργασιών στο λιανικό εμπόριο αυξήθηκε τον περασμένο Δεκέμβριο, για πρώτη φορά μετά από περίπου ένα χρόνο, βοηθούμενος όμως και από τη χαμηλή βάση στο τέλος του 2008, ενώ η υποχώρηση του κύκλου εργασιών στο χονδρικό εμπόριο περιορίστηκε το δ' τρίμηνο του 2009. Η φθίνουσα πορεία της βιομηχανικής παραγωγής παρουσίασε αισθητή επιβράδυνση από τον περασμένο Νοέμβριο, και τον Ιανουάριο ο σχετικός δείκτης υποχώρησε μόλις κατά 2,5% σε ετήσια βάση, υποστηριζόμενος από την καλή πορεία των εξαγωγών το αμέσως προηγούμενο διάστημα. Ωστόσο, η δραστηριότητα σε δύο κλάδους της ελληνικής οικονομίας που αποτελούν βαρόμετρο των τάσεων που διαμορφώνονται σε αυτή, χειροτέρευσε έντονα τους τελευταίους τρεις μήνες του 2009. Στις τουρι-

στικές επιχειρήσεις, ο κύκλος εργασιών εξασθένησε σημαντικά το τέταρτο τρίμηνο (-18,1% σε σχέση με την ίδια περίοδο του 2008), ενώ ακόμα μεγαλύτερη ήταν η αντίστοιχη πτώση στις κατασκευές, προσεγγίζοντας για πρώτη φορά ύστερα από το μεταολυμπιακό έτος 2005, το 30%.

Στοιχεία αποδυνάμωσης της ελληνικής οικονομίας παρουσιάζονται ιδιαίτερα στην πλευρά της ζήτησης: οι επενδυτικές δαπάνες υποχώρησαν κατά 25,9% το δ' τρίμηνο, σημειώνοντας τη μεγαλύτερη πτώση στη δεκαετία του 2000, ενώ το απόλυτο ύψος τους διαμορφώθηκε σε επίπεδα στα οποία είχε βρεθεί πριν εννέα χρόνια, το β' εξάμηνο του 2000. Το γεγονός αυτό αποτελεί σαφή ένδειξη των επενδυτικών διαθέσεων για την τρέχουσα χρονιά και των εκτιμήσεων για την πορεία της κατανάλωσης/παραγωγής. Η ανεργία διευρύνθηκε σε ένα τρίμηνο κατά μια εκατοστιαία μονάδα, μεταβολή που υπερβαίνει κατά πολύ την επίδραση εποχικών παραγόντων, και είχε λάβει χώρα τελευταία φορά μεταξύ δ' τριμ. 2003/α' τριμ. 2004. Επιπρόσθετα, παρά την ενίσχυση του πληθωρισμού το τελευταίο τρίμηνο του 2009 κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, η μείωση της τελικής ιδιωτικής κατανάλωσης επιβραδύνθηκε ελάχιστα το τέταρτο τρίμηνο, από το 1,9% στο 1,6%, γεγονός που συνεπάγεται σαφή μείωση των ζητούμενων ποσοτήτων.

Η σταδιακή επιδείνωση των προοπτικών για τους επόμενους μήνες αποτυπώνεται από το Νοέμβριο στην έρευνα συγκυρίας του ΙΟΒΕ, με την εξασθένηση της επίδρασης του εκλογικού κύκλου, οπότε οι προσδοκίες σε βασικούς κλάδους της ελληνικής οικονομίας (βιομηχανία, λιανικό εμπόριο,

υπηρεσίες) υποχώρησαν σε χαμηλότερα επίπεδα καθώς αναδεικνυόταν το δημοσιονομικό πρόβλημα της Ελλάδας, στα οποία διατηρήθηκαν με μικρές διακυμάνσεις μέχρι τον Ιανουάριο. Τον Φεβρουάριο, οπότε είχαν γίνει αισθητές οι οξύτερες δυσκολίες στο δανεισμό του δημοσίου, επιβλήθηκε η πρώτη δέσμη μέτρων, ενώ παράλληλα είχαν σχεδόν οριστικοποιηθεί τα πολύ εντονότερα χαρακτηριστικά της δεύτερης δέσμης, ο δείκτης οικονομικού κλίματος βρέθηκε στο μικρότερο ύψος του τελευταίου οκταμήνου, με τους επιμέρους δείκτες να καταγράφουν στην πλειοψηφία τους ευρύτερη πτώση. Μεγάλη ενίσχυση της απαισιοδοξίας σημειώνεται την ίδια περίοδο στα νοικοκυριά, με την καταναλωτική εμπιστοσύνη να περιορίζεται τον φετινό Φεβρουάριο στο ύψος του Απριλίου του 2009, κοντά στο ιστορικά χαμηλότερο επίπεδο της.

Η δημοσιονομική αστάθεια, τα μέτρα για την αντιμετώπισή της και η επιτεινόμενη αβεβαιότητα και ανησυχία στα δημόσια οικονομικά, λόγω της δυσκολίας δανεισμού του ελληνικού κράτους και των συνεχών ελέγχων της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και του ΔΝΤ της πορείας εκτέλεσης του προϋπολογισμού και του Προγράμματος Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΠΣΑ), θα κυριαρχήσουν στο επίπεδο των οικονομικών εξελίξεων το 2010. Οι νέες περικοπές στη **δημόσια κατανάλωση** από τα ανακοινωθέντα μέτρα, πέραν του 4,4% που προβλεπόταν στο ΠΣΑ, οι οποίες από τα αποτελέσματα εκτέλεσης του προϋπολογισμού το πρώτο δίμηνο φαίνεται ότι ήδη υλοποιούνται (-9,6% στις δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού), θα αντιστρέψουν την έντονα επεκτατική της πορεία το 2009, η οποία όμως αποτέλεσε το βασικό παρά-

γοντα αναχαίτισης μιας αρκετά μεγαλύτερης ύφεσης στην ελληνική οικονομία.

Ευρύτερη υποχώρηση σε σύγκριση με εκείνη του προηγούμενου έτους αναμένεται στο έτερο σκέλος της εγχώριας κατανάλωσης, την **κατανάλωση των νοικοκυριών**. Σε αυτή την εξέλιξη συντείνει μια σειρά παραγόντων: α) ο περιορισμός των εισοδημάτων στο δημόσιο τομέα β) η αύξηση της ανεργίας γ) η ενίσχυση του πληθωρισμού, όχι μόνο εξαιτίας της αύξησης της έμμεσης φορολογίας, αλλά και λόγω της ανόδου των τιμών του πετρελαίου και πολλών εισαγόμενων προϊόντων και δ) η υποχώρηση της πιστωτικής επέκτασης στα νοικοκυριά, σε ρυθμό κοντά στο μηδέν το τρέχον έτος (2,9% τον Ιανουάριο²⁶). Επισημαίνεται ωστόσο ότι η αποδυνάμωση τη ζήτησης ως αποτέλεσμα της πτώσης του πραγματικού, προ άμεσης φορολογίας, εισοδήματος μετά τα νέα φορολογικά μέτρα, θα συγκρατήσει τις πληθωριστικές πιέσεις που αυτά προξενούν. Επιπλέον, καθώς στην τελική καταναλωτική δαπάνη περιλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι, η αναμενόμενη σημαντική επέκταση των αντίστοιχων φορολογικών εσόδων θα αντισταθμίσει μέρος της συρρίκνωσης της καθαρής καταναλωτικής δαπάνης.

Διακυμάνσεις, ενδεχομένως εντονότερες από εκείνες στην κατανάλωση, αναμένονται στις **επενδυτικές δαπάνες**. Η περιλαμβανόμενη στον προϋπολογισμό του 2010 επέκταση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων κατά € 700 εκ. ευρώ, από € 9,6 δισεκ. το 2009 σύμφωνα με τα

πλέον πρόσφατα στοιχεία²⁷, στα € 10,3 δισεκ., περικόπηκε με τη δεύτερη δέσμη δημοσιονομικών μέτρων. Το πρώτο δίμηνο σημειώνεται μεγάλη επιβράδυνση των πληρωμών του ΠΔΕ, κατά 58,2% σε σύγκριση με το ίδιο διάστημα του 2009, αναμένεται όμως επιτάχυνσή τους στους επόμενους μήνες μέσα από προγράμματα που ήδη έχουν εξαγγελθεί ή βρίσκονται στο στάδιο της αξιολόγησης αιτήσεων, όπως αυτό για τις επενδύσεις για την Πράσινη Ανάπτυξη ή το Πρόγραμμα Ενίσχυσης Μικρών και Πολύ Μικρών Επιχειρήσεων στο Εμπόριο, τις Υπηρεσίες, τον Τουρισμό και τη Μεταποίηση, από το ΕΣΠΑ 2007-2013.

Σημαντική υποχώρηση αναμένεται να παρουσιάσουν οι **ιδιωτικές επενδύσεις**. Η πτώση της κερδοφορίας το 2009 και η αυστηροποίηση των όρων χορήγησης πιστώσεων από τα τραπεζικά ιδρύματα, που διαμόρφωσε το ρυθμό πιστωτικής επέκτασης προς τις επιχειρήσεις κοντά στο 10% πέρυσι από 23% περίπου το 2008, έχουν περιορίσει ιδιαίτερα τις πηγές επενδυτικών πόρων καθώς και τη ροπή προς επενδύσεις. Επιπλέον, καθώς ο βαθμός αξιοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού υποχώρησε κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες το 2009, στο 70,5%, και εξασθενεί περαιτέρω στις αρχές του 2010 (68,4% το δίμηνο Ιαν.-Φεβρ.), οι επιχειρήσεις μπορούν να καλύψουν ακόμα και μια μη αναμενόμενη αύξηση της ζήτησής τους με το ήδη διαθέσιμο απόθεμα κεφαλαίου. Ωστόσο μια τέτοια εξέλιξη δε φαίνεται πιθανή στους επόμενους μήνες, καθώς οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις παραγγελίες και τη ζήτησή τους στις έρευνες συγκυρίας επιδεινώνονται συνεχώς από τον περασμένο

²⁶ Τραπεζική χρηματοδότηση των εγχώριων επιχειρήσεων και νοικοκυριών: Ιανουάριος 2010, ΤΤΕ, 25/02/10

²⁷ Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού Αρ. 2/2010, Φεβρουάριος 2010, τελικό.

Νοέμβριο και βρίσκονται σε πολύ χαμηλό επίπεδο. Σε πτωτική τροχιά θα παραμείνουν το τρέχον έτος και οι επενδύσεις σε κατοικίες, με μικρότερη ωστόσο ταχύτητα από ότι το 2009. Από την άλλη πλευρά, άμβλυνση των δυσχερειών χρηματοδότησης που αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις, ιδίως οι μικρομεσαίες, οι οποίες εκτιμάται ότι υπέστησαν την ευρύτερη πιστωτική επιβράδυνση το 2009, μπορεί να προσφέρει το νέο πρόγραμμα παροχής χαμηλότοκων δανείων σε ΜΜΕ από το ΤΕΜΠΜΕ, ύψους € 2 δισεκ., που ανακοινώθηκε πρόσφατα και αναμένεται να διευκολύνει τις επιχειρήσεις στην κάλυψη των τρεχουσών υποχρεώσεών τους, απελευθερώνοντας παράλληλα κεφάλαια για επενδύσεις. Σημειώνεται ωστόσο ότι το ύψος ότι το ύψος του προγράμματος είναι περίπου το μισό από τις εγγυήσεις που δόθηκαν πέρυσι.

Λιγότερο αρνητική επίδραση στο ΑΕΠ εκτιμάται ότι θα έχει, για τρίτο συνεχόμενο έτος, ο **εξωτερικός τομέας** της οικονομίας. Οι ελληνικές **εξαγωγές** θα ευνοηθούν από την υποχώρηση της ύφεσης στην παγκόσμια οικονομία και την επιστροφή σε οικονομική μεγέθυνση όχι μόνο στις αναπτυσσόμενες χώρες της Νοτιοανατολικής Ασίας, αλλά και στην Ευρωπαϊκή Ένωση, που απορροφά περισσότερες από τις μισές ελληνικές εξαγωγές. Ήδη το τελευταίο τρίμηνο του 2009, η εξασθένιση των εξαγωγών σε ετήσια βάση περιορίστηκε στο χαμηλότερο επίπεδο του έτους. Μεταξύ διαδοχικών τριμήνων, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 6,8% το διάστημα Οκτ.-Δεκ. έναντι του γ' τριμήνου, καθώς βρέθηκαν υψηλότερα από όλα τα τρίμηνα του 2009.

Ωστόσο η στήριξη από τον εξωτερικό τομέα θα είναι αρκετά μικρότερη από ότι το

περασμένο έτος, καθώς οι τιμές των **εισαγωγών**, κυρίως των καυσίμων, έχουν ενισχυθεί από την ανάκαμψη της παγκόσμιας ζήτησης και υπερβαίνουν κατά πολύ τις αντίστοιχες περυσινές, ιδίως μεταξύ α' τριμήνου '10/'09. Τον Ιανουάριο του 2010, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου ενισχύθηκε, εξαιτίας αποκλειστικά του ισοζυγίου καυσίμων. Η τάση του αναμένεται να ξαναγίνει πτωτική στους προσεχείς μήνες, υπό την επίδραση της αύξησης της φορολογίας, των εισοδηματικών περικοπών στο δημόσιο τομέα, του περιορισμού της κατανάλωσης του δημοσίου και της εξασθένησης της ζήτησης για εισαγόμενα κεφαλαιουχικά προϊόντα από τις επιχειρήσεις.

Συνισταμένη των δυναμικών που προβλέπεται ότι θα κυριαρχήσουν το 2010 στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ και σε επιμέρους μεγέθη/δείκτες, οι οποίες παρουσιάστηκαν παραπάνω, αποτελεί η υποχώρηση του ΑΕΠ που αναμένεται για δεύτερο συνεχές έτος. Στην πρόσφατη Έκθεση για τη Νομισματική Πολιτική της Τράπεζας της Ελλάδος, η ένταση της οικονομικής ύφεσης εκτιμάται ότι μάλλον θα είναι αισθητά μεγαλύτερη από αυτή που προβλέπεται στο ΠΣΑ (βασικό σενάριο: 0,3%, εναλλακτικό σενάριο: 0,8%), στην περιοχή του 2,0%²⁸. Το IOBE, λαμβάνοντας υπόψη την ισχυροποίηση της ύφεσης το β' εξάμηνο του 2009 -πριν αναδειχθούν τα οξύτα δημοσιονομικά προβλήματα που αντιμετωπίζει η χώρα-, το μέγεθος των ανισορροπιών στα δημόσια οικονομικά, τις επιπτώσεις των μέτρων για την αντιμετώπισή τους και γενικότερα τις τάσεις που αναλύθηκαν, εκτιμά ότι η υποχώρηση του ΑΕΠ φέτος θα ξεπεράσει αυτή του προηγούμε-

²⁸ Νομισματική Πολιτική 2009-2010, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2010.

νου έτους και θα διαμορφωθεί κοντά στο **2,5%**.

Η συνέχιση-ενίσχυση της οικονομικής ύφεσης, σε συνδυασμό με τη διαδικασία συγκράτησης και αναδιάρθρωσης της απασχόλησης στο δημόσιο τομέα, επιδεινώνουν περαιτέρω τα δεδομένα στην **αγορά εργασίας** το 2010. Ενδεικτικό της ανοδι-

κής δυναμικής που έχει διαμορφωθεί στην ανεργία αποτελεί το ότι, παράλληλα με την κλιμάκωσή της το 2009, διευρύνεται, σε τριμηνιαία βάση, η απόκλιση της από την αντίστοιχη περίοδο του 2008: από μια εκατοστιαία μονάδα το πρώτο τρίμηνο του έτους, στις 2,4 μονάδες το τέταρτο τρίμηνο.

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2000)

	2008	2009	2010	2011
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	2,0	-1,1	-0,3	0,7
Ιδιωτική Κατανάλωση	2,3	-2,5	-1,3	0,8
Δημόσια Κατανάλωση	0,6	2,0	-0,1	0,7
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-7,4	-16,2	-3,9	1,3
Εξοπλισμός	6,3	-19,0	-4,8	1,1
Τελική Ζήτηση	1,5	-6,2	-0,9	0,9
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	4,0	-11,8	2,7	3,1
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	0,2	-20,3	3,1	1,9
Ακαθάριστο Εθνικό Εισόδημα	1,6	-1,6	-0,7	0,7
Απασχόληση	0,1	-0,9	-0,8	-0,2
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	5,9	2,3	1,4	1,8
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	3,9	2,5	0,9	0,9
Αποπληθωριστής ΑΕΠ	3,5	1,7	1,4	2,3
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	4,2	1,2	1,4	2,1
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Εγχώρια Ζήτηση	0,1	-4,9	-1,6	0,9
Καθαρές Εξαγωγές	0,8	4,4	1,5	0,1
Αποθέματα σε κατοικίες	1,0	-0,6	-0,1	-0,4
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Εμπορικό Ισοζύγιο	-16,6	-11,0	-10,3	-10,5
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-7,7	-12,7	-12,2	-12,8
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-13,8	-8,8	-7,9	-7,7
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	99,2	112,6	124,9	135,4
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	7,7	9,0	10,2	11,0

Πηγή: European Economic Forecast Autumn 2009, European Commission, November 2009

Πίνακας 3.3

Σύγκριση Προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2008- 2010
(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2000, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ*			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011	2009	2010	2011
ΑΕΠ	-1,2	-0,8	1,0	-1,1	-0,3	0,7	-1,1	-0,7	1,6	-0,8 ¹	-0,1	:
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-6,2	-0,9	0,9	-2,4	-1,5	1,4	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-1,5	:	:	-2,5	-1,3	0,8	-1,4	-0,4	1,4	-0,4	-0,3	0,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	1,2	:	:	1,2	1,4	2,1	1,2	2,0	1,6	1,1 ¹	1,7	:
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-18,8	:	:	-16,2	-3,9	1,3	-15,5	-6,3	4,6	-10,2	-5,0	0,6
Ανεργία (%)	9,0	10,2	11,2	9,0	10,2	11,0	9,3	10,4	10,4	9,5	10,5	10,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-12,7	-8,7	-5,6	-12,7	-12,2	-12,8	-12,7	-9,8	-10,0	-6,2	-7,5	-7,9
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	8,1	8,1	7,6	-11,0	-10,3	-10,5	-11,1	-10,0	-10,1	-10,0 ¹	-9,0	:
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	113,4	120,8	120,8	112,6	124,9	135,4	:	:	:	109,0	116,0	122,0

Πηγή: Επικαιροποιημένο Πρόγραμμα Σταθερότητας & Ανάπτυξης, Υπουργείο Οικονομικών, Ιανουάριος 2010 (* εναλλακτικό σενάριο), European Economic Forecast Autumn 2009, European Commission, November 2009, OECD Economic Outlook No. 86, November 2009, IMF, Greece:2009 Article IV Consultation-Staff Report, August 2009.

¹ Οι εκτιμήσεις για αυτά τα μεγέθη είναι από το World Economic Outlook, IMF, October 2009

Επιπλέον, αναλογικά προς τη διαφορά στο ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ μεταξύ 2008 και 2009, η αντίστοιχη αύξηση του ποσοστού ανεργίας στην Ελλάδα υπερέβη, σε μικρό βαθμό, το μέσο όρο σε Ευρωζώνη και ΕΕ-27. Συνεχή διεύρυνση παρουσιάζει και η πτώση της απασχόλησης, από 0,6% την περίοδο Ιαν.-Μαρ. 2009, σε 1,7% το τελευταίο τρίμηνο πέρυσι, τάση που εκτιμάται ότι θα συνεχιστεί τουλάχιστον το πρώτο εξάμηνο του 2010, καθώς οι προβλέψεις των επιχειρήσεων για την απασχόληση επιδεινώνονται στο δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου σε όλους τους βασικούς κλάδους, εκτός του λιανικού εμπορίου, σύμφωνα με την έρευνα συγκυρίας του ΙΟΒΕ. Βάσει αυτών των εξελιξεων-δεδομένων στην ελληνική οικονομία και στην αγορά εργασίας, το ΙΟΒΕ αναμένει αύξηση της ανεργίας και το 2010, στην περιοχή του **11,0%**, ενδεχομένως και

υψηλότερα (βλ. αναλυτικότερα στο κεφ. 3.4).

Σε ότι αφορά τον **πληθωρισμό**, η επιτάχυνσή του από τον περασμένο Οκτώβριο, που διακόπηκε προσωρινά τον Ιανουάριο, θα συνεχιστεί τους προσεχείς μήνες, αφενός λόγω της αύξησης της έμμεσης φορολογίας, αφετέρου λόγω της χαμηλής περυσινής βάσης του δείκτη τιμών μέχρι το μέσο του καλοκαιριού του 2009. Από την άλλη πλευρά, οι υψηλότεροι έμμεσοι φόροι θα συμπιέσουν, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, το πραγματικό διαθέσιμο εισόδημα, και σε συνδυασμό με τη διεύρυνση της ανεργίας, τον περιορισμό των εισοδημάτων στο δημόσιο τομέα και την πολύ χαμηλή πιστωτική επέκταση, θα λειτουργήσουν αντίρροπα σε μια εκτεταμένη περαιτέρω ενίσχυση του πληθωρισμού. Υπό αυτές τις επιδράσεις, ο πληθωρισμός εκτιμάται ότι θα διαμορφωθεί ελαφρά υ-

ψηλότερα από το 3% στο σύνολο του 2010, στο **3,1%**.

Σε περισσότερο μακροπρόθεσμο ορίζοντα, τα μέτρα για την καταπολέμηση της δημοσιονομικής αστάθειας, οι βασικές κατευθύνσεις του ΠΣΑ και οι ήδη πραγματοποιημένες ενέργειες για την υλοποίησή τους, όπως επίσης οι τάσεις στις συνιστώσες του ΑΕΠ, αντανakλούν την προσπάθεια προοδευτικής αλλαγής του αναπτυξιακού προτύπου που εφαρμόζεται στην ελληνική οικονομία. Η καταναλωτική δαπάνη περιστελλεται, με την άμεση περικοπή της δημόσιας κατανάλωσης, ενώ η συγκράτηση της ιδιωτικής κατανάλωσης είναι περισσότερο έμμεση, μέσω της φορολογίας. Παράλληλα δίνεται έμφαση, περισσότερο σε επίπεδο σχεδιασμού προς το παρόν, στην τόνωση των επενδύσεων, εγχώριων και από την αλλοδαπή, αλλά και στη βελτίωση της εικόνας της χώρας στο εξωτερικό, τόσο ως χώρου υποδοχής επενδύσεων, καθώς με την προώθηση προϊόντων-υπηρεσιών, στα οποία η Ελλάδα παρουσιάζει συγκριτικά πλεονεκτήματα έναντι άλλων χωρών.

Δημιουργούνται έτσι δυνατότητες προκειμένου να επιτευχθούν σταδιακά α) η αποκοπή της στενής εξάρτησης της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας από την εγχώρια κατανάλωση β) η βελτίωση της εξωστρέφειας της ελληνικής οικονομίας και γ) η επαναφορά της, παρά τους κλυδωνισμούς που δημιουργεί η διαταραχή στα δημόσια οικονομικά, σε αναπτυξιακή τροχιά. Το IOBE έχει τονίσει επανειλημμένα τα τελευταία χρόνια και μέσα από την τριμηνιαία έκθεσή του, την ανάγκη για μεταστροφή του έως τώρα εφαρμοζόμενου αναπτυξιακού προτύπου, που βασιζόταν

πρωτίστως στην κατανάλωση, και τον επαναπροσανατολισμό του στη βάση των παραπάνω κατευθύνσεων.

3.2 Εξελίξεις και Προοπτικές σε βασικούς τομείς της οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΣΥΕ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα, παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981 και έπειτα. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μία ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Η οικονομική ύφεση επηρέασε αρνητικά και τη βιομηχανική παραγωγή, η οποία συνέχισε την πτωτική της πορεία, με το δείκτη όμως, να σημειώνει υπερδιπλάσια κάμψη το 2009 (-9,3%) συγκριτικά με το 2008 (-4,1%). Η συγκεκριμένη εξέλιξη είναι αποτέλεσμα της σημαντικής υποχώρησης της παραγωγής στη Μεταποίηση, η οποία μειώθηκε κατά 11,2% το 2009 έναντι -4,7% το 2008, ενώ αντίστοιχη είναι η κάμψη και στα Ορυχεία – Λατομεία (-11,5% το 2009 έναντι -4,5% το 2008). Αντίθετα, στον τομέα του Ηλεκτρισμού η παραγωγή υποχώρησε κατά 4,2% από -

2,8% το 2008, ενώ στον τομέα της παροχής νερού, ο δείκτης σημείωσε τη μικρότερη εξασθένιση (-3,1%, έναντι αύξησης 2,5% το 2008).

Στους κυριότερους κλάδους της **Μεταποίησης** οι επιπτώσεις της κρίσης ήταν ηπιότερες στα Τρόφιμα (-3,3% το 2009 έναντι +0,5% το 2008) και στα Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (-0,1% έναντι -4,3%), προϊόντα που αποτελούν και σημαντικό μέρος της μεταποιητικής παραγωγής στη χώρα, ενώ στον κλάδο των ποτών η μείωση διαμορφώθηκε στο -4,8% (-0,5 το 2008). Αντίθετα, έντονα πτωτική ήταν η παραγωγή στα Μη μεταλλικά ορυκτά (-23,9% το 2009 έναντι -6,6% το 2008), στα Βασικά μέταλλα (-18% έναντι -6,4%), στα Χημικά Προϊόντα (-12,3% έναντι -4,8%), όπως και στην κατασκευή Μεταλλικών (-13,9% έναντι -9,8%) και Πλαστικών-Ελαστικών προϊόντων (-13,9% έναντι -2,9%). Οι αρνητικές πιέσεις στον κλάδο της κλωστοϋφαντουργίας, συνεχίστηκαν και το 2009, όπου καταγράφεται και η μεγαλύτερη κάμψη μεταξύ των μεταποιητικών κλάδων (-27,7% έναντι -21,7%), ενώ και στα Είδη ένδυσης η μείωση έφτασε το -23,2%. Ο μοναδικός κλάδος το 2009 που δεν φαίνεται να επηρεάστηκε από την οικονομική κρίση, ήταν των Φαρμακευτικών προϊόντων, όπου μάλιστα η αύξηση της παραγωγής (16,2%) ήταν πενταπλάσια από την αντίστοιχη του 2008.

Η κάμψη της παραγωγής στα **Ορυχεία-Μεταλλεία**, είναι αποτέλεσμα της σημαντικής υποχώρησης της παραγωγής στους κλάδους Εξορυκτικών και λατομικών δραστηριοτήτων κατά 26,4% (έναντι μείωσης -13,1% το 2008) και της Εξόρυξης μεταλλούχων και άλλων μεταλλευμάτων κατά

23,3% (έναντι αύξησης 2,2% το 2008). Στον κλάδο της Εξόρυξης Άνθρακα και Λιγνίτη, όπου προέρχεται και η μεγαλύτερη παραγωγή, ο δείκτης σημείωσε μικρή υποχώρηση -2,3% έναντι οριακής αύξησης 0,4% 2008. Άνοδος της παραγωγής αντίθετα, σημειώθηκε στον κλάδο Άντλησης Αργού Πετρελαίου και Φυσικού Αερίου κατά 31,2% (έναντι πτώσης 17,1% το 2008), ωστόσο η παραγωγή του είναι μικρή, ώστε να λειτουργήσει αντισταθμιστικά.

Σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες αγαθών, η μείωση το 2009 κυμάνθηκε μεταξύ -2,9% στον κλάδο της ενέργειας και -21,7% στα κεφαλαιουχικά αγαθά, σε αντίθεση με το 2008 όπου η κάμψη είχε κινηθεί μεταξύ -2,4% και -7,4%. Στα διαρκή καταναλωτικά αγαθά, ο δείκτης υποχώρησε κατά 20,6 εκατοστιαίες μονάδες το 2009 έναντι πτώσης -5,7% το 2008, ενώ παρόμοια είναι και η κάμψη στα ενδιάμεσα αγαθά (-18,2% έναντι -6,7%). Στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά, η βιομηχανική παραγωγή υποχώρησε κατά 4,2%, έναντι μείωσης -2% το 2008.

Τον Ιανουάριο του 2010, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής σημείωσε περαιτέρω πτώση (-2,5% σε ετήσια βάση), σημαντικά μικρότερη ωστόσο από την αντίστοιχη τον Ιανουάριο του 2009 (-13,7%). Ωστόσο, αυτή η μείωση σωρευτικά στη συνεχόμενη πτωτική πορεία των τελευταίων 2,5 ετών έχει ως αποτέλεσμα, το επίπεδο της παραγωγής σε μηνιαία βάση να είναι το μικρότερο της τελευταίας πενταετίας. Στη Μεταποίηση, ο δείκτης παρέμεινε ουσιαστικά αμετάβλητος σε σχέση με πέρυσι (πτώση -0,6%), όταν και είχε σημειωθεί μεγάλη υποχώρηση κατά 17,3%, ενώ στα Ορυ-

χειά-Μεταλλεία η πτώση προσέγγισε το -2,7% από -22,2% τον Ιανουάριο του 2009. Αντίθετα, στον κλάδο του Ηλεκτρισμού, η κάμψη στις αρχές του 2010 είναι μεγαλύτερη (-6,7% έναντι -4%), ενώ στον κλάδο Παροχής Νερού καταγράφεται πτώση -2,7%, έναντι αύξησης 3% τον αντίστοιχο μήνα πέρυσι.

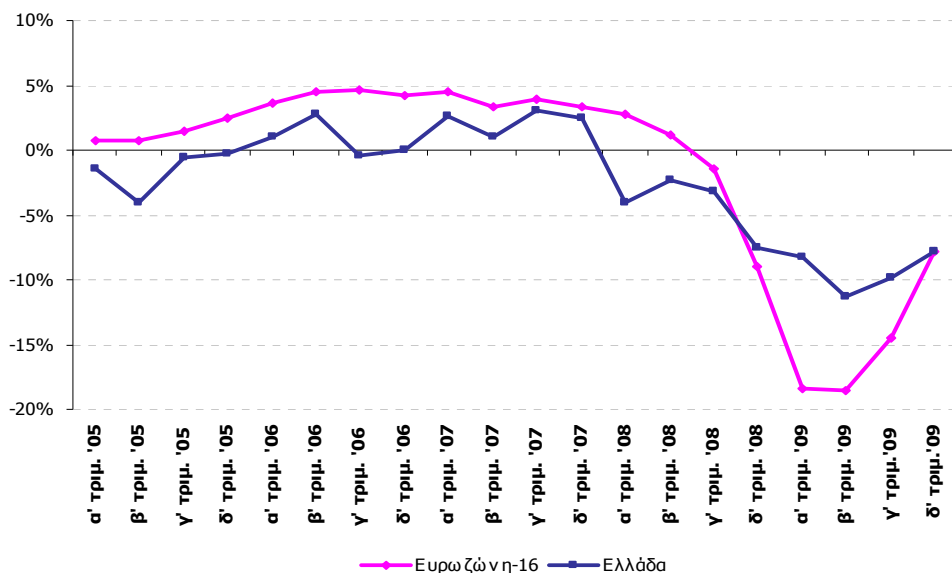
Μεταξύ των κλάδων της μεταποίησης, τον Ιανουάριο του 2010 σημειώθηκε αύξηση της παραγωγής σε έξι κλάδους, όταν το 2009 άνοδος είχε σημειωθεί μόνο στα Παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα. Οι σημαντικότερες αφορούν τα Βασικά μέταλλα (7,9% έναντι -28,3% τον Ιανουάριο του '09), τα Χημικά Προϊόντα (9,3% έναντι -24,5%), τα Πλαστικά (4,4% έναντι -21,4%) και τον Ηλεκτρολογικό εξοπλισμό (3,7% έναντι -19,5%). Στα Τρόφιμα και τα Ποτά αντίθετα, καταγράφεται πτώση -3,9% και -4,8%, ενώ μικρότερες είναι οι απώλειες στις Κλωστοϋφαντουργικές ύλες (-9,6% έναντι -28,1%).

Στα Ορυχεία-Μεταλλεία, τον Ιανουάριο του 2010 ο δείκτης σε ετήσια βάση, υποχώρησε κατά 2,7% έναντι -22,2% το 2008. Στον κλάδο λοιπών εξορυκτικών-λατομικών δραστηριοτήτων, ο δείκτης σημείωσε πτώση -3,4% από -33,3% τον Ιανουάριο του '09, σε αντίθεση με τους κλάδους Άντλησης αργού πετρελαίου-φυσικού αερίου και Εξόρυξης μεταλλούχων μεταλλευμάτων, όπου καταγράφεται αύξηση της παραγωγής.

Τέλος, στις επιμέρους κατηγορίες, πτώση στις αρχές του 2010, σημειώνεται στην παραγωγή των κλάδων της ενέργειας (-4,6%), των κεφαλαιουχικών αγαθών (-8,5%) και των μη διαρκών καταναλωτικών αγαθών (-2,5%), σε αντίθεση με τα διαρκή καταναλωτικά και τα ενδιάμεσα αγαθά, όπου καταγράφεται αύξηση κατά 6,4% και 2,6% αντίστοιχα, ως προς τον Ιανουάριο του 2009.

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στη Μεταποίηση -% μεταβολή ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους- (Έτος βάσης 2005=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

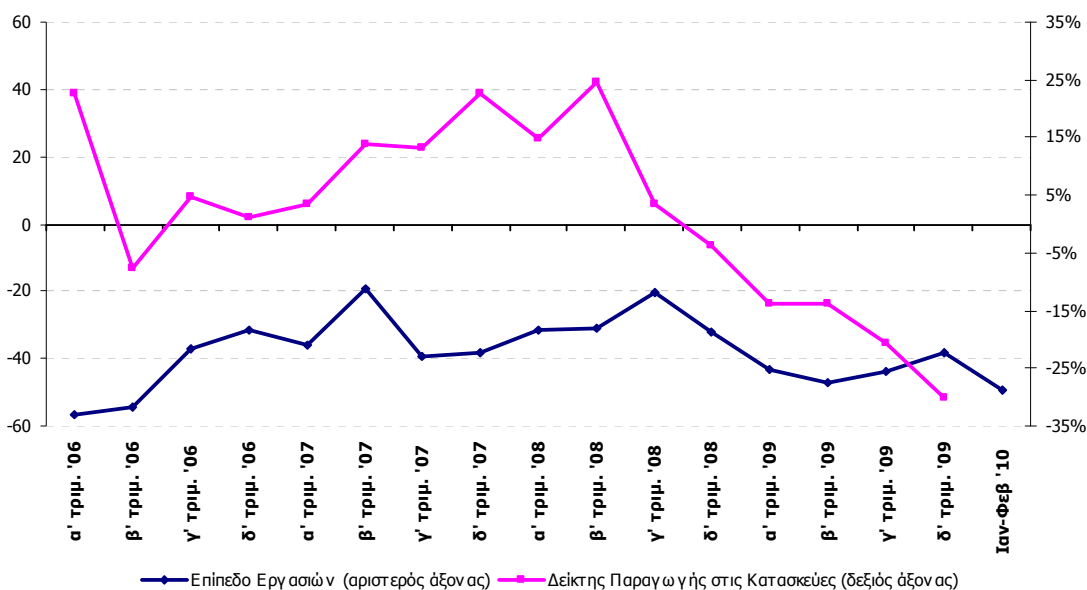
Κατασκευές

Ο γενικός δείκτης παραγωγής του τομέα των Κατασκευών υποχώρησε το 2009 κατά 20,4% σε σχέση με το 2008, έναντι αύξησης 7,8% το προηγούμενο έτος, με αποτέλεσμα ο δείκτης να κινηθεί σε επίπεδο αντίστοιχο σχεδόν με εκείνο του 2005. Στους επιμέρους δείκτες του τομέα, ο δείκτης παραγωγής οικοδομικών έργων μειώθηκε κατά 26,1%, έναντι μικρής πτώσης το 2008 (-0,6%), ενώ ο δείκτης παραγωγής Έργων Πολιτικού Μηχανικού κατέγραψε πτώση 16,8% το 2009, έναντι αύξησης το 2008 κατά 13,8%.

Η συνολική οικοδομική δραστηριότητα (ιδιωτική και δημόσια) υποχώρησε το 2009 στις 56.205 άδειες από 65.474 άδειες που

είχαν εκδοθεί το 2008 (-14,2%). Η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στα Ιόνια Νησιά (-20,1%), στην Θεσσαλία (-17,9%), στο Βόρειο Αιγαίο (-17,6%) και στην Αττική (-17,3%). Στη σημαντική κάμψη η οποία παρατηρείται στον κατασκευαστικό κλάδο, συντείνουν το σημαντικό μερίδιο νέων αδιάθετων κατοικιών, όπως και η μείωση του ρυθμού στεγαστικών δανείων προς τα νοικοκυριά από τον τραπεζικό τομέα. Είναι ενδεικτικό ότι τον Ιανουάριο του 2010, ο ρυθμός στεγαστικών δανείων προς τα νοικοκυριά υποχώρησε, σε ετήσια βάση, στο 3,6% από 10,6% τον Ιανουάριο του 2009.

Διάγραμμα 3.2
Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές και Δείκτης Επίπεδου Εργασιών²⁹

Πηγή: ΕΣΥΕ-ΙΟΒΕ

²⁹ Ο δείκτης παραγωγής στις κατασκευές αναφέρεται σε ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές, ενώ ο δείκτης Επίπεδου Εργασιών στη διαφορά σταθμισμένων ποσοτών απαντήσεων για υψηλότερο-χαμηλότερο του κανονικού επιπέδου εργασιών.

Λιανικό Εμπόριο

Οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στη διάρκεια του 2009, αποτυπώνονται έντονα και στην πλευρά της καταναλώσεως, με βάση τις λιανικές πωλήσεις. **Ο Δείκτης Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο** (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές, με καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων³⁰) σημείωσε πτώση το 2009 κατά 11,3%, όταν το 2008 είχε κινηθεί ανοδικά κατά 1,3%. Το α' εξάμηνο του 2009, ο δείκτης υποχώρησε στο χαμηλότερο επίπεδο της πενταετίας, ανακάμποντας όμως στη συνέχεια με αποτέλεσμα το δ' τρίμηνο να διαμορφωθεί σε επίπεδο αντίστοιχο με εκείνο του γ' τριμήνου του 2007.

Με εξαίρεση τα Φαρμακευτικά-Καλλυντικά και την Ένδυση-Υπόδηση, στους λοιπούς υποκλάδους του, καταγράφεται σημαντική κάμψη το 2009, έπειτα από την ανοδική πορεία η οποία σημειώθηκε την τριετία 2006-2008. Η μεγαλύτερη κάμψη, καταγράφεται στον κλάδο των Καυσίμων και Λιπαντικών Αυτοκινήτου (-27,8% το 2009 έναντι αύξησης 17,6% το 2008), ενώ η μικρότερη (-1,5%) στα Τρόφιμα-ποτά-καπνό, η οποία ωστόσο κυμάνθηκε σε επίπεδο χαμηλότερο από του 2008 (-4,6%). Στις υπόλοιπες κατηγορίες, ο δείκτης όγκου στον κλάδο Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη Δώρων, υποχώρησε κατά 24%, ακολουθώντας ο κλάδος των Επίπλων-Ηλεκτρικών Ειδών-Οικιακού Εξοπλισμού (-15,4% το 2009 έναντι -4,3% το 2008) και τα Πολυκαταστήματα (-11,1% έναντι αύξησης 1%). Τέλος, στα Μεγάλα Καταστή-

ματα και Τρόφιμα, ο δείκτης σημείωσε μείωση κατά 6,5% το 2009 έναντι αύξησης 1,1% το 2008.

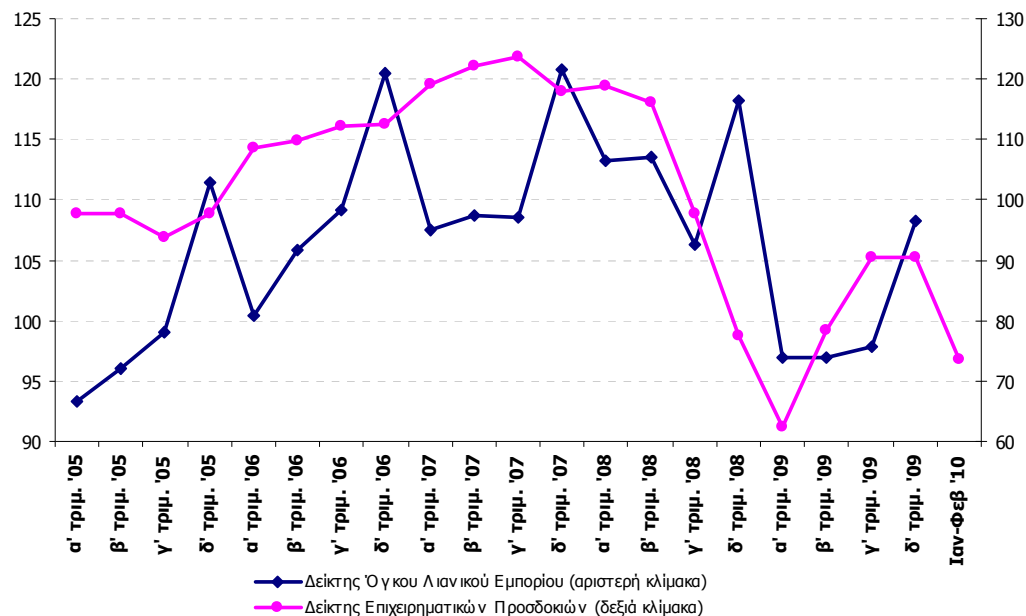
Το δ' τρίμηνο του 2009 – χρονικό διάστημα στο οποίο ο δείκτης κατεχοχρήν σημειώνει τη μεγαλύτερη άνοδο στη διάρκεια κάθε έτους - ο δείκτης υποχώρησε κατά 8,4% σε σχέση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008 (-2,2% το 2008 ως προς το δ' τρίμηνο του 2007). Από την άλλη πλευρά, μεταξύ δ' και γ' τριμήνου του 2009 σημειώνεται άνοδος 10,6% σε όλες τις επιμέρους κατηγορίες με εξαίρεση τα Πολυκαταστήματα, η οποία μάλιστα σε τέσσερις κλάδους (Τρόφιμα-Ποτά-Καπνός, Φαρμακευτικά-Καλλυντικά, Έπιπλα-Ηλεκτρικά-Οικιακός Εξοπλισμός και Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά Είδη) είναι μεγαλύτερη από την αντίστοιχη άνοδο για τα έτη 2008 και 2007.

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή Αυτοκινήτων και Μοτοσικλετών (κλάδος 45 της NACE Rev.2), υποχώρησε το 2009 κατά 15,6%, μείωση σημαντικά μεγαλύτερη από εκείνη το 2008 (-8%). Στον υποκλάδο Εμπορίας Αυτοκινήτων (κλάδος 451 της NACE Rev.2) η μείωση του δείκτη είναι μεγαλύτερη, καθώς υποχώρησε κατά 19,7% το 2009, όταν πέρυσι η πτώση διαμορφώθηκε στο -8,8%. Ωστόσο και για τους δύο κλάδους, η πτώση το δ' τρίμηνο του 2009 (ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008), περιορίστηκε σημαντικά, συγκριτικά με τα προηγούμενα τρίμηνα του ίδιου έτους, καθώς διαμορφώθηκε στο -7,3% και -12,2% αντίστοιχα, από -30,7% και -35,5% στο α' τρίμηνο του 2009. Η συγκεκριμένη εξέλιξη θα μπορούσε να θεωρηθεί όμως και ως συγκράτηση των πωτικών τάσεων στην αγορά.

³⁰ Σύμφωνα με την νέα στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 ο κλάδος «Λιανικής πώλησης καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων» κατατάσσεται στο **Λιανικό εμπόριο** και πλέον δεν ανήκει στην κατηγορία «Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσικλετών».

Διάγραμμα 3.3

Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ-ΙΟΒΕ

Στις **Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του ΙΟΒΕ**, ο δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα-Οχήματα καταγράφει σημαντική πτώση, με τον τελευταίο μήνα μέτρησης (Φεβρουάριος) να εμφανίζει μείωση αν και βρίσκεται υψηλότερα από τα περσινά, πολύ χαμηλά, επίπεδα. Η μη λήψη μέτρων ενίσχυσης του κλάδου, αλλά και το δυσμενές φορολογικό περιβάλλον, ιδιαίτερα στον κλάδο των αυτοκινήτων, επιταχύνουν αρνητικές εξελίξεις. Η αύξηση του ΦΠΑ, της φορολόγησης (από 10% έως 30%) των οχημάτων με εργοστασιακή αξία μεγαλύτερη των 17 χιλ. ευρώ, στην ήδη αυξημένη φορολογία από το 2009 (για οχήματα άνω των 1.929 cc), σε συνδυασμό με τη μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος ως συνέπεια των μέτρων για τη δημοσιονομική προσαρμογή, αναμένεται να επηρεάσουν αρνητικά την αγορά αυτοκινήτου το 2010. Η αβεβαιότητα του προηγούμενου διαστήματος οδήγησε σε χαμηλές πωλήσεις τον Φεβρουάριο (ακόμα

χαμηλότερα και από τον αντίστοιχο μήνα του 2009 εν μέσω κρίσης), και εκτιμάται ότι τα παραπάνω μέτρα τα οποία εξαγγέλθηκαν στις αρχές Μαρτίου θα περιορίσουν περαιτέρω τη ζήτηση. Τα αποθέματα διογκώνονται στον κλάδο, ενώ αρνητικές εκτιμήσεις εκφράζονται και για τις παραγγελίες προς τους προμηθευτές.

Αντίστοιχη πτώση σημειώνεται και στο σχετικό δείκτη προσδοκιών το 2009, με εντονότερη εκείνη στα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-35,5%), στα Υφάσματα-Ένδυση-Υπόδηση (-22,6%) και στα Τρόφιμα-Ποτά (-22%). Έτσι, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών του ΙΟΒΕ στο σύνολο του Λιανικού Εμπορίου για το 2009, σημείωσε πτώση κατά 21,6% σε σύγκριση με το 2008. Ωστόσο, το πρώτο δίμηνο του 2010 ανακάμπτει, σημειώνοντας αύξηση κατά 15,5% σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2009, τάση που καταγράφεται και στους επιμέρους κλάδους, με εξαίρεση τα Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός.

Πίνακας 3.4
Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	2007	2008	2009*	Ετήσια Μεταβολή (08/07)	Ετήσια Μεταβολή (09/08)
Γενικός Δείκτης	111,4	112,8	100	1,3%	-11,3%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	110,4	108,9	98,8	-1,3%	-9,3%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	113,3	114,5	107,1	1,1%	-6,5%
Πολυκαταστήματα	121,6	122,8	109,2	1,0%	-11,1%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	107,0	125,8	90,9	17,6%	-27,8%
Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός	99,3	94,7	93,3	-4,6%	-1,5%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	104,3	107,0	109,2	2,6%	2,1%
Ένδυση-Υπόδηση	101,9	96,3	97,6	-5,5%	1,4%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	125,6	120,2	101,7	-4,3%	-15,4%
Βιβλία -Χαρτικά- Λοιπά είδη δώρων	110,6	109,2	83,0	-1,3%	-24,0%

*Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.5
Κλαδικό Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	2008	2009	Π.Μ.(%)	Ιαν '09- Φεβ. 09	Ιαν '10- Φεβ. 10	Π.Μ.(%)
Τρόφιμα – Ποτά - Καπνός	112,6	87,9	-22,0%	97,9	92,0	-6,1%
Υφάσματα -Ένδυση - Υπόδηση	117,0	90,6	-22,6%	88,4	90,0	1,8%
Είδη Οικιακού εξοπλισμού	105,1	67,8	-35,5%	60,1	64,0	6,5%
Οχήματα - Ανταλλακτικά	90,0	76,4	-15,2%	24,0	56,5	135,0%
Πολυκαταστήματα	114,5	106,4	-7,1%	108,8	116,7	7,2%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	102,5	80,4	-21,6%	63,6	73,4	15,5%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Χονδρικό Εμπόριο

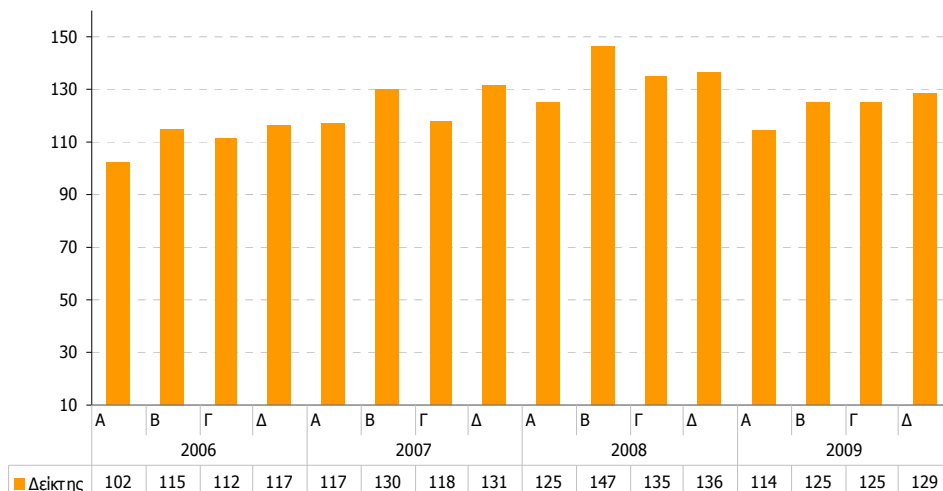
Ο Δείκτης κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο κατά **NACE Rev.2**³¹, υποχώρησε κατά 9,3% σε σχέση με το 2008, για πρώτη φορά την τελευταία πενταετία. Το δ' τρίμηνο του 2009, καταγράφεται όμως η μικρότερη πτώση μεταξύ των τριμήνων του ίδιου έτους, με το δείκτη να υποχωρεί

κατά 5,6% ως προς το δ' τρίμηνο του 2008. Ταυτόχρονα, ο δείκτης αυξήθηκε σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2009 (2,9%) με αποτέλεσμα, στο σύνολο του έτους, να διαμορφωθεί σε επίπεδο ελαφρώς μικρότερο από το αντίστοιχο του 2007.

³¹ Ο δείκτης στο Χονδρικό Εμπόριο υπολογίζεται χωρίς το Φ.Π.Α. και περιλαμβάνει τα συνολικά ποσά που έχει τιμολογήσει η επιχείρηση στη διάρκεια της περιόδου αναφοράς (τρίμηνο).

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο (2005=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Υπηρεσίες

Με βάση τους δείκτες κύκλου εργασιών στον τομέα των Υπηρεσιών³², η εξέλιξη των περισσότερων υποδεικνύει την εικόνα επιβράδυνσης του κύκλου εργασιών το 2009, καθώς 10 από τους 14 τομείς εμφανίζουν πτώση, όταν το 2008 οι τομείς που εμφάνισαν υποχώρηση ήταν μόλις δύο (υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων και τηλεπικοινωνίες).

Αναλυτικότερα:

Ο Δείκτης Κύκλου Εργασιών στις **Υπηρεσίες Τηλεπικοινωνιών** (κλάδος 61)³³ μειώθηκε το 2009 κατά 3,1%, έναντι πτώσης -1% το 2008. Η πτωτική πορεία του

δείκτη η οποία ξεκίνησε από το 2007 και έπειτα, όταν και σημειώσει πτώση -11%, είχε ως αποτέλεσμα να διαμορφωθεί το 2009 στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας.

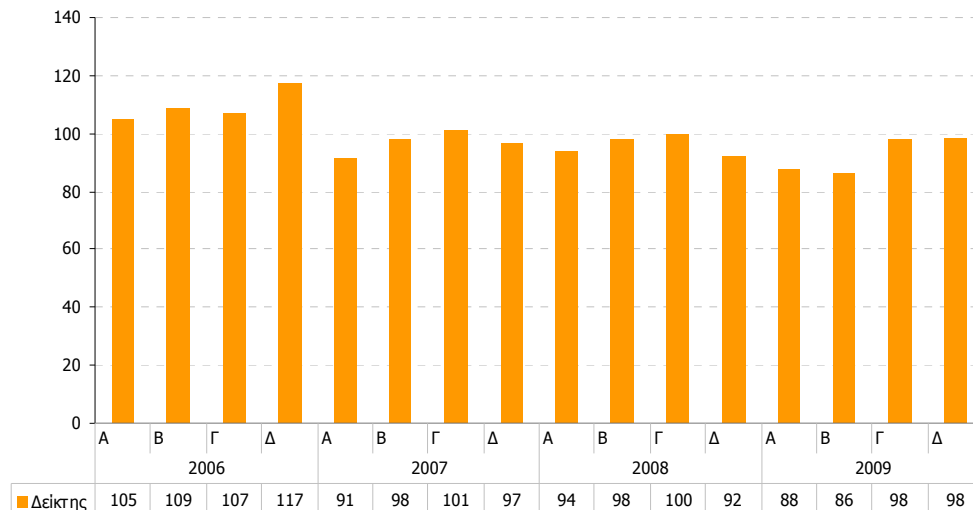
Ο δείκτης του κλάδου **Υπηρεσιών Πληροφορικής** (κλάδος 62), ανέκαμψε από τα μέσα του 2009 και έπειτα, σημειώνοντας αύξηση 19,7% μεταξύ δ' και γ' τριμήνου. Ωστόσο, συνολικά το 2009 υποχώρησε κατά 13,1%, τάση αντίθετη με το 2008 όταν και κατέγραψε αύξηση κατά 9,2%. Η συγκεκριμένη εξέλιξη, είχε ως αποτέλεσμα ο δείκτης να διαμορφωθεί σε επίπεδο ελαφρώς μεγαλύτερο από εκείνο του 2006.

³² Οι δείκτες που επιλέγονται να παρουσιαστούν από το ΙΟΒΕ είναι κυρίως αυτοί για τους οποίους προκύπτουν πρόσθετα – συμπληρωματικά στοιχεία και από τις έρευνες συγκρισίας του ΙΟΒΕ, οπότε μπορεί να διαμορφωθεί μία ακόμα πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτούς.

³³ Ο δείκτης Τηλεπικοινωνιών δεν ενσωματώνει πλέον τον τομέα των ταχυδρομείων ο οποίος μελετάται με ξεχωριστό δείκτη (κλάδος 53).

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Τηλεπικοινωνιών –Κλάδος 61-(2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Ο κύκλος εργασιών στους κλάδους 69 και 70.2, οι οποίοι αφορούν **Νομικές και Λογιστικές δραστηριότητες, καθώς και δραστηριότητες παροχής συμβουλών διαχείρισης**, σημείωσε σημαντική μείωση -18% το 2009 (έναντι αύξησης 13% το 2008). Το δ' τρίμηνο του 2009 σημειώθηκε σημαντική πτώση -23% ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008, από τις μεγαλύτερες στους κλάδους των Υπηρεσιών. Το γεγονός αυτό είχε ως αποτέλεσμα, ο κύκλος εργασιών στους συγκεκριμένους κλάδους το 2009 να διαμορφωθεί σε επίπεδο χαμηλότερο του 2007.

Αντίστοιχη κάμψη της τάξης του -19% του κύκλου εργασιών καταγράφεται στις **Δραστηριότητες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης** (κλάδος 73) το 2009, όταν το 2008 ο δείκτης είχε αυξηθεί κατά 3%. Η συγκεκριμένη εξέλιξη έχει ως αποτέλεσμα, ο δείκτης να υποχωρήσει στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας. Αξιοσημείωτη είναι η μείωση του δείκτη στο γ' τρίμηνο του 2009, αν και μεσολάβησε η προεκλογική περίοδος των εθνικών εκλο-

γών. Το δ' τρίμηνο του 2009, ο δείκτης ανέκαμψε σημαντικά ως προς το γ' τρίμηνο του έτους (68,6%), ενώ η μείωση ως προς το δ' τρίμηνο του 2008 (-6,9%) ήταν η μικρότερη στη διάρκεια του 2009.

Σημαντική είναι επίσης η αρνητική επίδραση της οικονομικής κρίσης στον τομέα του Τουρισμού³⁴, με βάση την εξέλιξη του δείκτη στους κλάδους **Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης** (κλάδοι 55 και 56), όπου για πρώτη φορά από το 2005 και έπειτα, σημειώθηκε πτώση κατά 10% το 2009. Η συγκεκριμένη εξέλιξη είχε ως αποτέλεσμα, ο δείκτης να διαμορφωθεί σε επίπεδο αντίστοιχο του 2006. Το δ' τρίμηνο του 2009, σημειώθηκε σημαντική υποχώρηση του δείκτη, τόσο ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του 2008 (-18,8%) όσο και ως προς το γ' τρίμηνο του 2009 (-56,4%), εξέλιξη που υποδεικνύει τη μεγάλη ελαστικότητα των υπηρεσιών εστίασης και καταλύματος ως προς το διαθέσιμο

³⁴ Προσδιοριστικός παράγοντας της πορείας του τουρισμού αποτελούν οι τουριστικές εισπράξεις της χώρας -Ισοζύγιο Υπηρεσιών-, όπου αποτελούν τη δαπάνη μη κατοίκων της Ελλάδας για μία σειρά υπηρεσιών (ξενοδοχειακές, εστίασης, ψυχαγωγίας, κ.λπ.).

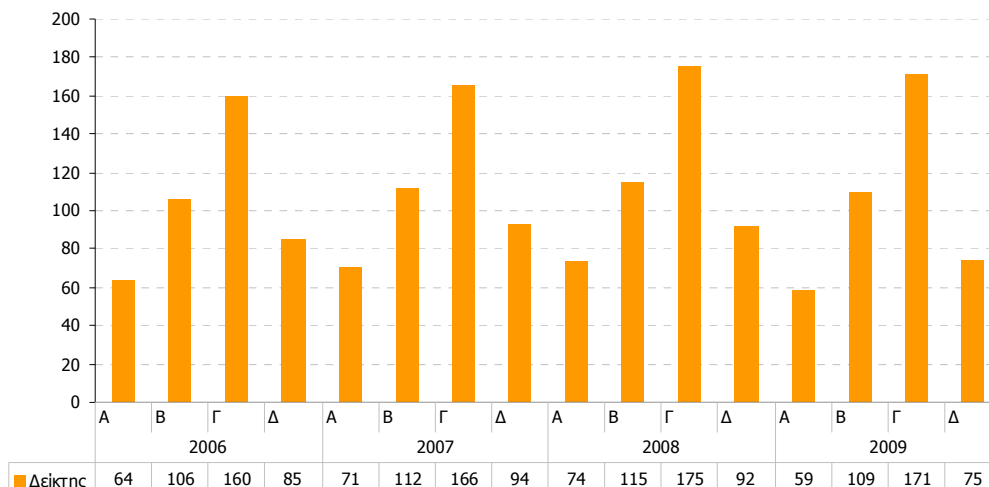
εισόδημα. Άλλωστε, οι συνολικές διανυκτερεύσεις το πρώτο δεκάμηνο του 2009 στην Ελλάδα, μειώθηκαν κατά 7,3% περίπου, ενώ οι αφίξεις μη κατοίκων από το εξωτερικό στο πρώτο εννιάμηνο του 2009 υποχώρησαν κατά 6,7% ως προς το 2008.

Η εικόνα υποχώρησης στον τομέα των Υπηρεσιών στη διάρκεια του 2009 είχε αποτυπωθεί στις προβλέψεις των πρόδρομων δεικτών στα αποτελέσματα των ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE.

Στο σύνολο του έτους, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών στις Υπηρεσίες μειώθηκε κατά 28,3% σε σχέση με το 2008. Η μείωση αυτή αποτυπώθηκε στα πραγματικά στοιχεία, καθώς στους επιμέρους τομείς των υπηρεσιών, οι δείκτες στην πλειονότητα τους παρουσίασαν πτώση. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία για το πρώτο δίμηνο του 2010, καταγράφεται μικρή βελτίωση η οποία όμως δεν είναι αρκετή να οδηγήσει σε ανάσχεση της ύφεσης στη διάρκεια του 2010.

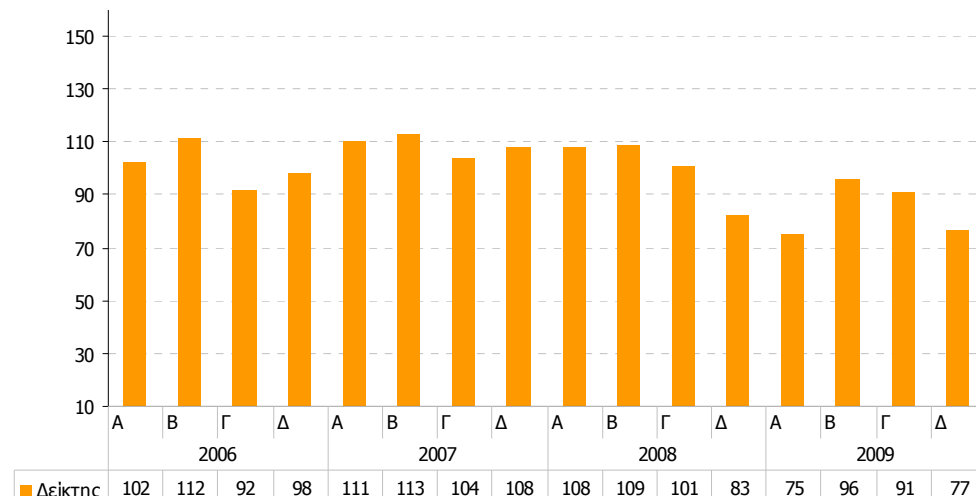
Διάγραμμα 3.6

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης -Κλάδοι 55 & 56- (2005 = 100)

Διάγραμμα 3.7

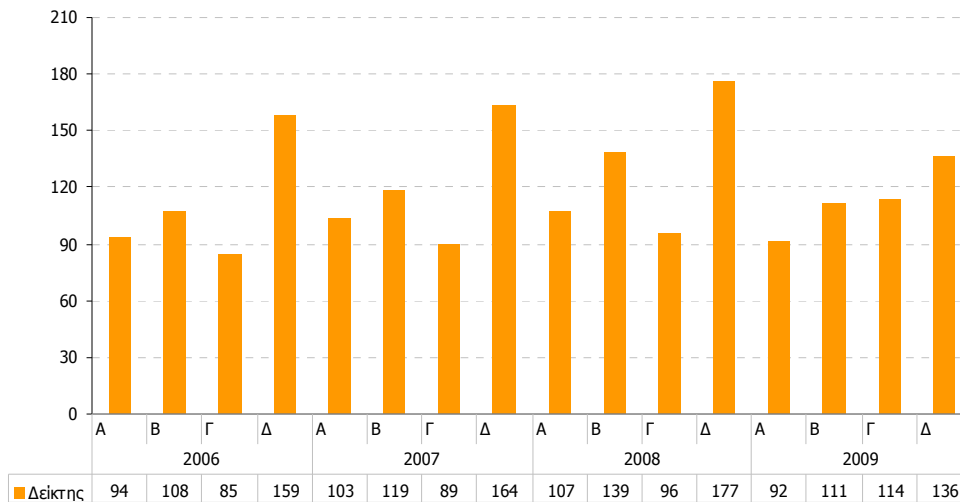
Εξέλιξη δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών, και εμπόριο συναφών ανταλλακτικών και εξαρτημάτων-Κλάδος 45- (2005=100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.8

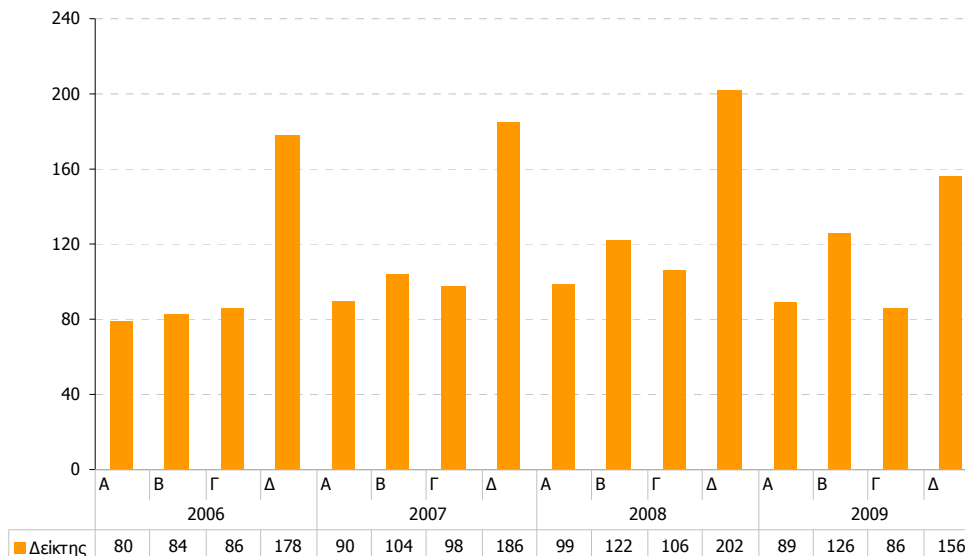
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Υπηρεσιών Πληροφορικής –Κλάδος 62- (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Διάγραμμα 3.9α

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών και Παροχής Συμβούλων Διαχείρισης Δραστηριοτήτων –Κλάδοι 69 & 70.2- (2005 = 100)

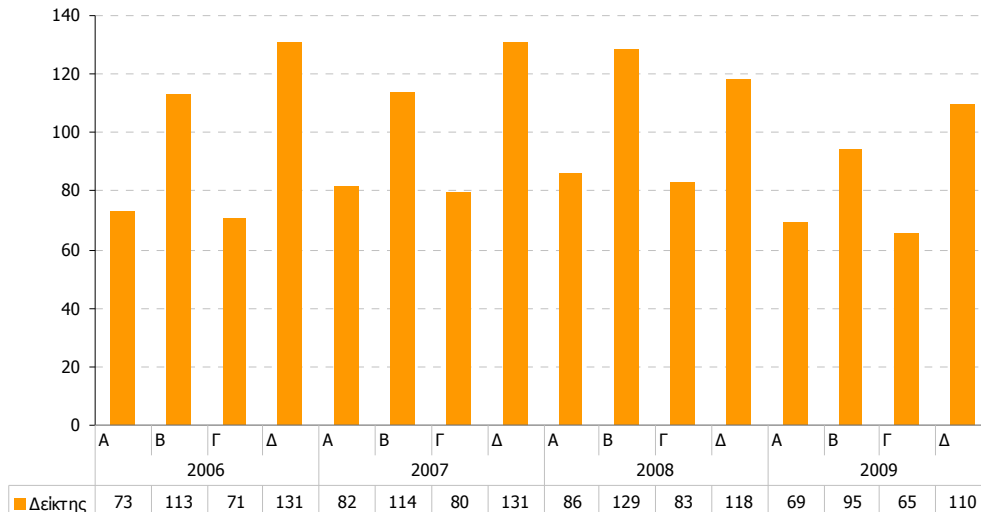
Πηγή: ΕΣΥΕ

Ανακεφαλαιώνοντας, η πλειονότητα των δεικτών το 2009 σημείωσε πτωτική πορεία, η έντασή των οποίων σε ορισμένους κλάδους, ήταν αρκετά μεγάλη σε σχέση με το 2008. Είναι ενδεικτικό, ότι στην πλειονότητά τους οι δείκτες το 2009, κυμάνθηκαν σε επίπεδα παραγωγής μικρότερο από

τα προηγούμενα έτη. Ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής, εμφάνισε σημαντική κάμψη, η οποία σε συνδυασμό με την πτωτική πορεία του 2008, είχε ως αποτέλεσμα να διαμορφωθεί στο χαμηλότερο επίπεδο της πενταετίας.

Διάγραμμα 3.9β

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Διαφήμισης, Έρευνας Αγοράς και Δημοσκοπήσεων Κοινής Γνώμης -Κλάδος 73- (2005 = 100)

Πηγή: ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.6

Κλαδικό Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100)

	2008	2009	Π.Μ.(%)	Ιαν '09- Φεβ. 09	Ιαν '10- Φεβ. 10	Π.Μ.(%)
Ξενοδοχεία-Εστιατόρια	98,8	79,4	-19,6%	63,3	67,2	6,1%
Τουριστικά Γραφεία-Πρακτορεία	85,7	71,1	-17,0%	58,0	72,3	24,7%
Διάφορες υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	87,4	61,1	-30,1%	52,5	69,5%	32,4%
Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί	84,5	72,4	-14,3%	52,2	73,4	40,6%
Πληροφορική	92,9	65,1	-29,9%	71,8	53,1	-26,1%
Σύνολο Υπηρεσιών	97,8	70,1	-28,3%	63,5	65,1	2,5%

Πηγή: ΙΟΒΕ

Μεγαλύτερη υπήρξε η επιδείνωση στο δείκτη των Κατασκευών, με την οικονομική κρίση να επηρεάζει έντονα τον κλάδο, όπου τα τελευταία χρόνια απώλεσε σημαντικό μέρος της δυναμικής του. Στο Λιανικό Εμπόριο, οι περισσότεροι κλάδοι επηρεάστηκαν δυσμενώς, αν και σε είδη πρώτης ανάγκης, όπως τα τρόφιμα η μείωση ήταν μικρότερη. Σημαντική είναι επίσης η κάμψη που σημειώθηκε στον υποκλάδο της εμπορίας αυτοκινήτων, με τη μείωση ωστόσο να περιορίζεται στη διάρκεια του τελευταίου τριμήνου του 2009 λόγω της απόσυρσης, όπως και στο Χονδρικό Εμπόριο όπου η τάση που διαμορφώθηκε συσχετίζεται με την πορεία που κατέγραψε

το λιανικό εμπόριο ιδιαίτερα κατά το β' και γ' τρίμηνο του 2009. Δυσμενώς και σε σημαντικό βαθμό επηρεάστηκαν και οι υπηρεσίες, με τη μεταβολή όμως να ποικίλει ανάλογα με τον τομέα δραστηριότητας. Σε όλες όμως τις περιπτώσεις, το επίπεδο εργασιών βρίσκεται στο χαμηλότερο σημείο της περιόδου 2005-2009, αποτυπώνοντας με τρόπο εύγλωττο την πτώση της οικονομικής δραστηριότητας και την ύφεση στην οποία έχει εισέλθει η ελληνική οικονομία.

Όπως αναλύθηκε και νωρίτερα, η εξέλιξη των δεικτών της ΕΣΥΕ αποτυπώθηκε αρκετά νωρίτερα στους αντίστοιχους δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών του ΙΟΒΕ.

Υπό αυτή την έννοια, το γεγονός ότι οι δείκτες αυτοί βρίσκονται στις αρχές του έτους σε καλύτερο σημείο σε σχέση με πέρυσι στη Βιομηχανία, στο Λιανικό Εμπόριο και λιγότερο στις Υπηρεσίες, ενδεχομένως να προοιωνίζεται θετικότερες εξελίξεις στο επόμενο διάστημα και ηπιότερη πορεία της ύφεσης. Στο πλαίσιο αυτό, το γεγονός ότι στις αρχές του 2010 η πτώση της βιομηχανικής παραγωγής περιορίζεται, ενώ σε ορισμένους κλάδους σημειώνεται και αύξηση προϊόντος, μπορεί να αξιολογηθεί ως ένα αισιόδοξο μήνυμα, μιας και η εγχώρια βιομηχανία φαίνεται πάντα να αντιδρά γρηγορότερα σε αλλαγές στην οικονομική δραστηριότητα.

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Η οικονομική κρίση έπληξε το 2009 τις εξαγωγές αγαθών της ελληνικής οικονομίας, καθώς ανακόπτεται η ανοδική πορεία που καταγράφονταν από το 2003 και έπειτα. Έτσι σημειώνεται πτώση 17,5% σε σχέση με το 2008, έναντι αύξησης 1,3% το προηγούμενο έτος, με αποτέλεσμα αυτές να υποχωρήσουν στο χαμηλότερο επίπεδο της τελευταίας πενταετίας. Μεγαλύτερη όμως συγκριτικά με τις εξαγωγές, υπήρξε η μείωση των εισαγωγών αγαθών (-21,1% έναντι αύξησης 9,4% το 2008), η αξία των οποίων κυμάνθηκε σε επίπεδο χαμηλότερο του 2006. Το γεγονός αυτό, συνέβαλε ώστε το εμπορικό έλλειμμα το 2009 να μειωθεί, για πρώτη φορά στη διάρκεια της δεκαετίας κατά -22,6%, έναντι αύξησης 13,1% το 2008³⁵. Παρά τη σημαντική όμως μείωση, το ποσοστό κάλυψης των

εισαγωγών από τις εξαγωγές, αυξήθηκε μόλις κατά μία εκατοστιαία μονάδα σε σχέση με το 2008 (29%).

Η κάμψη των ελληνικών εξαγωγών το 2009, ερμηνεύεται κυρίως από την υποχώρηση των εξαγωγών στα βιομηχανικά προϊόντα, τα οποία αποτελούν το μεγαλύτερο μέρος (58,7% το 2009, έναντι 61,1% το 2008). Η συνολική μείωση ανήλθε σε -20,6%, έναντι αύξησης 2,6% το 2008 και 2,9% το 2007. Μεταξύ των προϊόντων του κλάδου, οι εξαγωγές «Βιομηχανικών ειδών ταξινομημένων κατά πρώτη ύλη», όπου κατέχουν και το μεγαλύτερο μερίδιο, μειώθηκαν κατά -28,6% (η δεύτερη υψηλότερη μεταξύ του συνόλου των κατηγοριών αγαθών) με την αξία τους να διαμορφώνεται στα 2,82 δισεκ. ευρώ, ενώ στις εξαγωγές «Χημικών προϊόντων και συναφών» η πτώση διαμορφώθηκε στο -9,5%.

Η μικρότερη υποχώρηση (-1,9%), καταγράφεται στα αγροτικά προϊόντα, έναντι αύξησης 8,3% το 2008. Η εξέλιξη αυτή, είχε ως αποτέλεσμα να ενισχυθεί κατά τέσσερις εκατοστιαίες μονάδες το μερίδιό τους στο σύνολο των εξαγωγών, αποτελώντας το ¼ της συνολικής αξίας των εξαγόμενων αγαθών το 2009. Μεταξύ των αγροτικών προϊόντων, τη μεγαλύτερη πτώση (-15,4%) καταγράφουν τα «Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης», ενώ αντίθετα ανεπαισθητη υπήρξε η κάμψη στις εξαγωγές «Τροφίμων και ζωντανών» (-0,9%), απ' όπου προέρχεται η πλειονότητα των εξαγωγών στη συγκεκριμένη κατηγορία. Αντίθετα, η αρνητική επίδραση της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης δεν επηρέασε τον κλάδο «Ποτών και καπνού», καθώς είναι η μοναδική κατηγορία

³⁵ Οι εκτιμήσεις βασίζονται στην ανάλυση του Πανελληνίου Συνδέσμου Εξαγωγέων (ΠΣΕ) και του Κέντρου Εξαγωγικών Ερευνών και Μελετών (ΚΕΕΜ), με βάση τα προσωρινά στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος (ΕΣΥΕ).

στην οποία οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 1,7% το 2009.

Στους υπόλοιπους τομείς, η αξία των εξαγωγών καυσίμων συνέχισε την πτωτική πορεία από το 2007, καταγράφοντας μείωση -28,4%. Στις «πρώτες ύλες» η μείωση κινήθηκε στο -8,2%, αν και το μερίδιό τους δεν μεταβλήθηκε, ενώ οι εξαγωγές «Ειδών & συναλλαγών μη ταξινομημένων κατά κατηγορίες» σημείωσαν τη μεγαλύτερη ποσοστιαία μείωση κατηγορίας (-40%), αν και το μερίδιό τους στις εξαγωγές είναι μικρό (1,9%).

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων προς

την αγορά της ΕΕ-27 το 2009, μειώθηκαν κατά -19,6% σε σχέση με το 2008, ενώ προς τα Βαλκάνια, όπου επίσης διοχετεύεται σημαντικό μέρος των ελληνικών προϊόντων, η μείωση έφτασε το -19,5%. Οι εξαγωγές προς την ευρωζώνη υποχώρησαν κατά 17,4%, ενώ προς τις χώρες εκτός αυτής κατά -24,3%. Είναι ενδεικτικό, ότι σε όλες τις χώρες-μέλη της ΕΕ-27, με εξαίρεση το Βέλγιο, καταγράφεται μείωση στις εξαγωγές η οποία κυμαίνεται από -2,6% στην Αυστρία έως -73% στη Λετονία. Στους βασικούς εμπορικούς εταίρους της Ελλάδας, δηλαδή της Ιταλίας και της Γερμανίας η πτώση κυμάνθηκε στο -21,4% και -13,5% αντίστοιχα ως προς το 2008.

Πίνακας 3.7
Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία (εκατ. ευρώ)

	Ετήσια στοιχεία						
	Αξία		Π.Μ. (%)		Σύνθεση (%)		
	2008*	2009*	08/07*	09/08*	2007	2008*	2009*
Αγροτικά προϊόντα	3.656,5	3.588,8	8,3%	-1,9%	19,6%	21,0%	24,9%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2.742,0	2.716,1	8,7%	-0,9%	14,6%	15,7%	18,9%
Ποτά & καπνός	579,9	589,5	15,4%	1,7%	2,9%	3,3%	4,1%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	334,6	283,2	-4,7%	-15,4%	2%	1,9%	2,0%
Πρώτες ύλες	775,7	711,9	-0,2%	-8,2%	4,5%	4,4%	4,9%
Πρώτες ύλες μη edwδιμες εκτός από καύσιμα	775,7	711,9	-0,2%	-8,2%	4,5%	4,4%	4,9%
Καύσιμα	1.903,3	1.362,5	-9,5%	-28,4%	12,2%	10,9%	9,5%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	1.903,3	1.362,5	-9,5%	-28,4%	12,2%	10,9%	9,5%
Βιομηχανικά προϊόντα	10.647,2	8.455,5	2,6%	-20,6%	60,2%	61,1%	58,7%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	2.312,7	2.093,1	-2,6%	-9,5%	13,8%	13,3%	14,5%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	3.961,0	2.827,8	5,9%	-28,6%	21,7%	22,7%	19,6%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	2.445,6	1.954,8	5,4%	-20,1%	13,5%	14,0%	13,4%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1927,9	1.579,8	-0,7%	-18,1%	11,3%	11,1%	11,0%
Άλλα	457,1	274,2	-22,5%	-40,0%	3,4%	2,6%	1,9%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	457,1	274,2	-22,5%	-40,0%	3,4%	2,6%	1,9%
Συνολικές εξαγωγές	17.439,9	14.392,9	1,3%	-17,5%	100%	100%	100%

* Προσωρινά στοιχεία
Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΣΥΕ

Πίνακας 3.8
Εξαγωγές ανά προορισμό (σε εκατ. €), προσωρινά στοιχεία

	Αξία			Σύνθεση	
	2008*	2009*	Π.Μ. (%) 09/08*	2008*	2009*
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	9.782,0	8.152,0	-16,7%	56,1%	56,6%
Ε.Ε. (27)	11.207,3	9.010,9	-19,6%	64,3%	62,6%
Ευρωζώνη-16	7.591,8	6.273,1	-17,4%	43,5%	43,6%
Β. Αμερική	994,5	823,5	-17,2%	5,7%	5,7%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	115,0	104,1	-9,5%	0,7%	0,7%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	933,7	930,4	-0,4%	5,4%	6,5%
Βαλκάνια	3.311,3	2.665,1	-19,5%	19,0%	18,5%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	590,2	394,3	-33,2%	3,4%	2,7%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	950,6	975,6	2,6%	5,5%	6,8%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β.Αφρικής)	157,2	138,7	-11,8%	0,9%	1,0%
Ν.Α. Ασία	165,8	139,5	-15,9%	1,0%	1,0%
Λατ. Αμερική	108,3	65,2	-39,8%	0,6%	0,5%
Λοιπές Χώρες	940,9	671,5	-28,6%	5,4%	4,7%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΣΥΕ-ΚΕΕΜ

Όσον αφορά στις εξαγωγές προς τις χώρες του ΟΟΣΑ, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το 56% των συνολικών εξαγωγών της χώρας, η μείωση εκτιμάται σε -16,7% το 2009. Στην περιοχή των Βαλκανίων, η μεγαλύτερη κάμψη καταγράφεται στις εξαγωγές προς την Κροατία (-56,8%). Με βάση το μερίδιό τους, στη Βουλγαρία η πτώση φτάνει το -22,6% και στην Ρουμανία το -28,9%. Αντίθετα, ανοδικά κινήθηκαν οι εξαγωγές προς την Αλβανία (3%) οι οποίες διαμορφώθηκαν στα 389,6 εκατ. ευρώ και στη Βοσνία-Ερζεγοβίνη (15,9%). Μικρότερη ήταν επίσης η κάμψη των εξαγωγών προς την Τουρκία (-2,3%).

Οι εξαγωγές στη Β. Αμερική υποχώρησαν -17,2%, ωστόσο το μερίδιό τους στο σύνολο των ελληνικών εξαγωγών παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με το 2008. Αντίστοιχα, στη Μέση Ανατολή η άνοδος όπου επιτυγχάνεται, είναι συνέπεια κυρίως της σημαντικής αύξησης των εξαγωγών προς τη Λιβύη, την Αίγυπτο, την Τυνησία και την Αλγερία. Τέλος, το μερίδιο των ελληνικών εξαγωγών προς την Κίνα και την Ινδία συνεχίζει να είναι μικρό, αν και στην Ινδία

οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 53,7% το 2009. Η αξία των αγαθών που διοχετεύθηκαν στις δύο πολυπληθέστερες αγορές του κόσμου, αποτέλεσαν μόλις το 0,6% και 0,4% αντίστοιχα της συνολικής αξίας των ελληνικών εξαγωγών το 2009.

Συνολικά θα πρέπει να αναφερθεί ότι η χαμηλή διείσδυση των ελληνικών αγαθών στις αγορές του εξωτερικού, είναι αποτέλεσμα της χαμηλής ανταγωνιστικότητας των παραγόμενων προϊόντων, τα οποία στην πλειονότητα τους είναι αγαθά χαμηλής και μεσαίας προστιθέμενης αξίας. Αν και τα τελευταία χρόνια καταγράφηκε ανοδική πορεία στις εξαγωγές μέχρι τουλάχιστον το 2008, δομικές αλλαγές στη διάρθρωση του εξαγωγικού μίγματος δεν έχουν πραγματοποιηθεί. Πάντως με δεδομένο ότι οι έντονα αρνητικές επιπτώσεις της διεθνούς οικονομικής ύφεσης αρχίζουν σταδιακά να υποχωρούν, οι εξαγωγές ελληνικών αγαθών το 2010, αναμένεται να σημειώσουν άνοδο της τάξης του 3,8% και να διαμορφωθούν στα 15 δισεκ. ευρώ περίπου. Άλλωστε η σταδιακή ανάκαμψη από τα τέλη του 2009 των

οικονομιών της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Γαλλίας και των ΗΠΑ -χώρες όπου διοχετεύεται το 1/3 σχεδόν των ελληνικών προϊόντων- θεωρείται ότι θα επηρεάσει θετικά κυρίως τις εξαγωγές βιομηχανικών προϊόντων. Ταυτόχρονα, οι εξαγωγές τροφίμων και ποτών, επέδειξαν σημαντική αντοχή το 2009, παρά τη σημαντική εξασθένηση της ζήτησης. Το γεγονός αυτό, υποδεικνύει τις θετικές προοπτικές των κλάδων στο εξαγωγικό εμπόριο, καθώς και τη μεγαλύτερη διείσδυση που μπορεί να επιτευχθεί και σε άλλες χώρες, πέραν των Βαλκανικών

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Σημαντικές ήταν οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης στην εγχώρια αγορά εργασίας το 2009. Το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 9,5%, επίδοση που είναι η υψηλότερη της τελευταίας τετραετίας, έχοντας αυξηθεί κατά 1,9 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2008. Έτσι, ο συνολικός αριθμός των ανέργων το 2009 (471,1 χιλ.) αυξήθηκε κατά 93,2 χιλ. ως προς το 2008, ενώ μεταξύ των δ' τριμήνων του 2009 και 2008 σημειώθηκε αύξηση κατά 121,7 χιλιάδες (+31%). Εντονότερη υπήρξε η άνοδος της ανεργίας από τα μέσα του 2009 και έπειτα, με τον αριθμό των ανέργων να αυξάνεται κατά 71,8 χιλιάδες. Βασική αιτία για την εξέλιξη αυτή ήταν, εκτός των απωλειών θέσεων εργασίας στον ιδιωτικό τομέα, η μη ανανέωση των stage και άλλων συμβάσεων έργου που βρίσκονταν σε ισχύ στο διάστημα αυτό. Η συγκεκριμένη εξέλιξη, είχε ως αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας το δ' τρίμηνο του 2009 να διαμορφωθεί στο υψηλότερο επίπεδο (10,3%) από το α' τρίμηνο του 2005 και έπειτα. Παράλληλα, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα το 2009 είναι

από τα υψηλότερα στην ΕΕ-27 (8,9%) και στην ευρωζώνη (9,4%), καταλαμβάνοντας την 9^η και 3^η θέση αντίστοιχα.

Όσον αφορά στους απασχολούμενους, ο αριθμός τους (4.508,7 χιλ.) κυμάνθηκε σε επίπεδο αντίστοιχο του 2007, καταγράφοντας πτώση -1,1% σε σχέση με το 2008, όταν πάντως στην ευρωζώνη και την ΕΕ-27, σημειώθηκε μεγαλύτερη κάμψη κατά 1,9 και 1,8 εκατοστιαίες μονάδες αντίστοιχα. Από την άλλη πλευρά, η συμμετοχή στην απασχόληση, δηλαδή το ποσοστό του εργατικού δυναμικού στο σύνολο του πληθυσμού, διευρύνθηκε οριακά στο 53,8% από 53,5% το 2008, επίδοση όπου αποτελεί την υψηλότερη που έχει καταγραφεί από το 1998. Το γεγονός αυτό είναι αποτέλεσμα της μεγαλύτερης αύξησης του εργατικού δυναμικού συγκριτικά με τον πληθυσμό σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

Με βάση τα επιμέρους χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, η ανεργία των γυναικών το 2009 ανήλθε στο 13,2% από 11,4% το 2008, παραμένοντας σε επίπεδο διπλάσιο από εκείνο των ανδρών (6,9% από 5,1%). Εξάλλου, αύξηση της ανεργίας παρατηρείται σε όλες τις ηλικιακές ομάδες το 2009. Στους νέους ηλικίας 15-29 ετών, όπου διαχρονικά καταγράφεται η μεγαλύτερη δυσκολία πρόσβασης στην αγορά εργασίας, το ποσοστό ανεργίας το 2009 αυξήθηκε κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2008 (18,8%). Μεταξύ των δύο φύλων, στις γυναίκες το αντίστοιχο ποσοστό διαμορφώθηκε στο 24,1%, σημειώνοντας αύξηση κατά 3,2 εκατοστιαίες μονάδες ως προς το 2008, άνοδος η οποία είναι σχεδόν αντίστοιχη εκείνης στους άν-

δρες, όπου το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 14,6%.

Όσον αφορά στους «νέους ανέργους», δηλαδή εκείνους που εισέρχονται για πρώτη φορά στην αγορά εργασίας και δε βρίσκουν δουλειά, το ποσοστό ανεργίας περιορίζεται το 2009 στο 28,1% από 35,2% το 2008. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει ότι η οικονομική κρίση, λειτούργησε αποτρεπτικά για την αναζήτηση εργασίας, καθώς ο αριθμός των νέων ανέργων παρέμεινε ο ίδιος σχεδόν με το 2008. Κάμψη επίσης, εμφανίζει και το ποσοστό των μακροχρόνια ανέργων στο 42,8% από 49,6%, λόγω της αύξησης του αριθμού των ατόμων που έχασαν την εργασία τους στη διάρκεια του 2009. Από την άλλη πλευρά, μεγαλύτερα εμπόδια πρόσβασης στην αγορά εργασίας αντιμετωπίζουν πλέον τα άτομα ξένης υπηκοότητας, με το ποσοστό ανεργίας να είναι υψηλότερο από το μέσο εθνικό (10,5% έναντι 9,5%), σε αντίθεση με πέρυσι όταν εμφάνιζαν χαμηλότερη ανεργία σε σχέση με το σύνολο (6,7% έναντι 7,6%).

Σημαντικός παράγοντας στην ανεύρεση εργασίας αποτελεί το μορφωτικό επίπεδο. Το 2009 το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας (14,3%), όπως επίσης και η μεγαλύτερη αύξηση συγκριτικά με το 2008 (3,4%), καταγράφεται στα άτομα που δεν πήγαν καθόλου σχολείο. Αντίθετα, το μικρότερο ποσοστό ανεργίας (6,6%) σημειώθηκε στους αποφοίτους ανωτάτων σχολών εκπαίδευσης, αν και επίσης υπήρξε σημαντική αύξηση της ανεργίας σχεδόν κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες ως προς το 2008. Μεγαλύτερη του μέσου εθνικού όρου, είναι επίσης η ανεργία στα άτομα με πτυχίο ανώτερης τεχνολογικής επαγγελματικής

εκπαίδευσης (11%) ή με απολυτήριο μέσης εκπαίδευσης (10,5%), αν και στις συγκεκριμένες ομάδες πληθυσμού καταγράφεται διαχρονικά υψηλό ποσοστό ανεργίας. Αντίθετα, οι αρνητικές επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης στην αγορά εργασίας, επηρέασαν σε μικρότερο βαθμό όσους έχουν ολοκληρώσει μόνο το δημοτικό (8%) ή μερικές τάξεις αυτού (9%), όπως και τους κατόχους διδακτορικού ή μεταπτυχιακού τίτλου (7,3%), σε αντίθεση όμως με το 2008, όπου είχαν σημειώσει το χαμηλότερο ποσοστό ανεργίας (5,4%).

Σε επίπεδο περιφερειών, η ανεργία κινήθηκε ανοδικά, με εξαίρεση την Δυτική Ελλάδα και τη Δυτική Μακεδονία, όπου το ποσοστό παρέμεινε αμετάβλητο, αλλά σε υψηλά επίπεδα. Η Δυτική Μακεδονία άλλωστε, εξακολουθεί να αποτελεί την περιφέρεια της χώρας με το υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (12,5%) από το 1999 και έπειτα. Αξιοσημείωτη, είναι η αύξηση της ανεργίας κατά 3,9% εκατοστιαίες μονάδες στο Νότιο Αιγαίο, εξέλιξη που είχε ως αποτέλεσμα η περιφέρεια να καταγράψει το δεύτερο υψηλότερο ποσοστό ανεργίας (12,1%) το 2009. Η συγκεκριμένη εξέλιξη, σχετίζεται άμεσα με τις αρνητικές επιπτώσεις της ύφεσης, στον τουρισμό, καθώς την τελευταία πενταετία η ανεργία στην περιοχή ήταν ήπια. Αναφορικά με τις υπόλοιπες περιοχές, υψηλότερο της χώρας ποσοστό ανεργίας, σημειώθηκε στην Ήπειρο (11,2%), στην Ανατολική Μακεδονία-Θράκη (10,9%), στη Στερεά Ελλάδα (10,5%), στην Κεντρική Μακεδονία (9,9%) και στα νησιά του Ιονίου (9,8%). Αντίθετα, μικρότερο ήταν το ποσοστό ανεργίας στη Θεσσαλία (9,2), στην Αττική και στην Κρήτη (8,9%), στην Πελοπόννησο (8%) και στο Βόρειο Αιγαίο όπου ση-

μειώθηκε το μικρότερο ποσοστό ανεργίας (6%), όπως και το 2008.

Σε ό,τι αφορά τους τομείς, στον πρωτογενή συνεχίστηκε η αυξητική πορεία της απασχόλησης από το 2007 και έπειτα, με αποτέλεσμα το ποσοστό απασχόλησης να διαμορφωθεί στο 11,9% το 2009 από 11,3% το 2008. Αντίθετα, στο δευτερογενή τομέα η πτωτική πορεία της απασχόλησης εντάθηκε, με συνέπεια να υποχωρήσει στο 21,2% από 22,3% το 2008. Στον τριτογενή τομέα τέλος, το ποσοστό απασχόλησης το 2009 διαμορφώθηκε στο 66,9%, με τον αριθμό των εργαζομένων να σημειώνει μικρή κάμψη κατά 0,3% σε σχέση με το 2008. Στους κλάδους με τη μεγαλύ-

τερη απασχόληση, αύξηση συγκριτικά με το 2008, καταγράφεται στην Εκπαίδευση (1,3%) και στις Μεταφορές-Αποθήκευση (1,2%). Αντίθετα, η μείωση του αριθμού των εργαζομένων στο δευτερογενή τομέα κατά 60,8 χιλ., είναι αποτέλεσμα της υποχώρησης της απασχόλησης στις Κατασκευές (-6,6%), η σημαντικότερη σε κλαδικό επίπεδο, αλλά και στη Μεταποίηση (-4,7%). Μικρότερη είναι η πτώση της απασχόλησης (-1,5%) στον κλάδο του Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου και επισκευής οχημάτων-μοτοσικλετών, όπου απασχολούνται τα 2/5 σχεδόν των εργαζομένων, ενώ στις υπηρεσίες Καταλύματος-Εστίασης η πτώση ήταν οριακή (-0,3%) παρά τη σημαντική κάμψη στον τουρισμό.

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός (σε χιλιάδες) ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (2006-2009 ανά τρίμηνο)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	4.525,8	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	4.586,1	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	4.611,9	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	8.906,4	4.580,3	51,4	4.086,3	89,2	493,9	10,8
2002	8.964,3	4.656,0	51,9	4.175,8	89,7	480,2	10,3
2003	9.014,9	4.734,4	52,5	4.274,5	90,3	460,0	9,7
2004	9.063,5	4.818,8	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	4.846,5	53,2	4.369,0	90,1	477,5	9,9
2006	9.157,4	4.886,4	53,4	4.452,3	91,1	434,5	8,9
2007	9.207,4	4.916,8	53,4	4.509,9	91,7	406,9	8,3
α' τρίμ. 2008	9.222,7	4.918,2	53,3	4.511,6	91,7	406,5	8,3
β' τρίμ. 2008	9.230,1	4.939,7	53,5	4.582,5	92,8	357,1	7,2
γ' τρίμ. 2008	9.237,8	4.944,9	53,5	4.589,8	92,8	355,1	7,2
δ' τρίμ. 2008	9.245,8	4.946,3	53,5	4.553,6	92,1	392,7	7,9
2008	9.234,1	4.937,3	53,5	4.559,4	92,4	377,9	7,6
α' τρίμ. 2009	9.252,7	4.948,1	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3
β' τρίμ. 2009	9.262,4	4.974,5	53,7	4.531,9	91,1	442,6	8,9
γ' τρίμ. 2009	9.272,3	5.005,3	54,0	4.540,1	90,7	465,1	9,3
δ' τρίμ. 2009	9.282,4	4.991,2	53,8	4.476,8	89,7	514,4	10,3
2009	9.267,5	4.979,8	53,8	4.508,7	90,6	471,1	9,5

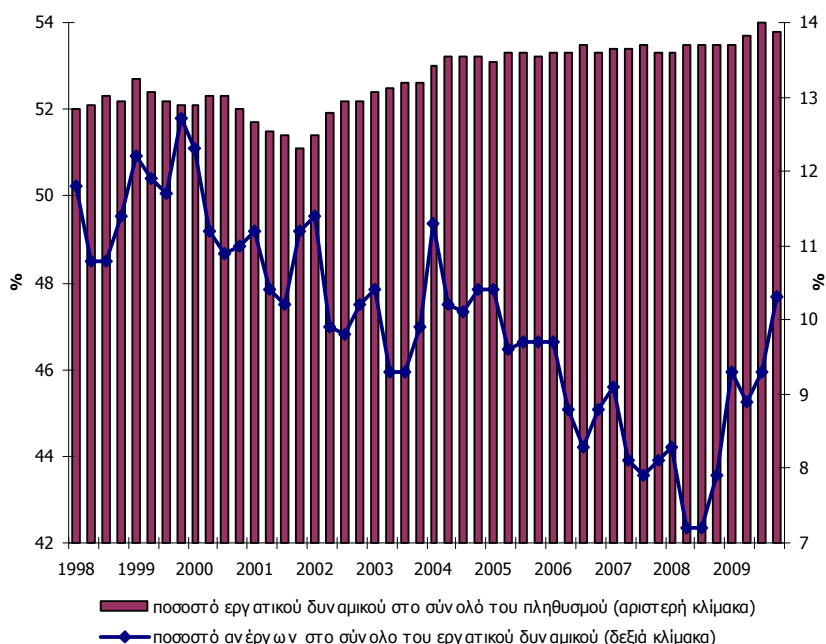
Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Με βάση τη θέση στο επάγγελμα, τα χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας στην Ελλάδα δεν εμφανίζουν σημαντικές μεταβολές την τελευταία εξαετία. Το ποσοστό των μισθωτών υπαλλήλων στο σύνολο των απασχολούμενων το 2009, διαμορφώθηκε στο 64,3%, το χαμηλότερο μεταξύ των κρατών-μελών της ΕΕ-27, ενώ οι αυτοαπασχολούμενοι, συμπεριλαμβανομένων και των οικογενειακών βοηθών, αποτέλεσαν το 35,7%. Είναι χαρακτηριστικό άλλωστε, ότι στην γεωργία-κτηνοτροφία όπου ο αριθμός των απασχολούμενων το 2009 κυμάνθηκε σε επίπεδο υψηλότερο από το αντίστοιχο του 2004, κύρια μορφή εργασίας είναι η αυτοαπασχόληση (91%), όπως επίσης στους κλάδους της Διαχείρισης ακίνητης περιουσίας (82,2%), των Επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων (54,4%), του Χονδρικού-Λιανικού εμπορίου (46,7%) και των υπηρεσιών καταλύματος και εστίασης (40,4%).

Η αύξηση της ανεργίας το 2009, ήταν αποτέλεσμα της μείωσης της απασχόλησης κατά 50,7 χιλ. εργαζομένους σε σχέση με το 2008. Δεδομένης της περαιτέρω συρρίκνωσης στο εγχώριο προϊόν της χώρας, η συγκεκριμένη τάση θα συνεχιστεί και το 2010, με την πτώση στην απασχόληση να αναμένεται ότι θα κινηθεί περίπου στο -1% έως -1,2%. Εφόσον η αύξηση του εργατικού δυναμικού κινηθεί στα επίπεδα του 2009, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα προβλέπεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 11% ίσως και υψηλότερα, δηλαδή περί τους 540 με 550 χιλ. άνεργους. Το γεγονός ότι στην Ελλάδα ένα σημαντικό μέρος της απασχόλησης βρίσκεται στο Δημόσιο τομέα, αλλά και τα υψηλά ποσοστά αυτοαπασχόλησης, έχουν περιορίσει τις συνέπειες της ύφεσης και συγκρατούν την έκρηξη της ανεργίας.

Διάγραμμα 3.10

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανέργων στο Σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΣΥΕ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE.

Το πρώτο δίμηνο του νέου έτους, οι προσδοκίες για την απασχόληση σημειώνουν και νέα επιδείνωση, η οποία ωστόσο δεν έχει την ίδια ένταση σε όλους τους τομείς. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, προκύπτει βελτίωση στις σχετικές προβλέψεις μόνο στη Βιομηχανία, ενώ το μεγαλύτερο πλήγμα στις προοπτικές της απασχόλησης εξακολουθεί να δέχεται ο τομέας των Κατασκευών. Υποχώρηση καταγράφεται και στις Υπηρεσίες, από τον Νοέμβριο μάλιστα του περασμένου έτους, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο, παρά την ανάκαμψη του Δεκεμβρίου, το τελευταίο δίμηνο οι προσδοκίες έχουν εξασθενήσει, διατηρώντας ωστόσο το θετικό συνολικό τους ισοζύγιο, όπως άλλωστε έκαναν και το 2009 συνολικά, γεγονός που φανερώνει τις υψηλές αντοχές του τομέα, ακόμη και σε δύσκολες οικονομικά περιόδους, όπως η τρέχουσα. Αναλυτικότερα:

Στη **Βιομηχανία**, οι προβλέψεις για την απασχόληση επιδεινώθηκαν σημαντικά τον Δεκέμβριο του προηγούμενου έτους, ύστερα από ένα δίμηνο κατά το οποίο είχαν σταθεροποιηθεί στα λιγότερο αρνητικά επίπεδα του 2009, ενώ το διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2010 συνέχισαν να εξασθενούν. Το σχετικό ισοζύγιο παραμένει έτσι σταθερά αρνητικό, με τους τελευταίους τρεις μήνες μάλιστα να διευρύνεται. Ο δείκτης προσδοκιών της απασχόλησης το πρώτο δίμηνο του έτους διαμορφώνεται έτσι κατά μέσο όρο στις -21 μονάδες, αισθητά υψηλότερα πάντως σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περι-

οδο, όπου εν μέσω οικονομικής κρίσης ο σχετικός δείκτης βρισκόταν στις -37 μονάδες. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το επόμενο διάστημα παραμένει συνολικά πολύ χαμηλό, στο 2% κατά μέσο όρο, όταν αντίθετα μία στις τέσσερις επιχειρήσεις αναμένει πτώση τους μήνες που ακολουθούν και η συντριπτική πλειονότητα (74%) σταθερότητα.

Ιδιαίτερα έντονες είναι οι προσδοκώμενες απώλειες σε όρους θέσεων εργασίας στον τομέα των **Κατασκευών**, όπου η συνεχής επιδείνωση των σχετικών προβλέψεων έχει ξεκινήσει από τον περασμένο Νοέμβριο και κορυφώνεται τον Φεβρουάριο του τρέχοντος έτους, με το σχετικό δείκτη να καταγράφει τη χαμηλότερη επίδοσή του από τον Μάρτιο του 2009. Κατά μέσο όρο, το πρώτο δίμηνο του νέου έτους οι προβλέψεις για την απασχόληση υποχωρούν στις -43 μονάδες, σε επίδοση μάλιστα δυσμενέστερη της αντίστοιχης περσινής, (-31 μονάδες). Η εξέλιξη αυτή είναι άλλωστε ενδεικτική της πολύ αρνητικής συγκυρίας του τομέα και της βαθιάς κρίσης στην οποία έχει εισέλθει τον τελευταίο ενάμισι χρόνο. Κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου του νέου έτους, μόλις το 5% των επιχειρήσεων προβλέπει άνοδο της απασχόλησης του κλάδου, όταν την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι το ποσοστό αυτό ήταν σχεδόν τριπλάσιο. Σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις το διάστημα αυτό αναμένουν περαιτέρω μείωση της απασχόλησης, ενώ η εικόνα του διμήνου διαγράφεται ελαφρώς δυσμενέστερη στα Δημόσια Έργα από ότι στις Ιδιωτικές Κατασκευές.

Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, η πτώση στις προβλέψεις της απασχόλησης «μετρά-

ει» ήδη τέσσερις μήνες τον Φεβρουάριο, μετά από μία περίοδο οκτώ μηνών, όπου οι προσδοκίες του κλάδου ήταν σχετικά σταθερές αν και σε αρνητικά επίπεδα. Έτσι, το πρώτο δίμηνο του νέου έτους, οι προβλέψεις για νέες θέσεις εργασίας υποχωρούν και το σχετικό ισοζύγιο διαμορφώνεται στις -23 μονάδες, ελαφρώς χαμηλότερα της αντίστοιχης περσινής επίδοσης (-20 μονάδες). Μόλις το 9% των επιχειρήσεων δηλώνει αισιόδοξο σε σχέση με την απασχόληση του κλάδου, όταν σχεδόν μία στις τρεις αναμένει περαιτέρω μείωση του εργατικού δυναμικού. Από τους επιμέρους κλάδους που ξετάζονται το δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου, τη λιγότερο αρνητική επίδοση στις προβλέψεις τους για την απασχόληση καταγράφουν οι Διάφορες επιχειρηματικές δραστηριότητες, ενώ τις δυσμενέστερες ο κλάδος της Πληροφορικής.

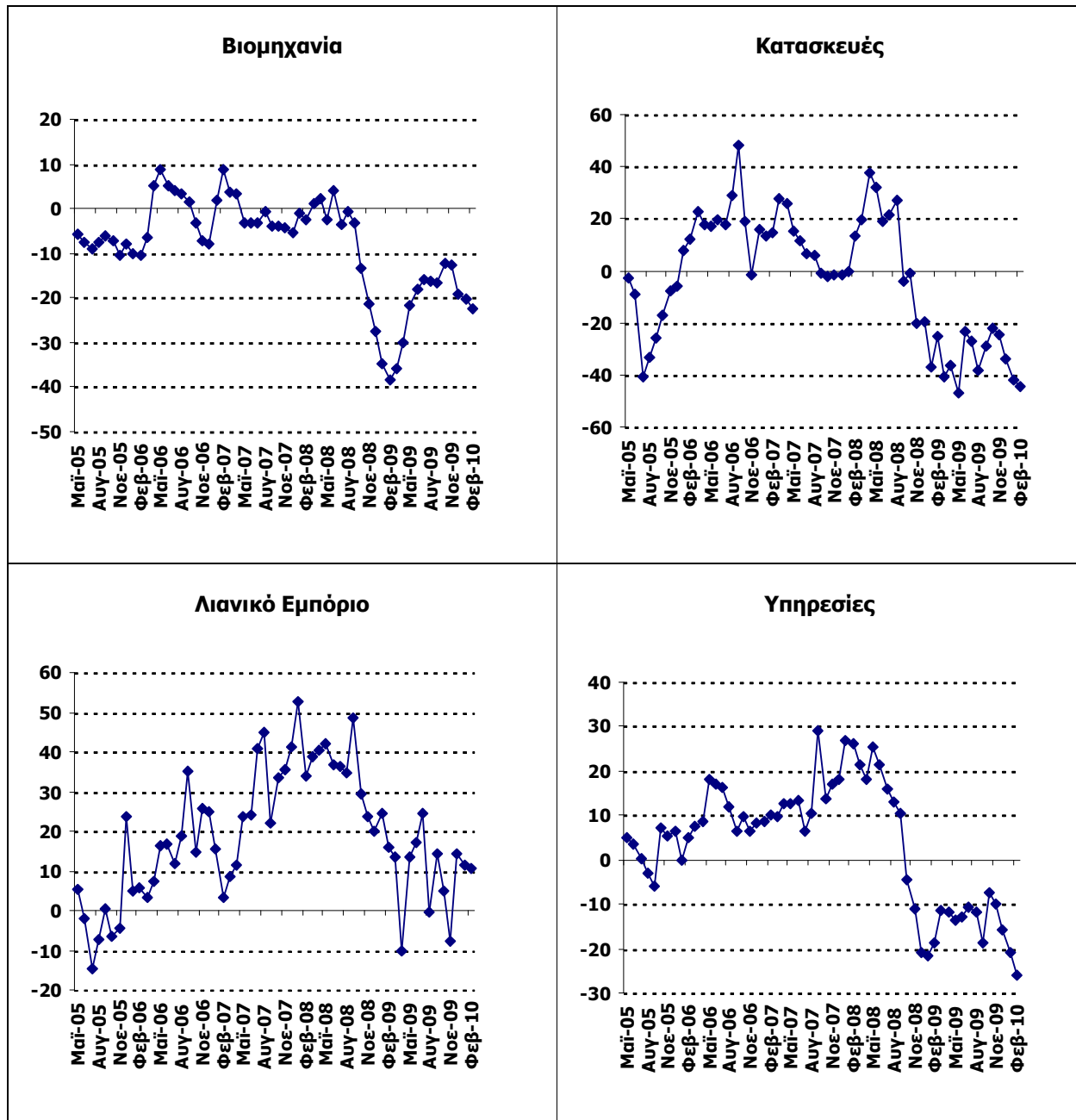
Στο **Λιανικό Εμπόριο**, οι προσδοκίες για την απασχόληση είχαν μόνο κατ' εξαίρεση αρνητικό δείκτη το περασμένο έτος, γεγονός το οποίο υποδηλώνει τη σθεναρότητα του τομέα στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, ακόμη και σε δύσκολες περιόδους. Έτσι, και φέτος, όταν οι υπόλοιποι κλάδοι εμφανίζουν υποτονικότητα στην αναθέρμανση της απασχόλησης το τελευταίο διάστημα, οι εμπορικές επιχειρήσεις διατηρούν το θετικό τους ισοζύγιο από τον

Δεκέμβριο και μετά, καταγράφοντας οριακή ωστόσο υποχώρηση το πρώτο δίμηνο του νέου έτους. Έτσι, κατά μέσο όρο την περίοδο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου, οι προσδοκίες διαμορφώθηκαν στις +11 μονάδες, σε επίδοση ωστόσο χαμηλότερη της αντίστοιχης περσινής (+20 μονάδες). Από τους επιμέρους τομείς, οι χαμηλότερες (αρνητικές) προσδοκίες καταγράφονται στα Οχήματα – Ανταλλακτικά, ενώ αντίθετα οι θετικότερες στα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός.

Συνολικά, το πρώτο δίμηνο του 2010, οι προβλέψεις που διατυπώνονται από τις επιχειρήσεις για την εξέλιξη της απασχόλησης καταγράφουν τάση επιδείνωσης, η οποία φαίνεται να ξεκινά τον Νοέμβριο – Δεκέμβριο και να κορυφώνεται τον Φεβρουάριο. Μόνο ο τομέας του Λιανικού Εμπορίου προσφέρει ακόμα νέες θέσεις εργασίας, αν και η θετική αυτή τάση έχει εξασθενήσει σημαντικά σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα. Η εικόνα σταθεροποίησης στις προσδοκίες για την απασχόληση τους τελευταίους μήνες του περασμένου έτους φαίνεται πως έχει εν μέρει ανατραπεί το τρέχον διάστημα, γεγονός το οποίο ωστόσο συνδέεται άμεσα με τη δύσκολη οικονομική συγκυρία στην οποία έχει περιέλθει η χώρα λόγω και της ανάγκης για δημοσιονομική προσαρμογή.

Διάγραμμα 3.11

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: IOBE

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

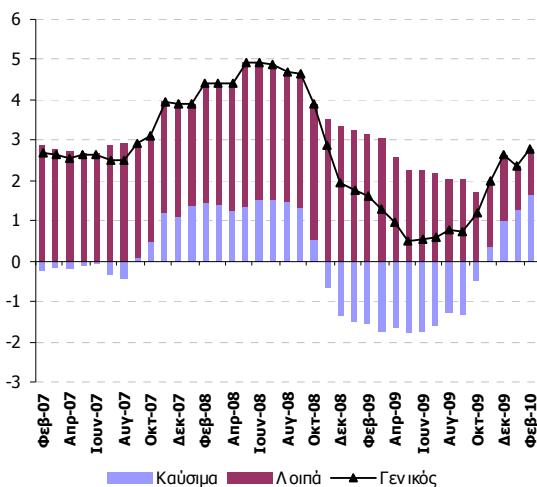
Το 2009, ο πληθωρισμός με βάση το Γενικό Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΓΔΤΚ), διαμορφώθηκε στο 1,2% έναντι 4,2% το 2008, ποσοστό που είναι το μικρότερο από

τη δεκαετία του 1960. Η μεγάλη επιβράδυνση του ΓΔΤΚ το 2009, ερμηνεύεται σε σημαντικό βαθμό από την πορεία του δείκτη καυσίμων, ο οποίος υποχώρησε κατά 15,1%, όταν αντίθετα το 2008 είχε αυξηθεί με ρυθμό 15,7%. Στη διάρκεια του 2009 ωστόσο, σημειώθηκαν δύο μάλλον αντίρροπες τάσεις. Από τις αρχές του έ-

τους μέχρι και τον Ιούλιο, ο ρυθμός αύξησης των τιμών συνέχισε την πτωτική πορεία η οποία είχε ξεκινήσει στα τέλη του 2008. Μάλιστα, ο πληθωρισμός τον Ιούλιο του 2009 (0,6%) συνιστά τη χαμηλότερη επίδοση από το 1968 και έπειτα, σε μηνιαίο επίπεδο. Από τον Αύγουστο του 2009 όμως, ο πληθωρισμός κινήθηκε ανοδικά καταγράφοντας την υψηλότερη τιμή του τον Δεκέμβριο (2,6%). Η συγκεκριμένη εξέλιξη, είναι κυρίως αποτέλεσμα της σταδιακής αύξησης των τιμών των καυσίμων, οι οποίες στο τελευταίο τετράμηνο του έτους κινήθηκαν σε υψηλότερα επίπεδα συγκριτικά με την αντίστοιχη περίοδο του 2008. Το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2010, ο ΓΔΤΚ διαμορφώθηκε στο 2,6% (Ιανουάριος 2,4% και Φεβρουάριος 2,8%) έναντι 1,7% το αντίστοιχο διάστημα του 2009.

Διάγραμμα 3.12

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

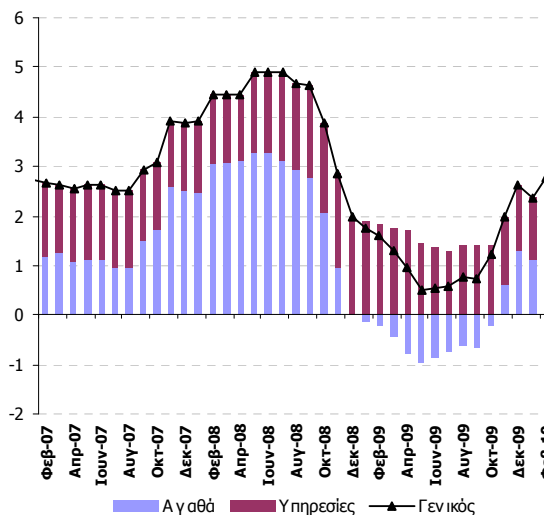
Πηγή: ΕΣΥΕ- Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Από την άλλη πλευρά, ο δομικός πληθωρισμός το 2009 διαμορφώθηκε αρκετά υψηλότερα στο 2,4% από 3,4% το 2008, επίδοση η οποία είναι επίσης η χαμηλότερη

της δεκαετίας. Παρά την αποκλιμάκωση όμως του δείκτη, η διατήρηση του σε επίπεδο υψηλότερο από εκείνο του ΓΔΤΚ, υποδεικνύει τις στρεβλώσεις του ανταγωνισμού ορισμένων προϊόντων και υπηρεσιών στην εγχώρια αγορά. Ωστόσο, από τον Δεκέμβριο του 2009 η συγκεκριμένη τάση έχει αντιστραφεί με αποτέλεσμα την περίοδο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2010 ο δομικός να επιβραδυνθεί στο 1,6% από 3,3% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Μάλιστα, η τιμή του Φεβρουαρίου (1,5%) είναι η χαμηλότερη από τον Σεπτέμβριο του 2000.

Διάγραμμα 3.13

Εξέλιξη πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

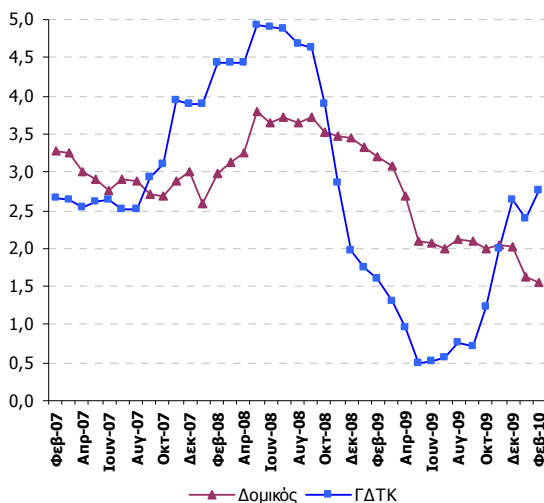

Πηγή: ΕΣΥΕ- Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Σε επιμέρους δείκτες, ο ρυθμός ανόδου των τιμών στα οπωροκηπευτικά το 2009 κινήθηκε στο επίπεδο του 5,5%, υψηλότερος κατά 1 εκατοστιαία μονάδα από το 2008. Ωστόσο, το πρώτο δίμηνο του 2010, καταγράφεται σημαντική πτώση -10,4%, έναντι αύξησης 7,9% πέρυσι. Στις βασικές κατηγορίες κατανάλωσης, η επίπτωση των χαμηλότερων τιμών καυσίμων και ενέργειας το 2009, οδήγησε σε μείωση του σχετικού δείκτη κατά 0,5%, όταν το 2008 είχε

σημειωθεί άνοδος 4,4%. Αντίθετα, στις υπηρεσίες ο δείκτης το 2009 κινήθηκε με ρυθμό παρόμοιο με εκείνο κατά το 2008 (3,6 έναντι 3,9% αντίστοιχα). Επομένως, η επιβράδυνση του πληθωρισμού το 2009 υπήρξε αποτέλεσμα της μείωσης των τιμών στα αγαθά και όχι στις υπηρεσίες, καθώς η αύξηση σε αυτές υπήρξε σημαντική. Αντίστοιχη τάση, καταγράφεται και στο πρώτο δίμηνο του 2010, καθώς ο δείκτης τιμών στα αγαθά αυξήθηκε με ρυθμό 2,2% (-0,3% το 2009), έναντι 3,1% (4,4% το 2009) στις υπηρεσίες.

Διάγραμμα 3.14
Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΣΥΕ- Επεξεργασία στοιχείων IOBE

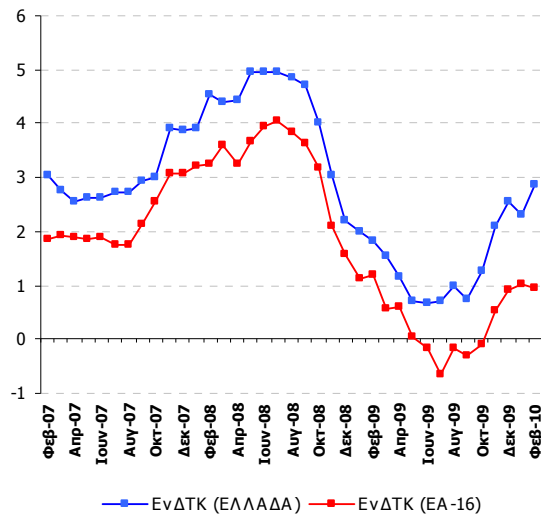
Αντίστοιχη του ΓΔΤΚ το 2009, υπήρξε η μείωση στον εναρμονισμένο πληθωρισμό, ο οποίος διαμορφώθηκε στο 1,4% από 4,2% το 2008. Με βάση τη συγκεκριμένη επίδοση η Ελλάδα το 2009, κατέλαβε την 11^η υψηλότερη θέση σε σχέση με τα κράτη-μέλη της ΕΕ-27 και την 3^η υψηλότερη στην ευρωζώνη των 16. Ως προς την ΕΕ-27, οι χώρες με (εναρμονισμένο) πληθωρισμό μεγαλύτερο από της Ελλάδας, είναι στην πλειοψηφία τους τα νέα μέλη της ένωσης (Ρουμανία, Λιθουανία, Ουγγαρία,

Πολωνία, Λετονία, Βουλγαρία και Μάλτα) και από τα παλαιά το Ηνωμένο Βασίλειο, η Σουηδία και η Φιλανδία. Το 2009 χαρακτηρίστηκε πάντως από την εμφάνιση αρνητικών τιμών πληθωρισμού στην Ιρλανδία (-1,7%), στην Πορτογαλία (-0,9%) και στην Ισπανία (-0,3%), ενώ μηδενικός ήταν ο πληθωρισμός στο Λουξεμβούργο και στο Βέλγιο. Για την ΕΕ-27 ο μέσος όρος διαμορφώθηκε στο 1% από 3,7% το 2008 και για την Ευρωζώνη των 16 στο 0,3% (από 3,3% το 2008). Το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2010 ο εναρμονισμένος πληθωρισμός στην Ελλάδα διαμορφώθηκε στο 2,6%, έναντι 1% στην Ευρωζώνη.

Σε κλαδικό επίπεδο, η πλειοψηφία (10 από τους 12 συνολικά των κατηγοριών του ΓΔΤΚ), εμφάνισαν άνοδο το 2009 η οποία κυμάνθηκε μεταξύ 0,5% και 5,2%. Οι μεγαλύτερες αυξήσεις σημειώθηκαν στα Αλκοολούχα ποτά-Καπνός (5,2% έναντι 1,8% το 2008) και στην Εκπαίδευση (4,1% έναντι 4,7% το 2008). Ακολούθησαν, η Ένδυση-Υπόδηση και η Υγεία (3% έναντι 2,7% και 3,6% αντίστοιχα) και τα Ξενοδοχεία - Καφέ - Εστιατόρια (2,7% έναντι 5% το 2008). Οι μοναδικοί κλάδοι με μείωση το 2009 ήταν της Στέγασης (-2,6% έναντι 9,5% το 2008) και των Μεταφορών (-2,4% έναντι αύξησης 4,6% το 2008). Όμως, το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου 2010, καταγράφεται άνοδος 10,2% (-3,4% το 2009) στις Μεταφορές, λόγω της αύξησης στα τέλη κυκλοφορίας, στα καύσιμα και στα ανταλλακτικά αυτοκινήτου, γεγονός που άσκησε αρνητική επίπτωση 1,2 εκατοστιαίων μονάδων στον Δείκτη Τιμών Καταναλωτή. Άνοδος, καταγράφεται επίσης στην Στέγαση κατά 4,9%, κυρίως λόγω της αύξησης του πετρελαίου θέρμανσης και των ενοικίων. Για το ίδιο

χρονικό διάστημα οι υπόλοιποι κλάδοι κινούνται επίσης ανοδικά, με εξαίρεση τους κλάδους Διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών και της Ένδυσης-Υπόδησης (-1,8% και -0,7% αντίστοιχα).

Διάγραμμα 3.15
Εξέλιξη Εναρμονισμένων Δεικτών Καταναλωτή
Ελλάδας και Ευρωζώνης
(ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Επεξεργασία στοιχείων Eurostat και ΕΣΥΕ

Αξίζει να σημειωθεί ότι στη μείωση του επιπέδου των τιμών το 2009, συνέβαλε επίσης η μείωση του κόστους παραγωγής στη βιομηχανία. Οι τιμές παραγωγού στην εγχώρια βιομηχανία, μειώθηκαν κατά 2,4% έναντι αύξησης 8,3% το 2008. Η μεγαλύτερη πτώση, ως επακόλουθο της χαμηλότερης τιμής του πετρελαίου, καταγράφεται στον ηλεκτρικό εξοπλισμό (-15,8%) και στα προϊόντα οπτάνθρακα και διύλισης (-10,9%), ενώ στον κλάδο των ενεργειακών αγαθών μη συμπεριλαμβανομένης της ηλεκτρικής ενέργειας, η πτώση προσέγγισε το 9,7%. Τον Ιανουάριο του '10 ο δείκτης τιμών παραγωγού αυξήθηκε κατά 5,3% ως προς τον Ιανουάριο του '09, και κατά 1% συγκριτικά με τον Δεκέμβριο του 2009, γεγονός που υποδεικνύει ενίσχυση των πληθωριστικών πιέσεων το τρέχον έτος.

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Ύστερα από ένα έτος χαμηλών πληθωριστικών πιέσεων στο οποίο συνέτειναν η διατήρηση της τιμής του αργού πετρελαίου κάτω από τα \$65 δολάρια το βαρέλι και η εξασθένιση της κατανάλωσης, εξαιτίας της οικονομικής ύφεσης, ο ρυθμός μεταβολής των τιμών το 2010 θα κινηθεί ανοδικά. Ωστόσο, το εύρος της πορείας του θα εξαρτηθεί από τις πιέσεις που θα ασκηθούν στο επίπεδο των τιμών από δύο αντίρροπες κατευθύνσεις.

Από την μία πλευρά, η περαιτέρω αύξηση του ΕΦΚ σε συνδυασμό με την αύξηση του ΦΠΑ και των έμμεσων φόρων, στο πλαίσιο της δημοσιονομικής προσαρμογής, θα ασκήσει ανοδική τάση στο γενικό επίπεδο τιμών. Η λιανική τιμή πώλησης των καυσίμων, αναμένεται να φτάσει ή ακόμη και να ξεπεράσει το επίπεδο των τιμών που είχε καταγραφεί στη χώρα στα μέσα του 2008 εξαιτίας της ραγδαίας αύξησης της τιμής του πετρελαίου τύπου Brent. Δεδομένης της υψηλής ενεργειακής εξάρτησης της χώρας από το πετρέλαιο (60% περίπου της πρωτογενούς κατανάλωσης ενέργειας, έναντι 40% του μέσου όρου της ΕΕ-27), ιδιαίτερα στον τομέα των μεταφορών, στον οποίο οι πιέσεις από ανταγωνιστικά προϊόντα παραμένουν χαμηλότερες, ο ειδικός δείκτης καυσίμων αναμένεται να αυξηθεί επηρεάζοντας αρνητικά το ΓΔΤΚ. Είναι ενδεικτικό ότι το δίμηνο Ιανουαρίου-Φεβρουαρίου του 2010, οι δείκτες καυσίμων και ενέργειας σημείωσαν αύξηση 28,5% και 21,1% αντίστοιχα, έναντι πτώσης -22,5% και -16,6% το αντίστοιχο διάστημα του 2009. Χαμηλότερες ωστόσο, αναμένεται να είναι οι πιέσεις από τη διαμόρφωση της τιμής του πετρελαίου

στις διεθνείς αγορές, με τις προβλέψεις για το 2010 να κυμαίνονται μεταξύ \$75 και \$80 το βαρέλι.

Από την άλλη πλευρά, η απώλεια εισοδήματος που συνεπάγονται οι αυξήσεις της φορολογίας σε συνδυασμό με την περικοπή μισθών στους υπαλλήλους του δημοσίου και των ΔΕΚΟ, αλλά και οι συγκρατημένες (αν όχι μηδενικές) αυξήσεις θα επηρεάσουν αρνητικά την κατανάλωση. Στη μείωση των καταναλωτικών δαπανών συντείνουν επίσης, η οικονομική αβεβαιότητα που επικρατεί, η ανοδική πορεία της ανεργίας, αλλά και η μείωση της πιστωτικής επέκτασης προς τα νοικοκυριά από τον τραπεζικό τομέα. Τον Ιανουάριο του 2010, ο ρυθμός ανόδου των δανείων προς τα νοικοκυριά (στεγαστικά, καταναλωτικά και λοιπά δάνεια) υποχώρησε σε ετήσια βάση στο 2,9% από 3,1% το Δεκέμβριο του 2009, ενώ αμιγώς στα καταναλωτικά υποχώρησε στο 1,6% από 2% τους συγκεκριμένους μήνες. Ως αποτέλεσμα των παραπάνω εξελίξεων το 2010 ο πληθωρισμός αναμένεται να κινηθεί στην περιοχή του 3% από 1,2% το 2009.

Η αναμενόμενη υποχώρηση της εγχώριας ζήτησης, όπως και η επιβράδυνση της ανόδου του κόστους εργασίας, αναμένεται να επηρεάσουν θετικά το δομικό πληθωρισμό. Η υποχώρηση του δείκτη σε σχέση με το ΓΔΤΚ τους πρώτους μήνες του έτους, είναι απόρροια της επίπτωσης της τιμής των καυσίμων, παρά του εξορθολογισμού των στρεβλώσεων σε κρίσιμες για τον πληθωρισμό αγορές αγαθών και υπηρεσιών. Οι στρεβλώσεις αυτές, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα η Ελλάδα να εμφανίζει από τους υψηλότερους πληθωρισμούς στην ευρωζώνη, θα μπορούσαν σε σημα-

ντικό βαθμό να αμβλυνθούν με την απελευθέρωση των κλειστών επαγγελματιών και την περισσότερο εύρυθμη λειτουργία του ανταγωνισμού, εξέλιξη η οποία θα συνέβαλε παράλληλα και στην μεγέθυνση της οικονομίας.

Εξάλλου, αν και στην Ευρώπη διαφαίνεται εξομάλυνση της τραπεζικής χρηματοδότησης, η ΕΚΤ διατήρησε τον Μάρτιο του 2010 το βασικό επιτόκιο στο 1% για δέκατο συνεχή μήνα. Είναι αρκετά πιθανό όμως, η ανάκαμψη της δραστηριότητας να οδηγήσει σε άνοδο των επιτοκίων που θα επηρεάσει και την Ελλάδα, παρά την εξασθένιση της κατανάλωσης που λειτουργεί αντίρροπα.

Σημαντική πληροφόρηση όμως για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς.

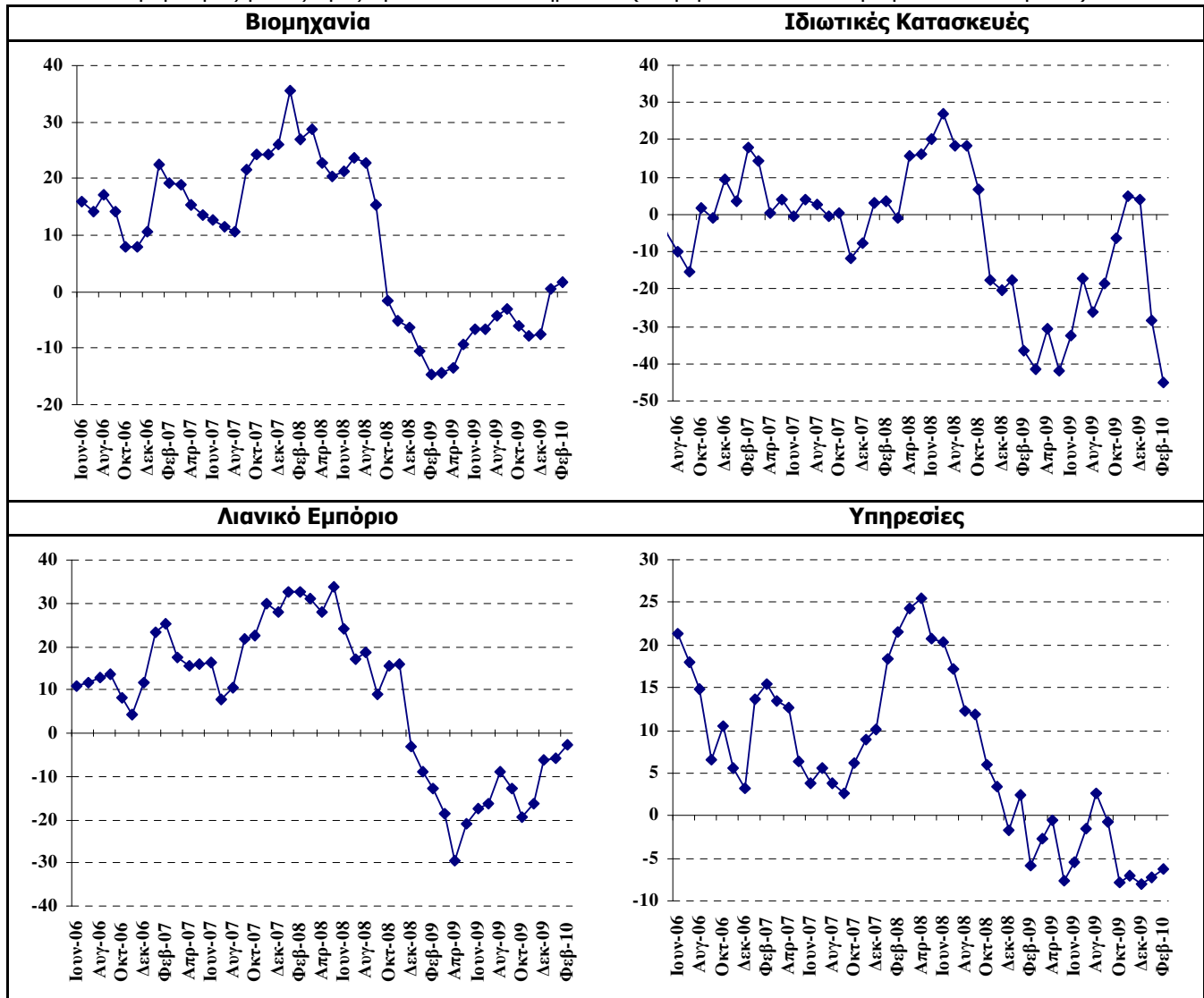
Οι έντονα αποπληθωριστικές προβλέψεις για το επίπεδο των τιμών του 2009 σε όλους τους τομείς, οι οποίες λειτούργησαν κυρίως ως αντιστάθμισμα στη μειωμένη ζήτηση της προηγούμενης περιόδου, δίνουν τους πρώτους μήνες του νέου έτους τη θέση τους σε τάση ανόδου των τιμών. Έτσι, με εξαίρεση τις Κατασκευές, όπου καταγράφεται αισθητή αποκλιμάκωση, ως απόρροια της μείωσης των προγραμματισμένων εργασιών των επιχειρήσεων, στους υπόλοιπους τομείς σημειώνεται αλλαγή τάσης και άνοδος των πληθωριστικών προσδοκιών, παρόλο που οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης συνεχίζουν να υπερτερούν στους περισσότερους κλάδους. Η τάση ανόδου είναι εντονότερη στη Βιομη-

χανία, όπου και καταγράφεται οριακά θετικό ισοζύγιο τιμών το δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο και τις Υπηρεσίες επισημαίνεται σχετική σταθεροποίηση με ελαφρά τάση άνοδου. Είναι άλλωστε σαφές ότι η άνοδος των τιμών λόγω της αύξησης του ΦΠΑ και γενικότερα της έμμεσης φορολογίας προεξοφλείται από τις επιχειρήσεις, ανεξάρτητα από την τάση απορρόφησής του που δηλώνουν ότι θα εφαρμόσουν. Αναλυτικότερα:

- Στη **Βιομηχανία**, οι κυρίαρχες προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών του τελευταίου τριμήνου του 2009 δίνουν τη θέση τους το πρώτο δίμηνο του νέου έτους σε ελαφρά ενίσχυση των πληθωριστικών προσδοκιών. Έτσι, το διάστημα Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2010, ο σχετικός δείκτης των τιμών του κλάδου καταγράφει θετικό πρόσημο, αν και οριακό, στη +1 μονάδα, υποδηλώνοντας ασθενή κυριαρχία των προβλέψεων άνοδου στον τομέα, σε αντίθεση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, όπου ο δείκτης κατέγραφε -13 μονάδες και το 22% των επιχειρήσεων προέβλεπε πτώση. Το ποσοστό αυτό κατά το δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου 2010 περιορίζεται στο 12%, ενώ η μεγάλη πλειονότητα των επιχειρήσεων (75%) προσδοκά σταθερότητα των τιμών βραχυπρόθεσμα.
- Στο **Λιανικό Εμπόριο**, η έντονη αποκλιμάκωση των τιμών εξασθενεί από τον Δεκέμβριο και μετά, όταν και διπλασιάστηκε στο 14% το ποσοστό των επιχειρήσεων που ανέμεναν άνοδο το επόμενο διάστημα. Τον Ιανουάριο, ο σχετικός δείκτης δεν μεταβλήθηκε, αλλά παρέμεινε στις -6 μονάδες, ενώ τον Φεβρουάριο σημείωσε νέα άνοδο, στις -3 μονάδες, καταγράφοντας έτσι την υψηλότερη επίδοση από τον Δεκέμβριο του 2008, αφήνοντας πίσω τις έντονα αποπληθωριστικές προσδοκίες του 2009. Από τους επιμέρους κλάδους του τομέα, έντονα πληθωριστικές προσδοκίες εμφανίζουν το πρώτο δίμηνο του νέου έτους τα Πολυκαταστήματα, ενώ κυρίαρχες είναι οι τάσεις κλιμάκωσης των τιμών και στα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός. Από την άλλη πλευρά, τα Είδη οικιακού εξοπλισμού και τα Υφάσματα -Ένδυση-Υπόδηση καταγράφουν αισθητή τάση αποκλιμάκωσης.
- Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, η πτώση των τιμών υπήρξε ηπιότερη σε σύγκριση με τους άλλους τομείς, καθόλη τη διάρκεια του προηγούμενου έτους, ενώ το τελευταίο πεντάμηνο (Οκτώβριος 2009 – Φεβρουάριος 2010), ο σχετικός δείκτης έχει σταθεροποιηθεί στις -6 με -8 μονάδες. Έτσι, για το πρώτο δίμηνο του νέου έτους σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, οι προβλέψεις των τιμών έχουν μόνο ελαφρώς υποχωρήσει, με οκτώ στις δέκα επιχειρήσεις να προσδοκούν σταθερότητα και μόλις το 6% να αναμένει άνοδο. Από τους επιμέρους κλάδους που εξετάζονται, έντονα πληθωριστικές το δίμηνο Ιανουαρίου – Φεβρουαρίου είναι οι προσδοκίες στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς, ενώ αντίθετα στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια καταγράφονται οι εντονότερες προβλέψεις αποκλιμάκωσης.

Διάγραμμα 3.16

Προβλέψεις για τις τιμές Προϊόντων και Υπηρεσιών (διαφορά % θετικών αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή:ΙΟΒΕ

- Τέλος, στις **Ιδιωτικές Κατασκευές** η μείωση στις προβλέψεις των τιμών το 2009 υπήρξε εντονότερη από κάθε άλλο τομέα, αλλά παρόλα αυτά, το τελευταίο τρίμηνο του προηγούμενου έτους ο σχετικός δείκτης καταγράφει σημαντική αλλαγή τάσης και κατά μέσο όρο διαμορφώνεται στη +1 μονάδα. Το πρώτο δίμηνο του νέου έτους ωστόσο η τάση μεταβάλλεται και πάλι και οι έντονα αποπληθωριστικές προσδοκίες επανέρχονται στο προσκήνιο, με το σχετικό ισοζύγιο να

υποχωρεί στις -37 μονάδες, σε τιμή χαμηλότερη κατά 10 μονάδες της αντίστοιχης περσινής. Η έντονη αυτή αποκλιμάκωση στις τιμές του τελευταίου διμήνου συνδέεται ωστόσο θετικά με τη συνολική εικόνα απαισιοδοξίας του κλάδου και την κατακόρυφη μείωση τόσο στις τρέχουσες εκτιμήσεις για την πορεία των εργασιών των επιχειρήσεων, όσο και στις δυσμενείς προβλέψεις για τη βραχυπρόθεσμη εξέλιξή τους, η οποία ωθεί τις τιμές του κλάδου προς τα κάτω.

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Το 2009, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε κατά 23,3%, έναντι μεγέθυνσης 6,7% το 2008 και διαμορφώθηκε στα -26 δισεκ. ευρώ³⁶. Η μείωση για το 2009 σε απόλυτα μεγέθη μεταφράζεται σε 8 δισεκ. ευρώ. Η εξέλιξη αυτή είναι αποτέλεσμα της μείωσης του εμπορικού ελλείμματος κατά 30,2%, με την ταυτόχρονη υποχώρηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών κατά 26,7%, και των ισοζυγίων τρεχουσών και κεφαλαιακών μεταβιβάσεων κατά 53% και 50,7% αντίστοιχα. Έτσι ενώ στο εμπορικό έλλειμμα καταγράφηκε πτώση 13 δισεκ. ευρώ, ταυτόχρονα τα τρία επιμέρους ισοζύγια είχαν απώλειες στα πλεονάσματα τους κατά 8,1 δισεκ. ευρώ.

Η μεγάλη συρρίκνωση του ελλείμματος του **εμπορικού ισοζυγίου** κατά 30,2% (-13,3 δισεκ. ευρώ) οφείλεται στη μείωση του εμπορικού ελλείμματος των αγαθών εκτός καυσίμων και πλοίων κατά 27,2% (7,4 δισεκ. ευρώ), των καθαρών πληρωμών για εισαγωγές καυσίμων κατά 37,5% (-4,5 δισεκ. ευρώ) και στη μείωση των καθαρών πληρωμών για αγορές πλοίων (-1,3 δισεκ. ευρώ). Αποτέλεσμα των παραπάνω, ήταν η μείωση των εισαγωγών κατά 27,8% (-17,8 δισεκ. ευρώ), ενώ οι εξαγωγές περιορίστηκαν κατά 22,7% (4,5 δισεκ. ευρώ)

³⁶ Υπενθυμίζεται ότι οι διαφορές μεταξύ των στοιχείων της Τράπεζας της Ελλάδος και εκείνων της ΕΣΥΕ, όσον αφορά τις εμπορευματικές συναλλαγές, οφείλονται σε σημαντικό βαθμό στο γεγονός ότι τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, αφορούν εισπράξεις και πληρωμές, κυρίως μέσω του εγχώριου τραπεζικού συστήματος, ενώ της ΕΣΥΕ βασίζονται αφενός σε τελωνειακά στοιχεία για συναλλαγές με χώρες εκτός της ΕΕ και αφετέρου σε φορολογικά στοιχεία (INTRASTAT) για συναλλαγές εντός της ΕΕ.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών**, το οποίο λειτουργεί ως αντίβαρο στο εμπορικό έλλειμμα της Ελλάδας, μειώθηκε κατά 26,7% το 2009 (-4,6 δισεκ. ευρώ). Οι εισροές περιορίστηκαν κατά 20,9%, μειωμένες κατά 7,1 δισεκ. ευρώ, ενώ οι εκροές μειώθηκαν κατά 15%, δηλαδή 2,5 δισεκ. ευρώ. Ο περιορισμός των εισροών οφείλεται στη μείωση των εισπράξεων από μεταφορές, κυρίως της εμπορικής ναυτιλίας, κατά 30% (-5,6 δισεκ. ευρώ), ενώ η πτώση στον τουρισμό ήταν αναλογικά μικρότερη, -10% (1,2 δισεκ. ευρώ). Παρόμοια εικόνα επικρατεί στις πληρωμές του ισοζυγίου υπηρεσιών, καθώς στις μεταφορές καταγράφεται μείωση 24,1% (-2,2 δισεκ. ευρώ), ενώ στον τουρισμό σημειώθηκε μείωση 8%.

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου των εισοδημάτων** περιορίστηκε κατά 7,9% (840 εκ. ευρώ), και επανήλθε περίπου στα επίπεδα του 2007. Παρατηρείται μεγαλύτερη μείωση των καθαρών πληρωμών το 2009 για τόκους, μερίσματα και κέρδη κατά 14,5% (2,3 δισεκ. ευρώ), σε σχέση με τις εισπράξεις που περιορίστηκαν κατά 1,5 δισεκ. ευρώ ως αποτέλεσμα των δυσμενών εξελίξεων στις διεθνείς αγορές χρήματος και κεφαλαίων.

Το **ισοζύγιο των τρεχουσών μεταβιβάσεων** επανέρχεται επίσης στα επίπεδα του 2007, καθώς το πλεόνασμα του σημειώνει πτώση κατά 53% (1,4 δισεκ. ευρώ). Η μείωση οφείλεται κυρίως στην σημαντική πτώση των εισπράξεων της Γενικής Κυβέρνησης από την ΕΕ κατά 1,15 δισεκ. ευρώ το 2009, ενώ οι πληρωμές παρέμειναν σχεδόν στάσιμες (-1%).

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Παρόμοια εικόνα με το ισοζύγιο τρεχουσών μεταβιβάσεων παρατηρείται και στο **ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων**, καθώς το 2009 το πλεόνασμα περιορίζεται στο μισό, (κατά 2 δισεκ. ευρώ). Έτσι το ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα 2 δισεκ. ευρώ, καθώς οι εισπράξεις της Γενικής Κυβέρνησης από μεταβιβάσεις της ΕΕ μειώθηκαν δραστικά το 2009 κατά 49,8% (2,3 δισεκ. ευρώ), ενώ οι πληρωμές, παρότι εμφάνισαν μεγάλη ποσοστιαία μείωση (43,2%), η απώλεια ήταν μόλις 236 εκ. ευρώ.

Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, οι δανειακές ανάγκες δηλαδή της οικονομίας από το εξωτερικό, διαμορφώθηκαν το 2009 στα 24,7 δισεκ. ευρώ, καταγράφοντας μείωση κατά 20% σε σχέση με το 2008, 6 δισεκ. ευρώ λιγότερες σε σχέση με πέρυσι.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Έντονη πτώση στο πλεόνασμα του **ισοζυγίου χρηματοοικονομικών συναλλαγών** καταγράφηκε το 2009, καθώς μειώθηκε κατά 19% (-5,7 δισεκ. ευρώ), έναντι αύξησης 8,5% το 2008. Πάντως η μείωση περιορίστηκε ελαφρά προς το τέλος του έτους σε σχέση με το πρώτο εννιάμηνο (-21%).

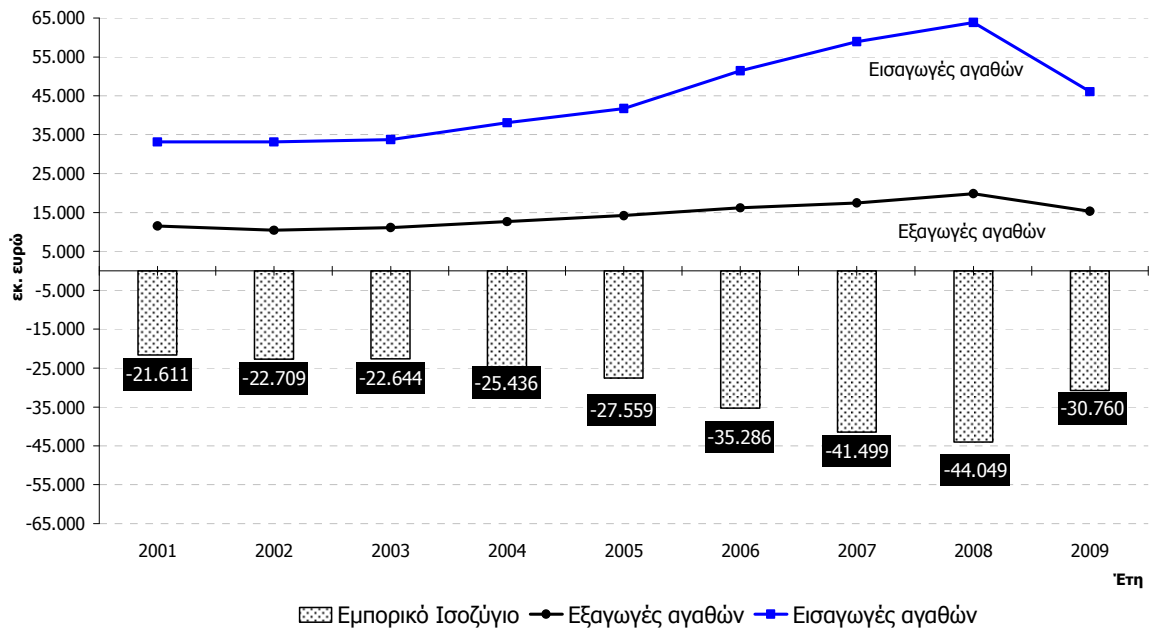
Στους επιμέρους λογαριασμούς, οι **άμεσες επενδύσεις** παρουσίασαν καθαρή εισροή ύψους 1,1 δισεκ. ευρώ το 2009, μειωμένη κατά 23,2% σε σχέση με το 2008, εξακο-

λουθώντας όμως να παραμένει σε θετικό πρόσημο μετά την αρνητική τιμή του 2007. Η εκροή άμεσων επενδύσεων μειώθηκε κατά 19,8%, φτάνοντας τα 1,3 δισεκ. ευρώ, ενώ η εισροή άμεσων επενδύσεων από μη κατοίκους του εξωτερικού στην Ελλάδα μειώθηκε κατά 21,4% και έφτασε τα 2,4 δισεκ. ευρώ.

Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου** η καθαρή εισροή ανήλθε σε 27,1 δισεκ. ευρώ το 2009. Η εισροή κεφαλαίων για αγορές ομολόγων και εντόκων του Ελληνικού Δημοσίου από μη κατοίκους της χώρας ανήλθε στα 31,6 δισεκ. ευρώ αυξημένες κατά 89,5%, ενώ συγχρόνως ενισχύθηκαν εντυπωσιακά (+1.585%) οι τοποθετήσεις κατοίκων Ελλάδας σε ομόλογα, έντοκα γραμμάτια και μετοχές του εξωτερικού φτάνοντας τα 4,5 δισεκ. ευρώ. Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων**, μετά από δύο συνεχόμενα έτη με καθαρή εισροή περίπου στα 12,5 δισεκ. ευρώ, το 2009 το ισοζύγιο έκλεισε με καθαρή εκροή 3,6 δισεκ. ευρώ. Οι απαιτήσεις (επενδύσεις στο εξωτερικό από εγχώρια πιστωτικά ιδρύματα) μειώθηκαν κατά 14,2%, ενώ οι υποχρεώσεις (δάνεια Γενικής Κυβέρνησης) μειώθηκαν κατά 49%. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Δεκεμβρίου στα 3,8 δισεκ. ευρώ.

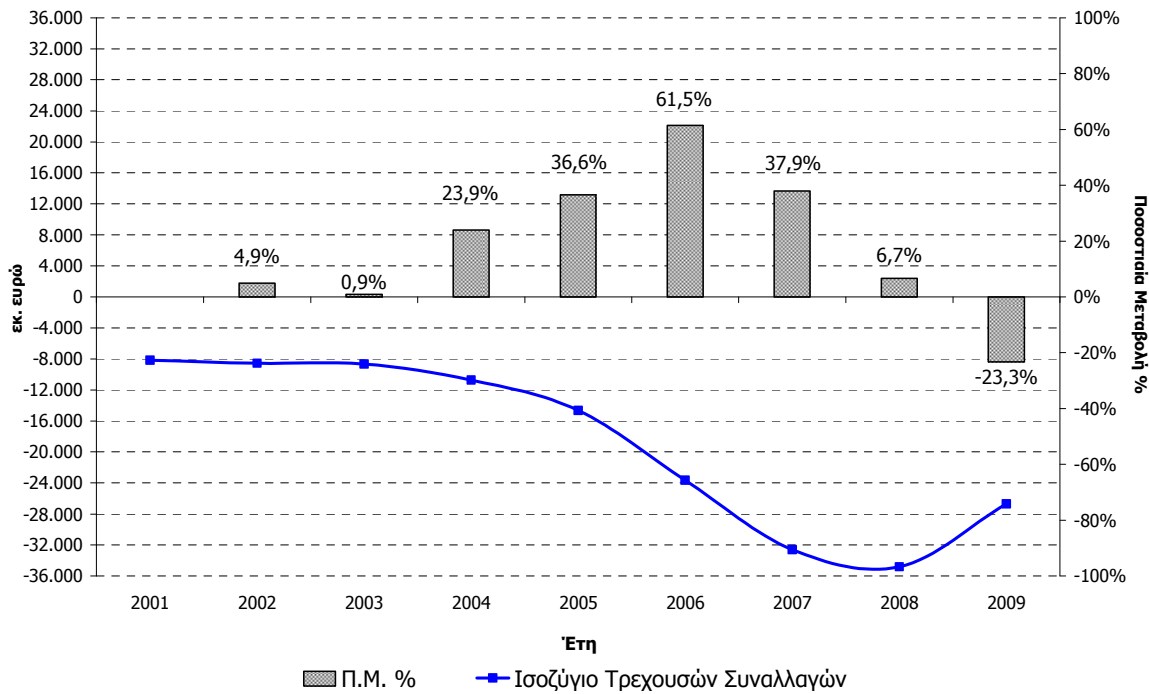
Η συρρίκνωση που σημειώνεται στον εξωτερικό τομέα, είναι αποτέλεσμα της χρηματοπιστωτικής κρίσης και της ύφεσης στην οποία εισήλθε η ελληνική οικονομία κυρίως μετά το β' εξάμηνο του έτους, καθώς ιδιαίτερα οι εισαγωγές καταγράφουν μεγαλύτερη σχετικά μείωση.

Διάγραμμα 3.17
Εισαγωγές-Εξαγωγές 2001-2009 (Ιανουάριος-Δεκέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.18
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2009 (Ιανουάριος- Δεκέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος-Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Η χρηματοπιστωτική κρίση, παρόλο που επηρέασε αρκετά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας, όπως και σε άλλες χώρες, εκτιμάται ότι ανέδειξε και χρονίζοντα διαρθρωτικά προβλήματα αυτής όπως και την έλλειψη εξωστρέφειας που παρουσιάζει η ελληνική οικονομία. Όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες μελέτες και στις τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών σε συνδυασμό με τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων, αποτελούν πάγια διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας.

Έτσι η βελτίωση του 2009 είναι αποτέλεσμα ακριβώς αυτής της κρίσης και οφείλεται στη μείωση της ζήτησης και όχι σε αλλαγή των χαρακτηριστικών της εξωστρέφειας της Ελλάδας, όπως αποτυπώνεται και στο διάγραμμα 3.17.

Οι ραγδαίες εξελίξεις στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον την τελευταία 15ετία, έχουν τροποποιήσει τον εξαγωγικό προσανατολισμό αρκετών χωρών, καθώς μεγάλες χώρες όπως η Βραζιλία, η Ρωσία, η Ινδία, και πρωτίστως η Κίνα (BRIC), έχουν διεισδύσει σε μεγάλο μέρος της παγκόσμιας παραγωγής αγαθών. Το χαμηλό κόστος και η γεωγραφική θέση των χωρών αυτών, ή και άλλων με τα ίδια χαρακτηριστικά, (π.χ. κοντά σε αναδυόμενες οικονομίες), τις έχουν αναδείξει σε «πρωταγωνιστές» της παγκόσμιας οικονομίας. Η ελληνική οικονομία μαστίζεται από διάφορα διαρθρωτικά προβλήματα και τα τελευταία χρόνια δεν έχει καταφέρει να προσαρμόσει την οικονομική της δραστηριότητα στις νέες αυτές εξελίξεις. Έτσι τα προϊόντα που κυρίως εξαγόταν από την Ελλάδα (κλωστοϋφαντουργικά κ.α.) πλέον παράγονται από χώρες με αρκετά χαμηλότερο κόστος, το οποίο μια χώρα όπως

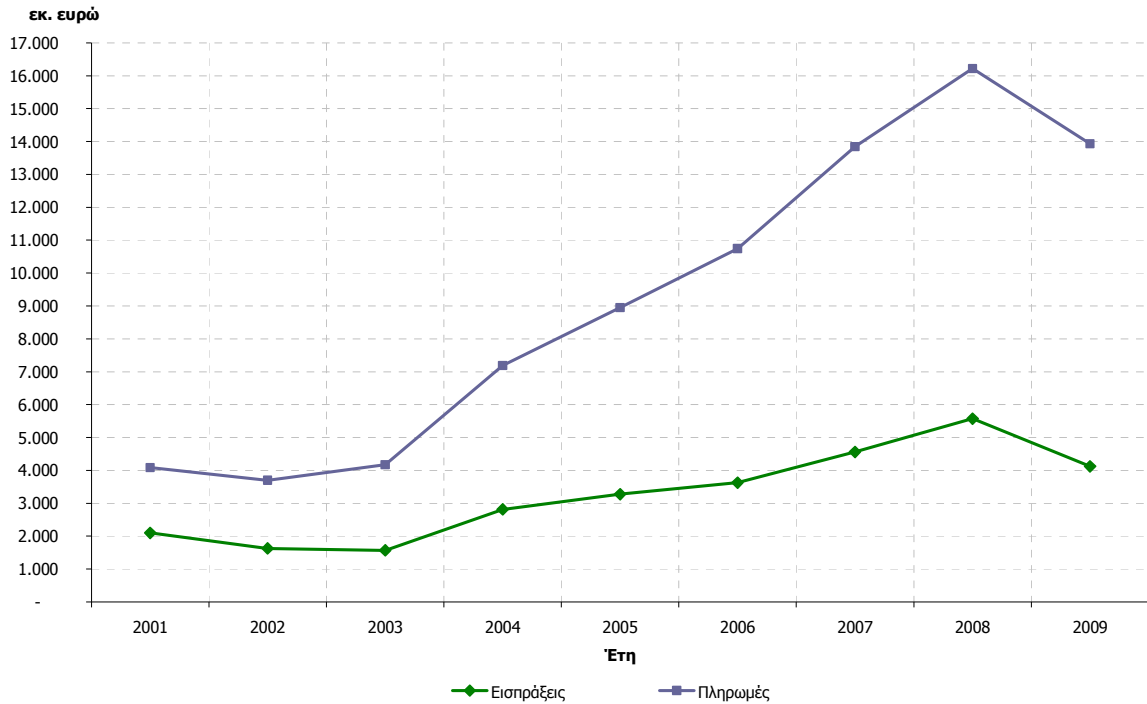
η Ελλάδα αδυνατεί να ανταγωνιστεί. Παράλληλα οι ανάγκες της νέας εποχής για καινοτόμα προϊόντα έχουν κατευθύνει αρκετές οικονομίες στο να παράγουν προϊόντα υψηλής προστιθέμενης αξίας, με εξαγωγικό πλεονέκτημα. Η παραγωγική δραστηριότητα στην Ελλάδα τα τελευταία χρόνια δεν έχει προσαρμοστεί στην παραγωγή τέτοιων προϊόντων, με αποτέλεσμα την παραγωγική και εξαγωγική καχεξία.

Ταυτόχρονα, αρνητική είναι η επίδραση που ασκείται στο Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών από το έλλειμμα του Ισοζυγίου Εισοδημάτων, εξαιτίας του αυξανόμενου μεριδίου του Δημοσίου χρέους που διακρατείται από ξένους επενδυτές, αλλά και της διεύρυνσης των πληρωμών τόκων προς το εξωτερικό. Είναι ενδεικτικό το επόμενο διάγραμμα, όπου εκτός του 2001 και του τελευταίου έτους στα οποία σημειώθηκε κάμψη των πληρωμών, στα προηγούμενα έτη καταγράφεται συνεχόμενη και μεγάλη άνοδος με μέση ετήσια αύξηση 17%.

Επίσης οι υποχρεώσεις στις Επενδύσεις Χαρτοφυλακίου (Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών), αυξάνονται με μέσο ετήσιο ρυθμό περίπου 16%. Η εξέλιξη αυτή, έχει ως αποτέλεσμα τα σχετικά ποσά να έχουν πενταπλασιαστεί και τετραπλασιαστεί αντίστοιχα ως προς το 2001. Επομένως, απαιτείται ρυθμός αύξησης των εξαγωγών σημαντικά μεγαλύτερος από εκείνον των εισαγωγών, προκειμένου να επιτευχθεί ουσιαστική μείωση στο έλλειμμα του ισοζυγίου πληρωμών, γεγονός που υποδεικνύει την ανάγκη πραγματοποίησης σημαντικών διαρθρωτικών αλλαγών στην ελληνική οικονομία και της ενίσχυσης του εξαγωγικού προσανατολισμού.

Διάγραμμα 3.19

Εισπράξεις – Πληρωμές* Ισοζυγίου Εισοδημάτων 2001-2009 (Ιανουάριος- Δεκέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

* Εισπράξεις-Πληρωμές για αμοιβές, μισθούς, τόκους, μερίσματα και κέρδη

Πίνακας 3.10

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (Ιανουάριος-Δεκέμβριος) σε εκατ. ευρώ

		Ιανουάριος - Δεκέμβριος			Δεκέμβριος		
		2007	2008	2009	2007	2008	2009
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (I.A + I.Γ + I.Δ)	-32.602,2	-34.797,6	-26.703,9	-4.957,3	-3.132,8	-3.164,0
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-41.499,2	-44.048,8	-30.760,3	-4.172,2	-3.057,5	-2.772,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-9.219,6	-12.154,6	-7.596,5	-1.132,6	-570,2	-621,0
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-32.279,6	-31.894,3	-23.163,8	-3.039,6	-2.487,3	-2.151,6
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-5.520,3	-4.705,0	-3.356,9	-655,2	-266,6	-333,9
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-26.759,3	-27.189,3	-19.806,9	-2.384,4	-2.220,7	-1.817,7
I.A.1	Εξαγωγές αγαθών	17.445,5	19.812,9	15.318,0	1.458,5	1.456,7	1.469,2
	Καύσιμα	3.037,3	4.254,5	3.063,2	298,7	267,3	370,0
	Πλοία (εισπράξεις)	2.275,4	1.582,0	771,7	118,5	85,7	11,0
	Λοιπά αγαθά	12.132,8	13.976,5	11.483,1	1.041,3	1.103,7	1.088,2
I.A.2	Εισαγωγές αγαθών	58.944,8	63.861,7	46.078,3	5.630,7	4.514,2	4.241,8
	Καύσιμα	12.256,9	16.409,0	10.659,8	1.431,3	837,5	991,0
	Πλοία (πληρωμές)	7.795,7	6.286,9	4.128,6	773,7	352,3	344,9
	Λοιπά αγαθά	38.892,2	41.165,8	31.289,9	3.425,7	3.324,4	2.905,9
I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	16.591,7	17.135,6	12.567,2	573,8	505,1	421,8
I.B.1	Εισπράξεις	31.337,3	34.066,2	26.952,2	2.051,4	1.899,3	1.791,3
	Ταξιδιωτικό	11.319,2	11.635,9	10.369,1	210,8	207,0	180,1
	Μεταφορές	16.939,3	19.188,3	13.552,2	1.551,4	1.365,4	1.258,0
	Λοιπές υπηρεσίες	3.078,9	3.242,0	3.030,9	289,2	326,9	353,2
I.B.2	Πληρωμές	14.745,6	16.930,6	14.384,9	1.477,6	1.394,2	1.369,5
	Ταξιδιωτικό	2.485,7	2.679,1	2.466,4	296,9	284,5	231,9
	Μεταφορές	7.771,3	9.316,0	7.073,4	749,6	653,9	657,9
	Λοιπές υπηρεσίες	4.488,6	4.935,5	4.845,1	431,1	455,8	479,7
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-9.285,8	-10.643,0	-9.803,5	-944,1	-890,6	-902,6
I.Γ.1	Εισπράξεις	4.558,5	5.573,2	4.124,9	395,3	486,0	317,9
	Αμοιβές,μισθοί	366,9	344,7	294,6	31,7	28,2	24,0
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	4.191,7	5.228,5	3.830,3	363,6	457,8	293,9
I.Γ.2	Πληρωμές	13.844,3	16.216,2	13.928,4	1.339,3	1.376,6	1.220,5
	Αμοιβές,μισθοί	332,6	410,1	411,9	33,4	45,1	41,1
	Τόκοι,μερίσματα,κέρδη	13.511,7	15.806,1	13.516,4	1.305,9	1.331,5	1.179,4
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.591,1	2.758,6	1.292,6	-414,9	310,2	89,4
I.Δ.1	Εισπράξεις	6.608,1	6.882,7	5.380,7	966,8	763,4	329,6
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.361,2	4.678,8	3.527,9	780,7	608,0	190,7
	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	2.246,9	2.203,9	1.852,8	186,0	155,5	138,9
I.Δ.2	Πληρωμές	5.017,0	4.124,1	4.088,1	1.381,6	453,3	240,2
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	3.825,4	2.717,6	2.679,6	1.294,8	350,9	122,3
	Λοιποί τομείς	1.191,6	1.406,4	1.408,5	86,9	102,4	117,9
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1 - II.2)	4.332,3	4.090,8	2.017,4	1.349,2	143,1	53,6
II.1	Εισπράξεις	4.673,9	4.637,8	2.328,1	1.378,9	185,5	84,4
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις από ΕΕ)	4.401,4	4.241,9	2.133,2	1.339,8	174,2	65,6
	Λοιποί τομείς	272,4	395,9	194,9	39,2	11,3	18,8
II.2	Πληρωμές	341,6	547,0	310,7	29,8	42,4	30,8
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	27,1	192,0	14,4	1,0	1,5	1,5
	Λοιποί τομείς	314,5	354,9	296,3	28,7	40,9	29,2
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-28.269,9	-30.706,8	-24.686,4	-3.608,2	-2.989,7	-3.110,4
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (IV.A + IV.B + IV.Γ + IV.Δ)	27.570,2	29.914,2	24.225,6	3.417,9	2.754,9	2.453,5
IV.A	ΑΜΕΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-2.290,2	1.420,7	1.091,7	-92,2	354,7	-243,7
	Κατοίκων στο εξωτερικό	-3.832,9	-1.650,4	-1.323,3	-513,3	235,5	-318,0
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	1.542,7	3.071,1	2.415,0	421,0	119,2	74,3
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	17.441,7	16.428,0	27.103,8	4.046,5	659,2	-5.070,2
	Απαιτήσεις	-16.351,1	-268,9	-4.533,0	2.250,9	4.593,0	-753,7
	Υποχρεώσεις	33.792,8	16.696,9	31.636,8	1.795,6	-3.933,8	-4.316,5
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	12.740,6	12.094,6	-3.636,9	-395,3	1.766,9	7.819,4
	Απαιτήσεις	-16.266,1	-27.823,3	-23.875,7	-3.213,6	-5.491,9	270,2
	Υποχρεώσεις	29.006,8	39.917,8	20.238,8	2.818,4	7.258,8	7.549,2
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	-2.341,7	-572,7	-2.335,0	-80,0	-78,0	-133,2
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ **	-322,0	-29,0	-333,0	-141,0	-26,0	-52,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ (I + II + IV + V = 0)	699,7	792,6	460,8	190,2	234,8	656,9
	ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***				2.491,0	2.521,0	3.857,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή

** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. ΟΙ ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΩΝ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΝΙΣΧΥΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΣΤΗΝ ΑΓΟΡΑ ΤΩΝ ΜΗ ΕΜΠΟΡΕΥΣΙΜΩΝ ΑΓΑΘΩΝ-ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ: ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΠΡΟΚΑΤΑΡΚΤΙΚΕΣ ΕΚΤΙΜΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ³⁷

1. Το μακροοικονομικό περιβάλλον και η ανάγκη διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων

Η ελληνική οικονομία έχει περιέλθει σε δύσκολη κατάσταση μετά το δημοσιονομικό εκτροχιασμό του 2008 και του 2009 και τη συνακόλουθη υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της χώρας από τους διεθνείς οίκους αξιολόγησης. Αποτέλεσμα αυτών των εξελίξεων ήταν η εκτίναξη του κόστους δανεισμού του δημοσίου και η συνακόλουθη αδυναμία της χώρας να καλύψει τις δανειακές της ανάγκες με επιτόκιο που να μπορεί να στηρίξει ρυθμούς ανόδου του ΑΕΠ συμβατούς με το μεσοπρόθεσμο δυναμικό ρυθμό ανόδου της οικονομίας. Η διεθνής χρηματοοικονομική αναταραχή που ουσιαστικά έγινε αισθητή στην Ελλάδα από το δεύτερο εξάμηνο του 2008, αρχικά με επιβράδυνση του ρυθμού ανόδου του εγχώριου προϊόντος και ακολούθως το 2009 με έντονα αρνητικούς ρυθμούς μεταβολής του, έφερε στην επιφάνεια προϋπάρχοντα διαρθρωτικά προβλήματα της ελληνικής οικονομίας, τα οποία η ταχεία ανάπτυξη που τροφοδοτούσε η ισχυρή κατανάλωση εν μέρει κάλυπτε. Παρά το γεγονός ότι σημειώθηκαν υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης για μια σχετικά μεγάλη χρονική περίοδο, οι προσπάθειες άμβλυνσης ορισμένων διαρθρωτικών αδυναμιών της οικονομίας (συμπεριλαμβανομένου και του δημοσιονομικού προβλήματος) ήταν περιορισμένες.

Επιπλέον δε, το ίδιο το αναπτυξιακό πρότυπο που ακολουθήθηκε δημιούργησε ένα νέο σημαντικό πρόβλημα διαρθρωτικής φύσης που αφορά στο εξαιρετικά χαμηλό ποσοστό αποταμίευσης των νοικοκυριών. Συγκεκριμένα, στην Ελλάδα την περίοδο 2000–2008 η μέση συμμετοχή της ιδιωτικής κατανάλωσης στο ΑΕΠ εξακολούθησε να ξεπερνά τις 71 εκατοστιαίες μονάδες, όταν το αντίστοιχο μέσο ποσοστό για τις χώρες της Ευρωζώνης ήταν περίπου 60 μονάδες. Παράλληλα όμως, παρατηρήθηκε και μια σταδιακή υποχώρηση του μεριδίου της αποταμίευσης των νοικοκυριών στο καθαρό διαθέσιμο εισόδημα, καθώς την τελευταία περίοδο αυτό κινήθηκε γύρω από το μηδέν, με αποτέλεσμα να μην υπάρχουν πλέον εγχώριοι πόροι και, λαμβάνοντας υπόψη και τα ελλείμματα του δημοσίου, η χώρα να εξαρτάται αποκλειστικά από το διεθνή δανεισμό³⁸.

Η επιβεβλημένη έντονα περιοριστική δημοσιονομική πολιτική που ακολουθείται πλέον, σε συνδυασμό με την επίσης επιβεβλημένη άμεση ανάγκη σταδιακής αποκατάστασης των ιδιωτι-

³⁷ Το κείμενο αυτό αποτελεί μια πρώτη παρουσίαση μελέτης που εκπονείται αυτή τη στιγμή στο IOBE με τίτλο: 'Μακροοικονομικές επιπτώσεις της ενίσχυσης του ανταγωνισμού', από το συνεργάτη του IOBE κ. Ν.Ζόνζηλο. Η εργασία αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη.

³⁸ Ουσιαστικά την περίοδο αυτή, οι καταναλωτές ευρισκόμενοι σε κλίμα ευφορίας (αλλά και με τη βοήθεια της μεγάλης πιστωτικής επέκτασης) προεξόφλησαν τα προβλεπόμενα αυξημένα μελλοντικά εισοδήματα με αποτέλεσμα το μόνιμο εισόδημα να υπερβεί το τρέχον. Το ποσοστό αποταμίευσης βέβαια έπεσε.

κών αποταμιεύσεων, αλλά και οι χρόνιες διαρθρωτικές αδυναμίες της ελληνικής οικονομίας που δρουν ανασχετικά στην ανάπτυξη, δεν αφήνουν σημαντικά περιθώρια αισιοδοξίας για ανάκαμψη της ελληνικής οικονομίας στο αμέσως προσεχές διάστημα.

Λαμβάνοντας υπόψη τον εκ των πραγμάτων δεσμευτικό χαρακτήρα της περιοριστικής μακροοικονομικής πολιτικής που πρέπει να ακολουθηθεί, το ερώτημα που αυτόματα τίθεται είναι ποια συμπληρωματικά μέτρα και πολιτικές πρέπει να εμπλουτίσουν το υφιστάμενο μείγμα πολιτικών παρεμβάσεων ώστε να ενισχυθεί βραχυπρόθεσμα και μεσοπρόθεσμα η παραγωγικότητα, και να μετριαστούν οι δυσμενείς επιπτώσεις της σταθεροποιητικής πολιτικής στο προϊόν και την απασχόληση.

Η εμβάθυνση και επιτάχυνση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων προβάλλει ως μια ενδεξιγμένη, εφικτή και δυνατή λύση. Πρόσφατες θεωρητικές και εμπειρικές εργασίες [Blanchard και Giavazzi (2003), Bayoumy T, Laxton και P. Pessenti (2004) F. D' Auria et al. (2009), Forni et al. (2009)], αναδεικνύουν την εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στις αγορές προϊόντων και εργασίας ως βασικό παράγοντα για σημαντική, μόνιμη, μεσοπρόθεσμη ενίσχυση του επιπέδου του προϊόντος, των επενδύσεων, της απασχόλησης αλλά και της ευημερίας των πολιτών. Ανάλογες διαπιστώσεις γίνονται και στην πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ *'Greece at a glance'* (2010), όπου τονίζεται η ανάγκη άμεσης ταχύτατης εφαρμογής ενός ευρέως φάσματος διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην Ελλάδα ως η μόνη λύση για την ενίσχυση της παραγωγικότητας, τη διατηρήσιμη ανάπτυξη και τη μόνιμη βελτίωση των διαρθρωτικών ανισορροπιών. Η ανάγκη των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που ενισχύουν τον ανταγωνισμό και η αναγκαιότητα αλλαγής αναπτυξιακού προτύπου της ελληνικής οικονομίας έχει επίσης επισημανθεί με έμφαση και σε άλλα πρόσφατα δημοσιεύματα και συλλογικούς τόμους³⁹ καθώς και στις Εκθέσεις της Τραπέζης της Ελλάδος ως διαρθρωτικές παρεμβάσεις που οδηγούν σε ταχύτερη πραγματική σύγκλιση της ελληνικής οικονομίας στους ευρωπαϊκούς μέσους όρους του κατά κεφαλή ΑΕΠ. Θα πρέπει να σημειωθεί ότι τόσο στη διεθνή βιβλιογραφία όσο και στις τρέχουσες συζητήσεις πολιτικής στο πλαίσιο των διεθνών οργανισμών, διακρίνεται μια σαφής στροφή αντιλήψεων και αναγνωρίζεται πλέον ότι οι διαφορές στο κατά κεφαλή ΑΕΠ, καθώς και στους ρυθμούς ανόδου μεταξύ οικονομιών, οφείλονται περισσότερο σε διαρθρωτικές φύσεως αδυναμίες και υστερήσεις, παρά σε διαφορές στο επίπεδο της τεχνολογικής προόδου, που έως πρόσφατα θεωρούνταν ως ο κύριος παράγοντας για σύγκλιση των επιπέδων ανάπτυξης μεταξύ χωρών (catching up process). Επιπλέον, η εφαρμογή διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην ελληνική οικονομία θα έχει ως παράπλευρο όφελος την ενδυνάμωση των ευεργετικών επιπτώσεων των κοινοτικών παρεμβάσεων μέσω του ΕΣΠΑ, αλλά και την αποτελεσματικότητα της ασκούμενης κοινής ευρωπαϊκής νομισματικής πολιτικής.

Στο παρόν κεφάλαιο εστιάζεται η προσοχή σε μια κατηγορία διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που αποσκοπούν στην ενίσχυση του ανταγωνισμού στην αγορά των μη εμπορευσίμων αγαθών και επιχειρείται να αποτιμηθούν ποσοτικά οι επιπτώσεις των μεταρρυθμίσεων αυτών στα

³⁹ Το IOBE, αλλά και οι περισσότερες τράπεζες έχουν τοποθετηθεί σχετικά με εκδόσεις και μελέτες τους.

βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας (προϊόν, τιμές, ελλείμματα ως ποσοστό του ΑΕΠ κλπ). Η επιλογή των μη εμπορευσίμων αγαθών και υπηρεσιών για τη μελέτη των παρεμβάσεων έγινε διότι τα μη εμπορεύσιμα καλύπτουν κυρίως τον τομέα των υπηρεσιών, ο οποίος πέραν του γεγονότος ότι είναι ο ευρύτερος αλλά και διαρκώς διευρυνόμενος τομέας της ελληνικής οικονομίας, χαρακτηρίζεται από μεγάλες δυσκαμψίες και διαρθρωτικές αδυναμίες.

Σύμφωνα με τους διαθέσιμους διαρθρωτικούς δείκτες αλλά και τους δείκτες ανταγωνιστικότητας που καταρτίζονται από τον ΟΟΣΑ και την Παγκόσμια Τράπεζα⁴⁰, η ελληνική οικονομία κατέχει εξαιρετικά χαμηλή θέση στην ιεράρχηση των χωρών, τόσο από την άποψη των αμέσων δεικτών, όσο και από την οπτική της επιβολής των νόμων ανταγωνισμού και των σχετικών ελέγχων, των δικαιωμάτων και φραγμών εισαγωγής σε κλάδους. Επομένως, το περιθώριο ενίσχυσης των συνθηκών ανταγωνισμού στην ελληνική οικονομία είναι πολύ σημαντικό. Οι επιπτώσεις της ενίσχυσης αυτής αποτιμώνται ποσοτικά στις παραγράφους που ακολουθούν.

2. Το υπόδειγμα γενικής ισορροπίας GIMF και η διαμέτρηση στα ελληνικά δεδομένα

Στο IOBE είναι σε εξέλιξη μελέτη που αποσκοπεί στην εμπειρική ανάλυση της μακροοικονομικής και διαρθρωτικής πολιτικής, προκειμένου να κατατίθενται στο δημόσιο διάλογο συγκεκριμένες και - κατά το δυνατόν - ποσοτικοποιημένες προτάσεις. Βασικό αναλυτικό εργαλείο που θα βοηθήσει στη διαμόρφωση των προτάσεων πολιτικής είναι μια εκδοχή δύο περιοχών ελέγχου (Ελλάδα και Ευρωζώνη) του πολυεθνικού πολυκλαδικού υποδείγματος γενικής ισορροπίας GIMF (Global Integrated Monetary and Fiscal Model), που πρόσφατα καταρτίστηκε στο ΔΝΤ (M. Kumhof και D. Laxton, 2009)⁴¹. Το GIMF είναι ένα νεοκεϋνσιανό δυναμικό στοχαστικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας (DSGE) αρκετά λεπτομερές ώστε να μπορεί να τεθεί μεγάλο εύρος ερωτημάτων πολιτικής και να δοθούν οι αντίστοιχες απαντήσεις. Το υπόδειγμα έχει επαρκή αριθμό πραγματικών και ονομαστικών δυσκαμψιών, οι οποίες εκτείνονται μεταξύ τομέων, ενώ μορφές μονοπωλιακού ανταγωνισμού χαρακτηρίζουν την αγορά εργασίας και προϊόντος. Η ύπαρξη κόστους προσαρμογής (επενδύσεις, εισαγωγές), αλλά και η διαμόρφωση εξωγενών συνηθειών στην κατανάλωση μαζί με τα άλλα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν επιτρέπουν ρεαλιστική βραχυχρόνια δυναμική συμπεριφορά του υποδείγματος σε εξωγενείς διαταραχές. Χαρακτηριστικό στοιχείο του υποδείγματος είναι ότι η διάρθρωση του επιτρέπει τη δημιουργία ισχυρών δημοσιονομικών επιδράσεων σε περίπτωση προσομοιώσεων με αλλαγές της φορολογίας ή των δημοσίων δαπανών. Το στοιχείο αυτό είναι ένα σημαντικό συγκριτικό πλεονέκτημα του GIMF σε σχέση με τα άλλα νεοκεϋνσιανά DSGE που χρησιμοποιούνται

⁴⁰ Ενδεικτικά αναφέρονται τα δοκίμια εργασίας της ομάδας WP1 του ΟΟΣΑ, οι εργασίες του Hoj (2007) καθώς και των Jean και Nicoletti (2002), οι οποίες έγιναν επίσης στο πλαίσιο του ΟΟΣΑ. Στην έκδοση της Παγκόσμιας Τράπεζας Doing Business περιέχονται πολλές χρήσιμες στατιστικές διαρθρωτικής φύσεως για ένα μεγάλο αριθμό χωρών.

⁴¹ Το υπόδειγμα GIMF ανήκει στην τελευταία γενιά DSGE υποδειγμάτων, με προσανατολισμό στην ανάλυση πολιτικής και αποτελεί προϊόν εξελικτικής διαδικασίας που άρχισε στο ΔΝΤ προ εικοσαετίας με τη σειρά των υποδειγμάτων Multimod. Το 2004, όταν οικονομικός σύμβουλος του ταμείου ήταν ο Ken Rogoff, παρουσιάστηκε το πρώτο πολυεθνικό DSGE, το γνωστό ως GEM. Το GIMF είναι η μετεξέλιξη του GEM.

σε διεθνείς οργανισμούς και κεντρικές τράπεζες, στα οποία η δημοσιονομική πολιτική είναι σχεδόν ουδέτερη.

Η εκδοχή του GIMF που αναπτύσσεται στο IOBE συνίσταται σε δυο όμοια από άποψη διάρθρωσης, υποδείγματα για την Ελλάδα και τη Ευρωζώνη, τα οποία συνδέονται κυρίως με τις μεταβλητές διεθνούς εμπορίου αλλά διαφοροποιούνται από τις τιμές που παίρνουν οι βασικές τους παράμετροι κατά την διαδικασία διαμέτρησης (calibration).

Με βάση τα ελληνικά εθνικολογιστικά στοιχεία αλλά και τα αποτελέσματα ποικίλων εμπειρικών ερευνών για την ελληνική οικονομία, επετεύχθη μια διαμέτρηση που παριστά ικανοποιητικά τα βασικά χαρακτηριστικά της ελληνικής οικονομίας σε κατάσταση μακροχρόνιας ισορροπίας (steady state)⁴² για το έτος βάσης. Για την οικονομία της Ευρωζώνης χρησιμοποιήθηκαν τιμές των παραμέτρων από το δυναμικό υπόδειγμα γενικής ισορροπίας της ΕΚΤ [Coenen et. al. (2007) και Christoffel et al. (2008)]

Όπως ήδη αναφέρθηκε, το υπόδειγμα υποθέτει ατελή ανταγωνισμό στην αγορά προϊόντων και εργασίας, ο οποίος εκφράζεται με την ύπαρξη περιθωρίων (mark-ups) τόσο των τιμών των αγαθών και των υπηρεσιών στο οριακό κόστος τους. Η ενίσχυση του ανταγωνισμού ισοδυναμεί με περιορισμό των περιθωρίων ή ισοδύναμα με αύξηση της διαφοροποίησης των προϊόντων και της προσφερόμενης εργασίας.

Με άλλα λόγια, το ερώτημα που τίθεται μπορεί να διατυπωθεί ως εξής: αν στην ελληνική οικονομία εφαρμοστεί ένα πρόγραμμα διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και η αγορά των μη εμπορευσίμων αγαθών και υπηρεσιών, γίνει περίπου τόσο εύκαμπτη όσο και οι αντίστοιχες αγορές της Ευρωζώνης, τότε ποιες θα είναι οι επιπτώσεις στο προϊόν, την απασχόληση, τις τιμές κλπ; Η απάντηση στο ερώτημα αυτό δίδεται με τη διατύπωση και συγκριτική αξιολόγηση εναλλακτικών σεναρίων που καταρτίζονται με τη χρήση του εμπειρικού υποδείγματος GIMF.

3. Τα σενάρια και πρώτα αποτελέσματα

Για το σκοπό αυτό κατασκευάζεται αρχικά ένα σενάριο στάσιμης μακροοικονομικής ισορροπίας για μια μακρά χρονική περίοδο, στο οποίο τα περιθώρια (mark-ups) της Ελλάδος στον τομέα των μη εμπορευσίμων αγαθών και υπηρεσιών είναι υψηλότερα από τα αντίστοιχα στην Ευρωζώνη, όπως ακριβώς και στο έτος βάσης της αρχικής διαμέτρησης. Το σενάριο αυτό ονομάζεται 'σενάριο αναφοράς προ των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων'. Στη συνέχεια προσομοιώνεται το υπόδειγμα, ενώ παράλληλα προσαρμόζονται ταυτόχρονα τα περιθώρια (mark-ups) της αγοράς των μη εμπορευσίμων αγαθών και υπηρεσιών, ώστε σταδιακά, σε διάστημα τεσσάρων ετών, να υποχωρήσουν κατά 15% από τις αρχικές τους τιμές, προσεγγίζοντας τις αντίστοιχες τιμές στη ζώνη του ευρώ. Η υποχώρηση αυτή αντανακλά την επίπτωση στα περιθώρια (mark-ups) των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στην αγορά των μη εμπορευσίμων,

⁴² Η διαμέτρηση των εθνικολογιστικών μεγεθών έγινε στους μέσους όρους της περιόδου 2000-2007 και σε ορισμένες περιπτώσεις έγιναν και αξιολογικές προσαρμογές.

οι οποίες υποτίθεται στο παρόν υπόδειγμα ότι εφαρμόζονται σταδιακά. Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι η παρούσα εργασία δεν εξετάζει ποιες ακριβώς είναι εκείνες οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις που μπορούν να οδηγήσουν σε αυτή τη συγκεκριμένη μείωση των περιθωρίων. Ενδεικτικά, οι μεταρρυθμίσεις αυτές μπορεί να είναι παρόμοιες με αυτές που προτείνει ο ΟΟΣΑ για την Ελλάδα (*Greece at a glance*, 2010) ή το IOBE (Τριμηνιαία Έκθεση, Δεκ. 2009). Θα πρέπει να σημειωθεί ότι οι προσομοιώσεις διενεργούνται με την υπόθεση της πλήρους γνώσης των μελλοντικών διαταραχών και επομένως προεξοφλούνται από τις οικονομικές μονάδες κατά την δυναμική επίλυση του υποδείγματος (perfect foresight forward solution).

Στον Πίνακα 4.1 παρουσιάζονται οι μακροχρόνιες επιδράσεις της εφαρμογής της διαταραχής στο mark-up των μη εμπορευσίμων σε ορισμένα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη.

Πίνακας 4.1

Ποσοστιαίες αποκλίσεις από την προσομοίωση προ των μεταρρυθμίσεων

	Συνολική Επίδραση
ΑΕΠ	13,2
Ιδιωτική κατανάλωση	15,5
Επενδύσεις	11,3
Πραγματικός Μισθός	10,8
Απασχόληση (ώρες)	0,6
Δημόσιο έλλειμμα % ΑΕΠ (αποκλίσεις)	-0,1

Τα αποτελέσματα δείχνουν την εξαιρετικά θετική μακροχρόνια επίδραση στις βασικές μακροοικονομικές μεταβλητές από την εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων στην αγορά των μη εμπορευσίμων. Το προϊόν, η κατανάλωση και οι επενδύσεις, καθώς και ο πραγματικός μισθός στη νέα ισορροπία, βρίσκονται σε σαφώς υψηλότερα επίπεδα από τα επίπεδα της ισορροπίας προ των μεταρρυθμίσεων. Η επίδραση στην απασχόληση είναι σχετικά ασθενής κυρίως λόγω της αύξησης του πραγματικού μισθού. Το δημοσιονομικό έλλειμμα ως ποσοστό του ΑΕΠ καθώς και το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών μακροχρόνια δεν επηρεάζονται ουσιαστικά από τις μεταρρυθμίσεις, αν και η σωρευτική βραχυχρόνια επίδραση είναι σημαντική και θετική. Ενδιαφέρον παρουσιάζει η βραχυχρόνια δυναμική της μετάβασης από τη πρώτη, προ μεταρρυθμίσεων, ισορροπία στη νέα. Το ζήτημα αυτό αναλύεται γραφικά και παρουσιάζεται στα διαγράμματα του Πίνακα 4.2 Τα στοιχεία της εγχώριας ζήτησης ακολουθούν μια σχεδόν παράλληλη διαδρομή, προσεγγίζοντας τις τιμές ισορροπίας στα νέα υψηλότερα επίπεδα. Η απασχόληση ακολουθεί μεσοπρόθεσμα ανοδική πορεία αλλά το τελικό μακροχρόνιο ποσοστό απόκλισης είναι αισθητά μικρότερο από το αντίστοιχο ποσοστό για το προϊόν και τα στοιχεία της ζήτησης, ενώ για μια πολύ μικρή χρονική περίοδο μπορεί να παρατηρηθεί και οριακή υποχώρηση κάτω από τα επίπεδα αναφοράς. Αυτό θα πρέπει εν μέρει να αποδοθεί στη μεγάλη άνο-

δο του πραγματικού μισθού, που με τη σειρά του οφείλεται στην πτώση των τιμών αλλά και στην άνοδο της παραγωγικότητας. Τα δημοσιονομικά ελλείμματα (πρωτογενές και γενικής κυβέρνησης) ως ποσοστό του ΑΕΠ εμφανίζουν αρχικά αισθητή βελτίωση και ακολούθως σταδιακά επιστρέφουν στις τιμές της μακροχρόνιας ισορροπίας. Το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών ως ποσοστό του ΑΕΠ δεν επηρεάζεται σημαντικά, ωστόσο μεσοπρόθεσμα βελτιώνεται πριν επιστρέψει στις τιμές αναφοράς.

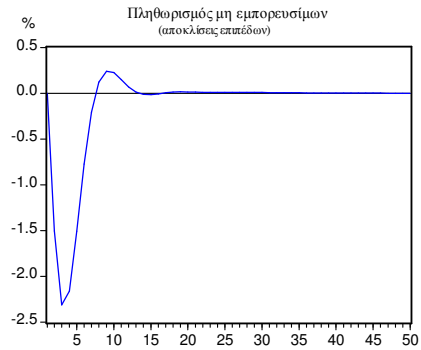
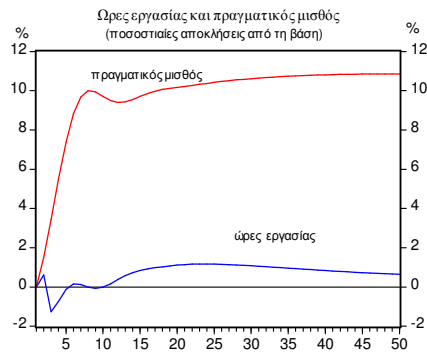
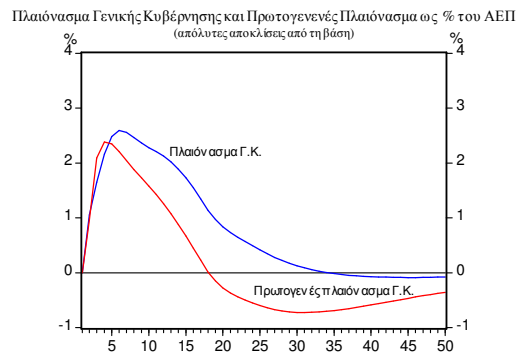
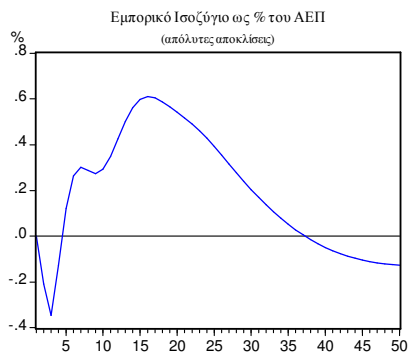
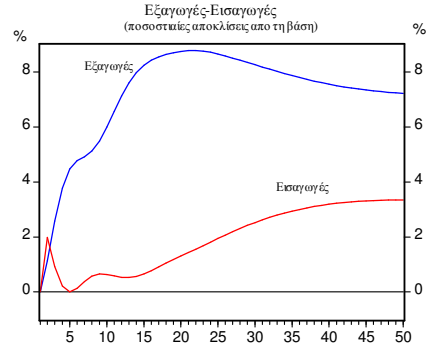
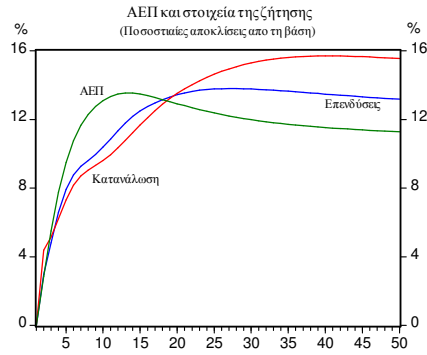
4. Σύνοψη αποτελεσμάτων

Τα πρώτα προκαταρκτικά συμπεράσματα που μπορούν να εξαχθούν από αυτή την εργασία μπορούν να συνοψιστούν ως εξής: Οι διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις στην αγορά των μη εμπορευσίμων προϊόντων έχουν ισχυρότατες μακροχρόνιες θετικές επιδράσεις στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας. Η επίδραση στον πληθωρισμό είναι αρνητική όπως αναμενόταν. Γενικώς, τα αποτελέσματα είναι εύλογα και βρίσκονται σε συνάφεια, από άποψη τάξης μεγέθους των επιδράσεων, με τα αποτελέσματα άλλων, ιδίου τύπου μελετών που αναφέρθηκαν στην αρχή του κειμένου. Η εφαρμογή ενός προγράμματος διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων της ελληνικής οικονομίας και η σταδιακή σύγκλιση της ευκαμψίας των αγορών των μη εμπορευσίμων (κυρίως υπηρεσιών) περίπου στις συνθήκες που επικρατούν στις χώρες της ζώνης του ευρώ είναι σαφώς επωφελής. Η άμεση εφαρμογή των μεταρρυθμίσεων θα περιορίσει τις αρνητικές επιπτώσεις της ακολουθούμενης σταθεροποιητικής πολιτικής, τονώνοντας την οικονομική δραστηριότητα, ενώ επιπρόσθετα, όπως έδειξαν και τα αποτελέσματα των προσομοιώσεων, θα έχει και άμεσες επιπτώσεις στον περιορισμό του δημοσιονομικού ελλείμματος.

Ωστόσο, θα πρέπει να τονιστεί ότι καθώς η παρούσα εργασία είναι σε εξέλιξη, απαιτείται λεπτομερέστερη διαμέτρηση (κυρίως σε κόστη προσαρμογής), η οποία πιθανόν θα επηρεάσει τις δυναμικές διαδρομές των μεταβλητών στην νέα ισορροπία. Απαιτείται επίσης να γίνει μια συστηματική ανάλυση ευαισθησίας ώστε να μελετηθεί η εξάρτηση των αποτελεσμάτων από τις συγκεκριμένες παραμέτρους που έχουν τεθεί, καθώς και η σταθεροποιητική ισχύ του δημοσιονομικού κανόνα. Ο σχεδιασμός νέων, πιο εκλεπτυσμένων προσομοιώσεων, θα αποτελέσει αντικείμενο μελλοντικής έρευνας στο IOBE.

Πίνακας 4.2

Επίδραση διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων στα βασικά μεγέθη της ελληνικής οικονομίας

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του ΙΟΒΕ να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

Α) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

Β) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης (τελευταία αναθεώρηση Eurostat, Αύγουστος 2007).

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκαν στη Ευρωπαϊκή Ένωση η Βουλγαρία και η Ρουμανία)
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA13	Ευρωζώνη (Τον Ιανουάριο 2007 εντάχθηκε στη Ευρωζώνη η Σλοβενία)
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

ΜΕΡΟΣ Α

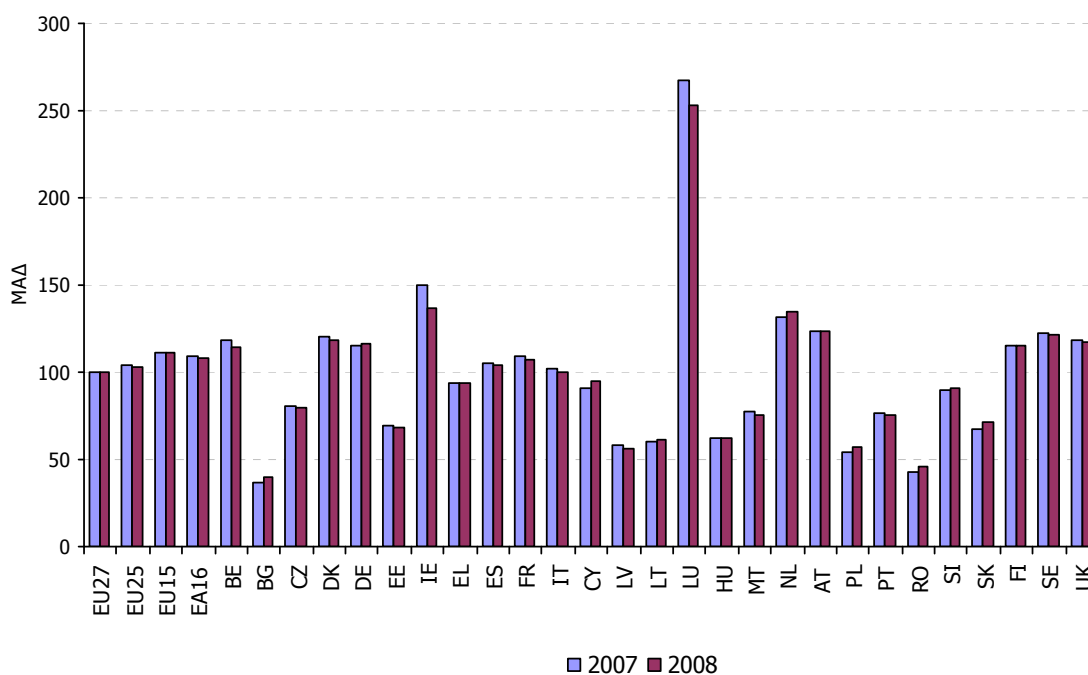
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

Ι-Α. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Ι-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, Ε.Ε-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

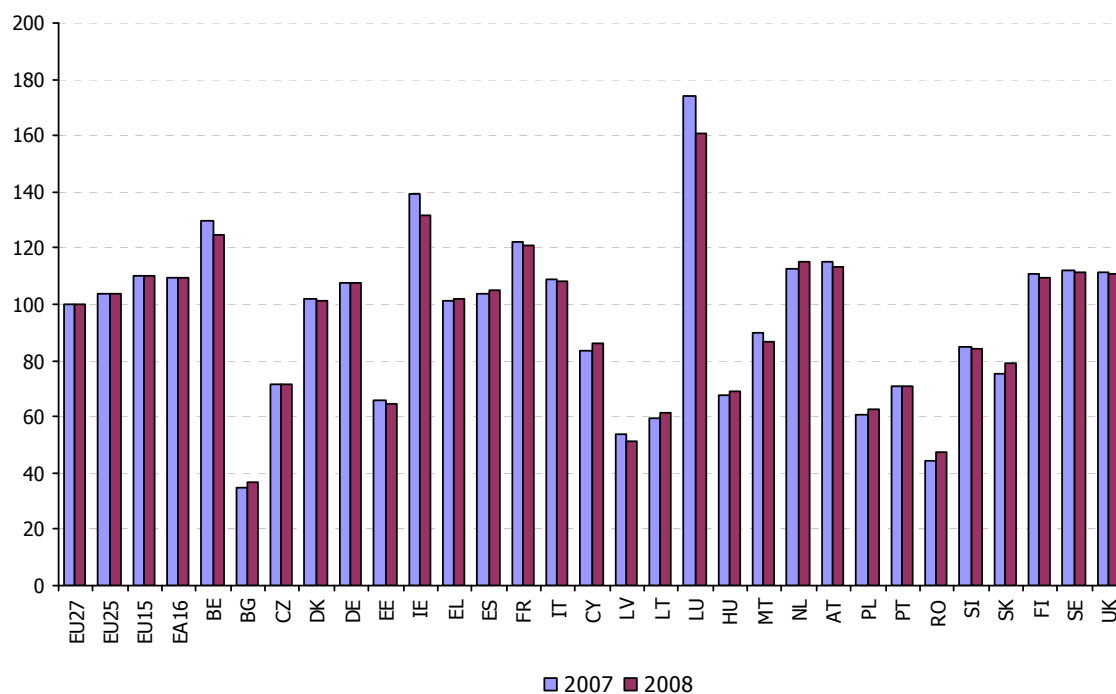
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
EU25	105.0	104.8	104.6	104.4	104.2	104.1	103.9	103.7	103.5
EU15	115.3	114.9	114.3	113.7	113.2	112.8	112.2	111.7	110.8
EA16	112.5	112.1	111.3	110.5	109.4	109.6	109.2	108.9	108.3
EL	84.1	86.5	90.2	92.6	94.0	91.8	92.9	94.1	93.8

Πηγή: Eurostat

Ι-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,(ΕΕ-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

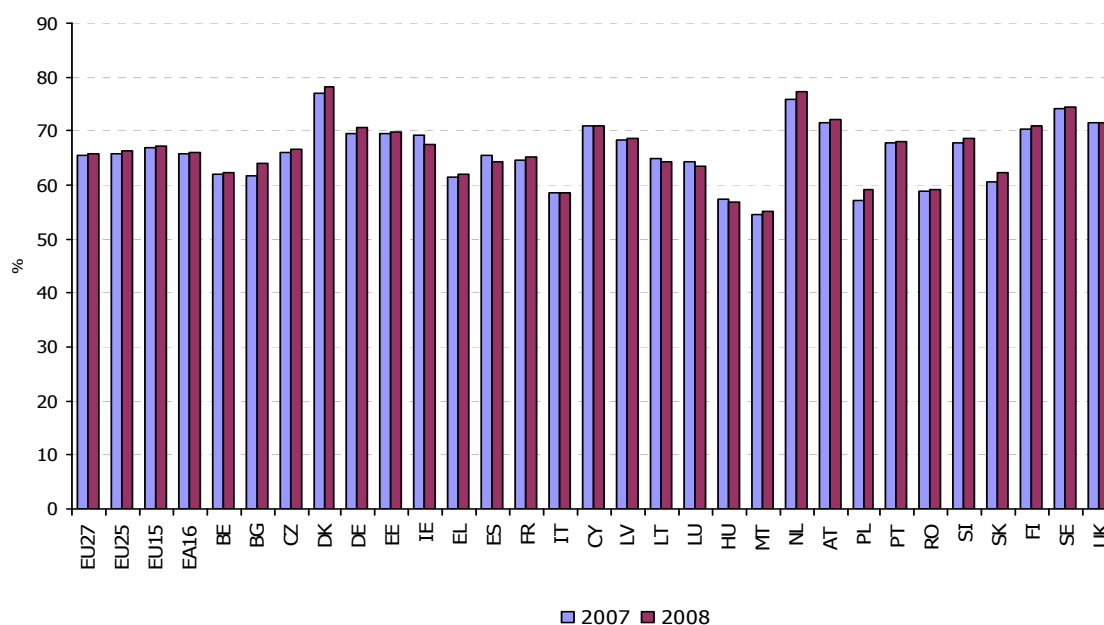
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
EU25	104.8	104.6	104.5	104.4	104.2	104.0	103.9	103.7	103.5
EU15	113.3	112.7	112.0	111.6	111.1	110.9	110.6	110.4	110.0
EA16	112.8	112.0	111.2	110.5	109.5	109.8	109.5	109.4	109.1
EL	93.7	97.3	99.6	101.3	101.2	98.8	99.5	101.3	101.8

Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

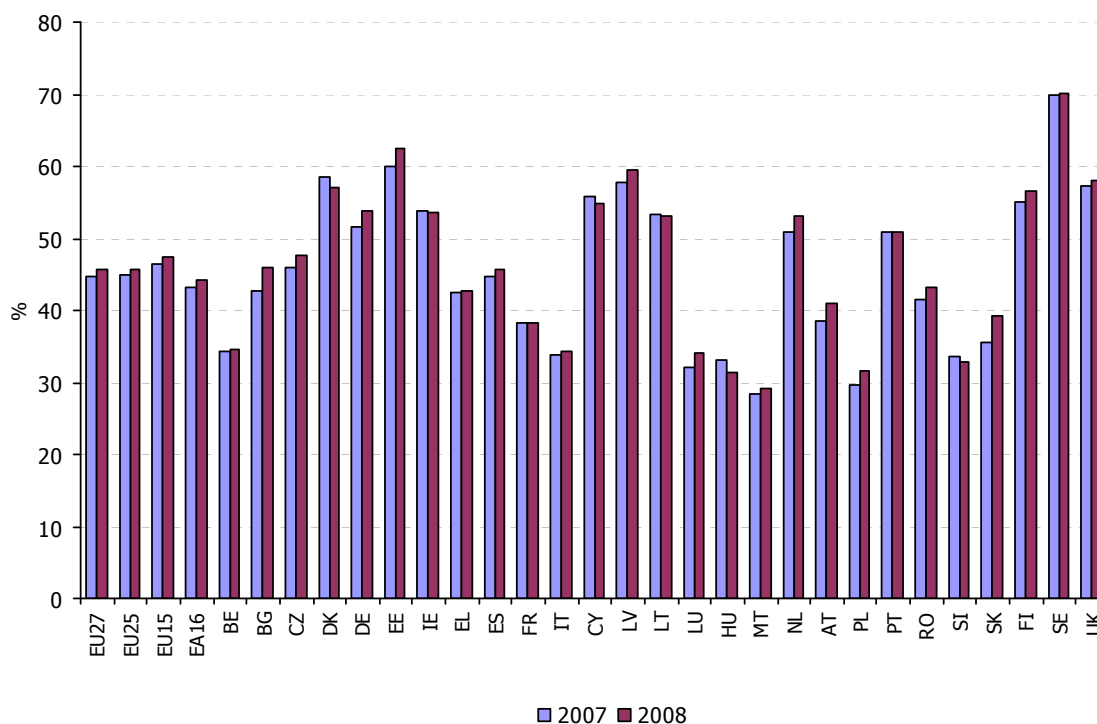

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	62,6	62,4	62,6	63	63,6	64,5	65,4	65,9
EU25	62,8	62,8	63	63,4	64	64,9	65,8	66,3
EU15	64,1	64,2	64,5	64,8	65,4	66,2	67	67,3
EA16	62,2	62,4	62,7	63,2	63,8	64,8	65,7	66,0
EL	56,3	57,5	58,7	59,4	60,1	61	61,4	61,1
Άντρες								
EU27	70,9	70,4	70,3	70,4	70,8	71,7	72,5	72,8
EU25	71,4	71	70,9	71	71,4	72,1	73	73,2
EU15	73,1	72,8	72,7	72,7	73	73,6	74,2	74,2
EA16	71,8	71,6	71,5	71,5	71,8	72,6	73,3	73,3
EL	71,4	72,2	73,4	73,7	74,2	74,6	74,9	75
Γυναίκες								
EU27	54,3	54,4	54,9	55,5	56,3	57,3	58,3	59,1
EU25	54,3	54,7	55,2	55,8	56,6	57,6	58,6	59,4
EU16	55	55,6	56,2	57	57,8	58,8	59,7	60,4
EA13	52,4	53,1	53,8	54,6	55,6	56,7	57,9	58,8
EL	41,5	42,9	44,3	45,2	46,1	47,4	47,9	48,7

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

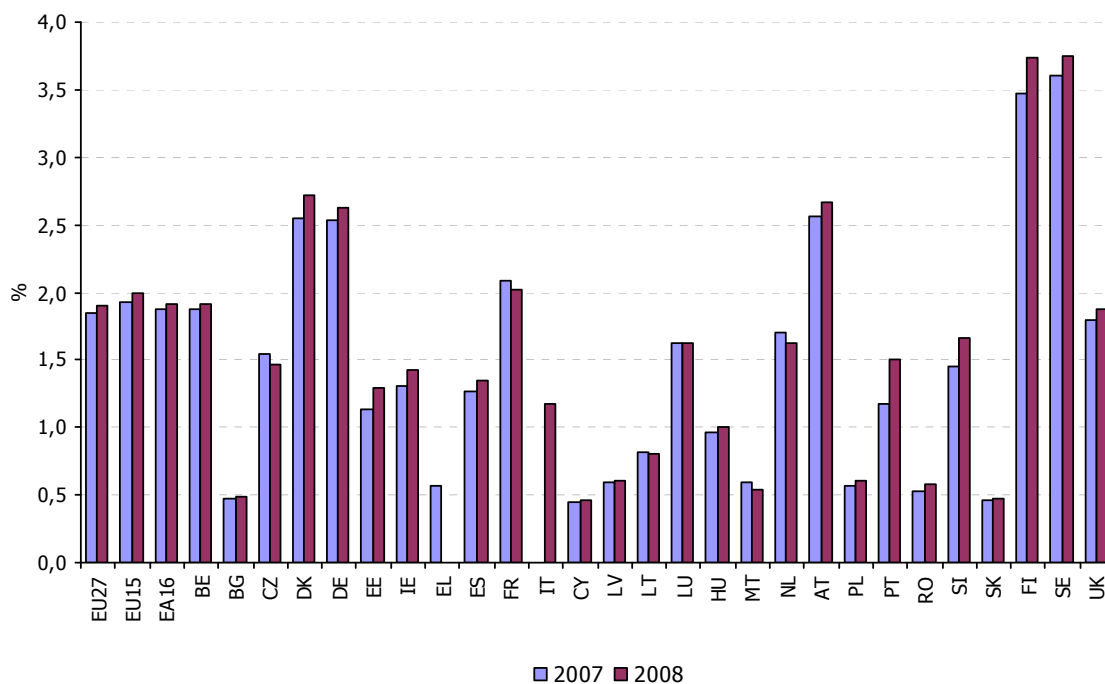

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	36,9	37,7	38,5	40,0	40,7	42,3	43,5	44,7	45,6
EU25	36,6	37,5	38,7	40,3	41,0	42,6	43,7	44,9	45,7
EU15	37,8	38,8	40,2	41,7	42,5	44,2	45,3	46,5	47,4
EA16	34,2	35	36,2	37,7	38,5	40,4	41,7	43,2	44,2
EL	39,0	38,2	39,2	41,3	39,4	41,6	42,3	42,4	42,8
Άντρες									
EU27	47,1	47,7	48,4	49,9	50,3	51,6	52,7	53,9	55,0
EU25	46,9	47,7	48,8	50,3	50,8	51,9	52,8	54,1	55,0
EU15	48,0	48,9	50,1	51,6	52,2	53,3	54,1	55,3	56,2
EA16	44,8	45,5	46,6	48,0	48,6	49,8	50,9	52,4	53,3
EL	55,2	55,3	55,9	58,7	56,4	58,8	59,2	59,1	59,1
Γυναίκες									
EU27	27,4	28,2	29,1	30,7	31,6	33,6	34,9	36,0	36,9
EU25	26,9	27,8	29,2	30,8	31,7	33,8	35,0	36,1	37,0
EU15	28,0	29,1	30,7	32,2	33,2	35,5	36,9	38,1	39,0
EA16	24,1	24,9	26,3	27,7	28,7	31,3	32,8	34,5	35,7
EL	24,3	22,9	24,0	25,5	24,0	25,8	26,6	26,9	27,5

Πηγή: Eurostat

III-A, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α, Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D)
(% του ΑΕΠ)

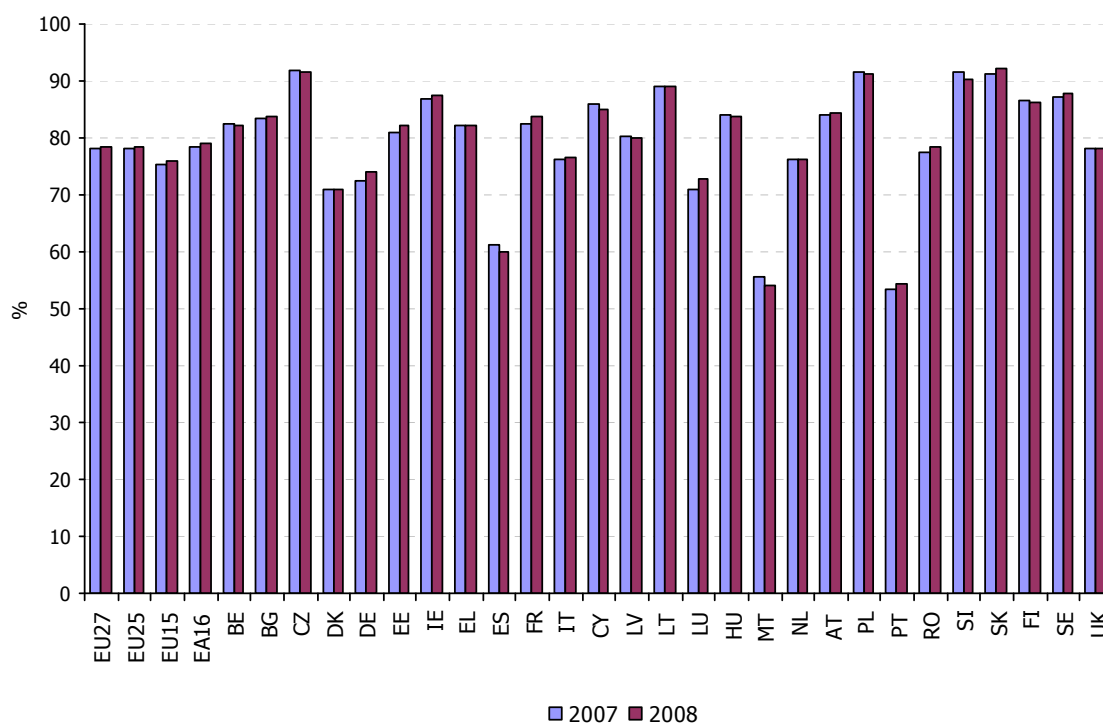
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	1.85(s)	1.86(s)	1.87(s)	1.86(s)	1.82(s)	1.82(s)	1.85(s)	1.85(s)	1.9(s)
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	1.91(s)	1.92(s)	1.93(s)	1.92(s)	1.89(s)	1.88(s)	1.92(s)	1.93(s)	1.99(s)
EA16	1.84(s)	1.85(s)	1.87(s)	1.86(s)	1.84(s)	1.83(s)	1.86(s)	1.87(s)	1.91(s)
EL	:	0.58	:	0.57	0.55(e)	0.58	0.57(e)	0.57(e)	

(s): εκτίμηση Eurostat, (e): εκτίμηση

Πηγή: Eurostat

III-2α, Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

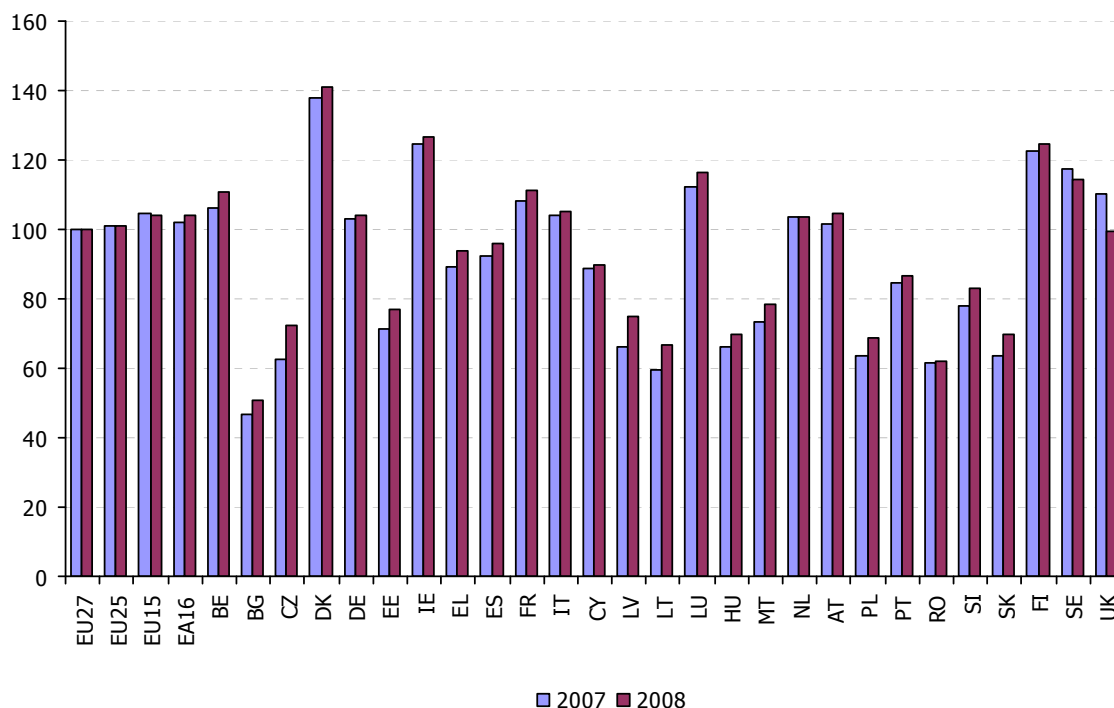
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	76,6	76,6	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1	78,5
EU25	76,6	76,5	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78	78,4
EU15	73,7	73,6	73,7	74	74,4	74,7	75	75,2	75,8
EA16	73,6	73,2	73,4	73,4	74,0	74,2	74,4	74,9	75,5
EL	79,2	80,2	81,1	81,7	83	84,1	81	82,1	82,1
Άντρες									
EU27	73,8	74	74	74,4	74,4	74,9	75	75,5	75,6
EU25	73,7	73,7	74	74,4	74,4	74,8	74,9	75,2	75,4
EU15	70,7	70,5	70,9	71,3	71,2	71,8	71,8	72,2	72,6
EA16	70,2	69,9	70,1	70,2	70,5	70,9	70,9	71,5	72,0
EL	73,6	75,3	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	78
Γυναίκες									
EU27	79,3	79,2	79,3	79,4	79,9	80,2	80,8	80,8	81,3
EU25	79,5	79,3	79,4	79,6	80,2	80,4	81	80,9	81,5
EU15	76,8	76,6	76,6	76,8	77,5	77,7	78,4	78,3	79,1
EA16	76,9	76,4	76,6	76,7	77,6	77,7	78,1	78,3	79
EL	84,6	84,8	86	86,8	86,8	88,5	86,6	87	86,6

Πηγή: Eurostat

IV-A, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α, Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-25=100)

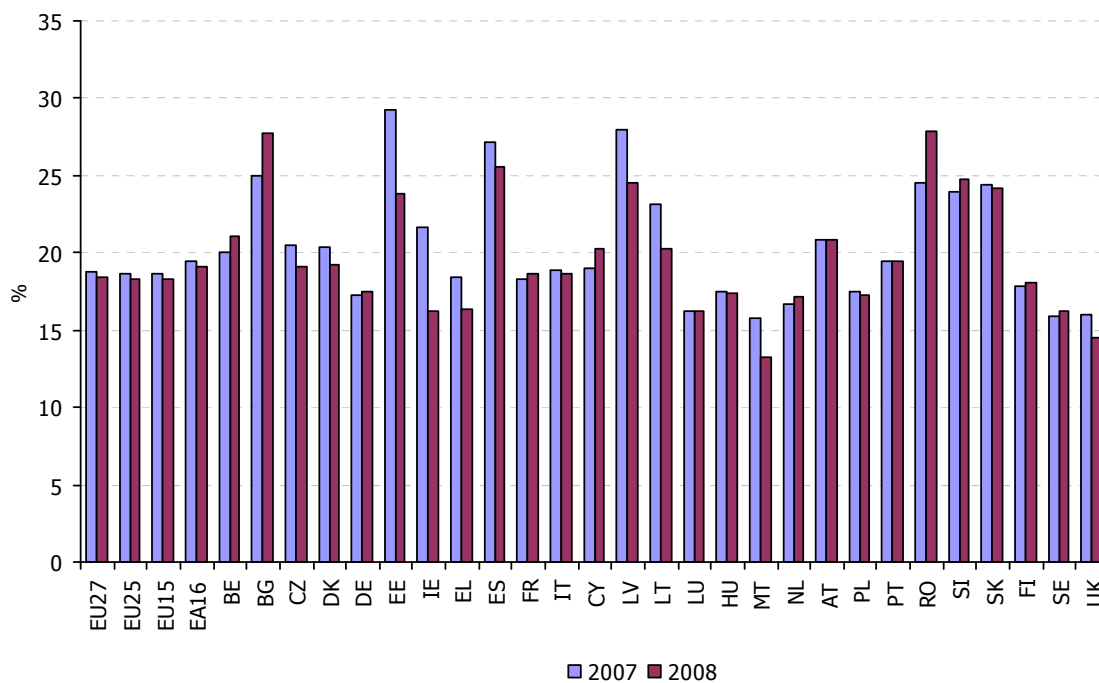

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
EU25	101	101,1	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101,1	101,1
EU15	104,9	104,7	104,8	105,2	105,4	104,8	104,9	104,7	104,3
EA16	100,2	100,5	100,5	103,0	103,1	102,1	102,1	102,0	104,1
EL	84,8	82,3	80,2	85,9	87,6	88,2	88,8	89,4	94,1

Πηγή: Eurostat

IV-2α, Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

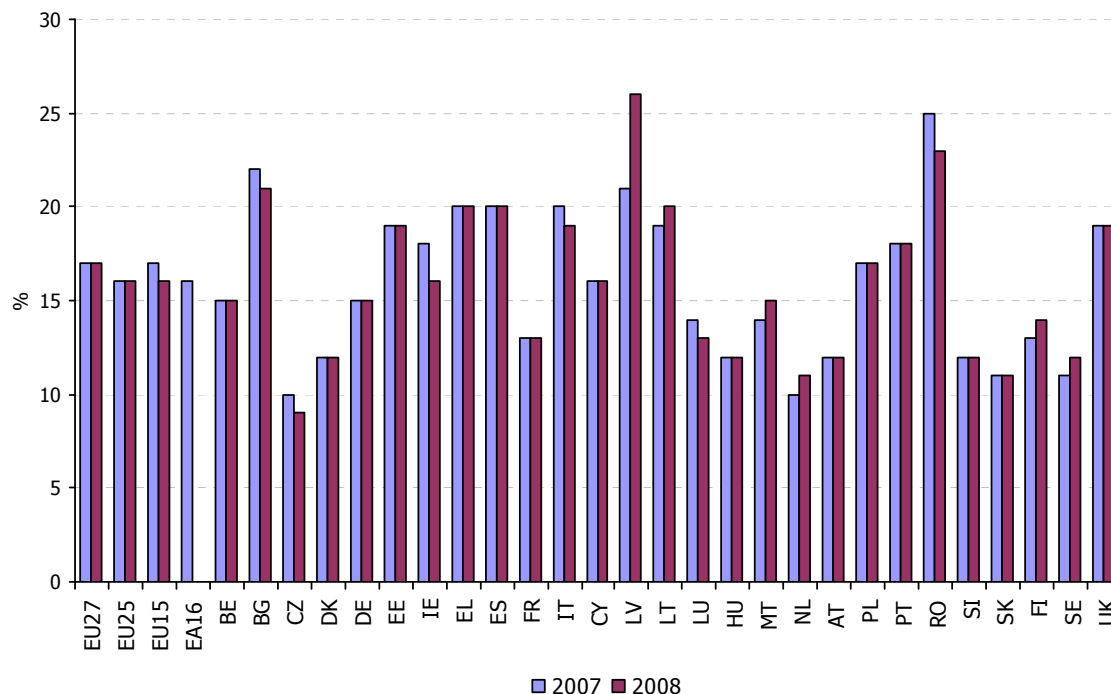
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,8	18,4
EU25	18,4	17,8	17,3	17	17,2	17,7	18,2	18,7	18,3
EU15	18,2	17,7	17,2	17	17,2	17,7	18,2	18,6	18,3
EA16	18,9	18,4	17,8	17,6	17,8	18,2	18,9	19,4	19,1
EL	17,9	18,1	19,1	19,7	18,5	17,6	18,4	18,4	16,4

Πηγή: Eurostat

V-A, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α, Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

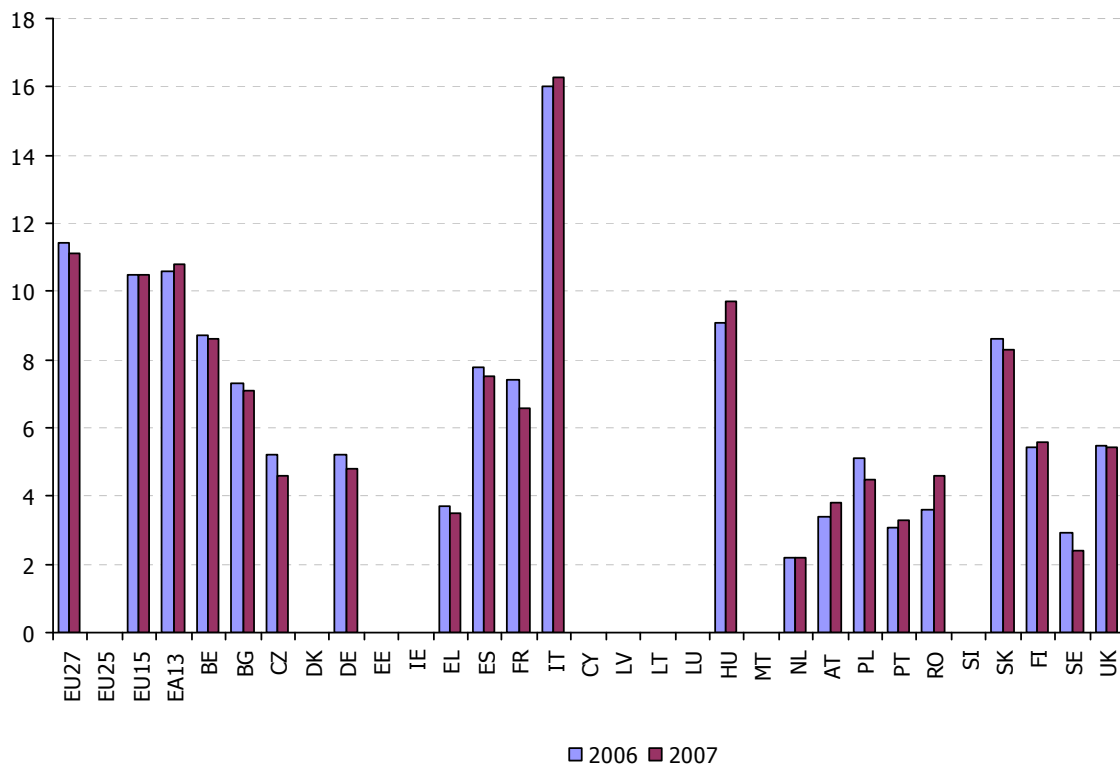

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	16 (s)	16 (s)	17	17
EU25	16 (s)	16 (s)	:	15 (s)	16 (s)	16	16	16	16
EU15	15 (s)	15 (s)	:	15 (s)	17 (s)	16	16	17	16
EA16	:	:	:	:	:	15	16	16	:
EL	20	20	:	21 (b)	20	20	21	20	20
Άντρες									
EU27	:	:	:	:	:	15(s)	15(s)	16	16
EU25	15(s)	15(s)	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15	15
EU15	15(s)	:	:	14(s)	15(s)	15(b)	15	15	15
EA16	:	:	:	:	:	14	15	15	15
EL	19	19	:	20(b)	19	18	20	20	20
Γυναίκες									
EU27	:	:	:	:	:	17(s)	17(s)	18	17
EU25	17(s)	17(s)	:	16(s)	17(s)	17(b)	17	17	17
EU15	16(s)	:	:	17(s)	18(s)	17(b)	17	17	17
EA16	:	:	:	:	:	16	16	17	17
EL	20	22	:	21b	21	21	21	21	21

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοστών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια
(Συντελεστής διασποράς ποσοστών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

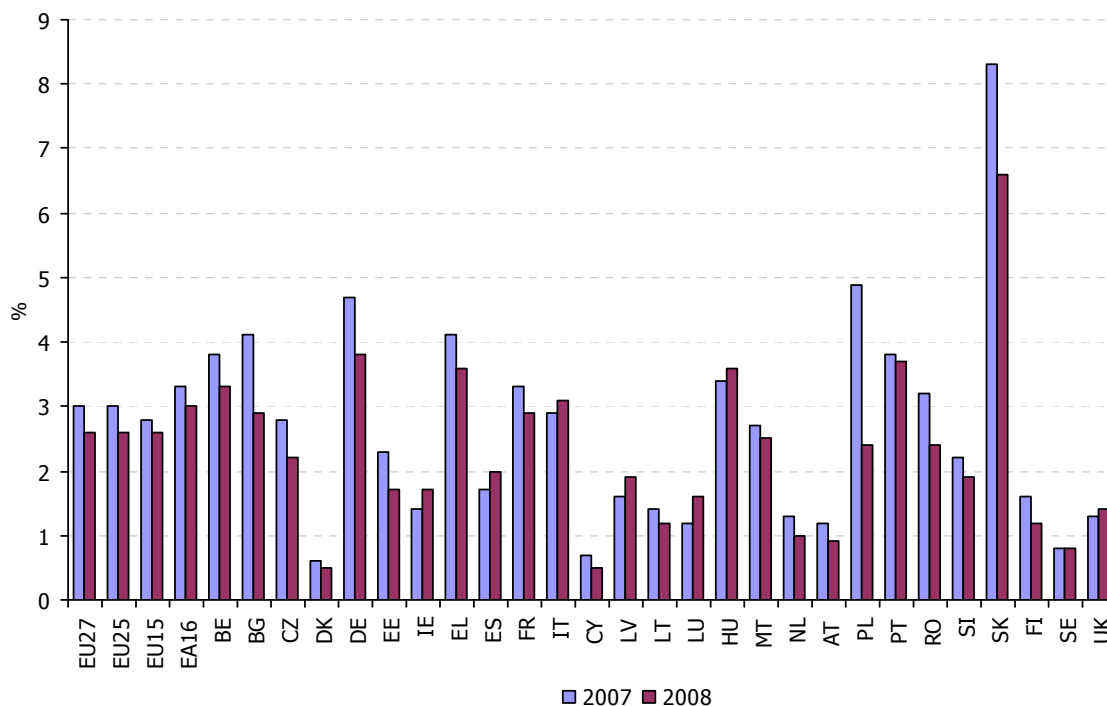
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	12,9	13	13,2	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	13,8	13,3	13,1	12,4	11,8	11	10,8	10,5	10,5
EA13*	13,3	13	12,7	12,1	11,5	10,5	10,6	10,6	10,8
EL	5,2	5,1	4,3	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5

*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία, Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

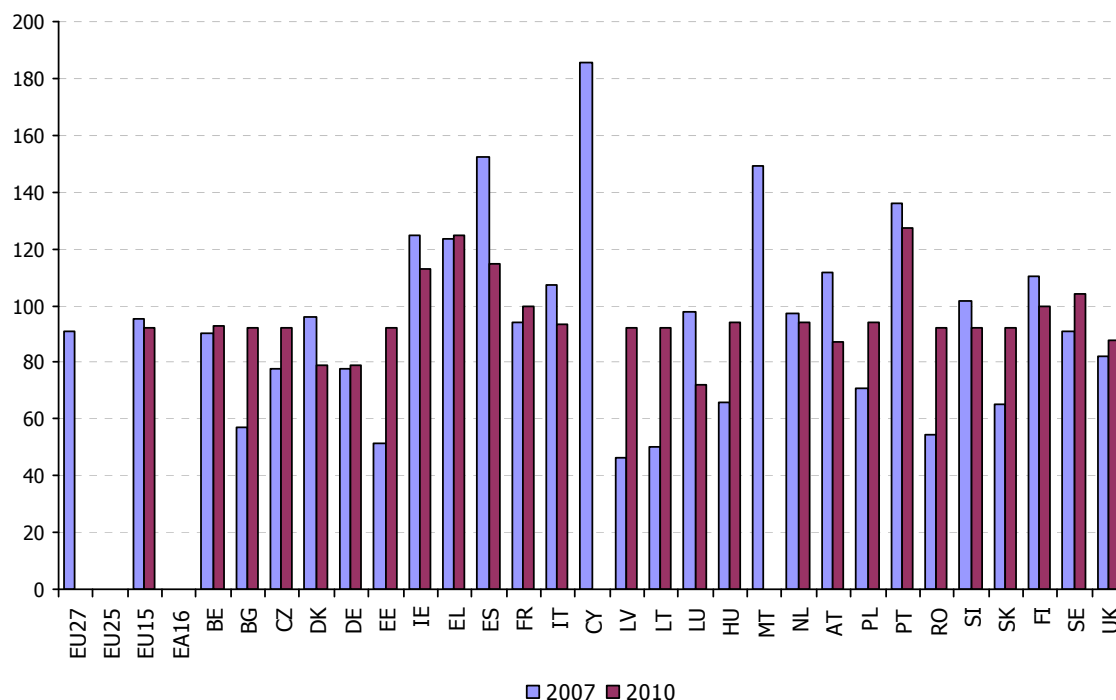
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	4	3,9	4	4,1	4,2	:	3,7	3	2,6
EU25	3,9	3,8	3,9	4	4,1	:	3,7	3	2,6
EU15	3,4	3,1	3,1	3,3	3,4	:	3,2	2,8	2,6
EA16	4,1	3,7	3,7	4,0	4,2	4,1	3,9	3,3	3,0
EL	6,2	5,5	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6
Άντρες									
EU27	3,5	3,5	3,6	3,8	3,8	:	3,5	2,8	2,4
EU25	3,4	3,3	3,4	3,6	3,7	:	3,4	2,8	2,4
EU15	2,9	2,7	2,7	3	3,1	:	3	2,6	2,4
EA16	3,3	3,1	3,2	3,5	3,7	3,7	3,5	2,9	2,7
EL	3,5	3,2	3,1	3	3	2,6	2,6	2,2	2,1
Γυναίκες									
EU27	4,6	4,4	4,5	4,5	4,6	:	4	3,3	2,8
EU25	4,6	4,4	4,4	4,5	4,5	:	4	3,3	2,8
EU15	4,1	3,6	3,5	3,7	3,8	:	3,5	3,1	2,8
EA16	5,0	4,5	4,4	4,6	4,8	4,6	4,3	3,8	3,3
EL	10,1	9	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7	6

Πηγή: Eurostat

VI-A, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α, Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

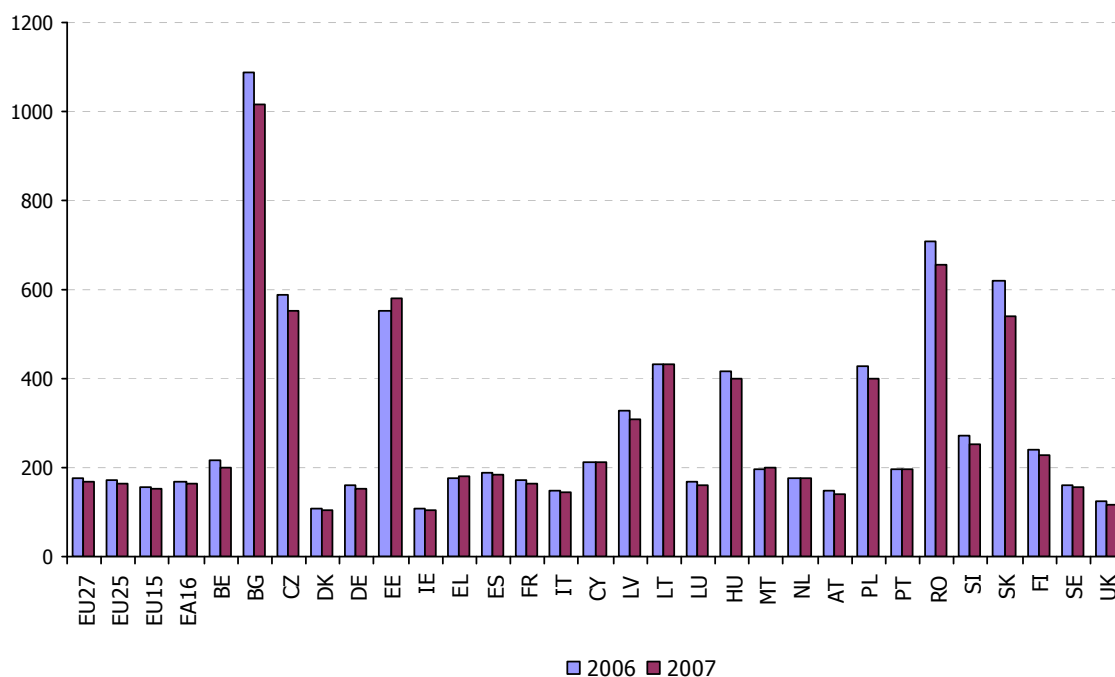

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2010
EU27	90,8	91,8	91,0	92,6	92,6	91,9	91,8	90,7	:
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	96,3	97,4	96,8	98,0	98,0	97,1	96,5	95,0	92,0
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	118,8	119,8	119,4	122,7	122,8	123,2	119,7	123,2	125,0

Πηγή: Eurostat

VI-2α, Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

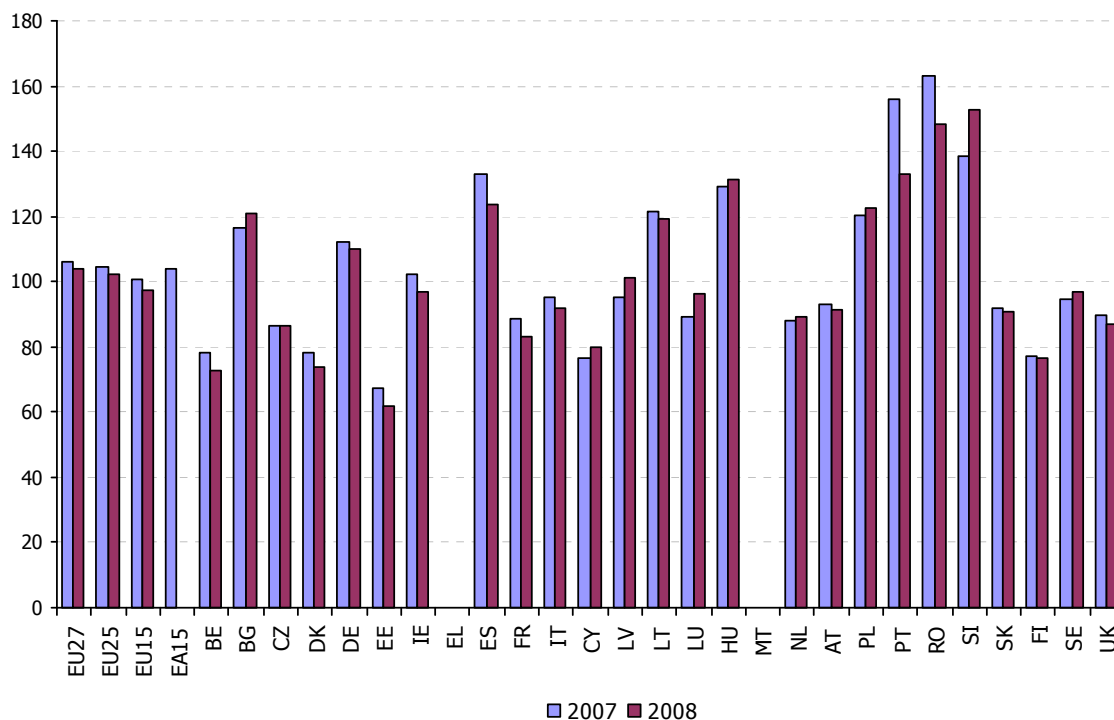

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	193,2	187,4	187,9	185,0	187,3	184,9	181,5	176,1	169,4
EU25	188,1	182,4	183,0	180,1	182,3	180,2	176,9	171,4	165,0
EU15	172,4	167,6	168,1	165,5	167,4	165,9	162,9	157,5	151,7
EA16	178,9	174,5	175,3	173,8	176,7	175,7	172,9	167,6	162,1
EL	203,5	204,6	202,2	200,8	193,1	186,9	185,0	178,0	181,8

Πηγή: Eurostat

VI-3α, Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 2000=100)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	100.0	99.0(s)	100.0(s)	99.4(s)	105.5(s)	105.4(s)	106.3(s)	106.8(s)	104(s)
EU25	100.0	99.8(s)	99.5(s)	98.6(s)	104.3(s)	103.5(s)	104.4(s)	104.9(s)	102.2(s)
EU15	100.0	99.1(s)	99.4(s)	97.8(s)	103.3(s)	101.7(s)	101.6(s)	100.9(s)	97.2(s)
EA15*	100.0	99.7(s)	100.3(s)	98.7(s)	105.5(s)	104.1(s)	104.0(s)	103.8(s)	
EL	100.0	:	:	:	:	:	:	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

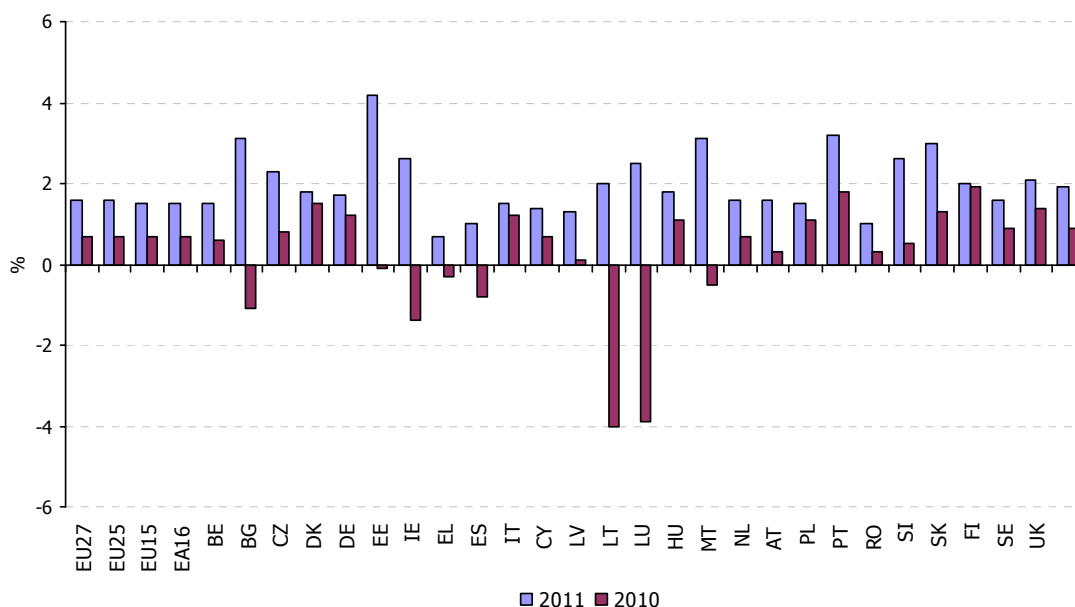
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B, ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β, Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000)

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

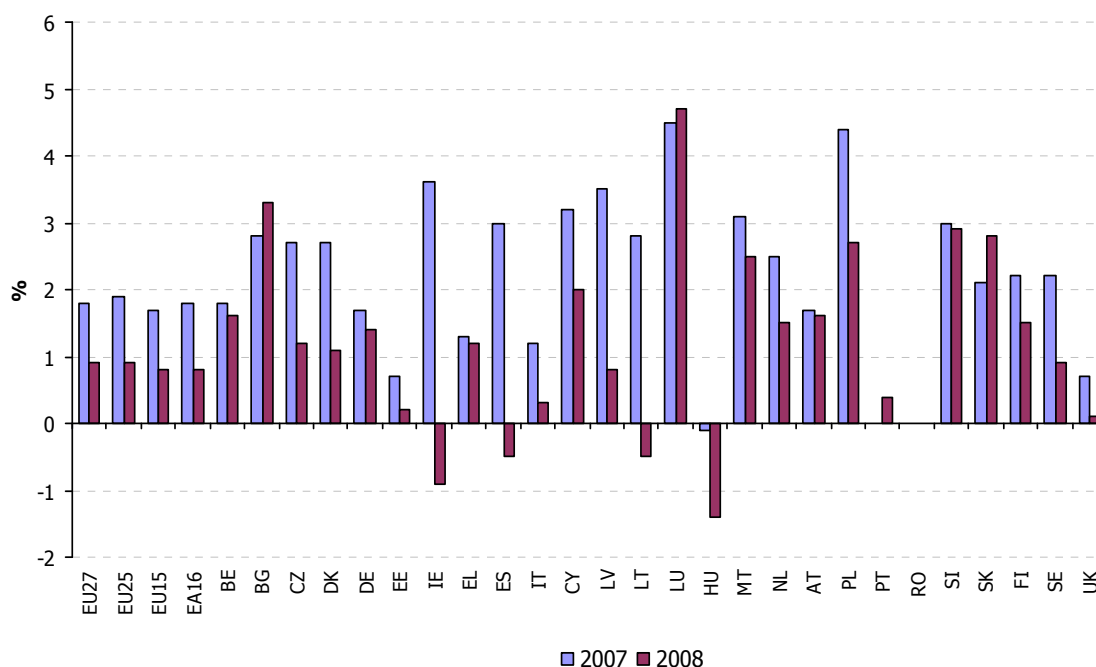
Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται,

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
EU27	1,3	2,5	2,0	3,2	2,9	0,9	-4,2	0,7(f)	1,6(f)
EU25	1,3	2,5	2,0	3,2	2,8	0,8	-4,2	0,7(f)	1,6(f)
EU15	1,2	2,3	1,8	3,0	2,6	0,6	-4,3	0,7(f)	1,5(f)
EA16	0,8	2,2	1,7	3,0	2,7	0,7	-4,1	0,7(f)	1,5(f)
EL	5,9	4,6	2,2	4,5	4,5	2,0	-2,0	-0,3 (f)	0,7(f)

(f): πρόβλεψη
 Πηγή: Eurostat

I-2β, Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή της συνολικής απασχόλησης)

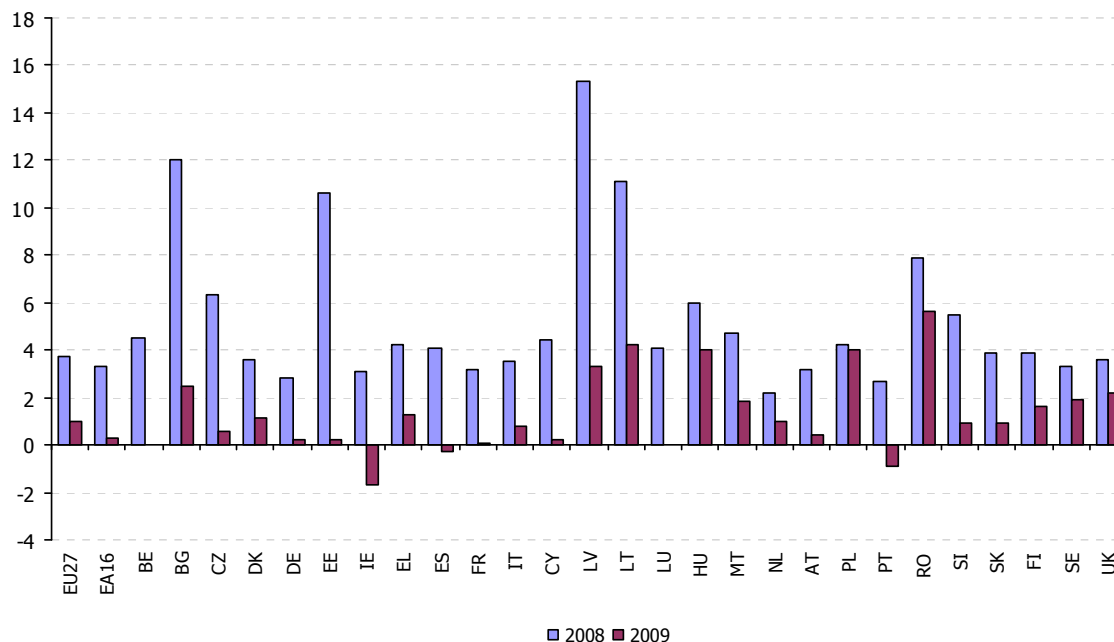
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	1,5	1	0,4	0,4	0,7	1,0	1,6	1,8	1
EU25	1,7	1,1	0,4	0,3	0,8	1,1	1,7	1,9	1
EU15	2,2	1,4	0,7	0,5	0,8	1,0	1,5	1,7	0,7
EA16	2,4	1,5	0,7	0,4	0,8	1,0	1,6	1,8	0,8
EL	0,5	0,1	2,3	1,0	2,3	1,0	2,1	1,3	1,2
Άντρες									
EU27	1,0	0,6	0	0,1	0,3	0,7	1,4	1,6	0,6
EU25	1,2	0,7	-0,1	0,0	0,4	0,7	1,4	1,6	0,5
EU15	1,6	1,0	0,1	0,0	0,2	0,4	1,2	1,3	0,1
EA16	1,9	1,0	0	-0,1	0,2	0,4	1,3	1,3	0,1
EL	0,1	0,2	1,6	0,5	1,7	0,6	1,3	1,2	0,7
Γυναίκες									
EU27	2,2	1,5	0,8	0,7	1,2	1,3	1,9	2,1	1,5
EU25	2,4	1,6	1,1	0,8	1,3	1,5	1,9	2,2	1,6
EU15	3	2	1,5	1,0	1,5	1,6	1,9	2,1	1,4
EA16	3,0	2,2	1,6	1,2	1,6	1,7	2,1	2,4	1,6
EL	1,2	0	3,3	1,8	3,4	1,5	3,4	1,4	2,1

Πηγή: Eurostat

Ι-3β, Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του Εν,Δ,Τ,Κ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίσθηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού),

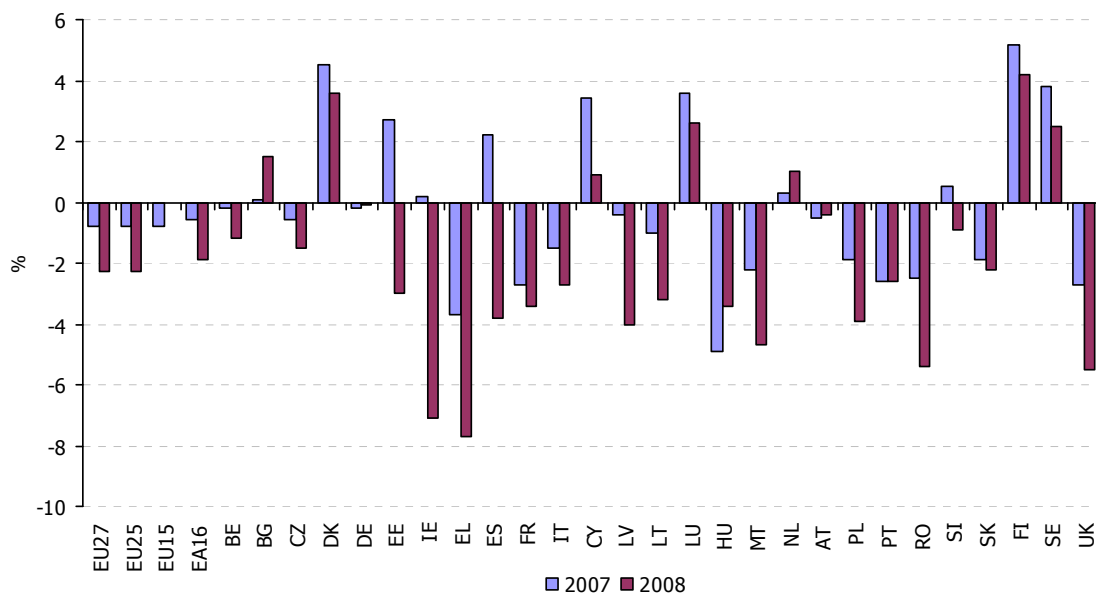
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης,

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	2,3	2,2	2,3	3,7	1,0
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA16	2,4	2,3	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3
EL	3,7	3,9	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3

Πηγή: Eurostat

Ι-4β, Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

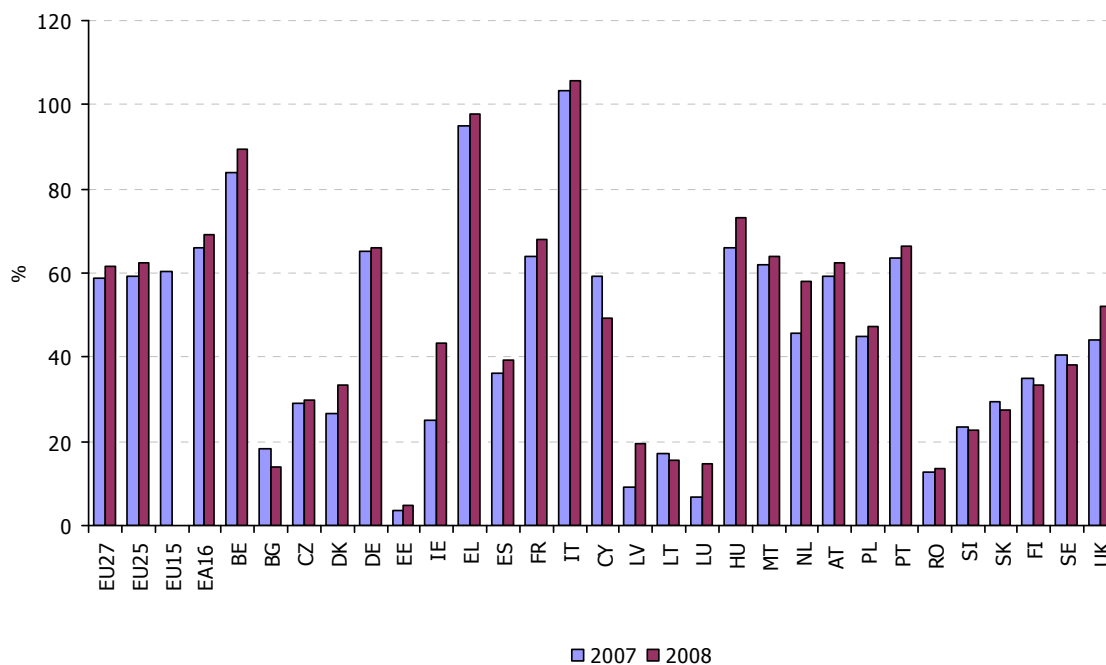

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,4	-1,4	-0,8	-2,3
EU25	0,6	-1,4	-2,5	-3,1	-2,9	-2,5	-1,4	-0,8	-2,3
EU15	0,8	-1,2	-2,3	-3	-2,8	-2,4	-1,3	-0,8	:
EA16	0,0	-1,9	-2,6	-3,1	-2,9	-2,5	-1,3	-0,6	-2,0
EL	-3,7	-4,5	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-2,9	-3,7	-7,7

Πηγή: Eurostat

I-5β, Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές,

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	61,9	61	60,3	61,8	62,2	62,7	61,3	58,7	61,5
EU25	62,0	61,1	60,5	62	62,5	63,1	61,8	59,3	62,2
EU15	63,2	62,2	61,6	63	63,3	64,1	62,8	60,4	:
EA16	69,2	68,2	68,0	69,1	69,5	70,0	68,3	66,0	69,3
EL	103,4	103,7	101,7	97,4	98,6	100	97,1	95,6	99,2

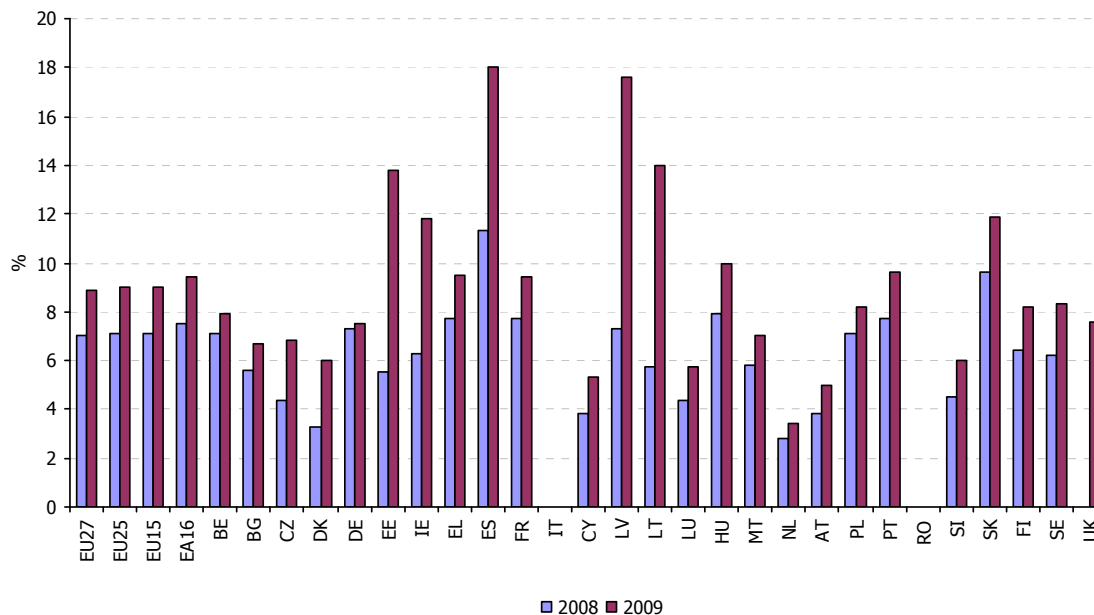
Πηγή: Eurostat

II-B, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β, Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία,

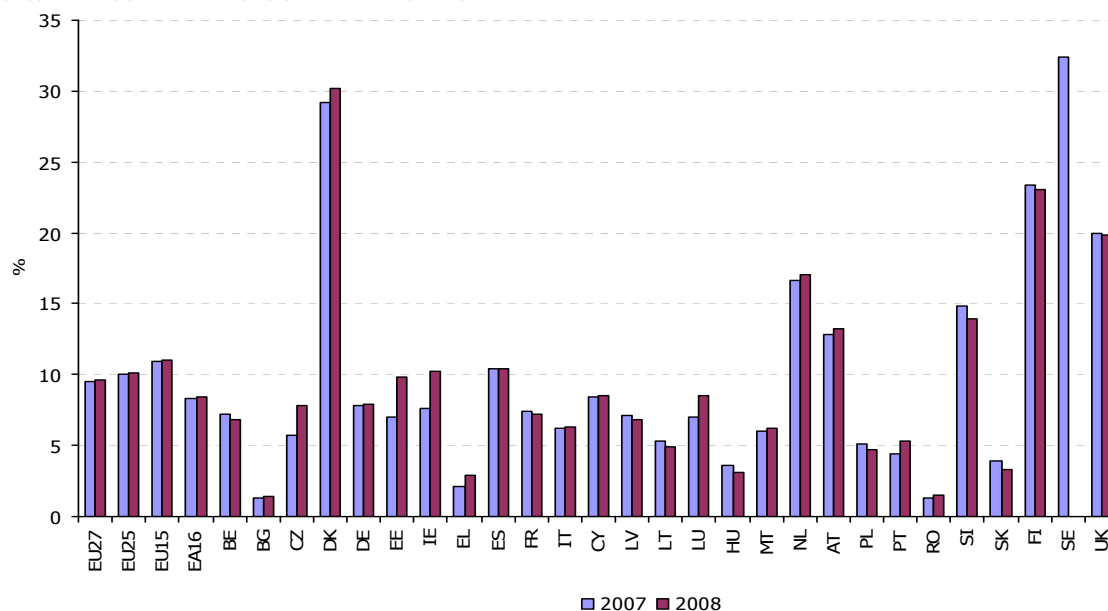
	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Σύνολο									
EU27	8,5	8,9	9,0	9,0	8,9	8,2	7,1	7	8,9
EU25	8,4	8,8	9,0	9,0	8,9	8,2	7,2	7,1	9,0
EU15	7,2	7,6	7,9	8,1	8,1	7,7	7	7,1	9,0
EA16	8,0	8,4	8,8	9,0	9,0	8,3	7,5	7,5	9,4
EL	10,7	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5
Άνδρες									
EU27	7,7	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6	9,0
EU25	7,6	8,1	8,3	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6	9,1
EU15	6,4	6,9	7,3	7,4	7,5	7,1	6,4	6,7	9,1
EA16	6,9	7,4	7,9	8,1	8,2	7,5	6,7	6,9	9,2
EL	7,2	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1	6,9
Γυναίκες									
EU27	9,4	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5	8,8
EU25	9,4	9,6	9,8	9,9	9,7	9	7,9	7,6	9,0
EU15	8,3	8,5	8,7	8,9	8,9	8,5	7,8	7,6	9,0
EA16	9,5	9,7	10,0	10,1	10,0	9,4	8,5	8,3	9,6
EL	16,1	15,7	15	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4	13,2

Πηγή: Eurostat

II-2β, Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα), Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ,τ,λ, Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π,χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ,α, Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα,

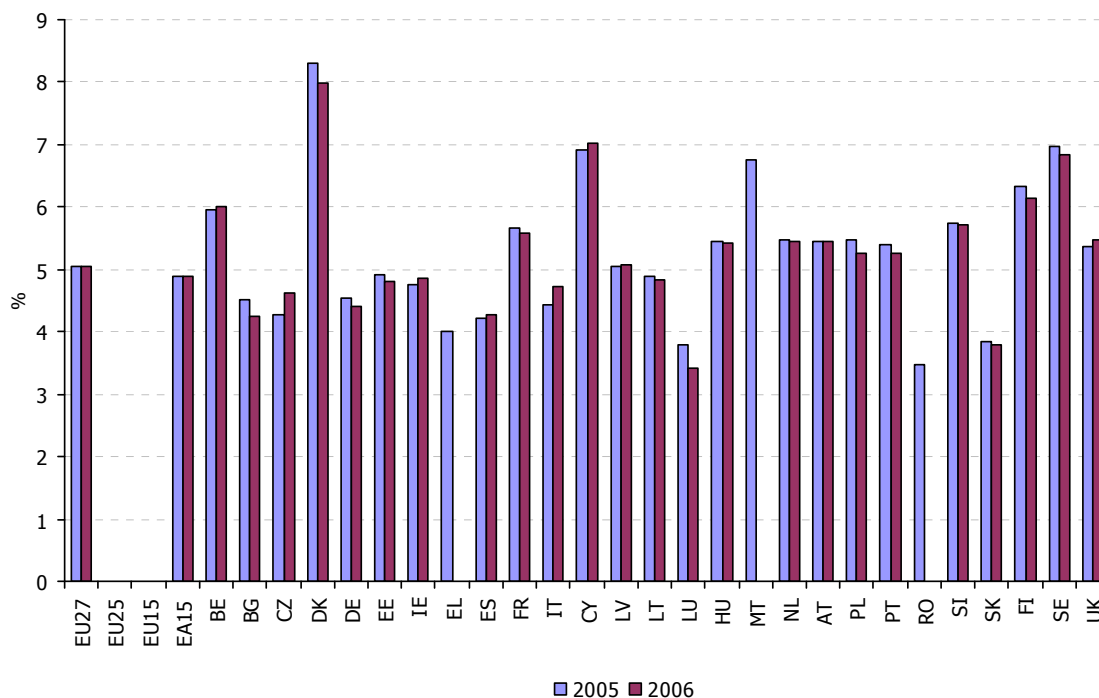
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	7,1(e)	7,1(e)	7,2	8,5	9,3	9,8	9,7	9,5	9,5
EU25	7,5(e)	7,5(e)	7,6	9,0	9,8	10,3	10,2	10	10,1
U15	8,0(e)	8,0(e)	8,1	9,8	10,7	11,3	11,2	10,9	11,0
EA16	5,3(e)	5,3(e)	5,4	6,5	7,3	8,1	8,2	8,3	8,4
EL	1	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9
Άντρες									
EU27	6,7(e)	6,6(e)	6,6	7,9	8,7	9	8,8	8,6	8,7
EU25	7,1(e)	7,0(e)	7	8,4	9,1	9,5	9,3	9	9,1
EU15	7,6(e)	7,5(e)	7,5	9,1	10	10,4	10,2	9,8	10,0
EA16	5,3(e)	5,3(e)	5,3	6,3	7,2	7,9	7,8	7,9	8,0
EL	1	1,2	1,1	2,6	1,8	1,9	2	2,2	2,8
Γυναίκες									
EU27	7,5(e)	7,6(e)	7,8	9,1	10	10,5	10,5	10,3	10,4
EU25	8,0(e)	8,0(e)	8,2	9,6	10,6	11,1	11,1	10,9	11,0
EU15	8,5(e)	8,5(e)	8,8	10,4	11,4	12,1	12,2	11,9	12,0
EA16	5,2(e)	5,3(e)	5,5	6,6	7,5	8,4	8,5	8,7	8,7
EL	1	1,1	1,1	2,7	1,8	1,8	1,8	2,1	3,1

(e): εκτίμηση
Πηγή: Eurostat

III-B, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β, Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση

(% του ΑΕΠ)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
EU27	:	4.86(s)	4.88(s)	4.99(s)	5.10(s)	5.14(s)	5.06(s)	5.04(s)	5.04(s)
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA15*	:	:	:	4.98(s)	5.00(s)	5.03(s)	4.95(s)	4.88(s)	4.88(s)
EL	:	3.25	3.39	3.50	3.57	3.58	3.82	4.00	:

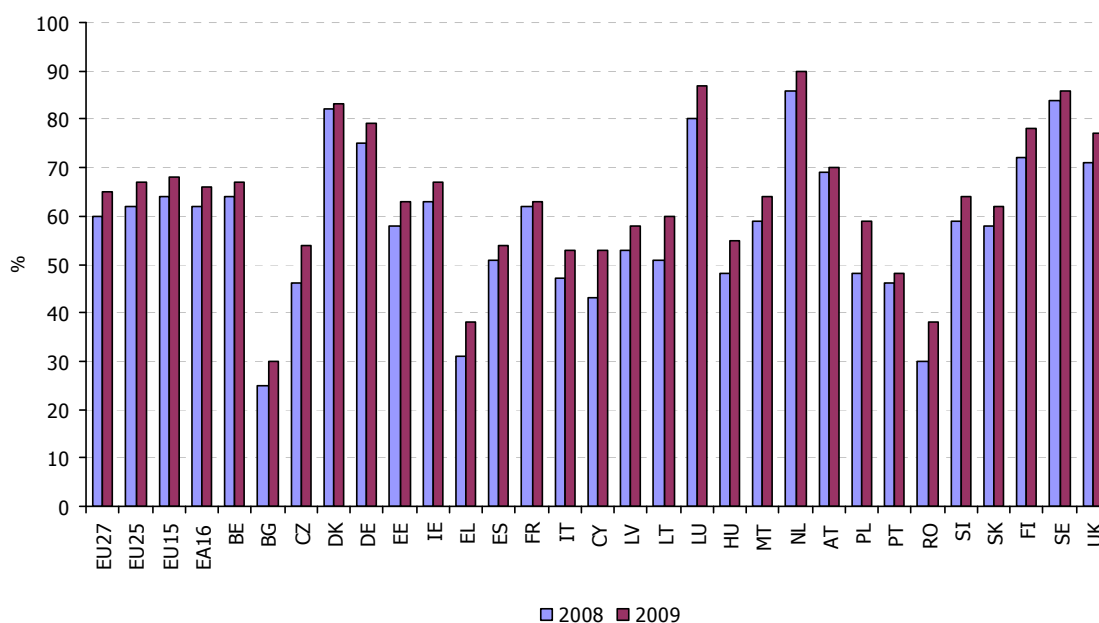
(s): εκτίμηση Eurostat

* Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16

Πηγή: Eurostat

III-2β, Πρόσβασης στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

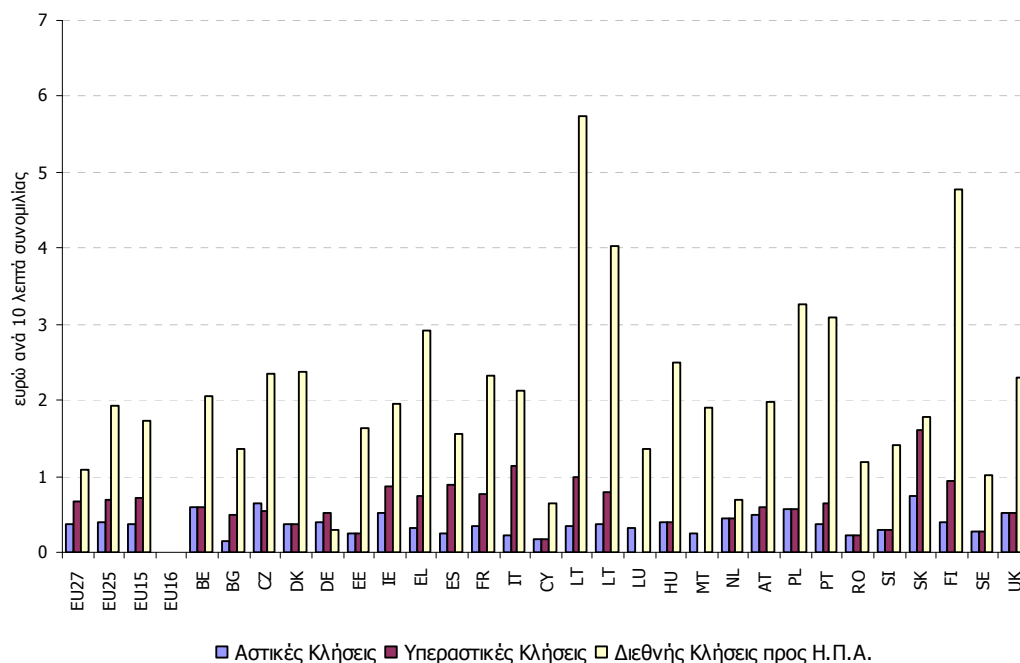

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	40	48	49	54	60	65
EU25	:	:	:	42	48	51	56	62	67
EU15	:	39	43	45	53	54	59	64	68
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	:	12	16	17	22	23	25	31	38

Πηγή: Eurostat

IV-B, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

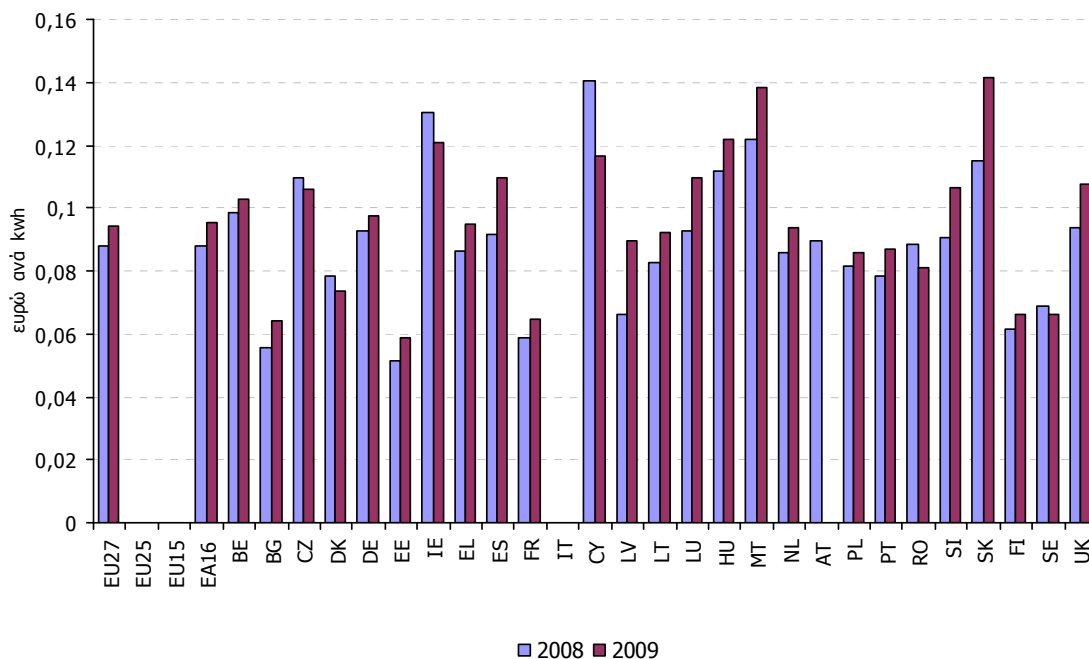
IV-1β, Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2008 (ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Αστικές κλήσεις									
EU27	:	:	:	0,38	0,37	0,35	0,35	0,36	0,38
EU25	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,35	0,36	0,39
EU15	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,33	0,35	0,37
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
Υπεραστικές κλήσεις									
EU27	1,33	1,18	1,08	1,06	0,92	0,77	0,76	0,76	0,67
EU25	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,77	0,77	0,70
EU15	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,70	0,70	0,71
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74	0,74	0,74
Διεθνείς κλήσεις προς ΗΠΑ									
EU27	:	:	:	3,16	2,21	2,14	2,13	2,07	1,88
EU25	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	2,11	2,12	1,92
EU15	3,03	2,57	2,16	2,07	1,83	1,84	1,86	1,89	1,73
EA16	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	2,93	2,93	2,93

Πηγή: Eurostat

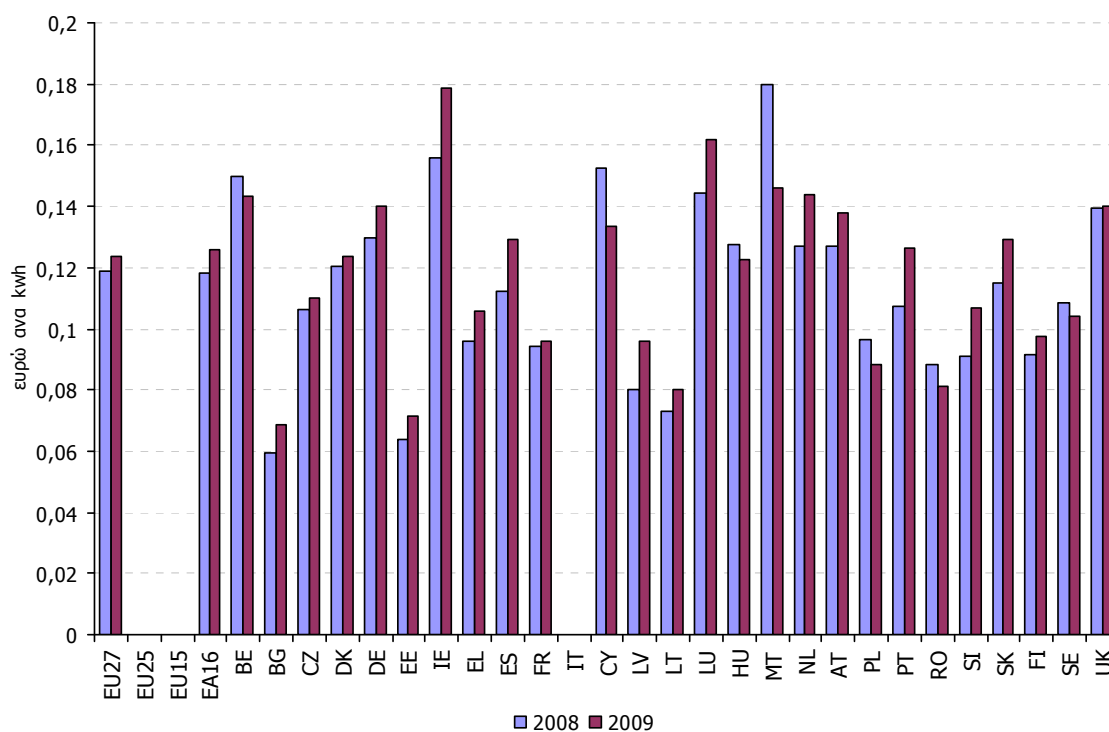
IV-2β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	0,0672	0,0752	0,0820	0,0878	0,0941
EU25	:	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	0,0825	:	:
EU15	0,0644	0,0620	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	0,0837	:	:
EA16	:	:	:	0,0667	0,0713	0,0774	0,0837	0,0880	0,0951
EL	0,0571	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0698	0,0861	0,0948

Πηγή: Eurostat

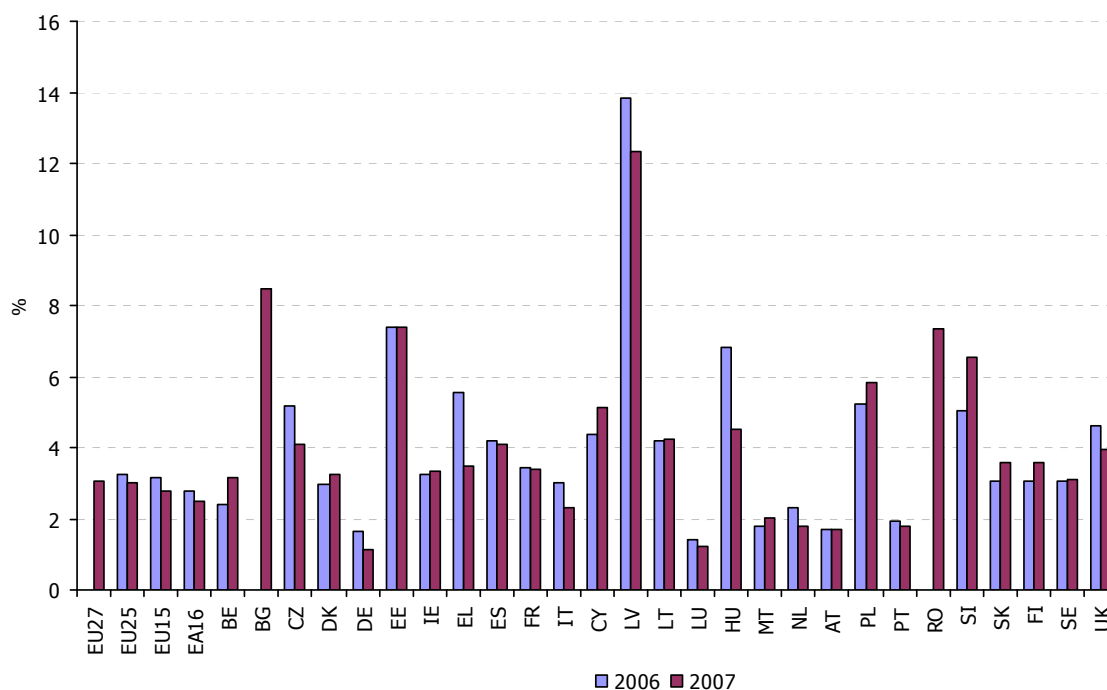
IV-3β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1187	0,1236
EU25	:	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:	:
EU15	0,1027	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:	:
EA16	:	:	:	0,108	0,1103	0,1137	0,1203	0,1184	0,1259
EL	0,0564	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957	0,1055

Πηγή: Eurostat

IV-4β, Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε
(% του ΑΕΠ)

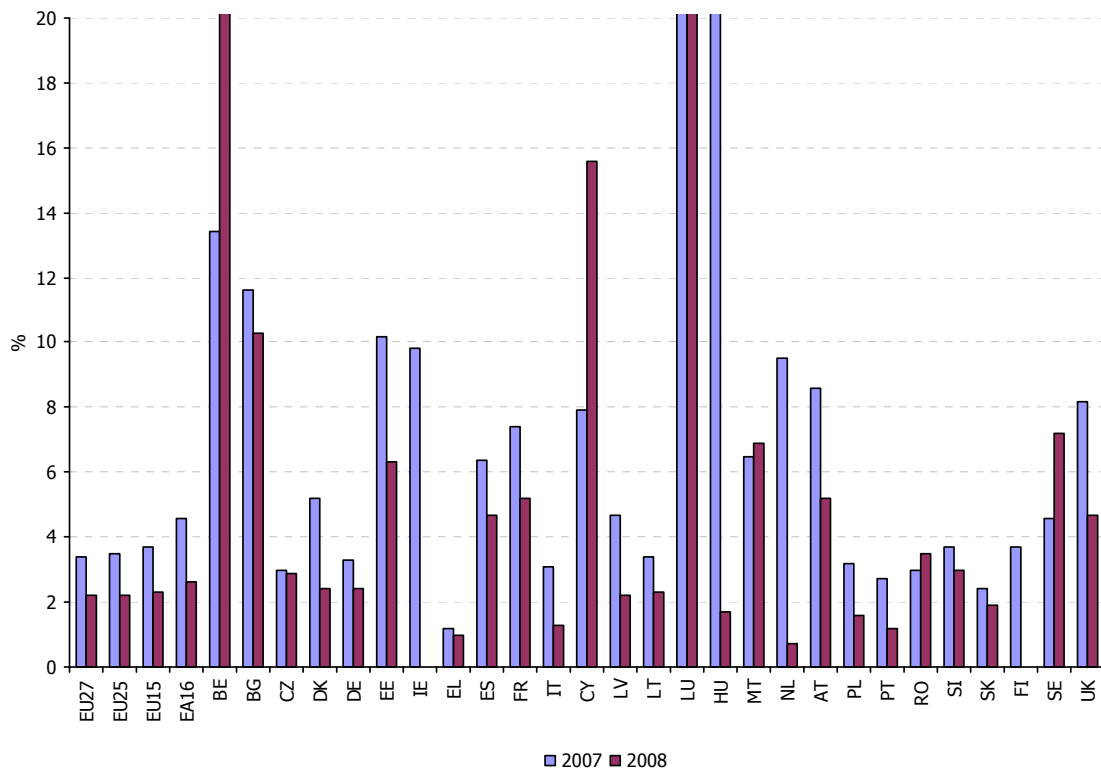

	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
EU27	:	:	:	:	:	:	:	:	3,05
EU25	:	:	:	:	:	2,65	2,92	3,26	2,99
EU15	1,77	2,34	2,42	2,6	3,47	2,69	2,75	3,14	2,77
EA16	1,48	1,91	2,03	2,25	2,68	2,24	2,57	2,80	2,48
EL	4,52	3,85	4,1	5,21	4,44	3,71	4,8	5,54	3,5

Πηγή: Eurostat

IV-5β, Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

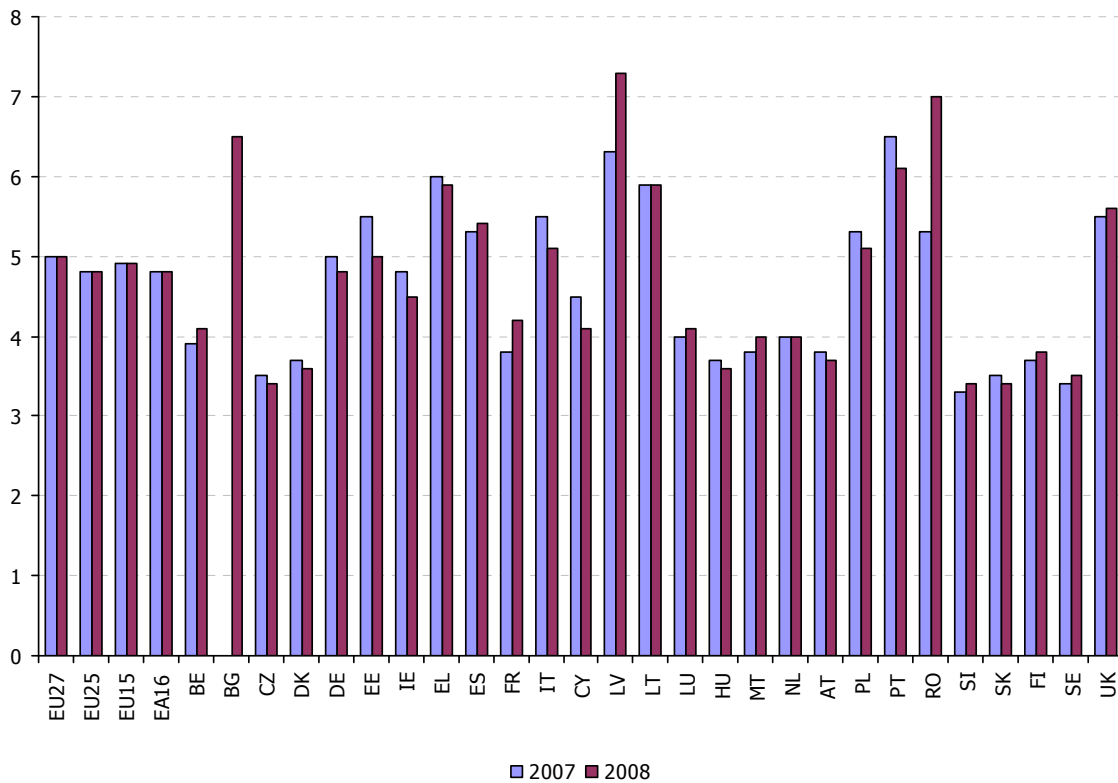
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	0,9	1,7	2,2	3,4	2,2
EU25	:	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,3	3,5	2,2
EU15	3,6	2,6	1,4	1,4	1,1	2	2,5	3,7	2,3
EA16	:	:	:	:	:	:	:	4,6	2,6
EL	1,3	0,8	:	:	0,7	0,4	1,8	1,2	1

Πηγή: Eurostat

V-B, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β, Κατανομή Εισοδήματος

(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

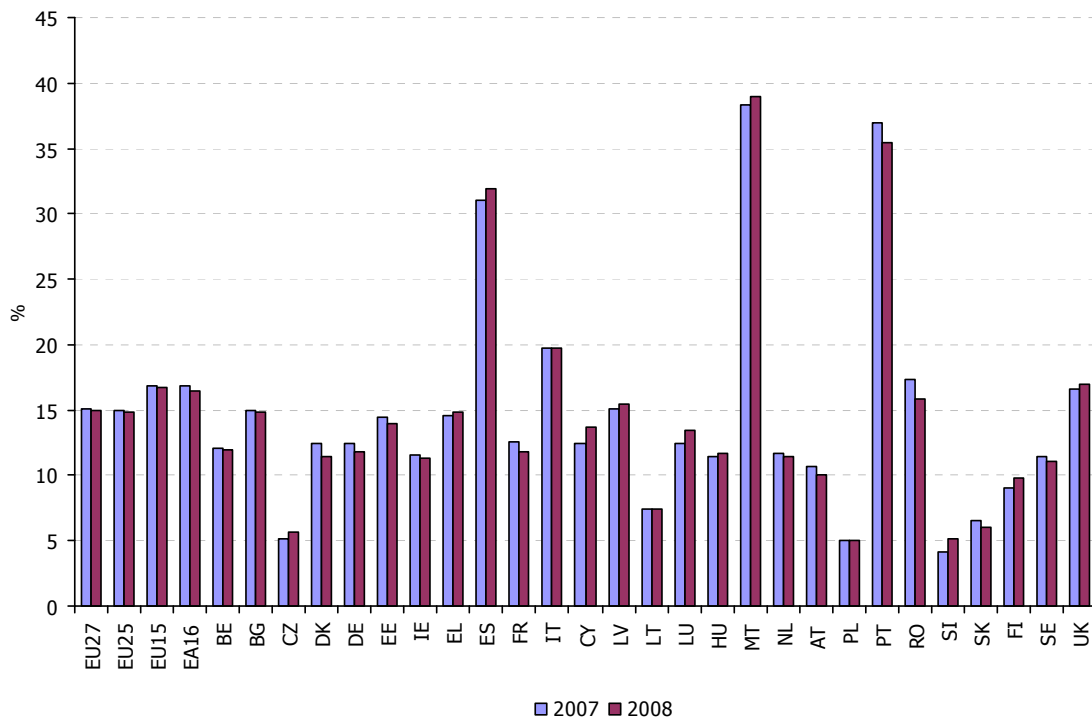
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	:	:	:	:	:	4,9(s)	4,8(s)	5(s)	5(p)
EU25	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,9	4,8	4,8	4,8
EU15	4,5(s)	4,5(s)	:	4,6(s)	4,8(s)	4,8	4,7	4,9	4,9
EA16	:	:	:	:	:	4,6	4,6	4,8	4,8
EL	5,8	5,7	:	6,4	5,9	5,8	6,1	6,0	5,9

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

V-2β, Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση

(ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	17,6	17,3	17,1	16,3	15,8	15,5	15,2	15,2	14,9
EU25	17,3	17,0	16,7	15,8	15,2	15,1	15,0	15,0	14,8
EU15	19,5	19,0	18,7	17,9	17,2	17,1	16,8	16,9	16,7
EA16	20,2	19,7	19,3	19,1	18,4	18,1	17,8	17,2	16,5
EL	18,2	17,3	16,7	15,5	14,9	13,3	15,9	14,7	14,8
Άντρες									
EU27	19,7	19,4	19,3	18,3	18,1	17,4	17,3	17,2	16,9
EU25	19,5	19,2	18,9	17,8	17,6	17,2	17,2	17,1	17,0
EU15	21,8	21,3	21,1	20,1	19,8	19,4	19,2	19,2	19,0
EA16	22,7	22,3	22,0	21,6	21,3	20,6	20,3	19,7	19,1
EL	22,9	21,3	20,7	19,9	18,3	17,5	20,7	18,6	18,5
Γυναίκες									
EU27	15,6	15,2	14,9	14,3	13,5	13,5	13,1	13,2	12,9
EU25	15,2	14,8	14,4	13,7	12,8	13,1	12,7	12,8	12,6
EU15	17,2	16,6	16,2	15,6	14,7	14,8	14,4	14,5	14,3
EA16	17,6	17,1	16,6	16,5	15,4	15,6	15,2	14,7	13,9
EL	13,6	13,4	12,6	11,0	11,6	9,2	11,0	10,7	10,9

Πηγή: Eurostat